

Lilia POGOLȘA, Oxana PALADI, Nelu VICOL

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI ASCENSIUNE, PERFORMANȚE, PERSONALITĂȚI (1941-2021)

Lilia POGOLȘA, Oxana PALADI, Nelu VICOL

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ASCENSIUNE,
PERFORMANȚE,
PERSONALITĂȚI
(1941-2021)

ALMANAH ANIVERSAR

Lucrarea a fost discutată și recomandată pentru editare la ședința Consiliului Științifico-Didactic al Institutului de Științe ale Educației, proces-verbal nr. 14 din 26 noiembrie 2021

Coordonatori:

Lilia POGOLȘA, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar

Oxana PALADI, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Nelu VICOL, doctor în filologie, conferențiar universitar

Autori: L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ.; O. Paladi, dr. conf. univ.; N. Vicol, dr. conf.; A. Bolboceanu, dr. hab. prof. cerc.; M. Hadîrcă, dr. conf. cerc.; I. Achirii, dr. conf. univ.; A. Afanas, dr. conf. univ.; A. Paniș, dr. conf. univ.; R. Solovei, dr. conf. univ.; V. Bâlici, dr. conf. cerc.; V. Clichici, dr. lector univ.; L. Franțuzan, dr. conf. univ.; E. Prunici, lector univ.; I. Gumenâi, dr. hab., conf. univ.; I. P. Barna, dr., conf. univ.; V. Samoilenco; E. Globa.

Surse bibliografice: Arhiva Națională a Republicii Moldova, Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova, Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei, Biblioteca Științifică (Institut) Andrei Lupan, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Institutului de Științe ale Educației, Arhiva Institutului de Științe ale Educației, arhive private (dr. hab. L. Pogolșa, dr. N. Vicol, dr. I. Achirii, dr. O. Paladi, dr. A. Cucer, Ruslan Boian).

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Institutul de Științe ale Educației: Ascensiune, performanțe, personalități (1941-2021): Almanah aniversar / Lilia Pogolșa, Oxana Paladi, Nelu Vicol [et al.] ; Ministerul Educației și Cercetării, Institutul de Științe ale Educației. – Chișinău : Institutul de Științe ale Educației, 2021 (Print-Caro SRL). – 139 p.: fot.

Rez. : lb. rom., engl., rusă. – Bibliogr.: p. 136 (13 tit.). – 50 ex.

ISBN 978-9975-56-956-9.

37(478-25)(091)(092)

I-57

Tiparul executat la tipografia „Print Caro

© Institutul de Științe ale Educației, 2021

CUPRINS

Prefață	6
Argument	8
Directorii Institutului de Științe ale Educației	9
Simbolurile oficiale ale Institutului de Științe ale Educației	10
1. Stema Institutului de Științe ale Educației	10
2. Drapelul Institutului de Științe ale Educației	11
3. Imnul Institutului de Științe ale Educației	12
Institutul de Științe ale Educației. Date generale	13
Colaboratorii Institutului de Științe ale Educației	19
Personalia	22
Evocări fotografice	120
Bibliografie	136
Rezumat	137
Summary	138
Резюме	139

PREFAȚĂ

În anul 2021 – an aniversar cu o deosebită conotație – Institutul de Științe ale Educației (IȘE) sărbătorește 80 de ani de la fondare (1941). În premieră, evenimentele derulate în instituție sunt marcate în cadrul „Anului IȘE”, care include manifestări științifice naționale și internaționale, desfășurate pe domeniile de competență ale Institutului – Cercetare și Formare Profesională Continuă. Invitații de onoare ai evenimentelor: prof., dr. emerit Sorin CRISTEA, Universitatea din București, România; prof., dr. Constantin CUCOȘ, Universitatea „A.I.Cuza”; prof., dr. Puiu-Lucian GEORGESCU, rector al Universității „Dunărea de Jos”, Galați, România; prof., dr. hab. Oleg TOPUZOV, vice-președinte al Academiei Naționale de Științe Pedagogice, Kiev, Ucraina; prof., dr. hab. Victor ȚVIRCUN; prof., dr. hab. Vladimir GUȚU, USM, *Doctor Honoris Cauza al IȘE*; prof., dr. hab. Vasile COJOCARU, UPS „Ion Creangă”, *Doctor Honoris Cauza al IȘE*; prof., dr. hab. Dumitru PATRAȘCU, *Doctor Honoris Cauza al IȘE*; dr. Aurelian SILVESTRU, Liceul Prometeu Protalent, *Doctor Honoris Cauza al IȘE*; prof., dr. hab. Igor RACU, UPS „Ion Creangă”; prof., dr. Eduard COROPCEANU, rector UST; conf. univ., dr. Alexandra BARBĂNEAGRĂ, rector UPS „Ion Creangă”; conf. univ., dr. hab. Sergiu CORNEA, rector Universitatea De Stat „Bogdan Petriceicu-Hajdeu”; prof., dr. hab. Maia BOROZAN, UST.

Primele date despre Institut, precum și necesitatea întreprinderii unor măsuri de către Comisariatul Poporului pentru Învățământ al RSSM (înființat la 23 august 1940), sunt consemnate în anul 1940, fiind orientate spre instituirea unei instituții metodic-științifico-educative. În această perioadă, Chișinăul a întrunit condițiile necesare pentru deschiderea unei instituții de perfecționare a cadrelor didactice. Conform datelor Arhivei Naționale a Republicii Moldova, *Institutul de perfecționare a învățătorilor* și-a început

activitatea în anul 1941 și a fost reorganizat, în 1962, în *Institutul de perfecționare și calificare a cadrelor didactice*.

La 14 ianuarie 1946, autoritățile centrale au aprobat hotărârea de constituire a *Institutului de cercetări științifice în domeniul școlilor*, reorganizat la 5 martie 1951 în *Institutul de cercetări științifice în domeniul pedagogiei*, care prin Hotărârea Republicii Moldova din februarie 1991 a fost reorganizat în *Institutul de științe pedagogice și psihologice* ca unitate științifică a Ministerului Învățământului din Republica Moldova.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 683 din 23 iulie 1999, prin comasarea a trei instituții: *Institutul de științe pedagogice și psihologice*, *Institutului de perfecționare și calificare a cadrelor didactice și filiala din Tiraspol* a fost creat *Institutul de științe ale educației (IȘE)*.

Activitatea Institutului este confirmată în Statutul IȘE, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației și Științei din 4 aprilie 2000. În dispozițiile și obiectivele generale ale activității Institutului este stipulat faptul că IȘE reprezintă o instituție de cercetare în domeniul educațional, pe lângă Ministerul Educației și Științei, de importanță națională. Ca unitate integrantă a centrelor științifice, Institutul, reprezintă cercetarea din domeniul științelor educației și învățământului postuniversitar al cadrelor didactice în relațiile cu organizațiile internaționale și instituțiile similare din alte țări în baza obiectivelor majore: cercetarea, proiectarea, implementarea și evaluarea politicilor educaționale; formarea complexă specială și continuă a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar.

Printre competențele de bază ale Institutului pot fi enumerate următoarele: răspunderea la idealul, scopul și imperativele

sociale, culturale și spirituale aferente educației prin desfășurarea cercetărilor în domeniul educațional și asigurarea științifică a implementării rezultatelor în practica pedagogică și managerială; asigurarea didactică și metodologică a funcționării și dezvoltării sistemului de învățământ preuniversitar; coordonarea și efectuarea la scară națională a perfecționării cadrelor didactice; *elaborarea/constituirea doctrinei politice a statutului în domeniul învățământului și educației*; încheierea acordurilor de colaborare științifică; asigurarea pregătirii postuniversitare; organizarea și desfășurarea cursurilor de perfecționare; participarea la elaborarea programelor de atestare a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar; desfășurarea și propagarea experiențelor educaționale; pregătirea formatorilor.

Astăzi, Institutul de Științe ale Educației exercită rolul de consultant strategic al Ministerului Educației și Cercetării în stabilirea priorităților domeniului educațional; consultă proiecte de acte normative și documente reglatorii privind învățământul general; elaborează previziuni asupra dezvoltării cercetării fundamentale și aplicative în domeniul educațional; elaborează strategii privind formarea continuă a cadrelor didactice și manageriale din învățământul general și profesional tehnic; elaborează și prezintă

Ministerului Educației și Cercetării raportul privind rezultatele științifice, care reflectă modul de implementare a acestora la nivel național; își asumă acțiuni și responsabilități care este necesar a fi îndeplinite de comun acord pentru modernizarea și dezvoltarea învățământului general.

Almanahul aniversar, elaborat, de comun acord, de un grup de cercetători și cadre științifico-didactice de la Institutul de Științe ale Educației, este destinat să răspundă la mai multe întrebări și provocări ale timpului, înserând în paginile sale valoroase informații despre activitatea Institutului și angajaților acestuia: cercetători, cadre științifico-didactice pe parcursul anilor.

Materialele înserate în prezenta lucrare sunt dovezi că Institutul de Științe ale Educației a reușit să adune pe parcursul celor 80 de ani oameni de valoare, remarcabili cercetători și profesori, recunoscuți atât în spațiul românesc, cât și peste hotarele acestuia.

Cu prilejul aniversării a 80 de ani de la fondarea Institutul de Științe ale Educației, administrația institutului își exprimă sentimente de recunoștință tuturor celor care au contribuit la progresul sistemului educațional național și au manifestat verticalitate și dedicație.

Conf., dr. hab. Lilia POGOLȘA
Directoare a Institutului de Științe ale Educației

ARGUMENT

În anul 2021 Institutul de Științe ale Educației – instituție publică de interes național, care reunește personalități cu realizări deosebite în domeniile educației și psihologiei – sărbătorește 80 de ani de la fondare. Institutul funcționează în baza Constituției Republicii Moldova, Codului Educației, a Codului cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova, a legislației în vigoare, acordurilor și convențiilor internaționale contractate de Republica Moldova, precum și în baza Statutului, reglementărilor și hotărârilor proprii.

În conformitate cu Statutul Institutului de Științe ale Educației, avizat de Ministerul Educației în 2017, misiunea Institutului rezidă în realizarea idealului și imperativelor sociale, culturale și spirituale aferente educației printr-un complex de activități, în realizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice și de conducere, în pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare, în promovarea cercetărilor științifico-didactice în sistemul educațional. În ultimii ani comunitatea științifico-didactică a Institutului a parcurs o serie de evenimente semnificative, printre care: acreditarea în calitate de organizație din sfera științei și inovării la profilul de cercetare Bazele pedagogice și psihologice ale educației (CNAA, 2016), acreditarea programelor de formare profesională continuă (ANACEC, 2019, 2021), acreditarea revistei științifice de pedagogie și psihologie Univers Pedagogic, Categoria B (ANACEC, 2020), organizarea manifestărilor științifice de nivel național și internațional etc.

Evoluția istorică a Institutului de Științe ale Educației a fost expusă anterior într-o serie de lucrări științifice: Institutul de Științe ale Educației la 65 de ani: file de istorie (2006); Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități (2016); Institutul de Științe ale Educației: prin ani cu destoinicie (2016); Publicații ale Institutului de Științe ale Educației (2016) etc.

Este semnificativ să consemnăm, pentru prezent și pentru viitor, evenimente și personalități marcante în domeniul educațional a unuia din cele mai importante foruri științifice și educaționale din Republica Moldova – Institutul de Științe ale Educației. De aici necesitatea elaborării unui almanah aniversar ce prezintă succint istoria Institutului de Științe ale Educației prin prisma evoluției, a instituționalizării și a personalităților. Suportul documentar al almanahului aniversar îl constituie literatura de specialitate, documentele din arhivele Republicii Moldova (Arhiva Națională a Republicii Moldova, Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova), arhivele private, Muzeul național Pedagogic din Moldova, mărturiile contemporanilor.

Suntem convinși că almanahul aniversar „Institutul de Științe ale Educației: ascensiune, performanță, personalități (1941-2021)”, elaborat de cercetătorii și cadrele științifico-didactice ale Institutului, va deveni o lucrare de referință la istoria Institutului de Științe ale Educației, contribuind la dezvoltarea domeniului *istoria învățământului din Republica Moldova*.

Autorii

DIRECTORII INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI (1999 – 2021)

Pogolșa Lilia
(2008 – prezent)

Coroi Eugen
(2004 – 2008)

Callo Tatiana
director interimar (2003 – 2004)

Pișlaru Vlad
(1999 – 2003)

SIMBOLURILE OFICIALE ALE INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

1. STEMA INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Stema Institutului de Științe ale Educației a fost aprobată prin *Decizia Comisiei Naționale de Heraldică de pe lângă Președintele Republicii Moldova nr. 411a-IV.01 din 30 septembrie 2015 cu privire la includerea stemei și drapelului Institutului de Științe ale Educației al Ministerului Educației în Armorialul General al Republicii Moldova*, care a fost publicată în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, nr. 119-126 din 14 aprilie 2017.

Stema Institutului de Științe ale Educației este simbolul cu valoare supremă și reprezintă: pe albastru azur, două mâini de argint, ieșind din colțul senestru superior și din colțul dextru inferior ale scutului și transmițând una alteia o carte de aur, totul flancat de un soare-răsare și soare-apune, ambii de asemenea de aur. Scutul este timbrat de un beret universitar negru, cu ciucure

de aur. Deviza, inscripționată pe o eșarfă de aur, cu litere capitale negre: „SCIENTIA ET EDUCATIO NOBILITANT” (ȘTIINȚA ȘI EDUCAȚIA ÎNNOBILEAZĂ).

Stema Institutului de Științe ale Educației poate figura:

- a) în sigiliile oficiale ale Institutului de Științe ale Educației;
- b) în antetul actelor și documentelor oficiale emise de autoritățile Institutului de Științe ale Educației;
- c) pe sediile, edificiile și în birourile de serviciu și alte încăperi care aparțin Institutului de Științe ale Educației;
- d) pe bunurile mobile (vehicule, tehnică etc.) și imobile, precum și alte proprietăți ale Institutului de Științe ale Educației;

- e) pe diferite însemne heraldice, vexilologice, medalistice, faleristice etc.
- f) pe documente și legitimații ale colaboratorilor Institutului de Științe ale Educației;
- g) pe diplome de onoare și alte distincții conferite de Institutul de Științe ale Educației;
- h) pe producția poligrafică, fotografică și electronică a Institutului de Științe ale Educației;
- i) pe produse publicitare, informative și altele asemenea executate la comanda Institutului de Științe ale Educației;
- j) pe diverse suvenire și obiecte de protocol;
- k) în lucrările cu caracter științific, didactic.

În cazul amplasării alături de Stema de Stat a Republicii Moldova, stema Institutului de Științe ale Educației se va plasa într-o poziție subordonată (secundară) față de aceasta, mai la dreapta sau mai jos, iar dimensiunile stemei Institutului de Științe ale Educației nu vor depăși dimensiunile Stemei de Stat.

Autor: Silviu Tabac.

2. DRAPELUL INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Drapelul Institutului de Științe ale Educației reprezintă o pânză dreptunghiulară (2x3), albă, cu stema Institutului de Științe ale Educației plasată pe centru.

Drapelul Institutului de Științe ale Educației există în două forme: original și uzual. Drapelul original, care are compoziția descrisă mai sus, este confecționat într-un singur exemplar, cu dimensiunile 1000x1500mm, și conține următoarele decoruri exterioare și accesorii obligatorii:

- a) franjuri de aur pe perimetrul pânzei, exceptând latura de la hampă, care este festonată cu fir de aur;
- b) hampă confecționată din lemn vopsit roșu-închis, cu lungimea de 2,5 ori mai mare decât înălțimea pânzei drapelului, iar talpa – ferecată în metal;
- c) o panglică tricolor în culorile Drapelului de Stat al Republicii Moldova, terminate cu franjuri de aur și legată în fundă de vârful hampei;

- d) vârf standard pentru hampele drapelurilor instituțiilor de stat ale Republicii Moldova.

Drapelul original al Institutului de Științe ale Educației se păstrează în biroul de serviciu al directorului Institutului de Științe ale Educației și se scoate în public, la decizia directorului, cu prilejul unor ceremonii oficiale solemne.

Drapelul uzual al Institutului de Științe ale Educației are aceeași descriere oficială. De regulă, el se îmbracă pe o hampă ordinară, pe vârful căreia se leagă o panglică tricolor simplă în culori naționale.

Acesta poate fi arborat pe sediile Institutului de Științe ale Educației și alte edificii care îi aparțin.

Drapelul Institutului de Științe ale Educației poate fi utilizat în cadrul unor manifestații și acțiuni oficiale, festive, culturale, științifice etc., în lucrările cu caracter științific și/sau didactic.

În cazul arborării sau amplasării drapelului Institutului de Științe ale Educației alături de Drapelul de Stat al Republicii Moldova, acesta ca așeza într-o poziție secundară, mai la dreapta sau mai jos, iar dimensiunile lui liniare nu pot depăși dimensiunile drapelului de stat.

Autor: Silviu Tabac.

3. IMNUL INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

INSTITUTUL (imn)

Versuri: Nelu Vicol

*Către tine, Institut,
Au venit și vin și azi,
neconținut,
Zeci de mii
De pedagogi școlari.*

*Către tine, Alma Mater,
Pentru școală vin la carte
Să-i sporească efectiv
Duhul sfânt educativ.*

*Prin vremi ai trecut,
semeț,
cu școala te-ai înfrățit.
Vremea ta e vremea școlii,
Ea fiind și vremea țării.*

*Pentru tine vrednicia
Stă-n a școlii trăinicie.
Școala-i martorul credinței
Care-o porți pe tâmpla țării.*

*Tu așezi pe vatra școlii
Rostul educației,
Și te-nalți în vrednicie,
Vremea ta – și-a țării vreme!*

*Către tine, Institut,
Au venit și vin și azi,
neconținut,
Zeci de mii
De pedagogi școlari.*

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI. DATE GENERALE

In Republica Moldova, Institutul de Științe ale Educației a fost și este o instituție din ce în ce mai importantă pentru realizarea politicilor educaționale naționale, în contextul reformelor în plină desfășurare. Institutul de Științe ale Educației – instituție publică de interes național, care reunește personalități cu realizări deosebite în domeniile educației și psihologiei – sărbătorește în anul 2021 – 80 de ani de la fondare. Institutul funcționează în baza Constituției Republicii Moldova, Codului Educației, a Codului cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova, a legislației în vigoare, acordurilor și convențiilor internaționale contractate de Republica Moldova, precum și în baza Statutului, reglementărilor și hotărârilor proprii.

În conformitate cu Statutul Institutul de Științe ale Educației, avizat de Ministerul Educației în 2017, misiunea Institutul rezidă în realizarea idealului și imperativelor sociale, culturale și spirituale aferente educației printr-un complex de activități, în realizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice și de conducere, în pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare, în promovarea cercetărilor științifico-didactice în sistemul educațional.

Nucleul instituțional a fost instituit în anul 1940, consemnat în primele date despre necesitatea întreprinderii unor măsuri de către Comisariatul Poporului pentru Învățământ al RSSM (înființat la 23 august 1940), orientate spre instituirea unei instituții metodico-științifico-educaționale. În această perioadă, orașul Chișinău, a întrunit condițiile necesare pentru deschiderea unei instituții de perfecționare a cadrelor didactice. Conform datelor Arhivei Naționale a Republicii Moldova, în fondul de documente este certificat anul 1941 drept începutul activității *Institutului de perfecționare a învățătorilor*, reorganizat în 1962 în *Institutul de perfecționare și calificare a cadrelor didactice*.

La 14 ianuarie 1946, autoritățile centrale au aprobat hotărârea de constituire a *Institutului de cercetări științifice al școlilor*, reorganizat, la 5 martie 1951, în *Institutul de cercetări științifice în domeniul pedagogiei*, care prin Hotărârea Republicii Moldova din februarie 1991 a fost reorganizat în *Institutul de științe pedagogice și psihologice* ca unitate științifică a Ministerului Învățământului din Republica Moldova.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului R.Moldova nr. 683 din 23 iulie 1999, prin comasarea a trei instituții: *Institutul de științe pedagogice și psihologice*, *Institutului de perfecționare și calificare a cadrelor didactice* și filiala din Tiraspol a fost creat *Institutul de științe ale educației (IȘE)*.

Primul director al Institutului de Științe ale Educației (1999-2003) a fost Vladimir Pîslaru, dr. hab., prof. univ., urmat de directorul interimar Tatiana Callo, dr., conf. univ. (2003-2004), apoi de Eugen Coroi, dr., conf. univ. (2004-2008). Din 2008, Director al Institutului de Științe ale Educației este Lilia Pogolșa, dr. hab., conf. univ., cu întreruperi în desfășurarea funcției în anul 2017 și anii 2020-2021, în legătură cu exercitarea mandatelor de Viceministru al Educației și Ministru al Educației, Culturii și Cercetării.

Actualmente, Institutul de Științe ale Educației exercită rolul de consultant strategic al Ministerului Educației și Cercetării în stabilirea priorităților în domeniul educațional; consultă proiecte de acte normative și documente reglatorii privind învățământul general; elaborează previziuni asupra dezvoltării cercetării fundamentale și aplicative în domeniul educațional; elaborează strategii privind formarea continuă a cadrelor didactice și manageriale din învățământul general și profesional tehnic; elaborează și prezintă Ministerului Educației și Cercetării raportul privind rezultatele științifice, care reflectă modul de implementare a acestora la nivel

național; acțiuni și responsabilități care este necesar a fi îndeplinite în comun pentru modernizarea și dezvoltarea învățământului general.

Cuvântul care pare să descrie cel mai bine activitatea Institutului pe parcursul anilor, este cel de *dezvoltare* sau *conceptualizare*: dezvoltare permanentă a unor paradigme, concepte, strategii, tehnologii, metodologii, curricula, programe etc. Această dezvoltare îi are ca autori, în egală măsură, pe cei doi protagoniști, cercetătorul și practicianul, și are drept scop generarea unei realități educaționale, care să producă schimbarea necesară.

Constant, de-a lungul anilor, angajații Institutului de Științe ale Educației au argumentat, au recomandat, au demonstrat, au sugerat că o bună înțelegere a fenomenului pedagogic sau psihologic oferă reușita schimbărilor în educație. În plus, schimbarea de perspectivă a domeniilor de referință, dezvoltând noi semnificații, a oferit o imagine mai completă asupra problemelor abordate. Să ne amintim primii pași ai reformelor educaționale, când Institutul a promovat simultan valorile mai multor acțiuni transformatoare, redând cu multă acuratețe natura fenomenelor pedagogice valorificate și evaluând efectele acestora în vederea creșterii calității educației.

Institutul de Științe ale Educației a devenit o instituție importantă în conceptualizarea și promovarea politicilor educaționale, adoptate în contextul reformelor în plină desfășurare. Institutul a depășit deja disputa „cercetare și/sau perfecționare” din anii 1999-2000, singura problemă referindu-se la realizarea celei mai bune combinații între aceste două domenii de referință, în funcție de obiect și probleme configurate. Specialiștii au ajuns la concluzia că ambele, la fel de utile, oferă răspunsuri la problemele majore pe care le înaintează cadrele didactice și cele manageriale, având nevoie, în egală măsură, de răspunsuri pertinente. Astfel, psihopedagogia a devenit un domeniu practicat după reguli științifice, prin natura acțiunilor întreprinse de angajații Institutului, în conformitate cu necesitățile beneficiarilor, atât din perspectiva cercetărilor științifice, cât și din perspectiva implementării rezultatelor cercetărilor, inclusiv în procesul de formare profesională continuă.

Tendința de a spori credibilitatea Institutului de Științe ale Educației și a virtuților sale în domeniul din care este parte, se evidențiază, pe parcurs, în deosebitul potențial creativ, constant în

unicitatea sa. În 80 de ani a Institutului se înscriu un șir de acțiuni inovative, cum ar fi conceptualizarea standardelor educaționale, elaborarea și implementarea curricula disciplinare, elaborarea tehnologiilor de predare-învățare-evaluare, elaborarea metodologiei de evaluare criterială prin descriptori pentru învățământul primar (ECD), reconceptualizarea programelor de formare profesională continuă, elaborarea metodologiei de asistență psihologică a învățării pe tot parcursul vieții etc., favorizând distanțarea de neclarități și situații dificile, procesul modernizării sistemului educațional fiind unul de durată.

Astfel, având vigoarea potrivită timpurilor reformatoare ale școlii naționale și situându-se în avangarda proceselor de modernizare a învățământului general, personalitățile de ieri și de astăzi ale Institutului de Științe ale Educației, prin activitatea, devotamentul și profesionalismul lor, au elaborat, au revendicat și au fructificat concepte, epistemologii, metodologii, programe și curricula disciplinare desfășurate în diverse experimente psihopedagogice, conform reformelor parcurse în timp de școala națională, oferind Ministerului Educației, societății în ansamblu de materiale informaționale strategice și metodologice sugestive și edificatoare, de inestimabilă valoare documentară, științifică, metodologică, didactică, axiologică, psihopedagogică și de cultură și etică a educației.

Cercetările științifice și rezultatele acestora în cadrul sectoarelor de cercetare ale Institutului de Științe ale Educației promovează ideea unei viziuni postmoderne privind realizarea procesului educațional în contextul proiectării profilului cultural și intelectual al elevului la fiecare nivel de învățământ.

Pe parcursul ultimului deceniu de activitate, cercetătorii Institutului au elaborat valoroase produse științifice și tehnologice de importanță pentru întreg sistemul educațional, printre care menționăm următoarele:

1. Curricula la disciplinele școlare bazate pe competențe (*L. Pogoșsa, N. Bucun et al., 2010*).
2. Standardele de eficiență a învățării (*L. Pogoșsa, N. Bucun et al., 2012*).
3. Modele de integrare național-europeană a valorilor educației umaniste (*T. Cazacu et al., 2012*).

4. Concepția educației integrale/integrative (M. Hadîrcă et al., 2013).
5. Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor (L. Pogolșa, N. Bucun et al., 2014).
6. Standardele de calitate a instituțiilor de învățământ general și instrumente de evaluare a acestora (L. Pogolșa, N. Bucun et al., 2014).
7. Metodologii și instrumente de realizare a asistenței psihologice în școală (A. Bolboceanu et al., 2014).
8. Metode de optimizare a procesului educațional (I. Botgros et al., 2014).
9. Concepția Cetățenia activă din perspectiva politicilor democratice, incluzive și participative (A. Cara et al., 2014).
10. Metodologia evaluării criteriale prin discriptori în clasele primare (L. Pogolșa, M. Marin, L. Ursu et al., 2015-2018).
11. Cadrul metodologic în vederea pregătirii copilului pentru școală în cadrul instituțiilor de educație timpurie pe domenii de activitate „Sănătate și motricitate”, „Eu, familia și societatea”, „Limbaj și comunicare”, „Științe și tehnologii”, „Arte” (V. Clichici et al., 2019).
12. Metodologia de asistență psihologică a învățării pe tot parcursul vieții (A. Bolboceanu et al., 2019).
13. Modelul psihopedagogic de formare a cadrelor didactice în sistem mixt (blended-learning) (L. Pogolșa et al.,)

Cele mai relevante rezultate științifice obținute în baza cercetărilor sunt:

- mecanisme de intervenție psihologică în contextul asistenței psihologice;
- coordonate de integralizare național-europeană a valorilor educației umaniste;
- paradigma educației integrale;
- repere teoretice cu referire la formarea cetățeniei active la elevi în baza principiului interdisciplinarității;
- repere științifico-aplicative ale dezvoltării asistenței psihologice în sistemul educațional (mecanisme și metodologii de asistență psihologică, proiect de

standarde de calitate a activității psihologului, proiect de regulament tip) și determinarea *metodologiilor* de instruire a specialiștilor serviciilor de asistență psihopedagogică;

- asigurarea *metodico-didactică* a instituțiilor de educație și dezvoltare timpurie a copilului conform standardelor în vigoare pentru sporirea nivelului de socializare;
- *Curricula* școlare optimizate pe unități de învățare la *Fizică, Biologie, Chimie și Matematică (treapta gimnazială)* și a *Curricula* școlare reconceptualizate la *Informatică, Educație tehnologică și Educație Fizică (treapta gimnazială)*;
- *metodologia de optimizare* a curricula școlare;
- *Curriculumul* pentru disciplina opțională *Educație Socială și Financiară* (treapta gimnazială);
- *Curriculumul* școlar transdisciplinar la Științe (cl. a X-a-a XH-a, profil umanistic);
- elaborarea *Recomandări* de implementare a Modelului de integrare național-europeană a valorilor educației umaniste în gimnaziu și liceu (portofoliu);
- *Curriculumul* pentru educația nonformală și extrașcolară;
- *Curriculumul* la dirigenție;
- *instrumentele de evaluare, implementare și monitorizare* a Standardelor de calitate ale instituției de învățământ;
- modele și proiecte pedagogice privind dezvoltarea parteneriatului școală-familie-comunitate;
- strategii pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română;
- recomandări metodologice privind asigurarea unui mediu eficient de realizare a procesului educațional din perspectiva realizării curriculumului dezvoltat/reconceptualizat în învățământul general;
- dimensionarea socio-psiho-pedagogică a treseului de profesionalizare a cadrelor didactice;
- metodele de profesionalizare a cadrelor didactice și de avansare în carieră prin *branding profesional*;
- referențialul de formare personală și profesională continuă a cadrelor didactice;

- modele transdisciplinare de reconfigurare a procesului de învățare pe arii curriculare: Limbă și comunicare; Matematică și Științe; Educație socio-umanistică și Arte;
- modele de asigurare a activității psihologice din sistemul de învățământ general – domeniile cognitiv, afectiv și psihocomportamental.

Pe parcursul anilor Institutul de Științe ale Educației, a cunoscut o extensie nemaipomenită a *listelor de publicații științifice* care abordează diverse probleme și tematici pedagogice și psihologice, care „caută” noi sensuri pentru educație și, totodată, asigură conceptual și metodologic schimbarea în educație. Către aniversarea de 80 ani de la fondare, Institutul a editat lucrarea tematică „Publicații ale Institutului de Științe ale Educației (1941-2021)”, care poate fi considerată un registru tematic al publicațiilor Institutului, mult prea necesar, deoarece reflectă succesiunea schimbărilor și a efectelor acestora în educație, ample și valoroase. Acest univers de publicații științifice conține cele mai viabile raționalizări ale intervențiilor psihopedagogice în asimilarea și dezvoltarea valorilor educaționale.

Pornind de la ideea că în instituția școlară principală schimbare trebuie să o constituie modul de organizare a formării profesionale continue a cadrelor didactice, dat fiind faptul că școala este o organizație care învață și produce învățare, este oportun să vizualizăm consemnarea originală a activității Institutului de Științe ale Educației și pe dominantă de formare profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul general. În acești ani de activitate, Institutul a parcurs un travaliu constructiv, de sorginte reglementară, structurală și acțională; acest travaliu a semnat și semnifică și astăzi centrarea pe resurse umane, materiale și mijloace de asigurare a procesului didactic de formare continuă și centrarea pe probleme și pe soluționarea acestora în beneficiul școlii. Aceste centrări reprezintă *procesul de construcție a identității profesionale* a cadrelor didactice din învățământul general care promovează stagiile de formare profesională continuă.

Trebuie menționat faptul că activitatea Institutului privind formarea profesională continuă a personalului didactic din învățământul general se desfășoară conform cadrului legal național racordat la cel european. Cu atât mai mult că formarea profesională

continuă a devenit în lumea modernă nu doar o tehnică sau o știință, ci, în primul rând, o mișcare socială menită să ajute oamenii să-și înțeleagă locul și rolul în societate, făcându-i capabili să se adapteze cerințelor și solicitărilor prezentului, să devină eficienți și performanți. Pentru Institut asigurarea calității de formare profesională continuă a personalului didactic reprezintă o problemă de maximă complexitate a politicilor educaționale.

Schimbările sociale de natură economică, politică, demografică, din ultimul timp, sunt acelea care plasează cadrele didactice și pregătirea lor profesională în fața unor noi provocări. În acest context, procesul de formare profesională continuă la Institut dobândește un rol central în vederea integrării sociale și profesionale a cadrelor didactice care sunt receptați ca unul dintre principalii actori ai societății. Din această perspectivă, *formarea profesională continuă a cadrelor didactice* reprezintă o strategie esențială pentru asigurarea adaptării sistemului educațional la cerințele societății actuale și, totodată, pentru asigurarea calității procesului educațional. Sistemele educative caracterizându-se prin dinamism, formarea profesională continuă a cadrelor didactice se transformă într-o pârghe importantă a Ministerului Educației și Cercetării, dar și a Institutului, pentru a asigura reorientările necesare ale educației.

În perioada când educația adulților a devenit o prioritate în politicile educaționale internaționale, când se dorește o schimbare, inclusiv în formarea profesională continuă a cadrelor didactice la nivel național, circa 80% din personalul didactic și științific din republică, ca beneficiari ai activităților de formare profesională continuă și a manifestărilor științifice ale Institutului (manageri școlari, cadre didactice, masteranzi, doctoranzi) își îndreaptă permanent privirile către Institut, care furnizează soluții argumentate, fiind un generator de modele de gândire și acțiune performantă.

Pe parcursul anilor (1999-2021) la Institut au parcurs și au absolvit stagiile de formare profesională continuă mai mult de 150.000 de cadre didactice și de conducere din învățământul general. Dacă în anul de studii 2020-2021, în instituțiile de învățământ primar și secundar general sunt angajate 23,4 mii cadre didactice și 3,5 mii cadre de conducere, constatăm că aceste cifre sunt destul de concludente. Această realitate se datorează atât personalului didactic de predare și didactic auxiliar, a cercetătorilor științifici

care sunt implicați în acest proces, cât și politici instituționale de diversificare a programelor care sunt axate pe module tematice cu referire la didactica disciplinei școlare, demersuri psihopedagogice, tehnologii informaționale etc.

Dinamica profesiilor didactice prin flexibilizarea rutelor și a traseelor de profesionalizare în carieră se realizează prin selectarea acestor funcții pentru care este posibilă conversia profesională și identificarea metodologiei respective, prin elaborarea structurii programelor necesare acestui proces. Este imperios necesar să menționăm că în domeniul de formare profesională continuă Institutul realizează activități cu statut de inedit și de pionierat. Astfel, Institutul a realizat stagii de formare profesională continuă pentru cadrele didactice și manageriale privind:

- modernizarea și implementarea curricula școlare;
- predarea simultană la treapta primară de învățământ;
- educația incluzivă;
- evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar;
- formarea cadrelor didactice de sprijin;
- formarea cadrelor didactice din școlile primare din regiunea Odesa (Ucraina);
- formarea cadrelor manageriale, didactice și maiștrilor-instructori din școlile de pregătire a conducătorilor auto (modulul psihopedagogie) etc.

Începând cu anul 2020, Institutul de Științe ale Educației realizează formarea profesională continuă inclusiv și pe platforma E-learning Moodle la cele 20 de programe acreditate de ANACEC (2019-2021). Trebuie relevat cu fermitate că Institutul reprezintă unica instituție din țară care este specializată în domeniul de formare profesională continuă a cadrelor didactice și de conducere din învățământul general și realizează atare activitate pe parcursul a 80 de ani, începând cu data fondării sale – anul 1941.

Centrele și secțiile Institutului sunt angajate în realizarea politicii instituționale, încadrându-se plener la edificarea calitativă a funcționalității și prestanței Institutului în eficientizarea și reformarea calitativă a procesului educațional.

Institutul participă în comun și constant cu Ministerul de resort la elaborarea de politici educaționale, în grupurile de lucru privind conceptualizarea, proiectarea, experimentarea și implementarea anumitor documente de politici educaționale.

Un demers strategic privind implementarea Codului Educației și o implicare inedită a Institutului de Științe ale Educației în realizarea politicilor educaționale prin acte procesuale, se identifică în conceptualizarea *Metodologiei de evaluare criterială prin descriptori (ECD) în învățământul primar*, elaborată în conformitate cu Codul Educației (nr. 152 din 17.07.2014, cap.II „Organizarea sistemului de învățământ”, art. 16 „Evaluarea și scara de notare”, p.5), în care se menționează că „În învățământul primar, evaluarea rezultatelor învățării este criterială și se efectuează prin descriptori”. În acest context, Institutul a elaborat conceptul și metodologia de evaluare criterială prin descriptori (ECD), programa de formare profesională continuă pentru implementarea metodologiei ECD, criteriile de evaluare și descriptorii acestora. Formarea profesională continuă de scurtă durată în baza modulului ECD (24 de ore) a fost realizată pe parcursul anilor 2015-2021 de către 16481 de cadre didactice din învățământul primar.

Este de menționat faptul că, pentru implementarea cu succes a Metodologiei de evaluare criterială prin descriptori (ECD) în învățământul primar, pe parcursul anilor 2015-2018, Institutul a elaborat o serie de Ghiduri metodologice pentru clasele a I-a–a IV-a, precum și Reperele metodologice privind asigurarea continuității la nivelul clasei a IV-a și a V-a din perspectiva implementării evaluării criteriale prin descriptori.

Institutul a parcurs un itinerar de comunicare a generațiilor de personal științifico-didactic. E cât se poate de firesc că acest proces și acest itinerar al militantismului educațional și cultural incandescent semnifică o adevărată matrice etică, morală și imperativ vitală a spiritului de angajare erudită, însușeșitoare în modernizarea multilateral și convingător motivată a edificării unui alt concept și a unei alte viziuni a educării tinerei generații. Căci nu au fost, oare, și nu sunt, oare, toți angajații de ieri și de astăzi ai Institutului de Științe ale Educației exponenții acestui militantism?

În configurația tridimensională ascensiuni – performanțe – personalități, Institutul de Științe ale Educației a parcurs un itinerar

original și revelator, în baza unor repere și finalități inedite, pe care le-au consacrat și le-au promovat personalitățile de ieri și pe care le valorizează, îmbogățindu-le, personalitățile de astăzi ale Institutului în viața școlii, începând cu acel memorabil 1941 de la fondare a instituției specializate a Ministerului Educației, în domeniul formării profesionale continue a cadrelor didactice din învățământului general.

În contextul proiectatei globalizări sau mondializări, Institutul promovează dimensiunea europeană a educației în perspectiva integrării europene, pentru construirea și asumarea identității europene, pentru raportarea la țările europene, în temeiul scopurilor comune: pacea, bunăstarea, securitatea, prosperitatea, demnitatea umană, libertatea. Prin intermediul proiectelor științifice, în baza cercetărilor realizate, propune dezvoltarea și modernizarea procesului educațional în funcție de fundalul istoric, social, cultural, urmărește transformarea și articularea la orientările valorice dominante și la contextul social concret.

Numele cele mai importante din Institut și-au legat cercetarea științifică și activitatea de formare profesională continuă, de deschiderea spre o pedagogie emancipatoare, care a marcat teoria și practica educației din republică la sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI. Aceste personalități au devenit și sunt, prin contribuțiile lor, criteriul principal de apreciere a eficienței activității, raliindu-se

la competiția crescândă a valorilor, la circulația globalizată a informațiilor și a experiențelor inovatoare și la aplicarea creativă a acestora prin promovarea învățământului formativ. În acest context, IȘE este lider în organizarea și desfășurarea conferințelor științifice internaționale și simpozioanelor naționale, făcând cunoscute publicului larg de specialiști diverse domenii de tangență performantă în formarea și dezvoltarea personalității copilului/elevului: cunoașterea activă, colaborarea participativă, învățarea eficientă, calitatea educației, rolurile cadrului didactic, educația pentru știință și pentru viitor, constructivismul și valorile educației și multe altele.

Viitorul Institutului de Științe ale Educației ar fi dificil de imaginat fără redescoperirea tradițiilor acestuia în contextul modelării unui om european, a unui stat civilizată și a unui sistem educațional articulat. Strategia de bază a activității IȘE rămâne a fi una militantă și în continuare, în vederea asigurării calității în rețeaua multiaspectuală a educației din republică. Avem ferma convingere, că cunoștințele teoretice profunde, bogata experiență profesională, capacitățile înalte de management a conducerii și personalului științifico-didactic și de cercetare, a tuturor colaboratorilor Institutului, vor contribui esențial la dezvoltarea învățământului din Republica Moldova și vor aduce noi idei, cunoștințe și inovări în știința pedagogică națională.

COLABORATORII INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI (2021)

POGOLȘA, Lilia

(n. 01 aprilie 1963, or. Tiraspol) – istoric, pedagog, domeniu științific: Istorie, Pedagogie generală. Doctor în istorie (1998), doctor habilitat în pedagogie (2013), conferențiar universitar (2003).

VICOL, Nelu

(n. 02 ianuarie 1952, s. Badicul Moldovenesc, rn. Cahul) – filolog, domeniu științific: filologie. Doctor în filologie (2000), conferențiar universitar (2001).

PALADI, Oxana

(n. 31 mai 1979 s. Onești, rn. Strășeni) – psiholog, domeniul științific: Psihologie. Doctor în psihologie (2012), conferențiar universitar (2015).

ACHIRI, Ion

(n. 25 ianuarie 1953, s. Movila, rn. Herța, regiunea Cernăuți) – matematician, domeniu științific: Fizica matematică și ecuații diferențiale. Doctor în științe fizico-matematice (1986), conferențiar universitar (1991).

AFANAS, Aliona

(n. 17 august 1974, s. Hristici, rn. Soroca) – pedagog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2009), conferențiar universitar (2018).

ANDRIEȘ, Vasile

(n. 29 august 1973, or. Edineț) – istoric, domeniu științific: Teoria și practica științei politice. Doctor în științe politice (2009).

BĂLICI, Veronica

(n. 2 octombrie, 1961, s. Răspopeni, rn. Șoldănești) – filolog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2007), conferențiar cercetător (2013).

BARALIUC, Nadejda (n. 27 mai, 1977, mun. Chișinău) – pedagog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2010), lector universitar.

BOLBOCEANU Aglaida

(n. 13 ianuarie 1952 s. Racovăț, rn. Soroca) – psiholog, domeniul științific: Psihologie. Doctor habilitat în psihologie (2005), profesor cercetător (2006).

CLICHICI, Veronica

(n. 29 mai, 1984, s. Tigheci, rn. Leova) – psihopedagog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2015).

CUCER, Angela,

(n. 12 ianuarie 1961, s. Condrătești, rn. Ungheni) – defectolog, domeniul științific: Psihologie specială. Doctor în psihologie (1999), conferențiar cercetător (2015).

FRANȚUZAN, Ludmila,

(n. 8 decembrie, 1981, s. Cobusca Veche, rn. Anenii Noi) – specialist în biologie și chimie, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2009), conferențiar cercetător (2018).

GLOBU, Nelea

(n. 14 august 1961, s. Susleni, rn. Orhei), filolog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2015).

GRIGOR, Ina

(n. 28 octombrie 1972, or. Chișinău) – filosof, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2015).

HADÎRCĂ, Maria

(n. 14 octombrie 1952, s. Crăsnășeni, rn. Telenești) – filolog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2006), conferențiar cercetător (2010).

MELNIC, Natalia

(n. 10 aprilie 1977, mun. Chișinău) – psihopedagog, domeniul științific: Științe pedagogice. Doctor în științe pedagogice (2019).

PANIȘ, Aliona

(n. 06 aprilie 1974, s. Cârânăeni, rn. Căușeni) – pedagog, domeniul științific: Pedagogie generală. Doctor în pedagogie (2009), conferențiar universitar (2014).

PETROVSKI, Nina

(n. 3 martie 1960, s. Șestaci, rn. Șoldănești) – istoric, pedagog, domeniul științific: Istorie, Pedagogie generală, Didactica Istoriei. Doctor în istorie (1993). Doctor habilitat în pedagogie (2013), conferențiar universitar (1998).

PUZUR, Elena

(n. 10 februarie 1973, s. Holercani, rn. Dubăsari) – psiholog, domeniul științific: Psihologie socială. Doctor în psihologie (2016), lector universitar (2017).

SOLOVEI, Rodica

(n. 23 august 1964, s. Susleni, rn. Orhei) – istoric, domeniul științific: Istorie. Doctor în istorie (1999), conferențiar cercetător (2008), conferențiar universitar (2018).

STRAISTARI-LUNGU, Cristina

(n. 24 iunie, 1983, s. Onițcani, rn. Criuleni) – pedagog, domeniul științific: Științe ale educației. Doctor în științe ale educației (2020).

VRABIL, Violeta

(n. 25 februarie 1973, s. Podgoreni, rn. Orhei) – psiholog, domeniul științific: Științe sociale, Psihologie socială. Doctor în psihologie (2019), lector universitar (2017).

PERSONALIA

LILIA POGOLȘA – CONSTRUCȚIA DE CREZ ȘTIINȚIFIC, PROFESIONAL ȘI MANAGERIAL

În viața omului se întrevăd evenimente care îi construiesc dezideratele de atitudini, roluri, modele comportamentale, autoritate, reputație, renume, valori, emotivitate și respect. Toate acestea, în ancorajul lor, edifică personalitatea ca fiind binele suprem ce îl caracterizează pe om.

În domeniul educației acest concept de „bine suprem” este viabil și se produce între charismatic și pragmatism. De ce? Dat fiind faptul că formarea individului ca om este, ca și dragostea, o mare temă pasională.

În acest context de pasiune formatoare și reformatoare și una dintre cele mai semnificative performanțe ale sistemului educațional o reprezintă capitalul uman, reprezentat de personalul științifico-didactic și managerial competent, competitiv, performant, motivat pentru realizarea educației de calitate.

O personalitate distinctă a sistemului educațional din țara noastră este doamna doctor habilitat, conferențiar universitar, Lilia Pogolșa, care, prin activitățile sale de cercetător, conceptor de politici educaționale, manager, coordonator al proiectelor de implementare a politicii educaționale ale statului, contribuie

substanțial la dezvoltarea continuă și durabilă a sistemului. Această contribuție este facilitată de competențele și performanțele pe care și le dezvoltă continuu, prin raportare la cerințele societății și ale învățământului mereu în schimbare.

Unele dintre aspectele vieții intelectuale și profesionale ale Liliei Pogolșa sunt însumate în următoarele date:

Născută la 1 aprilie 1963. A realizat studiile universitare la Facultatea de Istorie și Pedagogie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, obținând Diplomă cu mențiune (1986). În perioada anilor 1986-1988, a activat în calitate de profesor de istorie la Școala medie nr. 52 din Chișinău.

Ulterior, a urmat studiile de doctorat la Universitatea de Stat din Sankt-Petersburg (1994-1998), care s-au soldat cu conferirea titlului științific de doctor în științe istorice (1998). În perioadele 1988-1993, 1998-2002 și 2003-2008, a fost angajată în funcție de lector și de conferențiar universitar la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; aici accede la titlul științifico-didactic de conferențiar universitar (2003).

În anii 2002-2003 și în 2017 deține funcția de Viceministru al Educației, iar în anii 2020-2021 de Ministru al Educației, Culturii și Cercetării.

Din anul 2008 până în prezent, cu întreruperi obiective, în legătură cu exercitarea mandatului de Viceministru al Educației

Nelu VICOL,
doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

(2017) și mandatului de Ministru al Educației, Culturii și Cercetării (2020-2021), deține funcția de director al Institutului de Științe ale Educației (în continuare – IȘE).

În anul 2013 Lilia Pogolșa susține teza de doctor habilitat la specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației cu tema *Managementul curriculumului școlar*.

Activitatea managerială. Chip frumos, inteligentă, cu inimă mare, dna Lilia Pogolșa crede în oamenii din preajmă, în sinceritatea și corectitudinea lor, iar la rândul său, debordant de sinceră, va face orice pentru a-i proteja, în semn de loialitate și respect. În exercițiul funcțiunii este hotărâtă și exigentă. Este mereu în mișcare: tot ce funcționează cu încetinire îi provoacă neliniște, însă își găsește echilibrul și identifică soluția la problema asupra căreia te zbați de atâta timp și pe care domnia sa ți-o sugerează în mod firesc.

În special, apreciem contribuția dnei Lilia Pogolșa la fundamentarea teoretică și praxiologică a managementului curriculumului școlar, prin corelarea dimensiunilor manageriale și pedagogice, în cadrul unui referențial postmodern al educației. Domnia sa fundamentează teoria managementului curriculumului

Ceremonia de acordare a Diplomelor Ministerului Educației, Culturii și Cercetării de Ziua Culturii Naționale: A. Suceveanu, Președintele Uniunii Scriitorilor, L. Pogolșa, Ministru (15 ianuarie, 2021).

școlar, elaborează modelul praxiologic al managementului curriculumului școlar, dezvoltă conceptul de „optimizare a curriculumului”, argumentează rolul standardelor educaționale în conceptualizarea managementului de curriculum și oferă sistemul de instrumente și indicatori de proiectare, implementare și evaluare a curriculumului școlar – toate acestea constituind repere de maximă importanță pentru teoria și practica managementului curriculumului.

Asumându-și competențe și obligații în concordanță cu politicile și strategiile naționale ale dezvoltării învățământului, activitatea managerială a dnei Lilia Pogolșa a vizat domeniile conducerii, structurării și funcționării Institutului de Științe ale Educației și s-a realizat, în principal, prin buna organizare, desfășurare și perfecționare a procesului de formare profesională continuă a cadrelor didactice și manageriale și de cercetare științifică.

În funcția de director al Institutului de Științe ale Educației dna Lilia Pogolșa demonstrează prestață în administrarea resurselor financiare, utilizarea resurselor disponibile pentru desfășurarea activității statutare, buna administrare a bunurilor cu statut de proprietate a instituției și asigurarea condițiilor optime de dezvoltare a bazei materiale a instituției.

Preocupată de subtilitățile sistemului educațional și, mai ales, de semnificațiile acestuia în diversitatea actelor de formare a tinerei generații și a populației adulte, Lilia Pogolșa este deopotrivă un om al acțiunii, al proiectelor de anvergură și al faptelor de succes. În plan

academic, numele doctorului habilitat Lilia Pogolșa este fundamental legat mai ales de formarea profesională continuă a cadrelor didactice și manageriale, de educația continuă/de învățarea pe întreg parcursul vieții, de teoria și metodologia/praxiologia curriculumului școlar, acestea fiind domenii pe care le reprezintă nu doar în plan discursiv, prin cursuri și scrieri academice, dar și acțional, prin construcții instituționale, prin inițiere și coordonare de evenimente academice de anvergură națională și internațională și de conducere a proiectelor de cercetare și de intervenție socio-educatională.

Semnificativă pentru cariera managerială și pentru diversitatea activității profesionale și academice a directorului Institutului de Științe ale Educației, doctorului habilitat Lilia Pogolșa, este numirea în funcția de Viceministru al Educației în luna mai 2017 și în funcția de Ministru al educației, culturii și cercetării în luna noiembrie 2020.

Cu adevărat s-a dovedit a fi un context polifonic și integrator de manager abil, de profesionist competent și de specialist în științele educației, deci Domnia sa a venit în Ministerul Educației (mai recent, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și mai recent, Ministerul Educației și Cercetării) de la educație, deținând până la această numire funcția de director al Institutului de Științe ale Educației.

În această funcție, începând cu anul 2008, s-au vădit calitățile

de om pentru oameni, de conducător abil pentru consolidarea colectivului, de coordonator și de manager iscusit și competent în edificarea prestigiului și prestanței IȘE în context național și internațional. Anume în această funcție deținută și până astăzi, dna Lilia Pogolșa a orientat activitatea Institutului în implementarea politicii educaționale, pe dimensiunea priorităților educației, a reglementărilor normative și legale. Or, la IȘE a venit un om al școlii înzestrat cu variate valențe etice, ale managementului educațional și ale procesului de reformare a instruirii și educației omului, cu destinul și farmecul său.

Și atunci, dar și acum, activitatea profesională, științifică și managerială a dnei Lilia Pogolșa este axată și orientată spre necesitatea unei noi filosofii a educației, pe tensiunea educației culturale a individului, pe formarea copilului considerat temei al actului educativ, pe educația între rigorile instituției și dorințele copilului, pe educația în condițiile societății concurențiale, pe educația în context multicultural, pe cultura psihopedagogică a cadrului didactic și managerial, pe perspectivele etice ale educației, pe idealul moral al educației, pe expectanțele societății față de educație, pe dimensiunea afectivă a școlii/școala prietenoasă copilului, pe problematica și efectele comunicării în educație.

Simpozionul Pedagogic internațional *Valorile moral-spirituale ale educației* (în memoriam dr. hab., prof. univ. Mihail Terentii, IȘE, 2015). L.Pogolșa împreună cu L. Terentii; V.Mindecanu, dr. hab., prof. univ. UPS. I. Creangă; C.Cucoș, dr., conf. univ.; Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, România; I. Filip, scriitor, poet; Gh.Rusnac, academician – AȘM ș.a.

Antrenarea în managementul cercetării și educației. În palmaresul acesta se identifică managementul curriculumului școlar; modernizarea structurii sistemului de învățământ; monitorizarea implementării curriculumului școlar proiectat; evaluarea rezultatelor școlare; standardizarea în educație; formarea continuă a cadrelor didactice; continuitatea învățământ gimnazial-învățământ liceal-învățământ universitar, formarea profesională inițială, atestarea cadrelor didactice etc.

Activitatea științifico-profesională. În contextul reflecțiilor prezentate, menționăm că, dincolo de multiplele aspecte ale activității dnei Lilia Pogolșa, se identifică și un „contact” al „omului din educație” cu problemele practice ale stării noastre morale, culturale și educative în contemporaneitate, deci aducerea educației la anumite consecințe însemnând totodată și posibilitatea aplicativă a ei, adică spiritul atitudinal al nostru față de viața și sănătatea spirituală a populației minore și adulte, dat fiind faptul că educația nu se reduce la ceva ce ar viza doar „teoria, știința”, ci are în vedere realitatea vieții cuprinzătoare a unei personalități ori societăți istorice sau contemporane.

De aceea, activitatea dnei Lilia Pogolșa în funcțiile de Ministru al Educației, Culturii și Cercetării, Viceministru al Educației și de director al Institutului de Științe ale Educației, este cât se poate de relevantă nu numai prin valorile profesionale, științifice și manageriale, dar și prin calități ale umanismului, ale devotamentului pentru educație, ale respectului pentru creșterea și educarea morală, și culturală a tinerei generații.

Activitatea profesională, de cercetare științifică și managerială a doamnei Lilia Pogolșa poate fi analizată prin felul în care este capabilă de asumarea ei tematică expresă. Anume acest tip de cercetare – *cercetare aplicată* – semnifică exercițiul prin care și în care, însăși cercetarea, se transformă, de fapt, într-o „întâlnire” existențială pe traiectorie socială, culturală, educațională și managerială. Acest demers autentic al dnei Lilia Pogolșa se caracterizează prin plusvaloarea cercetărilor în domeniul educațional vis-à-vis de diversitatea lucrărilor apărute, problemele și aspectele legate de viața și existența școlii naționale care, deseori, a rămas în afara cercetărilor, oferind astfel câmp deschis pentru diverse supoziții și speculații, care, adesea, nu au nici un fel de teme.

Consistența internă a cercetării realizate de dna L. Pogolșa este demonstrată de: analiza sistemică și complexă a teoriilor managementului curriculumului; redimensionarea conceptului de

Forumul Național al Cadrelor Didactice din Învățământul General: L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., director IȘE; N.Vicol, dr., conf. univ., director adjunct IȘE; Valentina Chicu, șef direcție, Ministerul Educației (IȘE, 2014).

curriculum ca teorie, ca structură și produs, ca proces și rezultat; fundamentarea teoriei managementului curriculumului școlar în viziune postmodernă axată pe interconexiunea demersurilor manageriale, pedagogice; elaborarea modelului praxiologic al managementului curriculumului școlar.

Importanța teoretică a cercetărilor realizate de doctorul habilitat Lilia Pogolșa rezidă în:

- fundamentarea teoriei managementului curriculumului școlar;
- fundamentarea teoretică a modelului praxiologic al managementului curriculumului școlar, axat pe complexitatea funcțiilor manageriale, particularitățile paradigmei curriculare și pe potențialul conceptórilor de curricula;
- dezvoltarea teoriilor constituente ale managementului curriculumului școlar prin: argumentarea corelației dintre standardele de calitate/eficiență și curricula școlare; îmbinarea categoriilor de management educațional și management curricular; sistemul de acțiuni care preced, însoțesc și urmează diagnosticarea, conceptualizarea, proiectarea, implementarea, evaluarea, monitorizarea curriculumului școlar;
- fundamentarea conceptului „optimizarea curriculumului” prin trei tipuri de demersuri: demersul trifazic:

Seminar metodologic republican *Evaluarea criteriilor prin descriptorii în clasele primare*: D. Cotovițaia, spec. princ. ME; V. Gaiciuc, spec. princ. ME; L. Pogolșa, dr. hab., prof. univ., director IȘE; A. Nichitenco, spec. Princ. ME; V. Ursu, dr., conf. univ., UPS I.Creangă; M. Marin, dr., conf. univ., (IȘE, 2017).

proiectarea curricula, experimentarea noului curriculum, transpunerea în practica educațională; demersul tetrafazic: proiectarea, experimentarea, validarea și implementarea; demersul pentafazic: cercetarea curriculară, proiectarea, experimentarea, validarea și implementarea.

Prin elaborarea fundamentelor teoretice și metodologice ale managementului curriculumului, cercetarea realizată de dna Lilia Pogolșa este una valoroasă și oportună teoriei și practicii manageriale din Republica Moldova.

Trebuie menționat faptul că rezultatele cercetărilor sunt deja aplicate în constituirea sistemului național al managementului curriculumului, precum și în renovarea curricula de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice.

Întregul ansamblu teoretic și practic al activității profesionale, științifice și manageriale a doamnei Lilia Pogolșa este concludent pentru cel puțin două aspecte:

- în primul rând, pentru dorința/necesitatea de actualizare și de repunere în circulație largă a ideilor și a soluțiilor celor mai valoroase, repunere însoțită adesea de o argumentare detaliată, cu intenția convingerii interesate asupra oportunității preluării lor;
- în al doilea rând, pentru dorința/necesitatea de a încorpora, într-o formă sau alta, dar, oricum, într-o formă

prelucrată pentru intențiile avansate, informația teoretică cea mai nouă.

În ansamblul său, activitatea științifică a dnei Lilia Pogolșa se adresează atât specialiștilor în probleme de politică educațională, dar și unui public didactic mai larg, dornic să se familiarizeze cu sfera preocupărilor specifice managementului curriculumului școlar în învățământ, ceea ce face ca elaborările să poată oferi un prilej de „învățare managerială” în realizarea curriculumului, atât în direcția aprofundării cunoștințelor de management al disciplinei de învățământ, cât și pentru abordarea avizată a numeroaselor și dificilelor situații concrete posibile în realizarea activității didactice în învățământul general.

Accentul cercetărilor realizate de doctorul habilitat Lilia Pogolșa se pretează la dimensiunea că dacă ne raportăm la nivelul macrosistemului de învățământ, managementul curriculumului școlar se corelează conceptului de strategie pedagogică, înțelegând prin aceasta o concepție, o linie de orientare pe ansamblu și pe termen lung privind organizarea procesului didactic, a educației, a învățământului.

Strategia pedagogică este reprezentată de ansamblul deciziilor privind desfășurarea cercetării pedagogice, a politicii învățământului sau a procesului de învățământ. Corelația nu înseamnă similitudine, întrucât managementul reprezintă actul complex de conducere științifică a întregului proces de învățământ, depășind stadiul proiectiv reprezentat de strategia pedagogică.

I. Negrei, Viceprim-ministru și L. Pogolșa, dr., conf. univ., director IȘE în cadrul Conferinței științifice internaționale (2009).

L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., director IȘE și N. Bucun, dr. hab., prof. univ., director adjunct IȘE, în cadrul seminarului științific de susținere a unei teze de doctor (IȘE, 2018).

Prin atare viziune, Domnia sa avansează domeniul schimbării de atitudine asupra *calității* managementului curriculumului școlar și a conștiinței *identitare* a conceptórilor și a executanților de curriculum.

În această abordare se identifică originalitatea cercetărilor care valorizează și componenta de formare profesională continuă a cadrelor didactice și de conducere în cadrul managementului curriculumului școlar ce se vedește – prin dimensiunea organizațională și metodologică – a fi optimul *punct de pornire* pentru o *mişcare de cercetare inedită de pionierat* în domeniu.

Trebuie menționat faptul că în activitatea profesională Domnia sa se conduce de anumite principii, printre care: a) legalitate, prin respectarea Constituției Republicii Moldova, legislației în vigoare și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; b) imparțialitate, prin luarea deciziilor în mod imparțial, nediscriminatoriu și echitabil, fără a acorda prioritate unor persoane sau grupuri în funcție de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială; c) comportament și tact pedagogic și social bazate pe respect, exigență, corectitudine și amabilitate în relațiile cu comunitatea pedagogică, precum și în relațiile cu conducătorii, colegii și subordonații; d) profesionalism, prin îndeplinirea atribuțiilor de serviciu cu responsabilitate, competență, eficiență, promptitudine și corectitudine.

În acest context, dna Lilia Pogolșa își exteriorizează setul de competențe și aptitudini organizatorice diseminate prin participarea în cadrul proiectelor, granturilor de cercetare / de transfer tehnologic, și anume:

Proiecte științifice naționale:

- Director de proiect: 15.817.06.04 F *Reconceptualizarea formării continue a cadrelor didactice din perspectiva motivării de învățare pe tot parcursul vieții* (2015-2019).
- Director de proiect: 11.817.08.76F *Sisteme psihopedagogice de formare a atitudinii civice active și a competențelor de incluziune socială la elevi în cadrul disciplinelor socioumane* (2011-2014).
- Cercetător științific superior în cadrul proiectului 06.411.058 A *Formarea orientărilor axiologice în cadrul tehnologiilor de predare-învățare-evaluare a științelor socioumane în învățământul preuniversitar din Republica Moldova* (2006-2010).

Proiecte științifice internaționale:

- Coordonator de proiect *Implementarea standardelor profesionale de competență a cadrelor didactice/de conducere în învățământul general din Republica Moldova*. Banca Mondială (2016-2017).
- Coordonator de proiect *Implementarea standardelor de calitate a instituțiilor de învățământ primar, gimnazial și liceal din Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului*. UNICEF (2014-2015).
- Coordonator de proiect *Dezvoltarea standardelor de eficiență a învățării și a standardelor de calitate a instituției de învățământ secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului*. UNICEF (2013-2014).

V. Crudu, dr., șef direcție MECC, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ. în cadrul Conferinței științifice internaționale (IȘE, 2020).

Simpozion Pedagogic internațional *Tehnologii didactice moderne*: N.Bucun, dr.hab., prof. univ., IȘE; V.Guțu, dr.hab., prof. univ., USM; L.Pogolșa, dr.hab., conf. univ., IȘE; V. Țvircun, dr. hab., prof. univ., AȘM; V.Crudu, dr., șef direcție ME (IȘE, 2016).

- Coordonator de proiect *Evaluarea curriculumului școlar în învățământul secundar general și modernizarea standardelor educaționale pentru învățământul general*. UNICEF (2009-2011).
- Coordonator de proiect *Dezvoltarea sistemului de asigurare a calității în învățământul secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului și societății bazate pe cunoaștere*. UNICEF (2012).
- Membru al grupului de politici *Învățarea pe parcursul întregii vieți*. ETF (2010-2012).
- Coordonator de proiect *Student Active Learning in Science*. TEMPUS (2010-2012).
- Coordonator de proiect *Modernizarea și implementarea Curriculumului de bază și curricula disciplinare din învățământul secundar general*. UNICEF (2009-2012).
- Coordonator de proiect *Evaluarea curriculumului școlar în învățământul secundar general și modernizarea standardelor educaționale pentru învățământul general*. UNICEF (2009-2011).

Publicații în științele educației. Lilia Pogolșa este autor și coautor a circa 110 de lucrări, dintre care monografii, studii științifice, lucrări didactico-metodice, articole științifice și comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale.

Or, lămurirea, explicitarea, analiza și sinteza conceptelor, a elementelor, a aspectelor și a fenomenelor și personalității cadrelor

didactice și manageriale semnifică ținta imediată și expectanțele sistemului și procesului educațional pe care le angajează dna Lilia Pogolșa în activitatea sa multiaspectuală și de aceea personalitatea științifico-didactică și managerială a Domniei sale se încadrează în ceea ce toți înțeleg prin sintagma „omul școlii”.

Acțiunile concrete identificate pentru procesul și sistemul educațional prin coerența acțiunilor stipulate în Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” din perspectiva durabilității și sustenabilității vor determina: îmbunătățirea calității formării profesionale inițiale și continue a cadrelor didactice; îmbunătățirea ofertei educaționale din perspectiva nevoilor educaționale ale copiilor și așteptărilor societății; creșterea competenței și competitivității cadrelor didactice; profesionalizarea cadrelor manageriale capabile să gestioneze eficient instituțiile de învățământ și educaționale; dimensionarea corectă a rețelei de instituții educaționale corespunzător standardelor actuale de calitate; consolidarea parteneriatelor academice și sociale durabile axate pe beneficii comune pe termen lung.

Or, competențele acumulate (profesionale, specifice, psihopedagogice, socioculturale, reflexive, metodologice, de comunicare, manageriale, de cercetare, de conceptor de politici în domeniul educațional – curriculum, metodologii, ghiduri, standarde, strategii, concepții) și certificate în conformitate cu specialitatea și

Conferința științifică internațională *Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. În contextul parteneriatului IȘE – Liceul Prometeu a fost acordat titlul onorific DOCTOR HONORIS CAUSA IȘE directorului liceului dlui AURELIAN SILVESTRU (IȘE, 2018).

Conferința științifică internațională *Institutul de științe ale educației: istorie, performanțe, personalități*. Cu aprecieri și admirație pentru IȘE – Corina Fusu, Ministru al Educației (AȘM, 2016).

cu studiile finalizate menționate supra, semnifică tendințele interne și externe de construcție profesională determinate de nevoia de realizare a echilibrului între interesele, convingerile, necesitățile și așteptările/expectanțele individuale și cele ale domeniului de educație și de cercetare pe care conf. univ. Lilia Pogolșa poate să le pună în practică pentru a aduce un nou suflu în contextul de schimbare la nivel de calitate sistemică și procesuală a acestor domenii.

Crezul și idealul educațional. Convingerile domniei sale se axează pe ideea: pentru ca educația să-și realizeze obiectivele propuse pentru schimbare, este important ca linia de conduită a diferiților actori implicați (ministere, agenții, ONG-uri, instituții, administrații publice locale etc.) să fie coerentă, omogenă și coordonată, aceasta însemnând eforturi comune de implicare, impactul acțiunii asupra obiectivelor de educație și de cercetare, mecanisme instituționale prin care coerența este stabilită între diverse părți participante.

Or, toate acestea semnifică miza de schimbare calitativă și reală prin măsuri specifice axate și pe formarea cadrelor/resurselor umane de calitate și eficiente în domeniu, dat fiind faptul că activitatea cadrelor didactice se află în permanentă tensiune datorită necesității de a regla și a raționaliza reușitele elevilor/ale studenților în societatea în care școala nu mai este un „sanctuar al cunoașterii”, dar care cere mult mai mult de la profesori.

Domnia sa susține că este imperios necesar a menționa faptul

că evoluția activității cadrelor didactice și cea a politicilor educative sunt interdependente de dezvoltarea societății care se află într-o tensiune conștientă: între global și local, între tradiție și modern, între perspective pe termen lung și pe termen scurt, între spiritual și material, între competiție și egalitate de șanse, între dezvoltarea cunoștințelor și capacitatea de asimilare a educațiilor.

Conferențiarul universitar Lilia Pogolșa este o persoană comunicativă, dinamică, hotărâtă, cu mare putere de concentrare, sociabilă, care poate face față oricărei provocări, interesată de o continuă dezvoltare profesională, este înzestrată cu abilități organizatorice și de lucru în echipă, oratorice și de prezentare, responsabilă, perseverentă, sociabilă, punctuală.

Evoluțiile actuale din domeniile științific, social, educativ și cultural și din subcâmpurile acestora pun în evidență, din ce în ce mai mult, numeroase derapaje ce se manifestă în conștiința individuală și socială, în explicitarea anumitor fenomene trecute sau actuale, acestea reprezentând semne ale unui behaviorism social accentuat care afectează aceste domenii. Astfel activitatea profesională, științifică și managerială a dnei Lilia Pogolșa se înscrie pe traiectoria fenomenologică a educației ca o sarcină manifestă și de gândire științifică expresă; or, educația trebuie ridicată în configurația valorilor contemporaneității cu pregătirea și circumspecția solicitată tocmai de către dificultatea timpului, de aspectele fenomenologice și de greutatea sau chintesența valorică a personalității cadrelor didactice și de conducere din domeniul educațional.

Aceste seturi de valori/supravalorii științifico-profesionale,

Conferința științifică internațională *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. L. Pogolșa, dr. hab., prof. univ., director IȘE și C. Popovici, dr., Ministru al Educației, Culturii și Cercetării (IȘE, 2019).

manageriale și socioculturale ale profesorului universitar Lilia Pogolșa, au fost onorate de către entitățile guvernamentale și extragovernamentale cu *distincții și mențiuni*, și anume:

Conferința științifică internațională *Institutul de științe ale educației: istorie, performanțe, personalități*. Cea mai înaltă distincție a AȘM – Medalia „Dimitrie Cantemir”, acordată directorului Institutului de Științe ale Educației, L. POGOLȘA de către Secretarul General al AȘM, A. Hanganu (AȘM, 2016).

- Diploma Ministerului Educației, 2003;
- Diploma Academiei de Științe a Moldovei, 2010;
- Medalia „Cuvioasa Parascheva”, Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove, 2011;
- Diploma Ministerului Educației, 2012;
- Diploma AȘM „Meritul Academic”, 2013;
- Medalia jubiliară „Eparhia Chișinăului – 200 de ani”, Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove, 2013;
- Diploma Ministerului Educației, 2015;
- Medalia jubiliară „70 de ani ai Academiei de Științe”, 2016;
- Medalia „Dimitrie Cantemir”, Academia de Științe a Moldovei, 2016;
- Medalia „Nicolae Milescu Spătaru”, Academia de Științe a Moldovei, 2017.

Astfel, împlinirile și perspectivele în crezul pedagogic pe care îl promovează conf. univ. Lilia Pogolșa în activitatea științifico-didactică și managerială este anume acela al *reformei sufletești*, care

stipulează principiul *Să facem echilibru în noi înșine*, deci o reformă în noi înșine!, fundamentată de caracterul moral și de relația strânsă între pedagogie și științele morale și sociale.

Activitatea Domniei sale înseamnă nu doar comportament profesional, științific și managerial în educație, ci și atitudine civică, deci poziție dobândită, afirmată și asumată, configurare și ancoraj între *epistem* și *praxis*.

Ministrul Educației, Culturii și Cercetării Lilia Pogolșa are convingerea faptului că educația reprezintă o prioritate națională în Republica Moldova și, în acest sens, consideră că este oportuna schimbarea accentelor în educație pentru asigurarea calității procesului educațional, astfel încât întregul sistem să devină principalul factor de progres economic și social al țării.

Așadar, susține Domnia sa, direcțiile prioritare de dezvoltare a educației în Republica Moldova și mecanismele de realizare a acestora cuprind variabilele *politici educaționale, resurse umane, resurse materiale și financiare, rețeaua de instituții de învățământ și infrastructură* etc. – toate oferind un cadru concret pentru sporirea eficienței sistemului educațional și asigurarea dezvoltării durabile a acestuia.

L.Pogolșa, dr. hab., conf. univ. – Ministru al Educației, Culturii și Cercetării (2021).

EUGEN COROI – ITINERARUL PARCURS CU DEDICAȚIA PROFESIEI

Aliona PANIȘ,

*doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației*

Doctorul în pedagogie, profesorul universitar, Eugen Coroi, a trăit în perioada 11 iunie 1950 – mai 2008.

S-a născut în satul Buțești, raionul Glodeni. În 1965, a absolvit școala de opt ani din satul natal, în 1969 – Școala Pedagogică din Soroca, iar în 1978 – Institutul de Stat al Artelor din Chișinău. Studiile doctorale le-a desfășurat la ASP din Moscova, obținând

gradul științific de *doctor în pedagogie* în 1988.

Drumul profesional l-a parcurs divers: activitate didactică – în calitate de *conferențiar* la Universitatea din Tiraspol (cu sediul la Chișinău); activitate științifică la ICȘP, la IȘPP – de la simplu *cercetător* până la *șef de laborator*; activitate managerială – *șef de secție* la Ministerul Educației și Științei, iar în perioada 2004-2008 a fost *director* al Institutului de Științe ale Educației. Fiind conducător științific la patru teze de doctorat, i-a fost conferit titlul didactic de *profesor universitar* (2003).

Dând dovadă de receptivitate și abilități de organizator, pe perioada de activitate la IȘPP a fost *lider sindical*.

În contextul dezvoltării sistemului educațional, a fost coautor al Programului Național de dezvoltare a învățământului, al Concepției Educației, Concepției Educației Muzicale, președinte al Comisiei de Coordonare și Evaluare a Curriculumului la Educația artistică în cadrul Proiectului de reformă a învățământului secundar general cofinanțat de Banca Mondială, astfel contribuind la elaborarea, implementarea și evaluarea noului Curriculum.

Participând la asigurarea didactică a disciplinei Educația muzicală, a devenit cunoscut ca unul dintre *autorii manualelor* pentru clasele I, II, III, V, VI, care îi inițiază pe elevi treptat în tainele enigmaticului limbaj al muzicii. Manualele sunt înalt apreciate de cadrele didactice, sunt cunoscute și peste hotarele Republicii

Moldova. În cuvântul de adresare către elevi, Eugen Coroi susținea ideea, că lumea artei sunetelor muzicale este necuprinsă și, în același timp, foarte variată. În opinia domniei sale cunoașterea muzicii începe de la înțelegerea că cele mai răspândite tipuri de muzică sunt cântecul, dansul și marșul, iar diversitatea în lumea artei muzicale se datorează anume prezenței celor trei tipuri de muzică descoperite în creații de diferite genuri: operă, balet, simfonie ș.a.

Iată câteva dintre lucrările publicate pentru treapta de învățământ secundar general:

E. Coroi – autor și coautor al manualelor de Educație muzicală

În 2001, fiind în funcția de șef al secției Manuale și Asigurare Didactică a Ministerului Educației și Științei, participă la Masa rotundă *Funcțiile și problemele manualului școlar*, organizată de Centrul Educațional ProDidactica.

Pentru a implementa educația muzicală la treapta de învățământ preșcolar, Coroi Eugen împreună cu Bejenaru Silvia publică lucrarea Educația muzicală. Crestomație pentru învățământul preșcolar (Eugen Coroi, Silvia Bejenaru. Ch.: Univers Pedagogic, 2004. 220 p.), care include creații muzicale din tezaurul muzicii naționale și universale ce răspund necesităților educaționale pentru această

vârstă, cuprinde un vast repertoriu de cântece, jocuri muzicale, piese instrumentale pentru audii, ce sunt organizate și eșalonate pentru toate grupele de vârstă.

În această lucrare autorii susțin că educația muzicală în grădinița de copii constituie una din principalele mijloace de cunoaștere artistică a lumii prin mijloacele sale specifice – arta sunetelor, iar realizarea cu succes a obiectivelor educației muzicale poate avea loc în cazul când copiilor li se va propune și un conținut muzical corespunzător vârstei respective.

Exemplele propuse în această lucrare constituie doar un punct de pornire pentru educatori în valorificarea patrimoniului muzical în lucrul cu preșcolarii, realizând astfel, obiectivele trasate de curriculumul preșcolar.

Totodată, Eugen Coroi participă, în calitate de coauthor la elaborarea unui șir de lucrări didactico-metodice pentru treapta preșcolară de învățământ: Coroi E.F., Șevciuc N.A. *Exerciții muzical-ritmice, jocuri și dansuri pentru preșcolari*; Coroi E. Bolboceanu A., Cemortan S., Botnari V., Cuznețov L. et al. *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova* (2006). Ultima lucrare menționată constituie un document de politică educațională care reflectă concepția pedagogică a educației copilului din Republica Moldova la vârsta timpurie și preșcolară, de la 1 an, la 7 ani. Rolul acestia este de a orienta cadrele didactice în proiectarea, organizarea și realizarea activităților educaționale din perspectiva unei noi viziuni pedagogice asupra copilului și educației. În baza curriculumului a fost elaborat ghidul de implementare a curriculumului, precum și materiale didactice, astfel fiind asigurat procesul de predare-învățare-evaluare la educația muzicală pentru treapta preșcolară. Toate cadrele didactice au avut posibilitatea de implimentare a curriculumului în acord cu Concepția educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară revizuită, cu Legea învățământului din Republica Moldova și cu Convenția ONU despre drepturile copiilor.

Printre multele activități, Eugen Coroi găsește timp și pentru promovarea editării unui șir de lucrări în cadrul Institutului de Științe ale Educației: monografia Institutul de Științe ale Educației la 65 de ani: *File din istorie* (2006); *Organizarea și desfășurarea activității în taberele de odihnă a elevilor: Ghid metodologic* (2006).

În perioada ianuarie – decembrie 2006, Eugen Coroi activează în cadrul Proiectului „Educația pentru egalitatea de gen”, realizat de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” cu susținerea financiară a Fundației SOROS – Moldova, prin programul Echitate Gender și Șanse Egale.

Prin urmare, în calitate de formator la modulul „Educație de gen” în cadrul cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice la Institutul de Științe ale Educației, contribuie la atingerea scopului proiectului: Sensibilizarea autorilor de manuale școlare și a cadrelor didactice asupra abordării aspectelor educative din perspectiva dimensiunii de gen în vederea eliminării dezechilibrelor de gen din conținutul manualelor și a stereotipurilor de gen din sistemul educativ.

Eugen Coroi împreună cu Lungu-Bodrug V., Parlicov E., Precup G. a fost expert al conținuturilor modulelor de formare coninuă pentru ariile curriculare: a) Limbă și comunicare (autori Handrabura L., Filip G.), Matematică și Științe (autori Godoroja R., Dandara O.), Om și Societate (autori Cerbușcă P., Mija V.); b) adresat autorilor de manuale școlare și redactorilor din edituri (autori Cara A., Cojocari M.).

Eugen Coroi a desfășurat cursuri de formare profesională continuă pentru conducătorii muzicali din grădinițe și pentru cadrele didactice de educație muzicală din școli, bucurându-se de opinii frumoase din partea acestora.

Grupa de profesori de educație muzicală în cadrul cursurilor de formare profesională continuă la IȘE: A.Scurtu, lector sup.; A. Paniș; E. Coroi, director IȘE; E. Mamot, Maestru Emerit al Artei din Republica Moldova; A.Borș, dr., conf. univ.; M. Dohotaru, dr., conf. univ. (IȘE, 20.10.2005).

Eugen Coroi, doctor în pedagogie în cadrul unei discuții cu autorii de manuale

Astfel, fiind în funcția de director al Institutului de Științe ale Educației a organizat și desfășurat un șir de activități de pionerat:

- în anul 2005, inițiază prima ediție de conferințe științifice internaționale și naționale, care au devenit o tradiție a IȘE până în prezent;
- deschide, în cadrul IȘE, Centrul de Formare Continuă a cadrelor didactice și de conducere din școlile auto;
- în anul 2006 acreditează activitatea de cercetare a Departamentului Știință pentru o perioadă de 5 ani.

Având o personalitate pronunțată, pe parcursul anilor, Eugen Coroi obține multe succese, este tentat de aspirații noi se avântă spre schimbare.

TATIANA CALLO – PEDAGOG ÎNNĂSCUT ȘI CERCETĂTOR DE VALOARE

Tatiana Callo este un nume de referință în știința pedagogică actuală a Republicii Moldova, reprezentând, totodată, și una dintre figurile marcante ale Institutului de Științe ale Educației, în care activează până în prezent, deținând, prin cumul, funcția de cercetător științific principal în diverse proiecte de cercetare ale acestuia.

Tatiana Callo s-a născut la 23 decembrie, anul 1955, în comuna Cărpineni, raionul Hâncești, într-o familie de pedagogi, care i-a altoit dragostea pentru carte și pentru valorile autentice ale culturii, pentru Limba Română și pentru Pedagogie ca praxis și știință a educației despre activitatea de formare-dezvoltare permanentă a personalității umane.

Este licențiată a Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Filologie, pe care a absolvit-o cu mențiune în 1977, manifestând

încă din perioada anilor de studenție un avid interes pentru noutățile științifice în domeniul său de pregătire profesională și o mare ispită pentru activitatea de cercetare.

Chiar de la începutul carierei sale profesionale, Tatiana Callo este atrasă de activitatea de cercetare, pe care o desfășoară timp de câțiva ani în cadrul celui mai înalt for științific – Academia de Științe a Moldovei, la Institutul de Lingvistică, unde își formează reale abilități investigative sub îndrumarea unor academicieni cu renume la vremea respectivă în domeniul lingvistic, precum Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Maria Cosniceanu ș.a.

La scurt timp, însă, Domnia sa realizează un surprinzător viraj profesional înspre științele educației, hotărând să-și dedice activitatea unui domeniu mai aplicativ – educația lingvistică, astfel că se încadrează în activitatea Institutului de Științe ale Educației chiar înainte de comasarea celor două instituții care l-au precedat – Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice și

Maria HADÎRCĂ,
doctor, conferențiar cercetător,
Institutul de Științe ale Educației

Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Republica Moldova, aducându-și plener contribuția la dezvoltarea celor două departamente de bază ale acestuia – Formare și Cercetare.

Între anii 1986-2007, Tatiana Callo desfășoară o amplă activitate didactică și științifică la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice, succedat de Institutul de Științe ale Educației (1999), parcurgând într-un termen destul de scurt toate treptele unui urcuș fulminant în carieră, ocupând, pe rând, funcțiile de: metodist, lector superior, conferențiar, șef de catedră, șef de sector, director-adjunct al Departamentului Dezvoltare Profesională și director interimar al Institutului de Științe ale Educației (2003-2004).

Educația lingvistică, integralizarea pedagogică și dezvoltarea profesională a cadrelor didactice sunt domeniile predilecte ale activității de cercetare științifică desfășurată de către doamna Tatiana Callo în cadrul Institutului de Științe ale Educației, unde, în 1997, Domnia sa obține titlul de doctor în pedagogie, susținându-și teza: „Funcțiile instructiv-formative ale situației de vorbire în comunicarea didactică”; iar în 2006 – cel de doctor habilitat în pedagogie cu teza: „Fundamentele pedagogice ale integralității dezvoltării profesionale a cadrelor didactice și a educației lingvistice a elevilor”.

T. Callo, dr. hab., prof. univ. (2021).

Ulterior, aria de interes în cercetarea pedagogică se ramifică pe dimensiuni tematice din cele mai diverse, cu accent pe abordările de tip holistic-integrativ, problematica educației integrale, reconceptualizări ale educației și învățării din perspectiva inter- și transdisciplinarității, contribuind, astfel, plener la dezvoltarea și consolidarea epistemologică a unor concepte fundamentale din

teoria educației, teoria instruirii și didactica disciplinelor lingvistice, precum și la reabilitarea științifică a pedagogiei ca știință umană, socială și a comunicării. Valorificarea acestui domeniu complex al cunoașterii din perspectivă filosofică, sociologică și a educației permanente i-au oferit un spectacol al ideilor, prin care Tatiana Callo zice precum E. Fromm: condiția fundamentală a omului nu este cea a lui *a avea*, ci cea a lui *a fi*.

În materie de inovație științifică, Tatiana Callo și-a adus din plin contribuția la reconceptualizarea unor segmente importante ale domeniilor educației și cercetării pedagogice, prin elaborarea unor produse științifice de importanță strategică pentru învățământul din Republica Moldova, materializate în concepții și strategii, care au proiectat evoluția științei pedagogice actuale pe făgașul unei reale dezvoltări și transformări în spirit constructivist:

- Concepția educației permanente ca factor al schimbării;
- Concepția educației integrale;
- Strategia educației permanente;
- Concepția pedagogică a formării/cultivării atitudinilor;
- Axiologia integralității în știința pedagogică;
- Tehnologia inovativă a fenomenului pedagogic total ș.a.

În ceea ce privește educația lingvistică, Domnia sa a excelat prin: pedagogizarea ideilor coșeriene privind educația verbal-comunicativă a elevilor și adulților, dezvoltarea specificului meritologic al educației lingvistice în dezvoltarea personalității, perfecționarea metodologiei de predare-învățare, dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și îmbogățirea bazei didactico-materiale a domeniului respectiv cu viziuni, modele și metodologii eficiente de învățare a limbii române, programe didactice și manuale cu orientare comunicativă etc.

Efectele calităților sale profesionale de pedagog-cercetător au avut ample reverberații în dezvoltarea cercetării pedagogice de înaltă calitate, situate la linia de intersecție dintre cercetarea fundamentală și cea aplicativă, Tatiana Callo asumându-și deschiderea următoarelor **direcții de cercetare:**

- Specificul metodologic al educației lingvistice /educației comunicării;
- Tehnologia învățării limbii române la nivelul școlii alolingve /adulților alolingvi;
- Formarea continuă /dezvoltarea profesională/ învățarea pe tot parcursul vieții;

- Coordonate ale educației postmoderne /constructiviste;
- Pedagogia integralității;
- Pedagogia atitudinilor;
- Pedagogia problematologizării;
- Calitatea în activitatea de atestare a personalului științific;
- Strategia cercetării științifice în pedagogie.

Opera pedagogică a Domniei sale se constituie din sisteme de idei, concepții inovative și metodologii eficiente de formare reflectate în studii de analiză și sinteză, lucrări monografice, capitole în monografii colective și ghiduri metodologice, în care autoarea prezintă și interpretează noi concepte educaționale, formulează principii și legități pedagogice, reactualizează și diseminează profunde sisteme de gândire filosofică, epistemologică și axiologică, valorifică marile idei ale pedagogiei românești contemporane, emite opinii pedagogice vizionare despre dezvoltarea educației în postmodernitate.

În hărnicia sa intelectuală, Tatiana Callo s-a manifestat în mai multe domenii ale educației și cercetării, unde identifică probleme și elaborează studii științifice de necesitate pe cele mai stringente teme: educația pentru comunicare, învățarea permanentă, educația integrală, calitatea comunicării didactice, identitatea profesională a cadrului didactic etc. Este autor și coautor al circa 200 de publicații, dintre care 16 manuale pentru școală, 5 monografii, circa 70 de articole științifice în reviste științifice, 30 de publicații la conferințe științifice naționale și internaționale, 18 ghiduri metodologice etc.

Scrierile sale se evidențiază prin rigoarea argumentației și a documentării științifice, printr-un stil elevat, atractiv și bine sistematizat, valorizând o experiență științifică și didactică de aleasă calitate, pusă la îndemâna cadrelor didactice, cu care să rezolve mai eficient problematica procesului de învățământ, făcând astfel posibilă ca *știința pedagogică* să devină și *o artă* a educației. Iar judecățile de valoare și opiniile sale despre cercetările realizate în domeniile educației și didacticii îi conferă Tatianeii Callo o autoritate științifică incontestabilă. Modul său de gândire analitico-reflexiv nu constituie doar o calitate a scrierilor sale, ci și un element al schemei de gândire a unei autentice personalități culturale. Altfel spus, dacă există astăzi o elită a oamenilor de știință care manifestă și preocupări filosofice în domeniu, printre ei se află, de bună seamă, și Tatiana Callo, care este înzestrată cu o cultură filosofică și pledează pentru „o filosofie a educației”.

T. Callo, dr. hab. prof. univ. cu discipolul său –
A. Ghicov, dr. hab. conf. univ. la ANACEC.

Printre volumele pe care doctorul habilitat, profesorul universitar și cercetătorul Tatiana Callo și le consideră reprezentative se enumeră:

- *Educația comunicării verbale* (2003), care pune problema educației pentru comunicare în postmodernitate, evidențiază contribuția lui E. Coșeriu la transformarea lingvisticii într-o știință a vorbirii, fundamentează reperele pedagogice ale unei educații a comunicării în școală și prezintă sugestii metodologice de implementare a acestora în procesul educațional;
- *O pedagogie a integralității* (2007), în care autoarea definește integralitatea contextuală ca bază a dezvoltării profesionale și a educației lingvistice, prezintă viziunea proprie asupra formării continue a cadrelor didactice de educație lingvistică de calitate prin optica integralității contextuale;
- *Configurații ale educației totale* (2007), în care prezintă caracteristicile și problemele educației în postmodernitate, evidențiază prioritățile formării continue în evoluția sistemului educațional și avansează posibilitatea unei educații integrale a alolingvilor din Republica Moldova prin utilizarea comunicativă a limbii române ca factor de unitate națională;
- *Școala științifică a pedagogiei transprezente* (2010), în care analizează și prezintă specificul cercetării științifice

în domeniul pedagogiei, evidențiază caracteristicile pedagogiei transparente, ca mod de gândire, și prezintă contribuția reprezentanților acestei școlii științifice la dezvoltarea cercetărilor în domeniul educației;

- *Pedagogia practică a atitudinilor* (2014), în care identifică „un colț rupt al pedagogiei contemporane”, legat de lipsa de interes pentru formarea de atitudini, argumentează necesitatea dezvoltării acestui domeniu drept „cea de-a treia forță” a educației în postmodernitate și propune sugestii metodologice pentru formarea-dezvoltarea atitudinilor prin procesul educațional;
- *Cultura educației și vorbitorul cult de limba română* (2018), în care pune în discuție problemele vorbitorului cult, pe cele ale educației permanente, ale pedagogiei etice, ale evaluării și elevității, ale calității cadrului didactic, ale cunoașterii integrate în contextul globalizării educației și articulează cu măiestrie cele două coordonate evidențiate în titlu ca fundamente ale dezvoltării unei educații integrale *prin și pentru* cultură.

În calitate sa de conducător / coordonator al tezelor de doctorat și postdoctorat, Tatiana Callo optează pentru „așezarea” imperativă a cercetărilor în pedagogie pe noi fundamente științifice, cum ar fi: fundamentarea social-filosofică a educației,

A. Ghicov, dr., D. Usaci, dr., M. Suruceanu, dr., conf. univ., T. Callo, dr. hab., prof. univ., V. Bălici, dr., A. Paniș, dr. ș.a. la M. Eminescu.

teoria și practica constructivistă, pedagogia socială, antropologia pedagogică, controlul social al educației ș.a., orientând tinerii cercetători spre realizarea unor cercetări „mai deschise paradigmatic și mai fundamentale pragmatic”, printr-o *abordare holistică și problematologică* a fenomenelor pedagogice, iar ca membru al ANACEC oferă consultanță și supervizează orice teză finalizată în domeniul științelor educației, contribuind astfel la creșterea cadrelor științifice de înaltă calitate.

Ca fondator al *Școlii științifice a pedagogiei transparente*, Tatiana Callo a crescut o întreagă pleiadă de cercetători, prin care a impus un *model specific* de gândire și cercetare științifică, bazat pe abordarea problematologică, hermeneutică și integratoare a fenomenelor pedagogice, având convingerea că „a realiza un act de știință înseamnă a împărți cu altcineva o cunoaștere aprofundată și că rolul și rostul cercetărilor științifice în pedagogia mileniului trei „rezidă într-un grupaj de acțiuni de anvergură: responsabilizarea, ordonarea, intelectualizarea, transvizualizarea, deontologizarea, culturalizarea acestui demers întemeiat pe cunoașterea complexă, filosofică, psihologică, socială, antropologică, culturală, etică, estetică etc.”

În calitate de cadru științifico-didactic, Tatiana Callo a realizat mii de ore didactice atât pentru profesorii de educație lingvistică, cât și pentru alte categorii de cadre didactice, dar și pentru managerii unităților de învățământ din republică. Concomitent, a participat la realizarea unor proiecte importante în domeniul educației și formării, derulate cu sprijinul unor astfel de organizații de nivel internațional, cum ar fi: OSCE, Banca Mondială, PNUD, UNICEF cu sediul în Republica Moldova.

La capitolul **COMPETENȚE ȘI REALIZĂRI**, distinsa doamnă Tatiana Callo menționează:

- Manualul „Clopoțelul”, care a fost inclus în lista lucrărilor pretendente la *Premiul de Stat al Republicii Moldova pentru anul 1996*.
- Manualul *Limba română pentru cl. VIII a școlii aolingve* (1996), care este *primul manual de orientare comunicativă din Republica Moldova*.
- Formator național, manager al activităților de formare continuă în cadrul Proiectului „Reforma Învățământului General în R. Moldova”.
- Coordonator și recenzent al lucrărilor metodice și științifico-metodice ale profesorilor pentru grad didactic.

Tatiana Callo – *Doctor Honoris Causa* Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (2015).

- Membru al Comisiei Republicane de Atestare a cadrelor didactice, al Comisiei Republicane de Evaluare Academică și Acreditare a instituțiilor de învățământ superior și a instituțiilor de cercetare științifică.
- Președinte al Comitetului Olimpic la disciplina școlară “Limba și Literatura română” (2003-2004).
- Președinte al Concursului Republican „Pedagogul Anului” (ediția 2006, 2010).

Tatiana Callo este omul care generează paradigme educaționale și oferă soluții teoretice și practice pentru soluționarea celor mai stringente probleme educaționale. Pentru succese în domeniul cercetării pedagogice și contribuție semnificativă la pregătirea specialiștilor de calificare înaltă, Domniei sale i-au fost conferite valoroase distincții:

- *Diploma de Merit* a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică, acordată pentru rezultate remarcabile în cercetare – dezvoltare (2002);
- *Titlul de Academician* al Academiei Internaționale a Școlii Superioare din Moscova, Federația Rusă (2011);
- *Medalia „Meritul Civic”*, pentru realizări deosebite în domeniul pedagogiei (2012);
- *Medalia „Cuvioasa Parascheva”* (2012) și *Ordinul „Cuvioasa Parascheva de gradul II”* (2013), conferite prin decizia Mitropolitului Chișinăului și al Întregii Moldove;

- *Medalia onorifică „Ion Creangă”* a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (2015);
- *Medalia „Dimitrie Cantemir”* a Academiei de Științe a Moldovei (2015);
- *Diplome de merit / de onoare / de gratitudine* ale Ministerului Educației, CNAA, Parlamentului R. Moldova, Institutului de Științe ale Educației ș.a.

În 2015, Tatiana Callo este înnoștată cu alte două titluri onorifice: *Professor Emeritus* și *Doctor Honoris Causa* ale Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Preocupată mereu de inovarea educației, în general, a dezvoltării profesionale a cadrelor didactice și a educației lingvistice, în special, Tatiana Callo este tentată de abordările de tip integrativ și de orientările funcțional-pragmatice în proiectarea și realizarea procesului de învățământ. Are convingerea fermă că problema care se pune astăzi în fața educației și învățământului este aceea a depășirii frontierelor rigide între disciplinele școlare și a integrării domeniilor învățării, a apropierei procesului educațional de viața cotidiană a elevilor, pornind de la nevoile lor de formare și cele ale comunității în care trăiesc, având în vedere complexitatea rolurilor pe care le vor juca elevii de azi în societatea de mâine.

T. Callo, *Doctor Honoris Causa* Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și M. Munteanu, cântăreț de operă (2015).

NICOLAE BUCUN – MODEL DE ÎNȚELEPCIUNE UMANĂ ȘI SAVANTĂ

Oxana PALADI,
doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

Nicolae BUCUN – personalitate înzestrată cu excepțională putere intelectuală și strategică, creator inepuizabil de idei întru dezvoltarea educației și cercetării de înaltă calitate, promovarea OMENIEI și ÎNȚELEPCIUNI, semănător al relațiilor umane armonioase.

Profesorul Nicolae Bucun s-a născut la 16 septembrie 1944, în satul Clocușna, raionul Ocnița. În anul 1961 absolvește școala medie din satul natal, după care, în perioada 1961-1967, își continuă studiile la Facultatea de Medicină genetică a Universității de Stat de Medicină din Chișinău. În anii 1967-1970 promovează doctorantura, la aceeași instituție de învățământ superior.

În activitatea sa prodigioasă Domnia sa a exercitat diverse funcții: asistent universitar la Universitatea de Stat de Medicină (1970-1975); șef de laborator în cadrul Departamentului „Formarea profesională a persoanelor cu dizabilități” (1975-1988);

N. Bucun, dr. hab., prof. univ. și L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ.,
directorul Institutului de Științe ale Educației în Sala Azurie
a Academiei de Științe a Moldovei, după ședința solemnă de conferire
a Medaliei „Dimitrie Cantemir” (2014).

director adjunct pentru știință al Institutului de Științe Pedagogice și Psihologice (1986-1990), iar ulterior director al aceleiași instituții (1990-1999); prim-vice-ministru al Ministerului Educației și Științei (1999-2002); prorector pentru știință al Institutului de Stat de Instruire Continuă (2002-2007); director adjunct Cercetare și Relații Internaționale la Institutul de Științe ale Educației (2007-2020).

Psiholog, pedagog, doctor în medicină, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, academician al Academiei de Psihologie și Management din Sankt-Petersburg, Federația Rusă, director adjunct Cercetare și Relații Internaționale al Institutului de Științe ale Educației – viața profesională a profesorului Nicolae Bucun îl încadrează perfect în conceptul de personalitate istorică din Republica Moldova, considerat fiind, la justa sa valoare, o personalitate marcantă cu renume internațional ca fondator și coordonator al cercetărilor de primă importanță în domeniile *Psihologie și Științele educației*.

Profesorul Nicolae Bucun a fost primul doctor habilitat în psihologie din Republica Moldova (1985), unul dintre savanții reprezentativi, participant activ la reformarea învățământului general, care a contribuit în mod substanțial la elaborarea documentelor conceptuale și normative în domeniu. Este cunoscut peste hotarele țării ca fiind expert în problemele psihologiei speciale, aderând la acest domeniu alături de instituții internaționale.

Contribuțiile sale științifice și didactice se vizualizează interdisciplinar în medicină, psihologie, pedagogie, management.

În anii '90 a început o etapă nouă în dezvoltarea științelor educației în Republica Moldova, avându-l pe doctorul habilitat, profesorul universitar Nicolae Bucun ca actor de prim-plan al procesului de modernizare. Prin contribuția directă a Domniei

N. Bucun, dr. hab., prof. univ.; A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ.;
O. Paladi, dr., conf. univ.; T. Vasian, dr. ș.a. în cadrul susținerii
unei teze de doctor în psihologie (IȘE).

sale, în anul 1991 a fost creat Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice al Ministerului Educației din Republica Moldova în baza Institutului de Cercetări Științifice în domeniul Pedagogiei. Nicolae Bucun a devenit director al acestui institut, insistând și asupra deschiderii secției de *Psihologie*, pe care a fost invitată să o conducă dr. Aglaida Bolboceanu, absolventă a Școlii Doctorale a Institutului de Psihologie Generală și Pedagogică a Academiei de Științe Pedagogice din Moscova, care, în 2005, sub îndrumarea profesorului a devenit doctor habilitat în psihologie.

Cu participarea directă și prin coordonarea savantului Nicolae Bucun a fost realizat un studiu de amploare, care releva nevoile de învățare a copiilor în raport cu particularitățile lor de vârstă, principiile psihologice ale elaborării și implementării curriculumului. Rezultatele cercetării din anul 1996 au fost reflectate și în lucrarea „Bazele pedagogice ale modelului integrat al reformei educaționale” (N. Bucun, Vl. Guțu, S. Musteață et al.), precum și valorificate prin studii de doctorat și doctor habilitat.

Din inițiativa directorului Nicolae Bucun, în cadrul Institutului de Științe Pedagogice și Psihologice au fost lansate, pentru prima dată în Republica Moldova, studiile de doctorat la specialitățile *Pedagogie* și *Psihologie*. De asemenea, a fost instituit primul Consiliu Științific Specializat în aceleași domenii. Astfel, secția de psihologie a început pregătirea cadrelor de înaltă calificare în domeniul psihologiei educaționale (pedagogice). Printre primele persoane

care au elaborat și susținut tezele de doctorat și doctor habilitat au fost Silvia Briceag, Valentina Prițcan, Jana Racu, Igor Racu.

În anul 1999, în baza fuzionării Institutului de Științe Pedagogice și Psihologice și a Institutului de Perfecționare a Cadrelor Didactice, a fost creat Institutul de Științe ale Educației, iar Nicolae Bucun a devenit prim-vice-ministru al Ministerului Educației și Științei.

Fiind abilitat cu dreptul de conducător / consultant științific la specialitățile: 511.01 – Psihologie generală, 511.03 – Psihologie socială, 534.01 – Pedagogie specială, 511.02 – Psihologia dezvoltării și psihologia educațională, Nicolae Bucun a format – prin studii doctorale – cadre înalt calificate în domeniile pedagogiei și psihologiei. Astfel, în calitate de conducător sau consultant științific, Domnia sa a ghidat peste 10 doctori habilitați și 50 de doctori la diferite specialități.

În calitate de consultant științific, în cursul anului 2020, cu multă dăruire și entuziasm, Domnia sa a oferit idei prețioase pentru tezele de doctor habilitat ale Ludmilei Anțibor, Oxanei Paladi, Aureliei Glavan, care sunt în proces de finalizare.

Totodată, Nicolae Bucun – cu înaltă responsabilitate, talent și înțelepciune – a ghidat activitatea multor doctori și doctori habilitați, nefiind, *oficial*, conducător / consultant științific.

Este apreciabilă activitatea profesorului Nicolae Bucun ca președinte, referent oficial și membru în cadrul Consiliilor Științifice Specializate de susținere a tezelor de doctorat și doctor habilitat la: *Psihologie generală*, USM; *Psihologie socială*, IȘE; *Psihologia dezvoltării și psihologia educațională*, UPS „Ion Creangă”

N. Bucun, dr. hab., prof. univ.; A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ.; M. Borozan,
dr. hab., prof. univ.; J. Racu, dr. hab., prof. univ.; O. Paladi, dr., conf. univ.; V. Gontă,
dr., conf. univ. ș.a. după susținerea unei teze de doctor în psihologie (IȘE).

ș.a. Astfel, prin recenzarea tezelor din varii domenii, el a oferit autorilor valoroase idei pentru eficientizarea acestora. În ultimii ani dumnealui s-a manifestat și în calitate de:

- Președinte al Consiliilor Științifice Specializate (CȘS);
- *Referent oficial* pentru tezele de doctor și doctor habilitat;
- *Membru al CȘS* pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat.

Profesorul Nicolae Bucun a susținut cursuri universitare de pregătire inițială și continuă a specialiștilor în psihologie, psihopedagogie, pedagogie, management educațional, marketing educațional etc. În atare context, domeniile sale de interes științific au fost: Psihologia generală, Pedagogia specială, Psihologia dezvoltării și psihologia educațională, Psihologia managerială, Psihologia educației, Psihologia vârstelor, Psihologia clinică, Cercetarea științifică în patopsihologie etc.

Nicolae Bucun a fost autorul și coautorul multor programe de dezvoltare și modernizare a sistemului de învățământ (Concepția dezvoltării învățământului din Republica Moldova (1994); Concepția dezvoltării învățământului special (1995); Legea învățământului (1994); Strategia de dezvoltare a învățământului din Republica Moldova (1995-2000); Strategia națională „Educație pentru toți” (2004); Planul de acțiuni „Educație pentru toți” (2005); Concepția educației incluzive (2008); Codul Educației (2014) etc.).

Nicolae Bucun a coordonat diverse proiecte naționale și internaționale:

- *Dezvoltarea Curriculumului Național în învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2017);
- *Asigurarea continuității implementării evaluării criteriale prin descriptorii în învățământul primar* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2017);
- *Implementarea standardelor de competență profesională a cadrelor didactice / de conducere în învățământul general din Republica Moldova* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2016-2017);
- *Elaborarea Cadrului de referință al Curriculumului Național în învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, LUMOS Moldova, 2017);

- *Implementarea standardelor de calitate a instituțiilor de învățământ primar, gimnazial și liceal din Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, UNICEF, 2014-2015);
- *Dezvoltarea standardelor de eficiență a învățării și a standardelor de calitate a instituției de învățământ secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF Moldova, 2013-2014);
- *Dezvoltarea sistemului de asigurare a calității în învățământul secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului și societății bazate pe cunoaștere* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF Moldova, 2012);
- *Student Active Learning in Science* (TEMPUS, 2010-2012);
- *Mecanisme și metodologii de consultanță și consiliere a procesului de dezvoltare a personalității elevului în contextul sociocultural modern* (Institutul de Științe ale Educației, 2011-2014);
- *Formarea cadrelor didactice pentru implementarea curricula disciplinare bazate pe competențe prin prisma școlii prietenoase copilului* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF Moldova, 2010);

Ș. Iosifescu, dr. hab., prof. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ. și O. Paladi, dr. în cadrul unei ședințe de lucru privind elaborarea standardelor educaționale (IȘE).

N. Bucun, dr. hab., prof. univ. cu comunicarea în plenară la o Conferință Științifică Internațională, IȘE

- *Modernizarea și implementarea curriculumului de bază și curricula disciplinare din învățământul secundar general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF Moldova, 2009-2011);
- *Evaluarea curriculumului școlar în învățământul secundar general și modernizarea standardelor educaționale pentru învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF Moldova, 2009).

În ultimul deceniu profesorul Nicolae Bucun a participat la numeroase stagii în străinătate și anume: *Educație de calitate:*

strategii, modele, metodologii de realizare și dezvoltare (Germania, 2016); *Exchange Visitor – Washington* (2012); *Regional Conference on Inclusive Education – Moscova* (2011); *Интеграция детей с ограниченными возможностями в нормативную образовательную среду* (Israel, 2011); *Student Active Learning in Science* (Limerick, Irlanda, 2011); *Școala Prietenoasă Copilului* (Macedonia, 2011); *Student Active Learning in Science* (Bremen, Germania, 2011); SIEDO: proiectul *Noi și legea* (Statul Iowa, SUA, 2011) etc.

Profesorul Nicolae Bucun a desfășurat o vastă și prodigioasă activitate în varii grupuri profesionale – în calitate de președinte, vicepreședinte, membru, expert – în Consiliul Național pentru Decernarea Premiilor de Stat, Asamblaea Academiei de Științe a Moldovei, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, Consiliul Național pentru Curriculum, Consiliul Științific Specializat pentru susținerea tezelor de doctorat în psihologie și psihopedagogie, Seminarele Științifice de Profil în Pedagogie și Psihologie, Școli Doctorale de Psihologie și Științe ale Educației (USM, UPS „Ion Creangă”, UST), comisii în cadrul școlilor doctorale, Comisia de atestare a cadrelor în domeniul psihologiei și psihopedagogiei, Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității (IȘE) etc. Cu multă pasiune a coordonat editarea Revistei științifice de Pedagogie și Psihologie „Univers Pedagogic”, în calitate de redactor-șef.

Nicolae Bucun a participat la toate conferințele științifice naționale și internaționale, simpoziioanele pedagogice organizate și desfășurate de Institutul de Științe ale Educației.

Prodigioasa activitate științifico-didactică și social-culturală i-a fost apreciată de forurile naționale și internaționale cu următoarele distincții: Medalia „Gloria Muncii” a Președintelui Republicii Moldova (2019); Medalia „Dimitrie Cantemir” a Academiei de Științe a Moldovei (2014); Diploma Guvernului Republicii Moldova (2014); Eminent al învățământului din URSS (1982); Eminent al învățământului din RSSM (1980) ș.a.

Personalitatea științifică și profesională a Domniei sale semnifică un model și un exemplu de notorietate savantă, de activitate științifică, de atașament față de Institutul de Științe ale Educației în misiunea sa de edificare a educației de calitate a tinerei generații și a adulților.

La circa cinci decenii de activitate științifică prodigioasă și contribuție importantă la dezvoltarea psihologiei și a sistemului educațional din Republica Moldova, la reformarea învățământului general, unul dintre cei mai iubiți profesori ai noștri, Nicolae Bucun, doctor habilitat, profesor universitar a părăsit această lume, pe 15 noiembrie 2020.

Prolifca muncă de cercetare științifică a profesorului Nicolae Bucun s-a materializat în peste 250 de publicații notabile: monografii, enciclopedii, lucrări științifice și didactico-metodice, articole științifice și comunicări la conferințe naționale și internaționale.

V. Crudu, dr., șef direcție Ministerul Educației, N. Bucun, dr. hab., prof. univ. și V. Guțu, dr. hab., prof. univ. în cadrul unei ședințe a grupului de lucru privind evaluarea curriculumului (IȘE).

NELU VICOL: OMUL TIMPURILOR SALE SAU DESPRE ȘANSA DEVENIRII ȘI DESPRE ASUMPTII

Iuliana Petronela BARNA,

doctor, conferențiar universitar,

Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați, România

Evocarea personalității de profesionist în sistemul și în procesul didactic/pedagogic și de cercetare în științele limbajului, în științele sociolingvistice, psihopedagogice, socioeducaționale și socioculturale, de manager, expert național și conducător de doctorat a domnului Nelu Vicol,

doctor în filologie, conferențiar universitar, director adjunct al Institutului de Științe ale Educației, și profesor asociat al Universității „Dunărea de Jos” din Galați, România, reprezintă un semn nobil al ideii de umanitate, o cinstire a șansei timpurilor sale și a devenirii, un destin al asumptiilor și al constantelor și registrelor omenescului, al artei de a se dărui și de a dărui.

Preocupat asiduu și cu devotament etic și deontologic de subtilitățile cuvintelor, de semanticitatea și de învățămintele lor în diversitatea actelor de comunicare interumană, de calitatea și de valoarea educației și a culturii, domnul Nelu Vicol este omul acțiunii, al proiectelor și al faptelor de succes. În plan profesional, numele dlui Nelu Vicol este fundamental relaționat de formarea profesională inițială și de educația adulților, de formarea profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul general, domenii pe care le reprezintă conceptual și metodologic/praxiologic atât în context discursiv, prin cursuri și produse științifico-didactice și curriculare, cât și acțional, prin inițiere și coordonare de evenimente academice/științifico-didactice/pedagogice de anvergură și prin conducere de proiecte de cercetare și de doctorat în domeniul educațional.

Semnificativ pentru cariera academică și pentru diversitatea preocupărilor profesionale și culturale ale conferențiarului Nelu Vicol, elogiul nostru fundamentează un context autentic generos de idei și reflecții academice și educaționale, de evocări ce conturează profilul spiritual al personalității puternice a Domniei sale.

Ca să parafrazăm, dl Vicol este dl Nelu Vicol nu numai datorită textelor pe care le-a editat, ci și prin valoarea ideilor critice despre evenimente, domenii, personalități, procese, sisteme.

Domnia sa ne-a mărturisit că, mai întâi, familia a fost dascălul său și că a descoperit școala adevărată prin viața și experiențele bunicilor, părinților și ale surorilor, aceea de a dărui bunătate și respect și de a nu privi cu ură oamenii...

Despre „pornirea” și „construirea” edificiului său critic și creativ Domnia sa menționează în una dintre monografiile sale că „... până a lua cunoștință de logica „savantă”, la cursurile unor străluciți profesori ai Universității de Stat din Moldova și la conferințele profesorului sibian Victor V. Grecu, doctor honoris causa, mi-a fost dat să rezonoz cu logica „naturală”, iar în cadrul filosofiei sociale – prin gesturi și gânduri de fiecare zi ale bunicilor, părinților și surorilor; astfel m-am putut plia pe logica și filosofia administrativă – cu răbdarea și minuția bijutierului – a bunului și neuitatului director de școală Alexandru Iordosopol; am exilat la probe de logicitate oferite – cu arta aranjamentelor florale – în lecții de biologie și geografie ale admirabilului profesor Alexandru Iordosopol, m-am lăsat vrăjit de logica desfășurată pas cu pas la lecțiile învățătorului Grigore Popa, la clasele primare, la lecțiile de limba și literatura română susținute de străluciții profesori, Ana Mocanu și Ivan Ikișceli, m-a fascinat logica pe care o contrapunctau magistral la lecții de matematică profesorii Constantin Bălici și George Popov, ultimul dintre ei fiind absolvent al Universității „A.I.Cuza” din Iași, România, și un strălucit traducător în limba română al poeziei lui Serghei Esenin. Dar, în arealul acesta de valori, mi-am „șlefuit” setul meu axiologic prin varia lecturi frapante și durabile, prin acumularea și achiziționarea celei mai proeminente competențe, cea de transversalitate...

Călăuzelor amintite și multora altora din aceeași stirpe le datorez aura „acelui timp”, în care, copil fiind, cu logica plaiurilor și cu filosofia școlilor și lecturilor parcurse „pour meubler ma solitude” (conform expresiei lui Stefan Zweig), mă acomodam... ”.

Așadar, postat activ și creativ pe subiecte interdisciplinare și interistemice / inter-procesuale, deci transversale, de importanță socioeducațională și socioculturală, le rezolvă cu aplicație savantă și praxiologică, ele fiind bine înrădăcinate în „teritoriul” prospectat, în fronturi complementare, cel justificativ și cel polemic.

Pasiunea novatoare în orizontul limbii și limbajului provine din situația existentă în sistemele educațional și social, cărora le face concesiunea de a le recunoaște doar sistematizarea, dar nu și valoarea (procesuală).

În patru lucrări [3 monografii (*Comunicarea umană: surse și resurse; Valori și funcții ale limbajului în construcția comunicării; Școala și cadrul didactic: traseul ambianței educative prin reușită*), 1 manual-studiu (*Implicații didactice la fonetică*) și 2 compendii (*Dezvoltarea limbajului; Cadrul didactic: atât de mult al școlii...*)] și în varia articole științifico-didactice ocazionate de anumite evenimente, dl Nelu Vicol, venind dinspre lingvistică și sociolingvistică, entuziasmat fiind de epocala lucrare a lui F. de Saussure și de tot atât de epocalele lucrări ale lui K. Vossler, D. Caracostea și E. Coșeriu, identifică efectele limbii și ale limbajului în procesul educațional ca fiind stil supraindividual.

Astfel, simpatia dlui Nelu Vicol se deplasează înspre faptele de limbă și de limbaj în sens creator, estetic și etic, și către sincronizarea acestora în procesul de educație lingvistică și literară a elevilor; astfel, limbajul și comunicarea definesc omul ca ființă culturală, socioprofesională și axiologică și datorită limbajului și comunicării, omul gândește, regândește și răzgândește limba și lumea sa, precizează savantul Nelu Vicol. Autorul acestor lucrări se axează pe categoria stilisticii, pe *normativitatea situațională și cazuală* în studiul acestor fenomene, ce sunt, ca și stilul, fenomene rezultând dintr-o *selecție de gust/de cultură* a vorbitorului. Autorul menționează: în practica noastră socioumană nu simțim permanent nevoia privind explicația cuvântului *cuvânt*. În scopul exprimării gândurilor și sentimentelor, *noi potrivim cuvinte potrivite la locul potrivit*. Autorul se întreabă: cum știm și ce sau cine ne spune să alegem cuvintele sau vorbele și cum putem să le potrivim într-o anumită înșurire pentru a fi transmise coerent, adecvat și fidel intențiile noastre? Și domnia sa crede că unicul și cel mai simplu răspuns este următorul: *ortologia* sau tehnica, știința și practica vorbirii, a comunicării orale și scrise; or, *imaginea ortologică* reprezintă anumite resurse ale comunicării umane și interpersonale.

Astfel, Domnia sa explicitează *conceptul de ortologie* în comunicare și valorizarea acestui concept în procesul de învățământ la toate nivelele; ortologia mai semnifică și învățarea conștientă a faptelor de limbă, a evenimentelor literare, dar și demersuri didactice în comunicare, ele fiind de fiecare dată o *mică lecție de exprimare profitabilă*, care determină o serie de „manevre” linguale și de probleme ale expresiei vorbite, printre care se pot menționa: defecte de dicțiune; precipitarea frazei; monotonia glasului; cultivarea vocii; dificultăți de vorbire; complexe ale vorbirii; accidente vocale; mijloace tehnice de fonațiune și ortoepice; emisuni vocalice greșite; igiena imperioasă a aparatului fonorespirator; vocea precisă, suplă, echilibrată; degradarea vocii; expresia vocală greșită; categoriile fonologice și ale comunicării verbale; dimensiunea cusurilor expresiei verbale; exprimarea artistică; profesionalizarea cuvântului ce cuprinde regulile, normele vorbirii și scrierii corecte și cultivate.

Accentuând rolul decisiv al limbajului în valorificarea fenomenelor lingvistice (limba este ea însăși o formă de artă), doctorul în filologie Nelu Vicol vizualizează experiența limbajului ca *descoperire de sine și a lumii* astfel: încă de la perceperea primelor sunete și a sensibilității provocate de acestea, omul și-a întins *aria de dialog cu lumea și în largul lumii* cu aceia care, fiind alături, în lume, au absorbit lucrurile și evenimentele (întâmplările, circumstanțele) ca să dea sens vieții lor, într-o îmbrățișare, și fiind cu toate firele conectați la spațiul și la timpul venirii și rămânerii lor în timp și pe pământ.

N. Dabija, scriitor și N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct IȘE în cadrul prezentării de către la biblioteca IȘE.

Prezentare de carte în biblioteca IȘE: N. Vicol, dr., conf. univ., N. Dabija, scriitor, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ. ș.a.

De aceea, urcarea în lume a omului *de la unic la diversitate* semnifică însăși *minunea limbajului*, și, prin cuvânt – *minunea lumii* – care este manifestarea omului prin creativitatea intelectuală, culturalizatoare și civilizatoare, dat fiind faptul că prin și în limbaj cuvintele vin către om, către oameni, ca într-un ritual, ele-mbătrânesc, dar nu mor niciodată, sunt reveniri, ca și anotimpurile, ca și nașterea, nunta, semănatul..., ele nu au orbite goale, cuvintele sunt lângă noi și ele „înțarcă” emoția vieții noastre și le sesizăm ca șimț și cultură a vieții care pătrund în inimă și aprind veșnicia umanității, desfăcându-i paralaxa – Spațiul și Timpul – între Pământ și Cer, între lume și ne-lume, certificându-i finalitatea experienței, oamenii fiind ca niște însetați de cuvinte – între pământ și cer, între mirare și realitate, limbajul constituindu-se și rămânând rădăcinile lumii și ale luminii...

În context, autorul avansează demersul creativității cuvântului ca fiind „deșteptarea” limbajului, pe care o vizualizează în funcționalitățile de fonetică, fonotopie, fonologie, ortofonie, ortoepie, ortografie, toate acestea alcătuind *domeniul ortologiei*. Domnia sa punctează: „Oricum ar fi dat, oricum ar fi primit și oricum ar fi păstrat, *cuvântul produce o mutație ontologică în viața destinatarului: prin cuvânt oamenii se influențează, organizându-și limbajul, așezându-l printre „lucruri” și în viață, presupunându-i o acțiune directă asupra „lucrurilor” și asupra vieții.*

Oamenii își organizează limbajul într-un compus de „cuvinte-lucruri” (*debarium*), unind *cuvintele-gând* și lucrurile,

adică „*energēia*” și „*ērgon*”: omul devine astfel autorul cuvintelor și lucrurilor, iar limbajul ajunge să ființeze cu statut ontologic cert în viața omului. *Cuvintele sunt vibrațiile și ritmurile a tot ceea ce există în viața omului și în univers. Prin creația cuvântului omul ajunge la interioritatea lui, comparând, imersionând, adâncind, ierarhizând și nuanțând construirea realului. În acest cadru se desfășoară procesul emanatismului cuvântului, când acesta se află într-o complexă stare de grație, de ascultare, de selectare și de luare în posesie lumi ale realului. Creația cuvântului semnifică pentru locutor un joc cu statut formativ, reluat ciclic la vârste diferite, un joc ca fenomen de cultură a cuvântului și a limbajului, un joc serios de luat în seamă prin care locutorii „se joacă” „de-a cuvântul”.*

Fiind implicați în acest joc, ei elaborează *gestul și actul comunicării interpersonale*, dezvăluind, astfel, *nevoia fundamentală a sufletului de a prinde sensul lumilor realului* prin „captarea cuvântului detonator”, prin „crăparea cuvintelor”, prin „rânjirea miezurilor”, prin „depănarea în fir de ață a scaiurilor de umbră dinlăuntrul lor” (T. Arghezi). Este inimaginabilă moartea cuvântului!... Cuvântul e un spațiu înăuntrul limbajului, un spațiu și un tărâm obligatoriu între mine, între tine, între noi și lucruri, pe care trebuie să-l creăm de fiecare dată pentru a putea să ne construim „geometria” verbală, imagistică, afectivă a vieții. *Cuvântul concentrează în limbaj o sinteză de viață, de gândire și de plăsmuire, un mod de inserție într-un timp unificat și o introducere într-o axiologie universală”.*

Ca dovadă și ca argument lexico-stilistic, sociocultural și socioeducativ al acestei conștientizări a funcționalității cuvântului în limbaj, domnul Nelu Vicol a editat volumul „*Cuvinte despre cuvânt și despre iubire. Versuri cu mici pre-cuvântări*”, apărut la tipografia „Totex-Lux” din Chișinău în anul 2016. Consemnăm doar unele dintre aceste versuri:

- „Cuvintele în zvonuri dulci,/Ca stropi de liniște/Îmi curg prin vene,/Și-i atâta pace-n mine,/Și-i atâta pace-n lume!/Din trunchiul cuvântului/Îmi cioplesc și mie și altuia/Pacea și liniștea/Și le simt cum ele picură în suflet./Și nici tăcut, și nici mut/Ascult cum crește-n trupul său/Trunchiul,/Trunchiul meu și al altuia,/Cu fiecare cuvânt, în fiecare cuvânt (*Cuvântul-trunchi*);
- Stropi calzi de liniște și pace cad/Pe buzele omului: unu, doi, trei:/Cuvântul își adapă limba (*Cuvântul-strop*);

- Când sunt fără cuvânt/Sufăr/Și cred că sufăr/De lipsă de suflet./Pe omul fără cuvânt/L-am întrebat:/-Omule, cum mai poți simți/Liniștea bucuriei/De a trăi? (*Fără cuvânt*);
- Plâng cuvintele în mine,/Tac în mine cuvintele./Eu le aud, le visez/Și le înviez/Cu viață din sângele meu,/Cu putere din glasul meu,/Și le șoptesc,/Și le rostesc,/Și le imputernicesc/S-ajungă în ceruri,/Să străbată pământuri/Și ele se-adună, se-mpreună/În limba mea cea română... (*Învierea cuvântului*);
- Prin miezul cuvintelor/Lumea poveștilor,/Zumzetul poveștilor./Prin murmurul cuvintelor/Plânsetul oamenilor./Prin dangătul cuvintelor/Vigilența popoarelor./Prin blestemul cuvântului/Moarța dușmanului./Prin zvonul cuvântului/Zbaterea gândului./Prin lumina cuvântului/Nașterea Pământului./Pe drumul cuvântului/Urmele gândului/Și pașii omului./Prin cuvântul limbii/Firea națiunii./Starea veșniciei./Pe drapelul țării noastre/Trei cuvinte adunate/Roșii, galbene, albastre./Prin cuvântul ce-l rostim/Limba noastră o cinstim./Prin mierea cuvintelor/Dulceața limbilor (*Prin cuvânt*);
- Chiar și-atunci când scriu/Despre cuvinte ceea ce știi,/Nu fac decât să le-nviez în scânteii:/Numai astfel cuvintele au temei/Să se-mplinească,/Să strălucească./Vorbesc cuvintele limbii mele,/Cuvinte pe care mi le spune/Inima mea, suav îngănate/În limba ei (*Chiar și-atunci...*);
- Din ziuă și noapte,/Din umbră și lumină,/Zburând peste toate,/Cuvântul în gând se adună./De pretutindeni,/Din ne-lume/Zboară să-mpartă nume,/Să-ntâmpine, azi și mâine,/Pe mine, pe tine,/Pe nume anume (*De unde cuvântul?*);
- Cuvântule,/Nu ți-aș fi scris, poate,/Această scrisoare niciodată,/Îns-aplecat peste întrebările lumii,/Tu mă trimiți în lumină/Ca să umblu printre lucruri/Și să mi le apropii spunând/În glas și în gând/Care-s adevărate, care-s frumoase./Cuvântule,/De ce m-ai trimis în lumină?/Să reinventez lucrurile?/Să reconstruiesc gândurile?/Să reclădesc ziua de azi pentru mâine?/Cuvântule,/Tot ce e azi și mâine/Pentru mine/Trece îmbrățișat cu tine/Și

eu sorb lumina/Din sunetele tale,/Și-mi desfac gândurile peste lucruri/Din tăria virtuților tale/Și din veșnicia pământescă a ta./Cuvântule,/De la primul strigăt/Al vieții mele pe pământ/Ți-am construit locul de cinstire/În glasul meu și-n a mea fire/Și ți-am potrivit haina scrisului meu/În culori de curcubeu,/Și te-am scutit, și te protejez azi și mâine,/Dar și mai departe/De „vorbele rele” și de „gurile sparte”./Cuvântule,/Sfredelită în tine/Viața mi-ai botezat/În lumina și-n mirarea lumii/Înconjurată de lucruri și nume (*Scrisoare către cuvânt*);

- Când glasurile/Se iroresc,/Ființele se opresc,/Și-atunci, fără cuvânt,/Semințele cad în genunchi/Ca-ntr-o biserică/Rugându-se pentru cuvânt:/„Maică Precistă,/Tu umbli în cer și pe pământ,/Și în fiecare zi/Păzești cu răbdare/Tot ce se află/În noapte și zi./A muștrare clipești,/Și te superi pe greșiți,/Când uităm, prea grăbiți,/Tot ce se întâmplă, pierduți,/La cumpăna cuvintelor./Și zadarnic căutăm semne/Cu urechea la gând,/Dar nedemni/Pare că murim/Printre umbre prelungi,/Rostul nu ni-l găsim./Dă-ne, Maică, nouă, greșiților,/Cuvintele înapoi,/Să ne-auzim glasul,/Să se desfacă porțile,/Să se deschidă ușile,/Să ne potrivim vârstele/Sub vremi schimbate,/Să ne croim sorțile/În cuvintele noastre...” (*Rugă pentru cuvânt*).

N. Vicol, dr., conf. univ., V. Andrițchi, dr., conf. univ., V.Vrabie, dr. la finalizarea stagiului de formare profesională continuă în cadrul IȘE (2018).

A. Silvestru, dr. director Liceul Prometeu și N. Vicol, dr., conf. univ., rector adjunct IȘE.

Așadar, ce să fie aceste versuri? Nimic altceva decât o valoare a personalității Domniei, sale care se dorește „mai aproape de cuvinte”, diversitate de ipostaze ale vieții și personalității domnului Nelu Vicol, admirație, respect și devotament profesional.

Unul dintre mulții colegi ai Domniei sale, și anume dr.hab.prof. univ. Gheorghe Colțun, consemnează următoarele despre acest volum de versuri: „Este onorabil „să descifrezi” creația științifică a unui savant, însă este și destul de responsabilă atare onoare când savantul îți este și coleg. Fiecare savant este pătruns de disciplină morală și de valori ideale ale domeniului pe care îl investighează. S-a discutat și se discută puțin despre valoarea pe care o reprezintă caracterul științific al savantului ca demers educativ. Nu trebuie să ignorăm adevărul că educația omului se definește în baza unor idealuri, care mai bine decât toate nevoile schimbătoare ale unei epoci, formează caracterul, această mare rezervă de viață spirituală în individ, acest ciment puternic al oricărei societăți (Fr.W.Foerster) și când un „eu” perfect va ridica pe un altul, atunci vom ști care sunt limitele educației (E. Kant), deoarece fiecare elev/student păstrează în „eul” său, pe lângă multe carențe, germenele unor capacități cinstite, sănătoase, care așteaptă doar să fie bine educate, adică formate. În atare valoare se încadrează și activitatea savantului Nelu Vicol, reputat lingvist și profesor al limbii, al cuvântului și al limbajului. Acest volum elaborat într-o manieră specifică descoperă firea poetică a dlui profesor, însă o fire neobișnuită în comparație cu

cea obișnuită a altor poeți. Dl profesor Nelu Vicol a poetizat firea sa de savant în valorizarea și funcționalitatea conotativă a cuvântului, pe care îl plasează în firea și în viața omului, în lumea și în iubirea noastră pe dimensiunea ancestrală cer-pământ, gând-cuvânt-ființă”.

În vizualizarea dlui Nelu Vicol a fost și este problematica limbii române și educarea prin și pentru limbaj în școala generală și în învățământul universitar, mai exact – problematica utilizatorilor acesteia. O abordare consecventă în acest context este și viziunea didactică a lui Mihai Eminescu față de limba română. Domnul profesor a investigat această dimensiune și a editat în anul 2018 un material științifico-didactice intitulat „*Limba română în viziunea didactică a lui Mihai Eminescu*”, în care menționează că „Mihai Eminescu a înțeles cât se poate de perfect că necesitatea de a face apel la activitatea de cultivare a limbii române constituie revendicarea centrală a educației elevilor care trebuie să fie întemeiată pe rațiuni desprinse din psihologia interesului sau a motivației generale a comportamentelor și pe însuși mecanismul inteligenței, dat fiind că asimilarea reală a cunoștințelor, fie și sub aspectul lor pur intelectual, presupune activitatea copilului și a adolescentului, pentru că orice act de înțelegere implică un joc de operații și pentru că aceste operații nu reușesc să funcționeze cu adevărat (deci să producă gândire și nu numai combinații verbale) decât în măsura în care au fost pregătite prin acțiuni propriu-zise. Eminescu pledează pentru *dezvoltarea învățământului național românesc* și, mai ales, pentru *afirmarea școlii ca instituție activă sub raport social și cultural*. Eminescu susține ideea *studiului activ și formativ al limbii române*. El promovează direcția unei pedagogii românești, a educației naționale, a școlii naționale, a unității sub raport organizatoric al acesteia, al perfecționării învățătorilor, al elaborării manualelor, al implementării în școli a unei activități didactice reale asupra limbii române”.

Dl Nelu Vicol menționează că, în sensul enunțat aici, Eminescu a sesizat ideea expusă de Ion Creangă la 1876, când apare abecedarul său *Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică* și anume că „...scopul școlii este și acela, și poate cel mai esențial – de a învăța și de a păstra cu cea mai mare sfințenie *limba națională*, de care se leagă tot trecutul unui popor...” și de a-i învăța pe elevi să deprindă și să păstreze „scrisul limbii românești după firea ei”, deoarece „consistența unei limbi începe cu scrierea ei”. În opera lui Mihai Eminescu, în special în publicistică, precizează dl Nelu Vicol, „vom identifica tratamente sau reflecții directe ori indirecte

privind tendințele pedagogice de însușire și cultivare a limbii române, iar concepțiile poetului referitoare la dezvoltarea limbii, la principiul interdependenței dintre limbă și cultură propulsează *direcția fundamentală de orientare didactică* a acesteia, care se referă la achizițiile intelectuale ale vieții psihice a elevilor”.

Conferențiarul Nelu Vicol precizează că prin didactica limbii Eminescu pilotează *două ipostaze* și anume: (1) libertatea spiritului și (2) libertatea conștiinței, identificând spiritul cu limba, limba cu naționalitatea. De aici, în cărțile „bisericești și mirene” limba este păstrătoarea „tezaurului sufletesc” și a „reazemului moral” al poporului, fiindcă numai în/prin limbă lui „i se lipsesc de suflet perceptele bătrânești, istoria părinților..., bucuriile și durerile semenilor”. De aceea Eminescu stăruie asupra garantării „uzului public al limbii pe pământurile în care locuiesc românii”: „...simplul fapt că noi, românii, câți ne aflăm pe pământ, vorbim o singură limbă, *una singură*, ca nealte popoare, și aceasta în oceane de popoare streine ce ne încongiură, e o dovadă destulă și că așa voim să fim noi, nu altfel”.

Un alt argument în favoarea didacticii limbii române expus de profesorul Nelu Vicol îl semnifică și manualul-studiu „*Implicații didactice la fonetică*”, apărut la editura „Tehnica-Info” în anul 1999. Aici cugetarea și reflecțiile Domniei sale sunt axate pe valorile și „zăcămintele” funcționale ale sunetelor în activitatea locutorului, cu exemple concludente din textele literare și din emisiunile radiodifuzate. De asemenea, autorul avansează problematica didacticii foneticii și a fonologiei, aceste entități fiind vizualizate vag în curricula școlare.

Nu a putut profesorul Nelu Vicol „să ocolească” și domeniul comunicării umane și interpersonale. Implicându-se și aici cu devotament și responsabilitate de acribie științifică și educativă și editând în anul 2007 monografia „*Valori psihopedagogice și psiholingvistice ale comunicării interpersonale*” (expertizată de Consiliul Științific al Institutului de Filologie al A.Ș.M.), domnia sa punctează că „tot ceea ce îl înconjoară pe om este materializat prin cuvântul rostit, prin graiul viu, care îl informează asupra realității și, în același timp, el (omul) este o sursă de informație pentru alții, pentru semenii săi. Or, *informația* produsă, în primul rând, prin cuvântul și prin viul grai al omului semnifică anumite *surse esențiale ale comunicării umane și interpersonale*. Cuvântul vorbit ori vindecă, vitaminizează, ori distruge, nimicește... viața omului. Pronunția

cuvântului are acțiune injectabilă, iar efectul ei se declanșează în însuși sufletul receptorului. Când în actele de comunicare majoritatea emițătorilor nu potrivesc (nu vor să potrivească sau nu știu a potrivi) cuvintele în ele însele, punctează Constantin Noica, ei zdruncină *identificarea lingvistică* a neamului întreg. Prin atare decalaj ortologic sunt minimalizate șansele multor generații pentru o comunicare și pentru o cultură lingvistică proprie și generală avansată...”. Domnul Nelu Vicol are certitudinea că „în sensul enunțat aici se instituie și „*societatea cuvintelor*” în procesul activității umane, *imaginea verbală* a realității umane fiind creată prin *inițiativa cuvântului*, ce semnifică un act, „l’act d’un individu qui joue avec le langage” (Cadiot P., Lebas F.). Precum individul uman realizează activități calitative fizice sau intelectuale, tot astfel și cuvintele, prin *calitatea vorbirii*, realizează registrele oraltății informale și formale, frumusețea ei, cultura și esteticul comunicării la nivelul „dicțiunii”, pentru a se produce turnarea discursului sau a comunicării în *tipare metrice* având prestigiul vechimii existenței umane”.

În referatul său asupra textului acestei monografii, domnul profesor universitar, doctor în filologie, Doctor Honoris Causa Victor V. Grecu al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România, precizează că „prin întregul ei, lucrarea își clamează autoritar însemnătatea, utilitatea covârșitoare și necesitatea stringentă pentru împlinirea cu succes a actului didactic, a procesului instructiv-

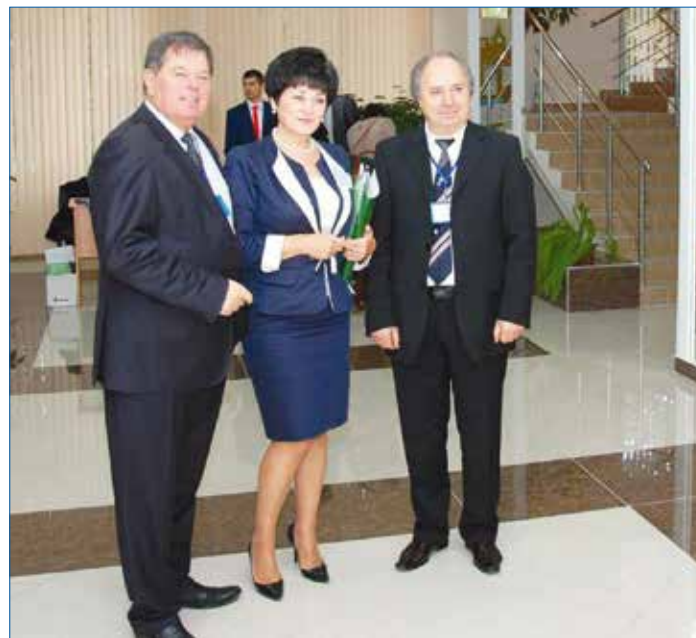
N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct și V. Mija, șef CRDÎP (IȘE, 2017).

formativ în toată complexitatea desfășurării și finalităților sale multiple. Iar lectura ei incitantă și împlinitoare îndeamnă pe cititorul interesat și dominat de mecanismul demonstrațiilor, logica argumentațiilor, profunzimea, veridicitatea și actualitatea judecăților și opiniilor la o legitimă reflecție: cât de puțin am zăbovit asupra însemnătății și rolului multilateral al *comunicării interpersonale*, cu imprevizibile consecințe în opera de modelare și formare complexă a vorbitorilor! Valențele valorice ale lucrării sunt: fundamentarea teoretică solidă, anvergura bibliografică și informațională, originalitatea și relevanța interpretărilor și comentariilor, actualitatea și stringența problematicei abordate, care sporesc necesitatea și utilitatea ivirii ei. Dar mai ales, și înainte de toate, interesul și valoarea lucrării pentru activitatea formatorilor, pentru succesul actului instructiv-formativ, a cărui condiție a supraviețuirii și virtute supremă este *creativitatea*, care îi conferă noblețea, triumful și perenitatea și care împodobește și lucrarea. Unitatea de concepție și structură, cu rigoarea sistematizării, asigură coerența textului și fluența stilului ademenitor. Arhitectonica lucrării beneficiază de o structură de rezistență lapidară, fortificată de două realități: limbajul și comunicarea. În epicentrul acestora este situată relația $E_{(mișcător)}-R_{(receptor)}$ cu condiționările, semnificațiile și finalitățile ei diverse, în *manifestarea ei interdisciplinară*, relație care guvernează comportamentul langajier. Reperând, ca pivot al întregului demers analitic, în jurul căruia gravitează toate implicațiile și corelațiile variate, premisa că „totul se decide la nivelul limbajului” (Wittgenstein) din care derivă axioma „a ști să comunici înseamnă a ști să te implicii în *savoir partager*”, este formulat principiul care călăuzește întreaga investigație, sancționând un alt adevăr ineluctabil: comportamentul actanților este determinat de limbajul pe care ei îl uzează. Situat pe acest fundament, autorul realizează o introspecție și o radiografiere amplă și profundă a comunicării interpersonale, cu toate articulațiile ei intime, cu toate implicațiile, corelațiile și întrupările sale, convertind aportul primordial al lucrării. Investigația obiectului cercetării evoluează și se rotunjește pe cele două meridiane, emaneate din conexiunile firești, comunicarea interpersonală fiind examinată, cu aceeași rigoare metodologică și realism, în *perspectivă psihopedagogică*, cu utilizările culturale și sociale ale limbajului în dubla sa perspectivă: cea funcțională și cea normativă, care angajează competența pragmatică (argumentativă) și competența lingvistică – sursa *creativității lingvistice*, care

aparține nu comunității, ci fiecărui individ vorbitor al unei limbi (N. Chomsky), cu tipare de vocabulare/coduri psihice verbale ca *mecanisme de semnificare*, cu extrem de fecunde și originale raportări și transpoziții în practica didactică, în munca „multor învățători (utilizăm termenul cel mai frumos – prin „sfințenia sa”) – excelentă cinstire din partea autorului! – cu convergența unui mare număr de autori citați, cu inserarea unor taxonomii, tabele, grafice, iar apoi în *perspectivă psiholingvistică* cu variatele modalități și mijloace pe care le oferă *câmpul limbajului*, punctul decisiv al comunicării fiind sensul ei, oferindu-se și aici taxonomia funcțiilor limbajului, stabilite de R. Jakobson și M. Halliday, în noianul de invocări bibliografice, însoțite de sugerarea unor fertile proiecții și utilizări în procesul de predare. Perspectivei psiholingvistice i se adaugă și un subcapitol, frecvent ignorat, dar atât de necesar și reflectând rigoarea cercetării, care ia în discuție „componenta verbală și componenta non-verbală a procesului de comunicare interpersonală”, delimitând aportul și rolul fiecăreia în comunicarea interpersonală. Inedit, dar sugestiv și util este popasul consacrat „emblemelor fonice și valoarea lor estetică”, cercetate din punct de vedere auditiv (perceptiv) și energemic (funcțional), care conferă dinamismul intern actului de comunicare, cu aportul fonostilisticii, cu funcțiile expresive ale mesajului, sintetizate de P.R. Leon, respectiv al fonostilemelor, precum și al fonotopiei și fonopozotiei, cu randamentul lor de fonie cu ilustrări elocvente ale armoniei de limbaj din poezia lui Coșbuc. Lucrarea se încheie apoteotic cu o secțiune care uimește și încântă, *Structurile ritmice și rimate: variații și armonii artistice ale sentimentului estetic în actul de comunicare orală și scrisă*, unde obiectul de studiu este examinat într-o nouă perspectivă, definit drept *comunicare estetică interumană și interpersonală*, ca manifestare a *sentimentului estetic în limbaj*. La această funcție contribuie *forța fonică expresivă, elementele auditive, desenul sonor, teatralizarea limbajului* etc, creând *imagini impresive*, prin care limbajul dobândește o *valoare ornamentală, emoțională, plastică*, relevând o modalitate de utilizare și de exprimare artistică, sub haina multicoloră a cuvântului figurat, ce reprezintă *materialitatea lingvistică a mesajului, poezia de energie, peisajul estetic al limbajului acesteia*. Prin fructificarea opiniilor multor specialiști străini și români, într-o amplă incursiune teoretică, sunt evidențiate mijloacele structurilor ritmice și rimate (S.R.R.) și relațiile de comunicare ce se stabilesc în spațiul comunicațional, care configurează *constructivismul lingvistic*, realizat

prin figurile de cuvânt, emblemele lingvistice și prin expresivitatea limbajului, toate „semnificând intuiția omului privind *virtualitățile expresive* ale limbii sale”, în cele trei planuri ale tricotomiei coșeriene (elocutional, idiomatic, expresiv ori particular). Toate acestea sunt ilustrate printr-un bogat, elevat și sugestiv comentariu al unor exemple din *Baltagul* lui M. Sadoveanu și poeziile din volumul *Spre țărnul al șaptelea* de Galina Furdul. Așadar, o lucrare în care abundă informația, belșugul comentariilor, triumfând prin erudiție, relevanță și creativitate – lait-motivul întregii exegeze. O cercetare în care finalitățile didactice și științifice se pârguiesc în aplicabilitatea practică și valoarea științifică a aportului ei. Acestea îi temeinicesc valoarea, prestigiul și durabilitatea lucrării, evidențiindu-se noutatea, originalitatea, valoarea științifică și însemnătatea metodico-practică, deopotrivă cu raritatea unor asemenea abordări pertinente, cu imperioasa lor necesitate în procesul instructiv-formativ, în practica didactică”.

Un domeniu bine investigat de savantul Nelu Vicol îl semnifică școala și personalitatea cadrului didactic. În alte lucrări (3 monografii, un compendiu, o broșură de reflecții și variate articole) dl Nelu Vicol îl situează pe profesor, pe pedagog în tagma „oamenilor cei vestiți în neamul lor” și îi atribuie numele de „*magister populi*”, deci „educatorul neamului”. Cadrul didactic... „atât de mult al școlii” și „așa cum este el... admirabil!”, este vizualizat de dl Nelu Vicol în monografia „*Personalitatea profesională și demnitatea umană ale cadrului didactic*” (2019) între identitatea personală și demnitatea umană, între charismatic și pragmatism: „*cadrul didactic este prima persoană care începe să scrie biografia omului, a umanității, iar în societatea informațională, în schimbarea permanentă, într-o veritabilă eră a „sateliților didactici”, este o adevărată glorie să fii profesor!*”, menționează domnia sa. Iată ce precizează dl Nelu Vicol în textul acestei monografii: „Activitatea școlară autentică a cadrului didactic nu-l duce cu ușurință la pierderea contactului moral cu discipolii. Însă realitatea școlii de astăzi reclamă pierderea unei atare activități. E o constatare în baza contactului direct al nostru cu învățământul general și universitar. Școala are de-a face astăzi cu artificialitatea spiritului omenesc al cadrului didactic; aceasta nu îi conferă plenar forța de a realiza lucruri utile, dar îi absolvă propria persoană de responsabilitatea oricărui eșec școlar. Prin urmare, calitatea activității sale școlare a devenit un subiect de neliniște, ce are la bază constatarea (impunându-se din ce în ce mai

Nicolae Bucun, dr. hab., prof. univ., Lilia Pogolșa, dr. hab., conf. univ. și Nelu Vicol, dr., conf. univ. (IȘE, 2014).

stăruitor!) cu privire la contribuția sensibilă a lui în modelarea și în profilarea comportamentului moral al discipolilor. Școala pierde din „greutatea” activității cadrului didactic anume *transmiterea culturală* în pregătirea și în valorificarea „capitalului uman” în contextul necesității unei minți de lucru calificate și dotate cu notorii cunoștințe teoretice, practice”.

Pornind de la elogiul adus școlii și cadrului didactic prin „sfântă ne este școala, apostoli ne sunt profesorii...”, firea sa, natura, deci esența sa morală și dreaptă și spiritul critic al savantului și profesorului Nelu Vicol avansează și una dintre încă vizibilele și sesizabilele probleme ale școlii și ale cadrului didactic: „În paginile acestei cărți am așezat împreună, spre comparare și confruntare, pe cât se poate și pe cât este permisibil și etic, și efectele în sistemul învățământului, și nivelele de dezvoltare științifică (teoretică), spirituală, culturală, intelectuală ale cadrului didactic vis-à-vis de școala actuală, ca să găsim dreptele dimensiuni și măsuri în aprecierea și în interpretarea decalajelor culturale/deontologice de personalitate, psihopedagogice, comportamentale și morale, ce se strecoară insidios în activitatea și în sufletul acestuia. Pentru unii cititori

această comparare poate fi incomodă, poate produce disconfort, însă particularizarea ei la sistemul educațional accentuează și evidențiază imperios cealaltă „față” a personalității cadrului didactic, mai puțin dezvoltată societății, și anume – influența malefică provenită din neștiință, din neprofesionalism, din lipsa culturii comportamentale, din lipsa loialității față de școală, față de oamenii ei (colegi, elevi, părinți) și din neomenescul caracterului. Astfel, cadrul didactic mai are de achitat multe datorii față de școală. Aceasta dovedește intrarea majorității profesorilor într-o schemă caracterologică din care mulți nu vor să evadeze, și în această manieră ei sacrifică elevii/studentii în favoarea unei rațiuni nefaste. Este declanșat, astfel, decalajul școlii și al educației prin scopul și prin modul de realizare sau decalajul fundamentului științific al pedagogiei – etica (morală), deontologia și psihologia”.

În referința sa asupra textului acestei monografii doamna doctor habilitat, profesor universitar Viorica Andrițchi menționează că „este știut că orice lucrare poartă amprenta autorului său, ceea ce contează fiind faptul ca autorul să știe să-și pună în valoare personalitatea intelectuală. Și dacă acest lucru se produce, atunci putem considera lucrarea ca una originală. În viziunea noastră, monografia *Personalitatea profesională și demnitatea umană ale cadrului didactic*, autor Vicol Nelu, este una, cu adevărat, *originală*, elementele de originalitate constând în noutatea punctelor de vedere ale cercetătorului în profunzimea și forța de convingere ce decurge din puterea textului de a capta raționalitatea cititorilor și, nu în ultimul rând, în *personalizarea textului*, expus prin impunerea „vocii” autorului, distinctă de alte voci. Monografia reprezintă un studiu amplu, tratat amănunțit și multilateral, din mai multe puncte de vedere ale problematicii *școlii ce se află la răspântia dintre modernism și postmodernism*, deci, cu restanțe semnificative în realizarea dezideratelor modernismului și nepregătită pentru a oferi o educație de tip postmodernist. Or, școala, ca o oglindă a societății ce se declară drept *postmodernă*, reflectă crizele, succesele, împlinite cu insuccesele, mentalități învechite, stereotipurile, speranțele, împlinirile, dar și neîmplinirile, ba chiar dezamăgirile societății.

Este lucrarea ce abordează în profunzime, cu mult curaj intelectual, cu argumente consistente, un domeniu de maximă actualitate pentru sistemul de învățământ din Moldova – *personalitatea cadrului didactic* –, cu accent pe valoarea culturii personalității și culturii comportamentale, pe persistența

motivațională a comportamentului profesional al cadrului didactic, pe comunicarea, valoarea culturală și valoarea educativă a limbajului. Surprinde viziunea autorului privind *recalibrarea sistemului de valori*, pentru a menține și a consolida rolul școlii în educația tinerei generații și pregătirea unui nou tip de societate. Autorul evidențiază nivelele de dezvoltare științifică (teoretică), spirituală, culturală, intelectuală ale cadrului didactic vis-à-vis de școala actuală, ca să găsească dreptele dimensiuni și măsuri în aprecierea și în interpretarea decalajelor culturale/deontologice de personalitate, psihopedagogice, comportamentale și morale, ce se strecoară insidios în activitatea și în sufletul acestuia.

Lucrarea conține și răspunsuri la întrebările în ce măsură schimbările inițiate și implementate în procesul și în sistemul educațional au contribuit la schimbări reale în modul de gândire și în maniera de asumare reală a rolurilor ce revin cadrelor didactice (viziunea lor față de educație), în primul rând, și al elevilor și al părinților acestora, nu în ultimul rând, și cum este evaluată și considerată profesional, calitativ, social, axiologic și psihologic personalitatea cadrului didactic”.

„De câțiva ani specialiștii competenți în educație din diferite instituții promovează învățământul formativ, pornind de la ideea că educația este viața însăși. Punând la bază acest deziderat, conf.univ. dr. Nelu Vicol a deschis calea spre *o nouă posibilitate* de a aborda problemele educaționale și a identifica *o nouă viziune teoretică* în raport cu acestea, afirmând *ab inițio* că „omul este un proiect aruncat în lume, aflat încă într-o stare de facere/de educare/de formare permanentă”. Astfel, consemnează domnul doctor habilitat, profesor universitar Victor Țvircur, ex-ministrul educației, referințele sale asupra textului monografiei dlui Nelu Vicol „*Educația corectivă. O metaforă societală, culturală și psihopedagogică*”, editată în anul 2020. Ce imbold i-a fost ca temei să elaboreze această lucrare? Răspunsul îl evocă domnul profesor Victor Țvircur astfel: „Lucrarea face dovada unui *tratament multi-aspectual* al personalității umane care este permanent „supusă” educației. Cu atât mai mult că „actualmente umanitatea se află într-un stadiu deplorabil”, conform afirmației autorului, iar „științele socioumanistice introduc și stabilesc *determinări corective* în configurarea esenței omului”. În textul monografiei autorul își propune să disece *educația corectivă*, luând în considerare contribuțiile din pedagogie, psihologie, filosofie, antropologie, istorie, etimologie, literatură etc., abordate dintr-un

punct de vedere original. Aderând, pe parcurs, la multiple idei ce au fost expuse deja în diferite lucrări, autorul le orientează astfel încât acestea capătă *noi denotații și funcții*, contextualizându-se plenar în educația corectivă. Fiind conștient de faptul că sintagma *educație corectivă* ar putea genera, în sfera noastră educațională, anumite semne de întrebare, autorul vine cu *precizarea terminologiei și a imboldurilor care au stat la baza formulării ideilor respective*, evidențiind în ființa umană o serie de necesități și de puteri ce se pot explicita mai facil, pornind de la un tablou general al educației.

Astfel, printre aceste imbolduri se înscriu: discuțiile purtate, varia opinii și dezbateri ce există în știința pedagogică, ce pot derula, cel puțin, la prima reflecție; nu există studii științifice care să arate perspectivele dezvoltării pedagogiei naționale; etalarea unora ca „dumnezeul” unui concept sau „conștiința pedagogică a neamului”; lipsa unui tratat complex, ce ar dezvălui *tendențele provocărilor sociopsihopedagogice*; o varia de cercetări se reduc la formula unei singure probleme; problemele omului devin tot mai acute (stres psihologic masiv, încordare, frică, confuzie etc.); influența schimbărilor sociale asupra vieții și siguranței psihosociale etc.”.

Atare domeniu de investigare semnifică pentru dl Nelu Vicol simbioza științelor filosofice, sociobiologice și antropologice care fundamentează teoretic și probează praxiologic cunoașterea omului: Granet precizează următoarea simbioză: „Physiologie et psychologie sont intimement solidaires: l’Homme constitue un microcosme où se réfléchissent toutes les structures du macrocosme. Qui connaît l’Homme connaît le Monde et la structure de l’Univers comme son histoire. Nul besoin de constituer à grand peine, des sciences spéciales. Le Savoir et UN”. Așadar, precizează dl Nelu Vicol, un rol important li se atribuie științelor socioumanistice (științele educației, științele limbajului) și științelor culturii (culturologia), care *introduc și stabilesc determinări corective în configurația esenței omului, a existenței sale trecute, prezente și viitoare*, dat fiind că fiecare om se naște cu un *spectru de stări contradictorii*, acestea completându-se și compensându-se cu un conținut concret și determinat sub influența mediului, condițiilor și provocărilor societale, ale credinței, culturii, moralei, esteticii și eticii; acestea se produc în timpurile când trăim într-o epocă a interferențelor. Postulatul acesta este formulat de dl Nelu Vicol astfel: problema educației corective sălășluiește în marele secret al perfecțiunii esenței omenești, în luminile umanității: perspectiva educației corective este susținută de un șir de argumente,

angajând și deschiderile necesare spre o problematică educațională și socială largă, ce include un segment important al vieții umane. Aici se identifică și aserțiunea privind *fondul cultural* cu tipuri structurale decisive transmise de la o generație la altă generație prin *filtrele culturale* respective, și anume: logice, lingvistice, psihologice, axiologice și simbolice.

Problema educației corective este stringentă și trebuie să fie abordată și investigată multilateral, deoarece savantul Nelu Vicol consideră că frumusețea umană derivă dintr-o coerență internă ideatică sau comportamentală de care noi toți și fiecare în parte suntem în stare, dar și dintr-o corelativitate a acestora cu una exterioară, livrată de comandamente ce ne depășesc. Nu este însă suficient, precizează autorul, ci contează ca *această coerență existențială să fie corelativă, să fie corectivă, co-extensivă, concordantă și cu ordinea celorlalți, deci cu armonia, care, chiar dacă este rezultatul unei autonomii executive, nu trebuie să fie contradictorie și în opoziție cu o exterioritate valorică; pozitivitatea comportamentală nu este una insulară, solipsistă, individualistă, dat fiind că împlinirea umană este dată de prețuirea și respectarea valorilor ce îi împlinesc sau îi fericesc și pe ceilalți*.

Relevanța edificatoare și rezonanțele transversale ale textul savantului Nelu Vicol dezvăluie și fundamentează valorile societății, modelele culturale existente și practicate care își pun amprenta asupra psihicului individual și uneori atare influență este atât de evidentă, încât ea generează apariția unei „persoane de bază” ori a unei „personalități de statut” și astfel, precizează autorul, ne realizăm cu adevărat atunci când prin actele sau prin aspirațiile noastre rezonăm cu identificări ce ne depășesc ca ființă și capacități. De aici, posibilitatea *regăsirii* noastre *autentice*, conchide savantul, este dată și de predispoziția de a fructifica și de a corecta ocazii sau intervale privilegiate, interacțiuni cu persoane ori cu situații ce ne pot ajuta să *descoperim partea frumoasă a noastră și din noi*, iar acestea pot fi atât ocazii *pozitive* (realizări profesionale și personale etc.), cât și *negative* (insuccese, pierderi etc.), însă indiferent de impact sau amploare, aceste întâmplări – mari sau mici –, ar trebui să contribuie la *sporirea, edificarea și ridicarea noastră spirituală, la aflarea sau la corectarea direcției, la pre-facerea sau la re-facerea modului nostru de a fi*, căci *nu există un factor corector mai puternic decât trezirea propriei conștiințe, aureolată valoric și care, la un moment anume, trebuie să ne ghideze și să ne determine a ne mișca de unul singur*. În context, subliniază

dl Nelu Vicol, a ne lăsa duși doar de o exterioritate decizională, indiferent de natura ei, înseamnă să ne ascundem de noi înșine, să ne deghizăm, să adoptăm o formă de lașitate care să camufleze o vinovată neputință și de aceea *ne-autenticitatea comportamentală este mai periculoasă decât conduita sinceră*, chiar dacă nu este conformă întotdeauna cu regulile solicitate. La nivel fizic, emoțional și mental, noi, oamenii, susține dl Nelu Vicol, suntem entități rezonante și coerente, suntem într-o comunicare permanentă cu ceilalți și cu mediul, iar de acest fapt suntem conștienți doar cât acceptăm și cât nu acceptăm, că influențăm și că suntem influențați de energiile ce ne înconjoară și pe măsură ce conștiința noastră se extinde, devenim mai lucizi și mai coerenti pentru că rezonăm cu lumea exterioară, deci cu universul.

În referința sa domnul profesor Victor Țvircun concluzionează că „pe acest fundal, *lucrarea dlui Vicol se înscrie într-un registru de referință în știința pedagogică*, autorul valorificând *metoda panoramică*, ce presupune crearea unui *tablou larg de aspecte ca direcționare spre educația corectivă*. În centrul acestei panorame se află *educația corectivă*, iar în jur se plasează interșanjabil pedagogia, psihologia, sociologia, antropologia, filosofia, istoria, literatura. Dincolo de construcția sa metodologică, o astfel de metodă este destul de reflexivă și adecvată obiectivului propus”.

Evocările noastre, la o lectură integratoare, lipsite de rigiditatea și artificialitatea unei abordări encomiastice, pun în valoare caracterul polifonic al activității științifico-didactice a profesorului Nelu Vicol, ce semnifică o imagine pe care toate textele editate de domnia sa – monografii, compendii, culegeri, broșuri, ghiduri,

Nelu VICOL, conferențiar universitar (docent), doctor în filologie, director al Institutului de Științe ale Educației (or. Chișinău), născut în comuna Badicul Moldovenesc, județul Cahul, Republica Moldova.

Studii: medii generale; universitare; doctorale (Universitatea de Stat din Moldova, or. Chișinău).

Cercetare științifico-didactică (vechime peste 40 de ani). Participare la peste 170 de sesiuni științifice din țară și peste hotare și peste 250 de publicații, al căror volum îl constituie 4253 de pagini sau 255,18 coli de autor.

Autor și titular de cursuri, module, programe, compendii de formare profesională inițială și continuă.

articole etc. (ele constituind 254 de lucrări cu un număr de 4226 de pagini) –, o construiesc în activitatea vie, activă și creativă, a Domniei sale; ele intră în dialog, se pun în valoare reciproc, stabilesc conexiuni pline de miez, reușind să contureze convergențele interdisciplinare și chipul spiritual, moral și profesional al Domniei sale.

Lectura textelor/lucrărilor dlui Nelu Vicol îți provoacă plăcere, ele sunt interesante și îți se pare că se referă anume la tine, te inspiră și te înobilează!

În atare context, dl Nelu Vicol se bucură de admirație, de respect și de multe alte sentimente înalte și profunde ce s-au degajat și se degajă în conștiința și evocările foștilor și actualilor studenți, masteranzi, doctoranzi și colegi din republică și din universități românești. Este prilejul să punctăm că Domniei sale i s-au decernat distincții onorifice (medalii și diplome) ale Prim-ministrului Republicii Moldova, ale Academiei de Științe a Moldovei (AȘM), ale Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, ale Universității „Dunărea de Jos” din Galați, România, și ale Institutului de Științe ale Educației din Chișinău (IȘE).

Astfel, dialogul cu profesionistul și cercetătorul Nelu Vicol se înscrie semnificativ în întâlnirile memorabile ale oamenilor și aceasta ilustrează diversitatea de ipostaze ale vieții și personalității Domniei sale. Toate acestea se înscriu în categoria oamenilor de calitate, activi și creativi, cu prezențialitatea și cu prestanța unor asumptii și imperative într-un orizont cronospațial și într-o ambianță informațională pluridisciplinară ce stimulează o cunoaștere profundă, multilaterală și o apreciere veridică, așa cum este ea, a activității profesorului Nelu Vicol.

Specializările: stagii de cercetare și didactice, cursuri, training-uri, workshop-uri în România, Macedonia, Italia, Franța, Ucraina.

Funcții didactice și manageriale: lector, conferențiar universitar, professor visiting (România), șef de laborator lingvistic, șef de sector științific, șef de catedră, prorector, director adjunct, conducător științific de doctorat, formator național, coordonator de proiecte, conceptör de curriculum.

Decorații și mențiuni ale Prim-ministrului și Ministrului Educației, ale Institutului de Științe ale Educației (Republica Moldova), ale Universității „Dunărea de Jos” din Galați, România.

Fondator și Președinte al Societății de Științe Filologice din Republica Moldova (2002).

Membru al seminarelor științifice de profil și al consiliilor/comisiilor științifice de doctorat (România, Republica Moldova), al diferitelor comisii instituite la nivel național, al colegiilor de redacție ale revistelor de specialitate (România, Republica Moldova).

Expert național în domeniul educației și cercetării.

Unele dintre lucrările științifico-didactice și lingvistice:

- Corelația hiat-diftong și norma literară. Autoreferat, Chișinău, 1999;
- Implicații didactice la fonetică. Manual-studiu, Chișinău, 1999;
- Compendiu didactic la Practica Pedagogică și de Specialitate. Micromonografie, Chișinău, 2000;
- Spectrele didactic și psihologic ale examenului. Material didactic, Chișinău, 2001;
- Pedagogul: registre ale omenescului. Reflecții. Material didactic, Chișinău, 2001;
- Teza de licență. Elaborări metodologice pentru studenți (în colaborare). Chișinău, 2003;
- Comunicarea umană: surse și resurse. Monografie, Chișinău, 2003;
- Valori psihopedagogice și psiholingvistice ale comunicării interpersonale. Monografie, Chișinău, 2007;
- Dezvoltarea limbajului. Compendiu, Chișinău, 2010;
- Valori și funcții ale limbajului în construcția comunicării. Monografie, Chișinău, 2016;

- Cuvinte despre cuvânt și despre iubire. Versuri cu mici pre-cuvântări. Chișinău, 2016;
- Cadrul didactic: atât de mult al școlii... Compendiu științifico-didactic. Chișinău, 2017;
- Limba română în viziunea didactică a lui Mihai Eminescu. Material științifico-didactic la cursul de Ortologia limbii române contemporane. Chișinău, 2019;
- Personalitatea profesională și demnitatea umană ale cadrului didactic. Monografie, Chișinău, 2019;
- Formarea continuă a cadrelor didactice: nevoi și priorități de dezvoltare profesională (în colaborare). Monografie, Chișinău, 2019;
- Educația corectivă. O metaforă societală, culturală și psihopedagogică. Monografie, Chișinău, 2020;
- Configurări analitice ale profesionalizării cadrelor didactice în contextul provocărilor societale. Monografie colectivă (Nelu Vicol, Lilia Pogolșa, coordonatori științific). Chișinău, 2020;
- Școala și cadrul didactic: trasuel ambianței educative prin reușită. Monografie. Chișinău, 2021;
- Dimensionarea societală și psihopedagogică în referințierea traseului de profesionalizare a cadrelor didactice în procesul formării continue. Monografie colectivă (Nelu Vicol, Lilia Pogolșa, coordonatori). Chișinău, 2021.

OXANA PALADI – UN CERCETĂTOR, PSIHOLOG ȘI PEDAGOG FENOMENAL

Oxana PALADI reprezintă *un fenomen* deosebit pentru noi, cei care o cunoaștem, o ființă care ne surprinde prin trăsăturile sale distinctiv de omenie, comportament colegial, cercetător reflexiv și observator fin al individualității umane în calitatea sa de psiholog și pedagog. Om al acțiunii, este o persoană carismatică de încredere care a dat dovadă chiar de la bun început de multă sociabilitate, demnitate de caracter, curaj, loialitate, efort intelectual, spirit logic, perseverență dezvoltând continuu aceste talente în activitatea sa profesională de fiecare zi.

În cadrul Institutului de Științe ale Educației, unde se regăsește din anul 2008, Oxana Paladi acumulează o experiență profesională ocupând diverse funcții și îndeplinind permanent activități importante și responsabile. Manifestă o înaltă și uimitoare capacitate de adaptare la condițiile și cerințele exigente și riguroase de activitate ale domeniului. Numai în felul acesta putem evalua și explica ascensiunea și evoluția extraordinară pe treptele ierarhiei profesionale și sociale ale Oxanei Paladi, care la începutul anului 2021 ocupă deja o funcție de conducere devenind director adjunct *Cercetare și Relații Internaționale*.

Să urmărim, deci, traseul profesional al Oxanei Paladi de la început, așa cum a fost.

Născută la 31 mai 1979, în satul Onești, raionul Strășeni, Republica Moldova, Oxana Paladi își face studiile medii incomplete după care urmează visul părinților (Pavel și Margareta Gore), înscriindu-se la Colegiul Pedagogic „Alexei Mateevici” din municipiul Chișinău la specialitatea *Învățător la clasele primare cu predarea limbii franceze* (1994-1999). Aici, în anii de studenție, având în calitate de profesori personalități distinse și legând prietenii

pentru întreaga viață, a hotărât să continue studiile în domeniul psihologiei și, începând cu anul 1999 și până în 2003, a studiat la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea *Psihologie și Științe ale Educației*. De aici a început dăruirea ei pentru domeniul psihologiei urmând apoi programul de studii de masterat (2003-2004). De „dragul pentru carte” în anul 2004 s-a înscris la studii doctorale la Universitatea de Stat din Moldova, specialitatea *Psihologie generală*. Anume în această perioadă a avut oportunitatea de a-și cunoaște coordonatorul științific al tezei, pe doamna Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, fire elegantă și creativă, care i-a oferit posibilitatea să studieze orice temă își dorește din domeniul psihologiei. Alegerea trebuia să fie argumentată din perspectiva actualității și a interesului științific. Această libertate a făcut dificilă stabilirea temei, dar analizând diverse concepte, Oxana Paladi a hotărât, de comun acord cu îndrumătorul științific, să

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ.,
O. Paladi, doctorandă.

studieze subiectul *Implicarea conștiinței de sine în sistemul de valori al personalității adolescentului*. Fiind în căutarea unui loc de muncă, într-o discuție despre cercetare cu doamna Aglaida Bolboceanu, a hotărât să accepte propunerea ei de a activa în cadrul *Institutului de Științe ale Educației* la anul trei al studiilor doctorale. Astfel, la 2 ianuarie 2008, Oxana Paladi a început activitatea de cercetare în cadrul Sectorului *Psihosociologia Educației și Incluziune Școlară*, fiind întâlnită cu multă căldură de către membrii acestui sector (Diana Antoci, Tatiana Vasian, Lilia Pavlenko ș.a.) condus de către Aglaida Bolboceanu. Aceeași atitudine a avut față de venirea Oxanei Paladi în institut și directorul de atunci, regretatul Eugen Coroi, doctor, conferențiar universitar, fire inteligentă, veselă, modestă și cu atitudine încrezătoare în angajați.

Anume acest început al anului 2008 reprezintă momentul real de ascensiune personală, profesională și de implicare responsabilă a Oxanei Paladi în diverse activități de cercetare, proiecte, formări.

Din anul 2009 apar mai multe oportunități privind activitatea sa profesională printre care cea de a activa în calitate de lector universitar la Universitatea de Stat din Moldova (Facultatea *Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Departamentul Psihologie*), dar și în calitate de lector universitar în cadrul programul de studii de masterat la specialitatea *Psihologie socială și corecțională, catedra Pedagogie și Psihologie*, Institutul de Științe ale Educației. În această perioadă Oxana Paladi a avut onoarea de a-l cunoaște pe profesorul universitar Nicolae Bucun, primul doctor habilitat în psihologie din Republica Moldova, directorul adjunct Știință. Acesta va deveni în curând mentorul ei spiritual, omul de la care avea să învețe ce înseamnă adevărata dăruire în profesia de cercetător. De altfel, Oxana Paladi se numără printre puținele persoane norocoase care a beneficiat de școala celor mai importante personalități din domeniul psihologiei din țară.

La sfârșitul anului 2011 Oxana Paladi susține teza de doctor în psihologie la specialitatea 511.01 – *Psihologie generală* în cadrul Universității de Stat din Moldova, conferindu-i-se titlul științific de doctor în psihologie, confirmat de Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare la începutul anului 2012. În anul 2015 i se conferă titlul științifico-didactic de conferențiar universitar, iar în anul 2017 obține certificatul de abilitare cu drept de conducător de doctorat la profilul *Psihologie*, specialitățile 511.01 – *Psihologie generală* și 511.03 – *Psihologie socială*.

Academicianul V. Canțer, președinte al Consiliului Național Pentru Acreditare și Atestare și O.Paladi, la înmânarea diplomei de doctor în psihologie (2012).

În același timp, în perioada 2011 – 2016, Oxana Paladi activează în calitate de lector la Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul în Chișinău), Facultatea Pedagogie, Catedra *Psihopedagogie și Educație preșcolară*.

În 2012-2014 este numită în calitate de șef *Doctorat* la Institutul de Științe ale Educației. În perioada 2012-2013 este șef al sectorului *Educație Timpurie*, Institutul de Științe ale Educației coordonând în paralel activitatea de cercetare în cadrul proiectului de cercetare *Modele și metode psihopedagogice de socializare a copiilor de vârstă preșcolară din perspectiva modernizării procesului educațional*.

O altă provocare pentru Oxana Paladi a fost ocuparea funcției administrative de secretar științific al Institutului de Științe ale Educației în perioada anilor 2017-2018 și 2020.

M. Borozan, dr. hab., prof. univ.; E. Puzur, dr.; A. Cucer, dr.; conf. cerc., O. Paladi, dr., conf. univ.; A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ.; R. Cerlat, A. Tarnovski, A. Potâng, dr., conf. univ., L. Franțuzan, dr., conf. cerc. la susținerea tezei de doctor habilitat în unitatea primară a O. Paladi, sectorul Psihologie (IȘE, 2021).

Începând cu anul 2018 își face studiile postdoctorale orientându-se către o temă de mare actualitate și valoare pentru domeniul de cercetare, *Orientările valorice și impactul lor asupra adaptării psihosociale a adolescenților* având în calitate de consultant științific pe regretatul Nicolae Bucun, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar. Teza respectivă este în proces de susținere, Oxana Paladi înscriindu-se printre pușinii cercetători care se încadrează în termenele stabilite.

Doamna Oxana Paladi dovedește pregătire specializată, conștiințiozitate, încredere în ceea ce face, spirit de inițiativă, tenacitate, creativitate și tact în activitatea profesională și contribuie la crearea unui mediu de cercetare intern unit și armonios. Activitatea sa este axată pe devotament, sacrificiu și încredere reciprocă. Oxana Paladi își valorifică deprinderile, cunoștințele și atuurile pentru realizarea unei activități eficiente și de calitate, comportamentul și reputația ei fiind mai mult decât corespunzătoare.

Pe parcursul anilor Oxana Paladi a participat la diverse perfecționări și calificări specifice domeniului.

În cadrul activităților științifico-didactice realizate la Institutul de Științe ale Educației, la Universitatea de Stat a Moldovei și la Universitatea de Stat din Tiraspol se înscriu următoarele performanțe didactice și organizatorice ale Oxanei Paladi: Formator național în cadrul Proiectului *Reforma Învățământului în Republica Moldova* privind implementarea *Standardelor de competență*

profesională a cadrelor didactice din învățământul general; Formator în cadrul proiectului *Învățarea centrată pe cel ce învață*;

Coordonator științific a 4 teze de doctor în psihologie, a peste 35 teze de masterat și a 30 teze de licență în domeniul psihologiei.

Domeniile de activitate științifico-didactice în care Oxana Paladi s-a implicat și a perseverat pe parcursul anilor sunt psihologia generală, psihologia managerială, psihologia educației, psihologia clinică, psihologia comunicării, psihodiagnostică prin discipline precum sunt cunoașterea și consolidarea sinelui, ghidarea carierei, cercetarea științifică în patopsihologie, probleme ale copiilor din familii temporar dezintegrate, violența în societate și agresivitatea copiilor, socializarea copiilor de vârstă timpurie etc.

Preocuparea Oxanei Paladi pentru știință și cercetare este oglindită în rezultatele multiplelor conferințe, simpozioane științifice naționale și internaționale la care ea a participat cu diverse comunicări în ședințele plenare și în secțiuni. Calitățile ei manageriale și organizatorice au fost dovedite în procesul de organizare și desfășurare ale forurilor științifice din cadrul Institutului de Științe ale Educației: Conferința științifică națională *Cercetarea în psihologie și științe ale educației: provocări, perspective. In memoriam profesorul Nicolae Bucun*, septembrie 2021; Simpozionul pedagogic transfrontalier *Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice*, mai 2021 etc.

Activismul și sociabilitatea Oxanei Paladi sunt remarcabile. Ea a participat la fel de activ în desfășurarea conferințelor naționale/internationale organizate de alte instituții, scriind riguros și vorbind convingător despre problemele existente în sistem, despre posibilele soluții și perspective privind dezvoltarea și eficientizarea procesului educațional. Accentuăm următoarele contribuții și implicări în dezbateri științifice: Conferința științifică internațională *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, ediția a XVII-a, Institutul de Cercetări Economice și Sociale Gh. Zane, Academia Română, Filiala din Iași, octombrie 2021; Conferința științifică internațională *Communication, context, interdisciplinarity*, editia a VI-ea, Târgu Mureș, România, octombrie 2020 etc.

Actualmente Oxana Paladi este directorul proiectului instituțional de cercetare științifică, pe care îl coordonează cu succes: *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane* (2020-2023). În plus, ea și-a adus constant contribuția la realizarea cercetărilor în cadrul unui număr impunător de proiecte științifice de cercetare naționale și internaționale desfășurate în cadrul Institutului de Științe ale Educației în parteneriat cu alte instituții, acestea reflectând diversitatea problemelor cercetate și efortul intelectual manifestat.

În contextul informațiilor de mai sus, trebuie să subliniem faptul că activitatea de cercetător a doamnei Oxana Paladi este

apreciată, fiind valoroasă și oportună, ajutând efectiv la soluționarea problemelor de ordin teoretic și practic ale domeniului educațional.

În proiectul *Perspectiva psihosocială a asigurării calității educației în Republica Moldova* realizat în sectorul *Psihologie Școlară și Psihologie Corecțională* (2006-2010) cercetătoarea Oxana Paladi împreună cu Aglaida Bolboceanu au prezentat mai multe rezultate. Astfel, a fost studiat specificul reprezentărilor sociale a educației și locul studiilor în sistemul de valori al personalității în societate în condițiile instabilității sociale, principiile și metodele psihologice de fortificare a valorii studiilor bazate pe relația dintre sistemul de valori și conștiința de sine. Totodată au fost studiate reprezentările cu privire la atitudinea populației față de educație ca valoare ce reprezintă expresia psihosocială a calității educației.

Mai târziu, Oxana Paladi și-a continuat activitatea de cercetare în proiectul *Mecanisme și metodologii de consultanță și consiliere a procesului de dezvoltare a personalității elevului în contextul sociocultural modern* (2011-2014) în cadrul sectorului *Psihosociologia educației și Incluziune școlară* care a fost obținut prin concurs național la Academia de Științe a Republicii Moldova. Ideea realizării acestei cercetări s-a axat pe procesul de reconceptualizare a sensurilor educației, sensuri cercetate nu doar din punctul de vedere al pedagogiei sau al societății, ci și din perspectiva consumatorului de servicii educaționale, a celui ce se educă. Realizarea proiectului a fost coordonată de Aglaida Bolboceanu, director de proiect, cu

Oxana Paladi, dr., conf. univ. implicată în activități științifico-didactice la IȘE.

O. Paladi, dr., conf. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., director adjunct IȘE, L. Pogolșa, Viceministru al Educației și N. Vicol dr., conf. univ., director adjunct IȘE în cadrul Conferinței științifice internaționale (IȘE, 2017).

participarea nemijlocită a profesorului Nicolae Bucun. Echipele de cercetare a întrunit specialiști din diverse ramuri ale psihologiei, care au explorat multiple aspecte ale problemei, iar Oxana Paladi a realizat în cadrul acestei cercetări studii cu referire la metodologiile de asistență psihologică a formării orientărilor valorice în contextul sociocultural modern.

O etapă de activitate importantă în cadrul proiectelor instituționale de cercetare științifică a început în anul 2019. Un moment însemnat pentru întreaga comunitate științifică din Republica Moldova și pentru domeniul cercetării din cadrul Institutului de Științe ale Educației s-a produs atunci când Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare a anunțat lansarea concursului „Program de Stat” (2020-2023) în vederea finanțării proiectelor de cercetare științifică fundamentală și/sau aplicativă, care au drept scop dobândirea de noi cunoștințe, formularea și verificarea de noi ipoteze și teorii într-un domeniu sau mai multe domenii ale științei, în corespundere cu prioritățile și direcțiile strategice aprobate de Guvern.

Cercetătorii din cadrul Institutului de Științe ale Educației au înaintat pentru concurs câteva proiecte care au fost aprobate în lista proiectelor selectate de către ANCD pentru finanțare. În felul acesta, a fost inițiată activitatea de cercetare în cadrul proiectului

Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane din cadrul sectorului Psihologie. Pentru realizarea acestui proiect este important parteneriatul cu Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, departamentul Psihologie, activitățile de cercetare desfășurându-se în comun. Aici rezultatele scontate țin de dezvoltarea unui sistem de protecție socială solid și incluziv, consolidarea expertizei științifice în domeniul științelor educației, psihologice și psihopedagogice, precum și de adaptarea sistemului educațional la noile abordări din societatea contemporană.

În conformitate cu obiectivele proiectului a fost realizată analiza politicilor naționale și internaționale cu referire la asigurarea activității psihologice, metodologiile existente de asigurare psihologică, au fost elaborate dimensiunile conceptuale și modele de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane. Rezultatele sunt reflectate în monografiile colective elaborate și coordonate de către Oxana Paladi împreună cu mentorului ei Nicolae Bucun.

În anul 2021, la inițiativa Oxanei Paladi, lucrarea *Politici naționale și internaționale de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general*, precum și alte lucrări elaborate de cercetătorii

O. Paladi, dr., conf. univ., în activitățile de formare la IȘE, Proiectul Unicef Moldova (IȘE, 2013).

din cadrul Institutului de Științe ale Educației, au fost înaintate la *Expoziția Europeană a Creativității și Inovării EUROINVENT*, 20-22 mai 2021, Iași, România. Lucrarea elaborată de echipa proiectului *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane* a fost apreciată cu *Diploma de excelență*.

Actualitatea și necesitatea activităților de cercetare reliefează importanța elaborării unei viziuni integrate de dezvoltare a asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general pentru promovarea calității în învățământ și asigurarea activității psihologilor, cadrelor didactice și de conducere din sistemul de învățământ general cu complexe de metodologii de prevenție, evaluare și intervenție psihologică, crearea unui sistem coerent de

parteneriat *elev – cadru didactic – psiholog – familie*, asigurarea unui mediu școlar prietenos, protectiv și incluziv, asigurarea suportului necesar cadrelor didactice și cadrelor de conducere în desfășurarea procesului educațional eficient, prevenirea dificultăților în dezvoltarea copilului prin identificarea factorilor de risc, facilitarea antrenării abilităților sociale ale copiilor în procesul de învățare și relaționare etc.

Merită subliniate și apreciate competențele și realizările Oxanei Paladi în calitate de membru al *Consiliului Științifico-Didactic* al Institutului de Științe ale Educației (2017 – prezent), membru al *Comisiilor de evaluare* instituite de Ministerul Educației și Cercetării (2020-2021), membru al *Consiliului Național pentru Curriculum* (2021), membru al comisiei de evaluare externă, expert al *Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare* în procesul de evaluare externă în vederea acreditării programelor de studii de master în învățământul superior (2021), membru al Școlii Doctorale *Psihologie și Științe ale Educației*, USM (2018-2021) și coordonator științific pentru teze de doctorat, specialitatea 511.01 – *Psihologie generală*.

Este, de asemenea, membru al colegiului de redacție al Revistei științifice de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic* (2018-2020), iar din anul 2021 este redactor-șef al acestei reviste, secretar științific al Seminarului Științific de Profil la specialitatea 511.03 *Psihologie socială*, Institutul de Științe ale Educației (2012-2020), membru al Seminarului Științific de Profil la specialitatea 511.01 – *Psihologie generală*, Universitatea de Stat din Moldova (2020-

O. Paladi, dr., conf. univ., la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

O. Paladi, dr., conf. univ. în calitate de secretar științific la susținerea tezelor de doctor în psihologie în cadrul Seminarului științific de profil și Consiliului Științific Specializat, specialitatea 511.03 – Psihologie socială, Institutul de Științe ale Educației.

prezent), referent oficial, secretar științific, membru al Consiliilor Științifice Specializate din cadrul Institutului de Științe ale Educației, Universității de Stat din Moldova, Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, membru al *Comisiei de Evaluare și Asigurare a Calității*, IȘE (2020-prezent).

Conferențiarul universitar Oxana Paladi colaborează cu facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, catedra de *Psihologie* de la Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți, fiind pentru anii de studii 2018-2019 și 2019-2020 președinte al Comisiilor pentru examenul de finalizare a studiilor superioare de licență (programul de studii *Psihologie*) și de masterat (susținerea publică a tezei de master la programele de *studii Consiliere psihologică în instituții și organizații, Psihologie judiciară*), președinte al Comisiei

O. Paladi, dr., conf. univ., cu colegii de la IȘE (2019)

de evaluare a dosarelor pentru conferirea titlului științifico-didactic de conferențiar universitar.

Oxana Paladi este autor și coautor a peste 110 publicații științifice și metodic-didactice: monografii, capitole în monografii, articole, materiale ale comunicărilor științifice, lucrări metodice etc. Aceste realizări au o mare valoare științifică și vădesc preocupări științifice multidimensionale, demonstrează efortul intelectual al autoarei. Printre subiectele prioritare abordate scoatem în evidență acele cu referire la *conștiința de sine, orientările valorice, adaptarea psihosocială a adolescenților, motivația pentru învățare, calitatea în educație* etc.

Una dintre recentele și frumoasele lucrări elaborate de către cercetătoare este monografia *Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: abordări teoretice*, o lucrare originală, complexă, cu un conținut științific clar identificat, temeinic și argumentat.

Supravaloarea investigației realizată de Oxana Paladi se manifestă prin: algoritimizarea conceptului de „orientare” sau de „învățare” a valorii, de dezvoltare a nevoii valorice pentru integrarea psihosocială și pentru exprimarea personalității, care se produce cu diferite intensități; crearea Modelului teoretic de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva domeniilor, dimensiunilor, direcțiilor și metodelor cercetării și a Modelului evaluării personalității din perspectiva

factorilor care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților, ceea ce conturează fundamentarea praxiologică a condițiilor de elaborare a designului experimental pentru cercetarea conceptelor descrise.

În contextul rezultatelor remarcabile efectuate în activitatea de cercetare științifică Oxanei PALADI i se acordă *Diploma de Onoare a Guvernului Republicii Moldova* (2021), *Diploma de grațitudine* a Institutului de Științe ale Educației (2018), *Diploma Ministerului Educației, Culturii și Cercetării* (2017), *Diploma Academiei de Științe a Moldovei* (2011) etc.

Tânăra cu putere carismatică, energică și perseverentă, sociabilă și empatică, sensibilă și modestă, agreabilă și plăcută, plină de entuziasm și cu o inteligență vie, distinsă, Oxana Paladi în calitate de cercetător, psiholog, pedagog, prin întreaga ei activitate și creație profesională, prin felul ei special de a trata oamenii și faptele lor, de a influența frumos viața și cariera colegilor de breaslă, a tinerilor cercetători pe care îi formează – prin toate ea promovează ideea conform căreia *valoarea unui om strălucește prin OMENIE, PROFESIONALISM, SACRIFICIU*.

O. Paladi, dr., conf. univ. – Diploma de Onoare a Guvernului Republicii Moldova (2021).

AGLAIDA BOLBOCEANU – PERSONALITATE NOTORIE ÎN DOMENIUL PSIHOLOGIEI

Aglaida BOLBOCEANU, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, cu multă grațitudine a contribuit la înțelegerea sensurilor științifice și crearea destinului domeniului de psihologie din Republica Moldova. S-a născut la 13 ianuarie 1952, în satul Racovăț, din raionul Soroca, iar în 1969 a absolvit școala medie din satul natal. În anii 1972-1978, urmează studiile la facultatea de Pedagogie Preșcolară și Psihologie a Universității de Stat „Alec Russo” din orașul Bălți, iar în perioada 1979-1983 este doctorandă

la Institutul de Psihologie generală și Pedagogică a Academiei de Științe Pedagogice din Moscova, fiind discipolul renumitului savant rus M.I. Lisina, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar. Teza de doctor în psihologie a fost susținută în 1983, astfel doamnei A. Bolboceanu i s-a conferit titlul de doctor în psihologie. Mai târziu, în perioada 1976-1991, – activează în calitate de asistent, lector, lector superior, șef-interimar la catedra de Psihologie din cadrul Universității de Stat „A. Russo” din Bălți.

Pe parcursul anilor 1991- 1999 activează în calitate de șef al laboratorului de *Psihologie* la Institutul de Științe Pedagogice și Psihologie a Ministerului Educației din Republica Moldova, iar, în

Oxana PALADI,

*doctor în psihologie, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației*

A. BOLBOCEANU, dr. hab., prof. univ., cu membrii grupului la stagii de formare în domeniul Psihologiei Sociale la Universitatea din Pecs, Ungaria (2014-2015).

1999 – 2004, este șef laborator *Psihologie Școlară și Psihopedagogie Corecțională*. Doamna Aglaida Bolboceanu în 2004 este numită în funcția de director-adjunct al Departamentului Știință al Institutului de Științe ale Educației (15.03.2004 – 20.08.2007). Totodată Domnia Sa și-a continuat studiile la postdoctorat în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, iar în anul 2005 a susținut teza de doctor habilitat în psihologie, cu tema *Impactul comunicării cu adultul asupra dezvoltării intelectuale în diferite perioade ale ontogenezei*, obținând titlul de doctor habilitat în psihologie la specialitatea 19.00.07 – Psihologie pedagogică. În calitate de consultanți științifici ai tezei au fost Nicolae Bucun, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, și Petru Jelescu, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar.

Lucrarea conține rezultatele cercetărilor, care au avut scopul să depisteze conform căror legități psihologice are loc influența comunicării cu adultul asupra dezvoltării cognitive în ontogeneză. Concluziile formulate referitor la legitățile psihologice ale impactului comunicării cu adultul asupra dezvoltării cognitive în ontogeneză se bazează pe datele obținute în cadrul unor cercetări fundamentale – teze de doctor și doctor habilitat. Sunt formulate legități pentru perioadele de vârstă începând cu cea timpurie până la maturitate – perioada preadolescenței. Astfel în această cercetare autoarea susține că conținutul trebuinței comunicative, care se dezvoltă, prezentând, alături de eterna nevoie de atenție și bunăvoință, tendințe

de colaborare în diverse domenii (teoretice, practice, lumea fizică a obiectelor, individualitatea umană ș.a.), determină din interiorul subiectului acele relații și obiecte, care vor deveni centrul eforturilor cognitive ale subiectului, mobilul căutărilor lui creative. Trebuința comunicativă determină orientarea atenției și percepției, actualizează experiența individuală, activează structurile intelectuale ale persoanei spre a dobândi mijloace pentru existență. Drept rezultat, are loc și dezvoltarea cognitivă, care, în parteneriat cu comunicarea, conduce spre constituirea unui nou conținut al trebuinței comunicative. În căutare de mijloace, aceasta face loc pentru transferul amintit și pentru achiziționarea de noi instrumente cognitive. În acest context A. Bolboceanu constată că *trebuința de comunicare se manifestă în determinarea internă a efectului produs de comunicarea cu adultul asupra dezvoltării cognitive*. Rezultatele obținute sunt importante pentru cercetătorii din domeniul educației, părinți, educatori, cadre didactice; iar valorificarea lor în procesul educațional, dar și în situații cotidiene, contribuie la dezvoltarea personalității lor și stabilirea relațiilor interpersonale benefice pentru dezvoltarea personalității.

Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, și-a dedicat întreg talentul profesiei de psiholog cercetător. Pe parcursul anilor reușește să exploreze mai multe aspecte în următoarele domenii ale psihologiei: psihologie educațională, psihologia dezvoltării, psihologia personalității, psihologie socială.

Doamna profesor a participat la diverse programe naționale și internaționale de Cercetare și Dezvoltare în domeniul învățământului. După studiile la postdoctorat, cercetătoarea a urmat formări la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, România, facultatea de psihologie; formare la Universitatea din Peci, Ungaria, facultatea de psihologie (2014-2015); formări în domeniul educației incluzive, iar în țară este formator central în domeniul educației incluzive, evaluarea dezvoltării și modalități de valorificare a rezultatelor etc.

Profesorul Aglaida Bolboceanu, fire inteligentă, preocupată de devenirea psihologiei ca ramură relevantă în știința autohtonă, mulți ani la rând a ghidat cu succes activitatea cercetătorilor din laboratorul / sectorul *Psihologie* din cadrul Institutului.

Printre cele mai importante activități ale doamnei Aglaida Bolboceanu desfășurate pe parcursul anilor se regăsesc următoarele:

- Autor al primei monografii în limba română în domeniul psihologiei editată în Republica Moldova (2005);
- Inițiator și fondator al masteratului la Psihologia socială,

împreună cu directorul IȘE, Eugen Coroi, doctor, conferențiar universitar, în anul 2005;

- Instituitor, alături de profesorul Nicolae Bucun, al Seminarului Științific de Profil 511.03 – *Psihologie socială* IȘE (2008);
- Autor și coordonator al mai multor proiecte de cercetare fundamentale în domeniul psihologiei: *Psihosociologia Educației* (2001-2005), *Perspectiva psihologică de asigurare a calității educației în Republica Moldova* (2006-2010), *Mecanisme și metodologii de consultanță și consiliere a procesului de dezvoltare a personalității elevului în contextul*

sociocultural modern (2011-2014), *Epistemologia și praxiologia asistenței psihologice a învățării pe tot parcursul vieții* (2015-2019);

- Președinte, membru al Seminarelor Științifice de Profil; referent oficial, președinte, membru al Consiliilor Științifice Specializate de susținere a tezelor de doctor, președinte al comisiilor de examinare, conducător științific al tezelor de doctor, teze de master și licență; membru al comisiilor de îndrumare în cadrul Școlilor doctorale etc.

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., O. Paladi, dr., conf. univ., T. Vasian, dr., la ședințe de susținere a tezelor de doctor (IȘE, USM).

Pentru activitatea științifică, merituosă Aglaida Bolboceanu a primit mai multe distincții: Diploma Guvernului Republicii Moldova; Diploma de Mențiune a Academiei de Științe a Republicii Moldova; Diploma Ministerului Educației al Republicii Moldova; Diploma Interanional Academy Of Science And Higher Education 1 Kings Avenue, London, №.21 1PQ Award Protocol №59k 2013, *National Research Analytics Championship*, Absolute championship *Psychological sciences* Moldova Silver decoration; Diploma de grațitudine a Institutului de Științe ale Educației; Diplomă de Onoare oferită de Președintele Republicii Moldova (2018); Diploma de grațitudine a Senatului Universității Libere Internaționale din Moldova (2018), Diploma de onoare a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți (2020) etc.

Este de menționat că doamna Aglaida Bolboceanu a coordonat cu succes pe parcursul creșterii ca domeniu al științei, sectorul Psihologie din cadrul Institutului de Științe ale Educației, care a integrat nume notorii de cercetători care au contribuit la îmbogățirea tezaurului științific psihologic autohton.

În anul 1991, Aglaida Bolboceanu, fiind doctor în psihologie, absolventă a școlii doctorale a Institutului de Psihologie generală și pedagogică a Academiei de Științe Pedagogice din Moscova, autoare a primei monografii în domeniul psihologiei, scrisă în limba română „Planul intern de acțiune la copiii de vârstă fragedă” (1990), este invitată de către profesorul Nicolae Bucun (director al Institutului de Științe Pedagogice și Psihologice al Ministerului Educației din Republica Moldova) să conducă secția psihologie, deschisă la insistența acestuia, în structura Institutului.

Obiectul cercetării în acea perioadă a fost dictat de reforma școlară, care începuse în Moldova independentă – *elaborarea bazelor psihologice ale curriculumului național*. Prin coordonarea lui Nicolae Bucun a fost realizat un studiu de amploare care scotea în evidență nevoile de învățare a copiilor în raport cu particularitățile lor de vârstă, principiile psihologice ale elaborării și implementării curriculumului.

A. Bolboceanu împreună cu membrii sectorului psihologie T. Dubrovina, A. Tomac, L. Zbancă et. al. au participat la elaborarea bazelor conceptuale ale învățământului preuniversitar, care au fost editate în lucrările: „Analiza psihologică a procesului de instruire și educație în sistemul de învățământ al Republicii Moldova” (1994); „Obiectivele și finalitățile învățământului preuniversitar”; „Particularitățile psihologice de vârstă și elaborarea obiectivelor învățământului”, „Obiective și finalități ale învățământului preuniversitar” (1992). Tot în această ordine de idei pot fi menționate și „Psihologia. Programa de atestare a cadrelor didactice din sistemul învățământului preuniversitar”, „Programă la psihologie pentru definitivat și conferire a categoriilor didactice lucrătorilor din domeniul educației preșcolare” etc.

O altă direcție în activitatea științifică a secției de psihologie a avut ca generator serviciul psihologic școlar instituit, prin ordinul prim-ministrului Mircea Druc. Lipsa cu desăvârșire a materialelor normative și aplicative în limba română i-a determinat pe colaboratorii secției să se concentreze și asupra asigurării științifico-metodologice a asistenței psihologice școlare.

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ. – înmânarea Diplomei de Mențiune a Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Aglaida Bolboceanu împreună cu membrii ai secției (1991) și cu dna Carolina Platon, responsabilă de activitatea psihologilor școlari la Ministerul Educației – au participat la elaborarea regulamentului despre activitatea psihologului școlar și a recomandărilor referitor la normarea activității psihologului școlar; au fost editate primele seturi de metode pentru diagnostica psihologică a dezvoltării cognitive: complexe de instrumente psihologice „Cercetarea dezvoltării intelectuale a elevului mic” (A. Bolboceanu); „Dezvoltarea mintală: examinare și stimulare” și „Teste de personalitate” (C. Platon, S. Foça-Semionov) pentru elevii din clasele primare și pentru cei din gimnaziu și liceu.

Problemele psihologiei educaționale au constituit subiectul unei serii de articole ale membrilor secției și doctoranzilor: „Extinderea sferei cognitive în raport cu entitatea comunicării” (A. Bolboceanu, N. Sirbu); „Dimensiuni psihologice a tehnologiilor pedagogice” (A. Scurtu); „Dezvoltarea aptitudinilor pentru arta plastică și rolul lor în dezvoltarea aptitudinilor intelectuale” (D. Decusar); „Cercetarea experimentală a aptitudinilor față de limbile străine” (A. Bolboceanu, S. Briceag, A. Tomac); „Dinamica corelației aptitudinilor generale și speciale în contextul instruirii diferențiate” etc.

Membrii secției Psihologie IȘPP au fost preocupați și de asigurarea procesului de studiere a psihologiei la diferite niveluri ale sistemului educațional. Din această perspectivă este de menționat elaborarea noilor programe la Psihologie pentru școlile normale (școlile pedagogice), specialitățile „Educație preșcolară” și „Învățământ primar”, după reformarea curriculumului pentru învățământul mediu profesional: Ele au fost elaborate de profesorul, doctor habilitat P. Jelescu și profesorul, doctor habilitat A. Bolboceanu. Tot în sectorul de Psihologie al IȘPP a fost realizat primul curriculum la Psihologie pentru școala medie, cu sprijinul financiar și informațional obținut în cadru unui proiect de la Prodidactica, autorii fiind A. Bolboceanu și P. Jelescu împreună cu profesorul, doctoral habilitat Carolina Platon, șefa catedrei de Psihologie, USM. În această perioadă în Secția de Psihologie a IȘPP au fost elaborate *primele softuri pentru diagnostica psihologică asistată de calculator*, cu coordonarea cercetătorului științific superior, doctor în psihologie, Iurie Maximenco.

În această perioadă Aglaida Bolboceanu, doctor în psihologie, cercetător științific superior, fiind șef secție Psihologie la IȘPP a fost

numită secretarul *primului Consiliu Științific Specializat de susținere a tezelor în domeniul Psihologiei Pedagogice și a Pedagogiei* inițiat, pentru prima dată în Republica Moldova, la inițiativa doctorului habilitat, directorului IȘPP Nicolae Bucun și cu contribuția lui directă în calitate de președinte al Consiliului. Astfel, în secția de psihologie a început un nou tip de activitate, asociată cercetării – pregătirea cadrelor de înaltă calificare în domeniul Psihologiei pedagogice. Printre primele persoane care au elaborat și susținut tezele de doctor și doctor habilitat au fost A. Popov, S. Gonciaruc, S. Briceag, V. Prițcan, J. Racu și alții.

Aglaida Bolboceanu a participat ca unul dintre autori ai manualelor la Psihologia generală și la Psihologia Vârștelor și Pedagogică, elaborate în colaborare cu Universitatea de Stat „I. Creangă”, pentru a facilita realizarea sarcinilor de pregătire profesională a educatorilor și învățătorilor pentru clasele primare. Aglaida Bolboceanu a fost autorul manualului „Psihologia comunicării” pentru colegii, dar care în prezent este popular nu numai în rândul acestei categorii de utilizatori.

Membrii sectorului împreună cu Aglaida Bolboceanu au elaborat și au obținut finanțare din bugetul de stat în cadrul concursului național al proiectelor de cercetare instituționale anunțat de Academia de Științe a Republicii Moldova. Proiectul „Perspectiva psihosocială a asigurării calității educației în Republica Moldova” (2006-2010), devine obiectivul de cercetare al laboratorului, iar începând cu anul 2008 – a sectorului de Psihologie Școlară și Psihologie Corecțională.

Angela Cucer, dr., conf. cerc., Aglaida Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., Oxana Paladi, dr., conf. univ., Nicolae Bucun, dr. hab., prof. univ., (2018)

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., O. Paladi, doctorandă, N. Rotaru, D. Antoci, L. Pavlenko, T. Vasian (2008).

În anii 2011-2014, au demarat cercetările unui alt proiect elaborat și obținut prin concurs național la Academia de Științe a Republicii Moldova „Mecanisme și metodologii de consultanță și consiliere a procesului de dezvoltare a personalității elevului în contextul sociocultural modern”, iar sectorul a fost redenumit în Psihosociologia educației și Incluziune școlară. Ideea realizării acestei cercetări s-a axat pe procesul de reconceptualizare a sensurilor educației, sensuri din punctul de vedere nu doar al pedagogiei sau al societății, dar din perspectiva consumatorului de servicii educaționale, a celui ce se educă. Întrebarea, cum trebuie să fie educația, ce trebuie să învățăm, a depășit limitele manualelor de pedagogie și s-a plasat în capul celor care merg la școală, indiferent la ce vârstă și la ce nivel de școlarizare. Și, dacă unul din sensurile moderne ale educației este sprijinirea personalității în procesul de autocunoaștere, autoacceptare, autoactualizare și autorealizare, atunci dezvoltarea serviciilor de asistență psihologică în sistemul educațional a devenit o problemă actuală deosebit de importantă.

Realizarea proiectului a fost direcționată și coordonată de Aglaida Bolboceanu, director de proiect, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, cu participarea nemijlocită a lui Nicolae Bucun în calitate de cercetător științific principal, dar și director adjunct al departamentului Știință, IȘE.

Echipa de cercetare a întrunit specialiști din diverse ramuri ale psihologiei, care au explorat următoarele aspecte:

- Identificarea bazelor gnoseologice, conceptuale, axeologice și organizatorice ale sistemului de asistență

psihologică în educație (A. Bolboceanu, doctor habilitat, profesor, director de proiect);

- Dezvoltarea bazele teoretice și aplicative ale asistenței psihologice în domeniul formării atitudinilor parentale față de copiii cu dezabilități (Tatiana Vasian, cercetător științific, doctor în psihologie);
- Elaborarea metodologiilor de asistență psihologică a formării orientărilor valorice în contextul sociocultural modern (Oxana Paladi, cercetător științific, doctor în psihologie);
- Identificarea bazele teoretice și aplicative ale asistenței psihologice în domeniul formării competențelor sociale în contextul sociocultural modern (Lilia Pavlenko, cercetător științific);

O. Paladi, doctorandă, T. Vasian, L. Pavlenko, A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., L. Gremalschi, E. Furdui (2011).

- Asigurarea metodologică a asistenței psihologice a copiilor cu stres posttraumatic (Mariana Batog, cercetător științific stagiar);
- Profilaxia suicidului în mediul școlar (Veronica Mihailov, cercetător științific stagiar);
- Asistența psihologică a copiilor victime ale violenței școlare (Natalia Popov, cercetător științific stagiar);
- Elaborarea reperelor științifico-aplicative ale standardelor de asistență psihologică în educație (Lilia Golovei, cercetător științific stagiar);
- Dezvoltarea strategiilor și tehnicilor de combatere a subiectivismului în evaluarea didactică” (Mihai Șleahțișchi, doctor în psihologie, cercetător științific coordonator).

Începând cu anul 2015, membrii sectorului, redenumit *Asistența Psihologică în Educație*, coordonat de Aglaida Bolboceanu, director de proiect, au dat start unei noi cercetări – „Epistemologia și praxiologia asistenței psihologice a învățării pe tot parcursul vieții”, care prevedea studiul viziunilor contemporane asupra învățării umane generate de inovațiile permanente în științe și tehnologii pe parcursul ultimilor cincizeci de ani. Învățarea a încetat să fie o activitate asociată cu un fragment temporal de viață, actual ea este abordată ca un proces de creștere personală și profesională permanentă. Activitatea investigațională prevedea analiza politicilor educaționale naționale și internaționale și a situației curente referitor la asistența psihologică a învățării pe tot parcursul vieții, fapt ce ar permite cunoașterea percepției acestui fenomen de cetățenii Republicii Moldova, a expectanțelor, beneficiilor și barierelor în calea acceptării lui; cunoașterea propriilor resurse de învățare și dezvoltare, a atitudinilor față de învățare, nevoile de autocunoaștere, autodeterminare și automonitorizare a procesului propriu de învățare, respectiv nevoile de asistență psihologică și oportunitățile de a răspunde acestor nevoi.

Cercetările realizate în primul an de cercetare în cadrul proiectului au relevat importanța economică, socială, adaptativă, psihosocială și psihologică a fenomenului studiat. Informația inedită obținută în cadrul proiectului a fost reflectată în câteva monografii colective ale sectorului.

Fiind ghidați de dna profesor, membrii sectorului din toate timpurile au adunat „fărâme psihologice” și au diseminat în rândul celor interesați de psihologie rezultatele cercetărilor efectuate.

De altfel, destinul domeniului de psihologie în cadrul Institutului de Științe ale Educației a fost marcat de energia și pasiunea unor cercetători cu lucidă înțelegere a sensurilor științifice ce au dat relief superior activităților asumate. Spiritul creativității, inovației au dominat și prezidat cercetările în domeniul psihologiei, contribuția cărora și astăzi se face resimțită prin valența sa pozitivă, prin experiența adusă și din alte domenii. Cu multă grațitudine numele acestor personalități sunt invocate în filele de istorie ale sectorului de psihologie.

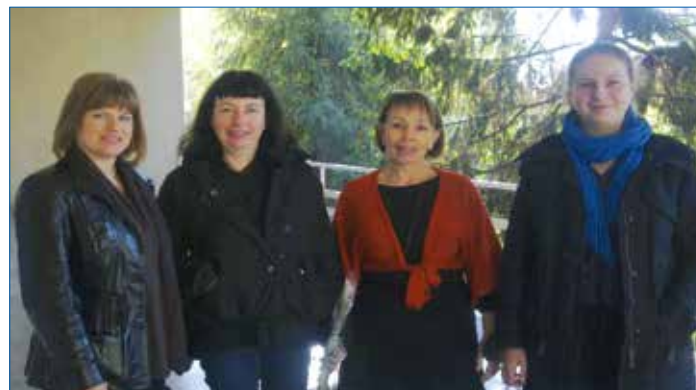
Interesele științifice ale colaboratorilor sectorului de Asistență Psihologică în Educație sunt diverse, dar în ansamblu dovedesc căutările permanente la cele mai actuale probleme psihologice.

V. Mihailov, E. Furdui, A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., L. Pavlenko, A. Cucer, dr., conf. cerc., M. Batog după ședința sectorului de cercetare.

De-a lungul anilor Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat, profesor cercetător, a extins activitatea de colaborare științifică a Institutului de Științe ale Educației cu diverse instituții internaționale: Universitatea Sorbona Paris, Franța; Universitatea de Stat din Vilnius, Lituania; Universitatea din Pitești, România; Universitatea „Petre Andrei”, Piatra-Neamț, România; Institutul de psihologie din Moscova, (Rusia); Universitatea „T. Șevcenco” din Kiev; Universitatea Pedagogică de Stat din Odesa etc.

În anul 2011, la data de 29 octombrie membrii sectorului au organizat masa rotundă „Experiența Franței în domeniul asistenței psihologice în educație” cu Veronique Caenen, psiholog școlar din or. Lille, Franța, pentru psihologii școlari ce a oferit participanților la eveniment informație interesantă despre etapele de formare în

O. Paladi, doctorandă, V. Caenen (Franța), A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ. după masa rotundă „Experiența Franței în domeniul asistenței psihologice în educație” (2011).

domeniul specialității în Franța, despre activitatea cotidiană a unui psiholog școlar francez, dificultățile pe care le întâmpină.

Dna Aglaida Bolboceanu a contribuit la deschiderea masteratului la psihologie în cadrul Institutului de Științe ale Educației. Astfel la propunerea membrilor laboratorului de psihologie în anul 2005 a fost deschis un program de studii de master la specialitatea „Psihologia socială”, redenumit în anul 2008 în „Psihologia socială și Psihologia corecțională”. Aglaida Bolboceanu împreună cu alți colaboratori ai sectorului (Angela Cucer, Lilia Pavlenko, Oxana Paladi, Tatiana Vasian, Diana Antoci) au elaborat planurile de învățământ și programele, activând fructuos pe parcursul anilor.

Momente de creație la orele de masterat cu A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ. (2013).

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., la Conferința științifică internațională organizată de Institutul de Științe ale Educației cu participarea membrului-corespondent al AȘM V. Moraru (2018).

De altfel profesionalismul, harul de a dăruți din experiența acumulată de dna profesor Aglaida Bolboceanu s-a reliefat și în activitatea didactică în cadrul cursurilor de perfecționare, de masterat, doctorat, trăind din plin împreună cu masteranzii, doctoranzii bucuria reușitelor.

În anul 2008, la inițiativa Aglaidei Bolboceanu, șef sector, a dlui Eugen Coroi, director al IȘE, a profesorului Nicolae Bucun, director

adjunct, al Angelei Cara, secretar științific, este redeschis doctoratul în domeniul psihologiei. Pentru prima dată în Republica Moldova, în domeniul de pregătire a cadrelor științifice a fost deschisă o nouă specialitate în psihologie 511.03 – *Psihologie socială*. Concomitent a fost deschis Seminarul Științific de Profil la aceeași specialitate, iar în calitate de președinte al SȘP a fost desemnată doamna Aglaida Bolboceanu (decizia CNAA din 2012).

Sub coordonarea dnei Aglaida Bolboceanu în cadrul Institutului de Științe ale Educației, a Universității de Stat din Moldova, precum și a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” au realizat studiile mai mulți doctoranzi atât din țară, cât și de peste hotare (Ucraina, Federația Rusă, Israel).

Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat, profesor cercetător, este coordonator / consultant la peste 15 teze de doctor susținute cu succes.

Activitatea doamnei Aglaida Bolboceanu împreună cu cea a membrilor sectorului s-a extins și în cadrul desfășurării diferitor evenimente științifice, în care aceștia au prezentat competență, creativitate, originalitate.

În general, pentru majoritatea Conferințelor Științifice organizate în cadrul Institutului de Științe ale Educației, cercetătoarea Aglaida Bolboceanu participa deseori în ședințele plenare și de fiecare dată avea calitatea de moderator al secțiunilor de la psihologie alături de alți colegii săi.

M. Tarabeh, A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., I. Racu, dr. hab., prof. univ., P. Jeleșcu, dr. hab., prof. univ.

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. univ., M. Șleahțișchi, dr. hab. S. Briceag, dr., conf. univ., V. Pritcan, dr. hab., prof. univ. ș.a. la Conferințe științifice organizate de Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți.

Cu multă asiduitate dna profesor pe parcursul anilor a dezvoltat colaborarea cu catedra de Psihologie de la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți, fiind în calitate de profesor la cursurile de masterat, președinte în comisiile examenelor de stat sau invitat la diverse evenimente științifice.

Fire neobosită, doamna profesor Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, este preocupată de răspândirea rezultatelor științifice obținute prin publicarea a mai mult de 200 de lucrări științifice, printre care se enumeră monografii, studii, ghiduri metodologice, articole în reviste de specialitate naționale și internaționale. Tematica este diferită, vizând preponderent impactul comunicării cu adultul asupra dezvoltării intelectuale în diferite perioade ale ontogenezei, aspectele psihologice ale educației, reforma învățământului în Republica Moldova.

ISTORICUL ȘI DASCĂLUL NINA PETROVSCHI: O LECȚIE DE A TRECE PRIN VIAȚĂ CU FRUNTEA SUS

Viorel BOLDUMA,
lector universitar,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Un nume notoriu în știința istorică și pedagogică, al sistemului învățământului superior și general din Republica Moldova, îl reprezintă doctorul în istorie, conferențiarul universitar, doctorul habilitat în pedagogie Nina PETROVSCHI.

A încerca să evoci personalitatea complexă a Ninei PETROVSCHI înseamnă să fii atins de ispita unor calificative elogioase.

Este un om de o probitate morală deosebită și înalt profesionalism, cu vocație didactică și noblețe – acestea sunt doar câteva dintre caracteristicile Domniei Sale.

Profesoara și cercetătoarea Nina Petrovschi s-a născut la 3 martie 1960, în satul Șestaci, raionul Rezina (în prezent – Șoldănești), în familia lui Pantelimon și Alexandrei Lachi, fiind primul dintre

cei patru copii ai acestora. După terminarea ciclului gimnazial, în anul 1976, a fost admisă la Școala Pedagogică din orașul Orhei, pe care a absolvit-o cu mențiune (1980), cu specialitatea de învățător la clasele primare și instructor superior de pionieri. Ulterior, a fost înmatriculată la Facultatea de Istorie și Pedagogie a Institutului Pedagogic de Stat (IPS) „Ion Creangă” din Chișinău, pe care a terminat-o cu succes în anul 1985, cu titlul de absolvire *Profesor de istorie și științe sociale, metodist în domeniul muncii educative*. Pe parcursul studiilor, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a dovedit disciplină și sârguință la învățătură, participând la diverse conferințe studențești, implicându-se în activitățile facultății.

După absolvirea studiilor superioare, în luna iulie 1985, este repartizată să activeze în calitate de laborant superior la Catedra *Istoria Universală* a Facultății de Istorie și Pedagogie a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă”. În februarie 1986, Dna Nina

PETROVSCHI susține cu succes concursul la postul de lector la aceeași catedră.

În urma susținerii cu succes a examenelor de admitere, în perioada septembrie-octombrie 1989, Domnia Sa este înmatriculată la studiile doctorale în cadrul Academiei de Științe a Republicii Moldova. Doctoratul a fost finalizat prin susținerea tezei de doctor în științe istorice, cu tema *Unirea Principatelor în istoriografia din România*, coordonator științific fiind Eugen Certan, profesor universitar, doctor habilitat. În baza Deciziei *Consiliului de Conferire a Gradelor Științifice*, de pe lângă Institutul de Istorie al AȘM, din 1 octombrie 1993, i s-a conferit gradul științific de doctor în științe istorice.

La finele studiilor doctorale, din 1 decembrie 1992, dr. hab. conf. univ. Nina Petrovschi este numită în funcția de lector al Catedrei de Istorie Modernă și Contemporană. De la 1 iulie 1994, prin cerere, a fost transferată la Catedra *Istoria Antică și Medievală*, încredințându-i-se predarea cursului de *Metodica predării istoriei* și coordonarea practicii pedagogice, disciplină importantă pentru formarea viitorilor profesori de istorie. În data de 25 mai 1995, prin concurs, cu unanimitate de voturi a celor prezenți (13), în Consiliul Facultății de Istorie și Etnopedagogie, a fost aleasă în funcția de lector superior la Catedra *Istoria Antică și Medievală*.

N. Petrovschi, dr. conf. univ., împreună cu absolvenții ai promoțiilor 1981, 1986 și 1991

Din 18 decembrie 1996, în baza extrasului din Procesul-verbal nr. 5 al Ședinței Senatului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Doamna Nina PETROVSCHI a fost aleasă prin concurs în calitate de conferențiar universitar, la Catedra *Istoria Antică și Medievală*, titlu confirmat prin Diploma de Doctor Conferențiar Universitar de către Comisia Superioară de Atestare a Republicii Moldova, din 23 aprilie 1998.

Menționăm că în perioada de activitate la catedra sus-numită, Dna Nina PETROVSCHI, în absența șefului de catedră, Dlui Nicolae Tudoreanu, când acesta se afla la stagii, deplasări, a suplinit și funcția de șef interimar de catedră.

Din 1 iulie 1999, conferențiarul universitar Nina PETROVSCHI s-a transferat de la Catedra *Istoria Antică și Medievală Universală*, la Catedra *Istoria Românilor*. Din 25 octombrie 2001, a fost aleasă prin concurs în funcția de conferențiar universitar la Catedra *Istoria Românilor*, funcție în care a fost confirmată pe parcursul anilor de mai multe ori.

O nouă filă în cariera dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI se deschide la 24 octombrie 2002, când este angajată la Ministerul Educației al Republicii Moldova, totodată continuând să activeze prin cumul și la Alma Mater. În calitate de șefă de *Direcție a învățământului superior, cercetare și doctorat* din cadrul Ministerului Educației (octombrie 2002 – octombrie 2004), a participat la realizarea reformei în învățământul superior din țară. A activat în perioada de referință în calitate de membru al grupului de elaborare a *Concepției elaborării și implementării standardelor în învățământul universitar*, în calitate de coordonator al grupului de experți pentru formare profesională inițială în învățământul universitar.

Fiind responsabilă de acest domeniu, a participat la elaborarea *Concepției dezvoltării învățământului universitar din Republica Moldova* în contextul prevederilor procesului de la Bologn, a *Nomenclatorului specialităților pentru învățământul universitar racordat la cerințele europene*, precum și a unor regulamente de profil. În calitate de manager în cadrul învățământului universitar, cercetare, și doctorat, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a participat la o serie de conferințe internaționale, organizate la Kiev, Sinaia și Chișinău, consacrate reformei sistemului educațional în contextul globalizării, unde a prezentat comunicări tematiche.

După revenirea de la Ministerul Educației, Doamna Profesoară a continuat să activeze în calitate de conferențiar universitar la

Catedra *Istoria Românilor*, contribuind la formarea viitorilor profesori de istorie.

În anul 2006, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI s-a angajat la ULIM, în calitate de șef al Departamentului *Studii*, fiind implicată în realizarea procesului educațional în instituția respectivă, precum și în evaluarea activităților universitare, metodice și de cercetare ale cadrelor didactice, în verificarea asigurării metodice a procesului de studii, prezentarea rapoartelor semestriale și anuale științifico-didactice a catedrelor, promovarea politicilor educaționale și de cercetare, proiectarea și monitorizarea formării inițiale etc.

În 2007, Domnia Sa revine la Catedra *Istoria Românilor*, cu activități similare: elaborarea programelor, manualelor și ghidurilor metodologice, coordonarea practicii pedagogice, realizarea cercetărilor în domeniul învățământului superior etc.

În perioada 2008 – 2010, Doamna Nina Petrovschi a urmat studiile post-doctorale la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Teza de doctor habilitat în pedagogie a autoarei se intitula *Valorizarea tehnologică a principiului integralității în învățarea pragmatică a istoriei în liceu*, având în calitate de consultant științific pe academicianul Tatiana Callo, dr. hab., prof. univ.

Din anul 2015, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI activează la Institutul de Științe ale Educației, la început în calitate de șefă a Catedrei *Pedagogie și Psihologie*, responsabilă de studiile de master, iar din ianuarie 2020 până în decembrie 2020, în calitate de șefă a Catedrei *Didactica Disciplinelor Școlare*.

Aici, Domnia Sa se ocupă de gestionare a dezvoltării și funcționării catedrelor, coordonarea activității curente, proiectarea, organizarea și realizarea procesului didactic, evaluarea activităților metodice și de cercetare ale cadrelor didactice ale catedrelor. În perioada coordonării activității Catedrei *Pedagogie și Psihologie* și-au făcut studiile de master 400 de persoane în domeniul științelor educației și științelor sociale. Totodată, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI este membru al Consiliului Științifico-Didactic al IȘE și al Colegiului de Redacție a revistei *Univers Pedagogic*.

Din 2013, este și membru al Seminarului Științific de Profil la IȘE și UPS „Ion Creangă”, iar din 2020, este președinte al Seminarului Științific de Profil la IȘE.

Transformările politice radicale ce au avut loc în Republica Moldova la sfârșitul anilor '80 și în anii '90 ai secolului XX

au condiționat schimbări adecvate în sistemul educațional și învățământul istoric. Are loc trecerea de la sistemul educațional sovietic la cel general-uman și național. Astfel, dr. conf. univ. Nina PETROVSCHI, împreună cu dr. hab. conf. univ. Valeria COSMA și alți colegi, au participat activ la elaborarea *Concepției Învățământului Preuniversitar*.

Prin urmare, pentru constituirea unui sistem educațional modern, a fost implicată în elaborarea unor documente conceptuale, legislative și normative: *Concepția Dezvoltării Învățământului în Republica Moldova, Programul Național de Dezvoltare a Învățământului în Republica Moldova, Legea Învățământului*, adoptate în 1995. Ulterior, Dna PETROVSCHI a participat la elaborarea *Curriculumul Național*, adoptat în 1997. Actul respectiv prevedea studierea în învățământul preuniversitar a istoriei universale și naționale în două cursuri: *Istoria universală și Istoria românilor*. Manualele vechi au fost anulate.

O atenție deosebită începe să se acorde elaborării și editării manualelor de istorie și altor lucrări științifico-didactice.

În această conjunctură, o contribuție esențială la elaborarea manualelor și-a adus-o și conferențiarul universitar Nina Petrovschi. În cadrul Laboratorului *Probleme actuale de istorie în sistemul învățământului universitar*, cu profesorul Eugen Certan și conferențiarul Valeria Cosma. Aici s-a constituit un colectiv de specialiști calificați în istoria universală modernă, de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, care și-au pus scopul să examineze, în conformitate cu realizările științei istorice contemporane, istoria țărilor Europei și Americii în perioada modernă. Prin urmare, experții au elaborat concepția și un plan-prospect al studiului *Istoria modernă a Europei și Americii*. Iar în anul 1995, au redactat și editat primul manual original de istorie universală modernă în limba română.

Colectivul de autori, alcătuit din specialiști de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (Eugeniu Certan, Gheorghe Gonța, Nina Petrovschi), Academia de Științe a Moldovei (Demir Dragnev, Efim Levit), Universitatea de Stat din Moldova (Constantin Drachenberg, Valentin Tomuleț), Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (Vasile Cristian, Mihai Cojocaru), au prezentat un tablou vast al evoluțiilor demografice, social-economice, politice, ideologice, culturale, etnice în Europa și America, începând de la

mijlocul secolului al XVII-lea până în 1815. Această lucrare a fost aprobată de Comisia de experți a Ministerului Învățământului al Republicii Moldova, ca manual pentru studenții facultăților de istorie și suport pentru profesorii din învățământul preuniversitar. În anul 2008 a ieșit de sub tipar ediția a doua a acestei lucrări, revăzută și completată.

La elaborarea acestei ediții s-a ținut cont de *Recomandarea 15 (2001) a Consiliului Europei privind predarea istoriei în Europa în secolul al XXI-lea*, care prevede viziuni ale istoriei fără denaturarea trecutului în scopuri de propagandă, fără negarea unor fapte istorice ori omiterea acestora, o studiere a istoriei în spiritul valorilor general-umane, naționale, regionale și locale. Conținutul manualului permite studenților să studieze istoria popoarelor din Europa și America în plan politic, economic, social și cultural, precum și să identifice influența reciprocă între diferite țări, regiuni și școli științifice din epoca modernă.

De asemenea, dr. conf. univ. Nina PETROVSCHI a contribuit și la apariția primei crestomații la istoria modernă universală, foarte utilă studenților și profesorilor școlari.

Rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul Laboratorului *Probleme actuale de istorie în sistemul învățământului universitar* la care protagonista noastră a luat parte, au fost extrem de necesare pentru conceperea și redactarea manualelor școlare de istorie.

În elaborarea *Concepției de istorie ca obiect de studiu în școală* și a noii viziuni asupra studierii istoriei un rol deosebit îi revine Consiliului Europei. În anul 1997, la Strasbourg, a fost publicată lucrarea *Consiliul Europei și istoria în școală*, tradusă în limba română cu sprijinul financiar al Consiliului Europei. În studiul respectiv, în baza analizei punctelor de vedere ale experților Consiliului Europei și ale celor preocupați de predarea și învățarea istoriei în Europa, sunt expuse concluzii și recomandări esențiale privind predarea istoriei în școală.

Conferențiarul universitar Nina PETROVSCHI, împreună cu profesorii universitari Gheorghe Gonța, Boris Vizer, Eugeniu Certan etc., au fost printre primii autori de Curriculum și manuale școlare de istorie din Republica Moldova, tipărite în mai multe ediții.

Activitățile didactice ale Doamnei Nina PETROVSCHI s-au distins prin atitudine responsabilă față de cursurile prezentate, erudiție și exigență.

De asemenea, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a organizat cursuri de formare continuă a cadrelor didactice în

domeniul implementării curriculumului, utilizării noilor manuale, activând ca formator național în implementarea curriculumului modernizat la istorie.

Totodată, sub îndrumarea Doamnei Profesor au susținut teze de an, de licență, master sute de studenți și masteranzi.

Menționăm faptul, că dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a fost implicată într-un șir de proiecte naționale, dintre care subliniem: *Educație de calitate în mediul rural* (ME, UNICEF Moldova, 2007); *Modernizarea curriculumului școlar* (ME, IȘE, UNICEF Moldova, 2010-2011); *Dezvoltarea sistemului de asigurare a calității în învățământul secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului și a societății bazate pe cunoaștere* (ME, IȘE, UNICEF Moldova, 2011-2012). A fost expert național în elaborarea standardelor (2012), formator central în cadrul stagiilor de formare a managerilor instituțiilor de învățământ și a managerilor la nivelul direcțiilor raionale de învățământ, tineret și sport în chestiunile promovării standardelor educaționale, managementului curriculumului, planului de învățământ, evaluării în bază de competențe (2015) etc.

De asemenea, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a fost membru și secretar științific al *Consiliului științific de susținere a tezelor de doctor în istorie*, la UPS „Ion Creangă”.

Începând cu anul 2013, este membru al Seminarului Științific de Profil la Institutul de Științe ale Educației și UPS „Ion Creangă”.

Subliniem faptul că Domnia Sa a obținut abilitatea de conducător de doctorat la specialitățile *Istoria și metodologia instruirii (istorie)* și *Teoria generală a educației*, fiind conducător științific la la șapte viitori doctori, în proces de elaborare a tezelor.

Doamna Nina PETROVSCHI activează și în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației” a Parteneriatului instituțiilor de învățământ superior dintre Universitatea de Stat din Tiraspol, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul și Institutul de Științe ale Educației, fiind membru al Consiliului Școlii Doctorale susnumite, precum și în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației” de la UPS „Ion Creangă”.

A avut o participare importantă la un șir de conferințe științifice naționale și internaționale, organizate la Chișinău, București, Sinaia, Cluj, Cernăuți, Kiev, Minsk etc. A efectuat stagii de perfecționare și cercetare la Institutul Internațional „George Eckert” din Braunschweig (Germania), în SUA, România etc.

Dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI este autoare de monografii, articole științifico-didactice, manuale universitare la didactica istoriei, manuale școlare la istorie, ghiduri metodice pentru studenți și profesori, apreciate de comunitatea științifică și profesorii școlari.

În recenzia la monografia Domniei Sale *Învățarea pragmatică a istoriei*, regretatul profesor Gheorghe Gonța, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, șef al Catedrei Istoria Românilor (1992–2015), scria următoarele: „*Lucrarea nominalizată înglobează, pornind de la ideea de bază a autoarei, structuri teoretice și aplicative, ilustrându-se importanța abordării tehnologice a învățării pragmatice a istoriei în vederea schimbării comportamentului de învățare al elevului și în formarea competenței de învățare pragmatică a lui. Accesibilitatea, dar și complexitatea informației științifice interpretate pe parcursul lucrării, intervențiile neașteptate privind rolul și posibilitățile de învățare ale elevului; operarea cu noțiuni și concepte fundamentate teoretic, dar și aplicativ, includerea aspectului experimental în lucrare ilustrează, în persoana autoarei, „o cercetătoare versată”*”.

Pentru activitățile didactice, științifice și manageriale, dr. hab. conf. univ. Nina PETROVSCHI a fost distinsă cu diplome și scrisori de recunoștință: *Diploma Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova* (2018), *Diploma Guvernului Republicii Moldova*, (2016), *Diploma Ministerului Educației al Republicii Moldova* (2016), *Diploma Ministerului Învățământului al Republicii Moldova* (2004), *Diploma de Merit în Educație a IȘE* (2012) etc.

Activitatea Doamnei Profesoară a fost deosebit de apreciată și de colegii de catedră, de facultatea, unde a activat în perioada de referință, precum și de studenți.

Pentru merite și succese deosebite în muncă, istoricul este remarcat atât de colegii de breaslă, cât și de studenți. Spre exemplu,

Ședința Catedrei de Istorie Antică și Medievală, în frunte cu șeful acesteia – dr. hab. prof. univ. N. Tudoreanu

conferențiarul universitar Valentina Ursu, șefa Catedrei *Geografie și Patrimoniu Cultural*, a caracterizat-o astfel: „Doamna Nina Petrovschi este o fire perseverentă, inteligentă, empatică, blajină, mărinimoasă, luminoasă la chip. Este plină de un farmec aparte, fiind un om care înobilează suflete. Dincolo profesionalism, are o inimă mare, ce radiază de bunătate”, – cuvinte la care subscriem și noi.

Despre inteligența și rigoarea profesională a Doamnei Nina Petrovschi își amintește și fosta sa studentă Mariana Usturoi, actualmente profesoară de istorie la Liceul Teoretic „Nicolae Sulac” din Chișinău: „Prin personalitatea sa, Nina Petrovschi a reușit să modeleze tinere caractere, să le inspire dragoste pentru muncă, corectitudine, punctualitate. Prin tot ce făcea, se dovedea a fi un dascăl cu sufletul deschis comunicării cu tinerii. Dar cea mai mare lecție pe care ne-a dat-o Domnia Sa a fost cea de a trece prin viață cu fruntea sus!”

MARIA HADÎRCĂ – MODEL DE ÎNALTĂ CONȘTIINȚĂ INTELLECTUALĂ, CULTURĂ PEDAGOGICĂ ȘI LINGVISTICĂ

Veronica BĂLICI,

doctor, conferențiar cercetător,
Institutul de Științe ale Educației

Acest medalion este o invitație oportună și necesară la meditații și analize atente, profunde asupra unei povești de viață și, mai ales, a unei moșteniri intelectuale, ale căror valoare și rost trebuie să fie încă descoperite și înțelese. Întrucât în istoria oricărei sfere de activitate umană au existat figuri distincte care au contribuit la transformări de substanță și au trasat direcții, ar trebui să cunoaștem care sunt cu adevărat personalitățile distinse ale domeniului nostru. Una dintre ele, care s-a impus ca un om de merit și de onoare, o aristocrată prin cultură, cunoaștere, competențe și abilități desăvârșite este Doamna Maria Hadîrcă, doctor în pedagogie, conferențiar cercetător, mentor, îndrumător, model de înaltă conștiință intelectuală, cultură pedagogică și lingvistică.

Dr. conf. cerc. Maria Hadîrcă este o personalitate foarte complexă, al cărei nume *bun* a devenit mai de preț decât orice bun pe care și l-ar fi putut însuși cineva într-o viață de om. Își merită pe deplin respectul deosebit al colegilor, pacea și bucuria împlinirii profesionale, dar și personale, căci a putut să se impună ca o prezență de spirit în toate împrejurările existenței noastre surprinzătoare. Este un model de atitudine inteligentă, de eleganță lingvistică, de concentrare intelectuală, de bun simț, de stil și rafinament în acțiuni, comportament, mișcări, vestimentație. Ea este ascultată. Ea este căutată, în ea te poți încrede și opiniile ei sunt de mare preț pentru toți acei care o cunosc. Pentru că ea este subtilă, principială, curajoasă, atentă. Nu face compromisuri care să o compromită, nu se pierde în lucruri superficiale, este mereu axată pe problemele esențiale ale educației, prevăzătoare, la datorie. Trebuie să fii norocos să o fi întâlnit, iar în momentul în care o cunoști cu adevărat, te temi să o pierzi.

Ziua în care a venit pe lume Doamna Maria Hadîrcă – 14 octombrie (are semnificația acoperământului și a ocrotirii divine), este una atât de frumoasă și de mare însemnătate spirituală pentru

neamul din care avea să facă parte, încât a ales să-i slujească într-un domeniu de cea mai mare importanță pentru semenii: *educația* lor. În familia în care a crescut erau șapte copii harnici și cuminiți, care, crescându-se unul pe altul, au putut reuși cu toții în viață. Maria, fiind una din surorile mai mari, responsabilă și atentă, și-a asumat grija față de cei mai mici. Se spune, de asemenea, că în satul Crăsnășești (r-l Telenești), în care s-a născut, există un stejar-minune cu șapte coroane și șapte tulpini, având o singură inimă-rădăcină. Poate aceste fenomene surprinzătoare, cu valoare de simbol, explică *fenomenul Maria Hadîrcă*, femeia puternică, virtuoaasă și harnică, despre care se spune că „prețul ei întrece mărgeanul”. Înalta ei capacitate de efort, dinamismul, voința puternică, loialitatea, acuratețea, entuziasmul, pluridimensionalitatea preocupărilor, aspirațiilor sunt demne de urmat într-o epocă a snobismului, a incertitudinilor și a efemerității lucrurilor.

Trebuie să subliniem că Domnia Sa, după absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din Moldova (1975), acumulează o experiență profesională destul de prodigioasă, ocupând diverse funcții: de la profesor școlar de limba și literatura română (1975-1982), metodist la Ministerul Învățământului al Republicii Moldova (1983-1990), inspector școlar la Direcția Generală a Învățământului din mun. Chișinău (1990-1995), până la specialist principal în cadrul Ministerului Educației și Științei al Republicii Moldova (1995-1999), după care alege să activeze în domeniul editorial, dar tot legat de învățământ, în calitate de redactor-șef al Departamentului „Educație”, la Editura „Litera” (1999-2002). Toate aceste trepte ale ascensiunii sale profesionale aveau să aibă o importanță deosebită și un impact special pentru activitatea ulterioară din cadrul Institutului de Științe ale Educației, ea fiind persoana care cunoștea din propria experiență cum funcționează pe viu sistemul educațional, de la rădăcini, până în vârful birocratizate.

Începând cu anul 2002, Institutul de Științe ale Educației o are pe Doamna Maria Hadîrcă printre colaboratorii săi, mai întâi, în calitate de lector superior la catedra Educație Lingvistică și Literară, apoi – de

cercetător științific în pedagogie. Și foarte curând, în 2006, va obține deja gradul științific de doctor în pedagogie, la specialitatea *Pedagogie generală*, cu tema *Conceptualizarea evaluării competențelor literare și comunicative ale elevilor*. Din 2010, deține și titlul științifico-didactic de conferențiar cercetător în pedagogie (prin concurs), iar apoi, este abilitată cu dreptul de conducător de doctorat (2014, 2018).

În Institutul de Științe ale Educației, Doamna Maria Hadîrcă își continuă ascensiunea de carieră printr-o muncă asiduă, în calitate de cercetător științific în Laboratorul *Evaluare* (2003-2007), apoi ca șef al sectorului *Teoria Educației* (2008-2014), șef al sectorului *Limbă și Comunicare* (2015-2019). Din anul 2020, este cercetător științific coordonator în sectorul *Calitatea Educației*. În această funcție de ultimă oră, ea continuă să fie unul dintre cei mai valoroși și activi cercetători. Aici, în institut, este locul unde convingerile, ideile, viziunile sale au putut să-și atingă desăvârșirea, materializându-se în zeci și zeci de publicații: monografii și capitole în monografii, manuale școlare, ghiduri metodologice, studii de analiză și sinteză, teze ale forurilor științifice naționale și internaționale.

Cunoscând subtilitățile a ceea ce se petrece efectiv în școli, în inspecțiile școlare și în minister, ea poate ca nimeni altul să înțeleagă clar ce simt și ce gândesc elevii, profesorii, ce pot ei realiza în condițiile existente și ce așteptări ar avea școala de la instanțele superioare. Astfel, grație abilităților sale excepționale de cercetător științific riguros și pasionat, de analiză științifică scrupuloasă, se angajează într-o examinare atentă, din toate punctele de vedere, a problemelor existente din sistemul educațional, căutând soluții și deschizând largi perspective dezvoltării și modernizării domeniului. În acești ani, dr. conf. cerc. Maria Hadîrcă conceptualizează și coordonează proiecte instituționale de cercetare științifică care au vizat chestiuni de cea mai mare actualitate pentru sistemul educațional din Republica Moldova: *Educația pentru schimbare din perspectivă axiologică* (2007-2011), *Proiectarea și realizarea evaluării autentice în învățământul secundar general* (2008-2011), *Paradigme, metode și tehnici de educație integrală în învățământul general* (2012-2015), *Strategii pedagogice ale formării vorbitorului cult de limba română din perspectiva educației europene pentru limbi* (2015-2019). După cum vedem, o perioadă a coordonat două proiecte! Și în această perioadă (2008-2011), cu multă competență și seriozitate, Domnia Sa a reușit să le scoată în capăt cu brio, rezultatele fiind unele dintre cele mai solide.

Dr. conf. cerc. Maria Hadîrcă a adunat rezultatele de cercetare științifică ale echipelor de creație din proiectele pe care le-a coordonat cu inteligență în lucrări originale și unice, dându-le titluri elocvente și semnificative. A creat studii monografice savante, dar și pragmatice, îngrijite lingvistic și fundamentate din punct de vedere științific: *Proiectarea și realizarea evaluării autentice. Cadru conceptual și metodologic* (2010), *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare* (2011), *Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale* (2013), *Educația integrală. Fundamentări teoretice și aplicative* (2015), *Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limba română* (2017), *Strategii pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română* (2018).

L. Cuznețov, dr. hab., prof. univ., T. Callo, dr. hab., prof. univ.,
M. Hadîrcă, dr., conf. cerc. în cadrul unei ședințe la IȘE.

Monografia colectivă *Proiectarea și realizarea evaluării autentice. Cadru conceptual și metodologic* (elaborată în cadrul proiectului *Proiectarea și realizarea evaluării autentice în învățământul secundar general*) constituie o cercetare a procesului de evaluare didactică, realizată în spiritul pedagogiei competențelor, o preocupare pentru o evaluare autentică a rezultatelor școlare, axată pe implementarea metodelor diverse, alternative, interactive de evaluare, pe cerințe, principii noi și moderne privind proiectarea și realizarea evaluării autentice.

Studiul *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare* (2011), se axează pe sistematizarea și sintetizarea unor cercetări în domeniul axiologiei educației. Este vorba despre abordarea epistemică a educației axiologice, de valorile axiologiei moderne, de educația permanentă ca factor al schimbării, conținutul lucrării oferind suporturi necesare consolidării unității epistemice, teoretice și praxiologice a educației din această perspectivă anume.

În lucrarea *Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale*, sunt prezentate noi concepte educaționale care au determinat schimbarea de paradigmă în proiectarea și realizarea educației integrale, subliniindu-se importanța educației morale ca o dimensiune extrem de profundă și extinsă a activității de formare/dezvoltare a personalității integre. Tot aici este scos în prim-plan rolul școlii și al familiei în formarea unei conștiințe morale și sunt prezentate diverse strategii educaționale de formare a comportamentului moral. De o tratare aparte se bucură problema formării și cultivării prin educație a atitudinilor elevilor, deoarece anume valorile și atitudinile dau coerență și consistență personalității umane. Cartea pune la îndemâna profesorilor practici de proiectare și valorificare a unor „noi educații” în procesul educațional: *educația pentru mass-media, educația pentru sănătate, educația pentru timpul liber, educația pentru toleranță, educația economică*.

Fenomenul integralității, o tematică mai puțin cercetată la noi, dar care este o condiție și un reper solid pentru gândirea pedagogică, își găsește oglindirea în monografia *Educația integrală. Fundamentări teoretice și aplicative*, elaborată în cadrul proiectului *Paradigme, metode și tehnici de educație integrală în învățământul general*. Lucrarea reprezintă un punct de sprijin sistematic în pătrunderea și interpretarea esenței integralității și oferă răspunsuri pentru problema *educației integrale*. În monografie sunt incluse concepții, paradigme, strategii de reconsiderare a dimensiunii educative a procesului de învățământ și tratează principalele domenii ale educației formale, informale, nonformale. Autorii monografiei au ținut cont de necesitățile domeniului și s-au referit, prin prisma *concepției educației integrale*, la reactualizarea paradigmei complexității în postmodernitate, la paradigma educației etnoculturale, la problemele educației pe tot parcursul vieții, la modelul constructivist al învățării etc.

În monografiile colective – *Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limba română, Strategii pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română* (realizate în cadrul proiectului *Strategii pedagogice ale formării vorbitorului cult de limba română din perspectiva educației europene pentru limbi*). Sunt examinate documente de politici lingvistice și educative, elaborate în plan național și european, privind educația lingvistică la nivel școlar, este analizată starea de fapt privind realizarea activității pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română și sunt determinate problemele cu care se confruntă cadrele didactice în activitatea

lor; este elaborată baza teoretico-metodologică necesară pentru eficientizarea activității pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română.

Tot în cadrul acestui proiect, a fost elaborată și monografia de autor *Competența de comunicare: conceptualizare, formare, evaluare* (2020), care reprezintă, după cum mărturisește însăși autoarea, „rezultatul unei cercetări laborioase, dezvoltată pe parcursul mai multor ani de activitate științifică” și tratează subiectul complex al competenței și al competenței de comunicare. Lucrarea se situează „pe linia de intersecție a cel puțin trei domenii de cercetare: teoria educației, dezvoltarea curriculumului, didactica limbii și literaturii române.” Cercetătoarea examinează evoluția conceptului de competență, exigențele modelului comunicativ-funcțional de studiere a limbii și literaturii române, argumentează importanța lecturii ca factor de dezvoltare a competenței de comunicare a educaților și de dezvoltare cognitiv-afectivă a lor, explică fenomenul comunicării didactice în calitate de principiu educațional și mecanism pedagogic de formare/dezvoltare transdisciplinară a competențelor de comunicare. Monografia se prezintă ca „un demers academic, de fundamentare teoretică a unor concepte pedagogice aflate încă în dezbateră, cât și unul de mobilizare a practicii educaționale în privința identificării celor mai bune modalități de eficientizare a activității pedagogice de formare a personalității elevului din perspectiva competențelor.”

Printre cele peste 100 de publicații ale dr. conf. cerc. Maria Hadîrcă se enumeră o varietate de capitole elaborate în monografii colective, care vorbesc de la sine despre efortul ei intelectual și despre tematica abordată de către cercetătoare: *Perspectiva axiologică de abordare a educației în schimbare* (2011), *Formarea integrală a personalității în societatea cunoașterii* (2013), *Strategia de reconsiderare a dimensiunii educative a procesului de învățământ* (2015), *Perspectiva europeană și națională asupra formării-dezvoltării competenței de comunicare* (2017), *Strategii pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română* (2018), *Abordarea strategică a activității pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română* (2019), *Condiții pedagogice pentru reconfigurarea procesului actual de învățare* (2020), *Cadrul conceptual privind reconfigurarea procesului de învățare din perspectiva competențelor-cheie* (2021).

Revistele de specialitate, culegerile conferințelor editate în țară, dar și peste hotare, conțin publicații ale Doamnei Maria

Hadîrcă, în care descoperim un spectru foarte bogat de subiecte, abordate din perspective educaționale noi, superioare: perspective inter- și transdisciplinare de formare a competenței de comunicare, tendințe globale în educație și impactul lor asupra dezvoltării învățământului din Republica Moldova, dezvoltarea curriculumului școlar din perspectivă axiologică, referențialul axiologic pentru dezvoltarea curriculumului școlar, perspectiva transdisciplinară de formare a vorbitorului cult de limba română, condițiile pentru formarea-evaluarea transdisciplinară a competenței-cheie de comunicare în limba română, formarea vorbitorului cult de limba română din perspectiva educației europene pentru limbi și ca dimensiune importantă a curriculumului de limba și literatura română, competența de lectură – concept, structură și mediu de formare, abordarea integralizată în educație, postmodernitate și valorile educației, educativul în școală, tendințe pe plan mondial în proiectarea și realizarea evaluării școlare, competențele și miza lor în instruirea și evaluarea autentică, formarea și evaluarea competenței de a argumenta, perspective de abordare a evaluării rezultatelor școlare etc.

Grație abilităților sale excepționale de analiză, de clarviziune generală, a calităților sale manageriale, toate monografiile conceptualizate și coordonate științific de dr. conf. cerc. Maria Hadîrcă, studiile sale personale, au o valoare științifică enormă. Ele ajută efectiv la soluționarea problemelor de ordin teoretic și practic ale educației, caracterizându-se prin analize, sinteze, argumente și interpretări logice, adecvate, prin limbaj elevat. Fiind destinate cercetătorilor din domeniu, cadrelor didactice, concepuților de curriculum, de manuale școlare, inspectorilor școlari, metodiștilor, doctoranzilor, masteranzilor, acestea acoperă multe goluri din literatura de specialitate, proiectând în modernitate ameliorarea calității actului educativ.

Traversând o epocă a incertitudinilor și a snobismului, căutăm cu emoție și nerăbdători modele de existență, piloni de nădejde ai perpetuării noastre culturale și intelectuale. Doamna Maria Hadîrcă se deosebește prin faptul că are curajul să trăiască conform unor principii solide de viață. Este o fire independentă, sigură în ceea ce face, cu o putere de muncă de invidiat. Ea este un vizionar. Fiind foarte atentă la noutățile din societate, cultură, educație, găsește cele mai potrivite cuvinte pentru ideile sale și le oferă cu dărnicie tuturor. Este foarte comunicativă și adoră să lucreze în echipă. Ea scrie și vorbește frumos limba română. Nu se rușinează să învețe pe alții, fiind extrem de generoasă în idei. Ea gândește și face, iar în osteneala gândurilor ei se încred mulți. Ea vorbește cu multă chibzuință, dă sfaturi pline de înțelepciune și „pâine, fără să lucreze, ea nu mănâncă”. De aceea, viața ei pentru noi este ca o poveste, iar creația ei de valori intelectuale și de idei este o comoară ce conferă științei pedagogice temeinicie și perenitate.

ION ACHIRI – PEDAGOGUL, SAVANTUL, OMUL

Personalitate de referință în domeniul științelor educației și în cel al didacticii matematicii, dr. conf. univ. Ion Achiri, doctor conferențiar universitar, reprezintă un model de rigoare academică și profesionalism, inteligență și cumsecădenie.

S-a născut la 25 ianuarie 1953, în comuna Movila, raionul Herța, Regiunea Cernăuți, din părinții Constantin și Natalia Achiri, oameni harnici și buni la suflet. Familia în care s-a născut îi este cel mai scump loc din lume, unde a învățat cele mai importante principii de viață și unde a găsit întotdeauna înțelegere, speranță și lumină.

În anul 1970, a absolvit școala medie din comuna Târânuca, raionul Herța. Pasiunea pentru matematică l-a determinat să-și continue studiile la Universitatea de Stat din Cernăuți, în cadrul Facultății de Matematică, pe care a absolvit-o cu Diplomă cu Mențiune, în anul 1976. După finalizarea studiilor, și-a început cariera didactică în calitate de director al școlii de opt ani din satul Culiceni, raionul Herța, regiunea Cernăuți, apoi, în cea de director adjunct al școlii medii din satul Porubnoe (Tereblecea), raionul Hliboca (Adâncata), totodată, fiind și profesor de matematică. Respectiva perioadă a fost una prolifică și oportună pentru a-și dezvolta competențele manageriale și metodologice.

În perioada 1982-1986, Domnul Ion Achiri și-a făcut studiile doctorale la Institutul de Matematică al Academiei de Științe din Ucraina, la Kiev, obținând Diploma de Doctor în Științe Fizico-Matematice. Începând cu anul 1985 și până în 1999, activează la Universitatea de Stat din Tiraspol, în funcția de lector superior, iar din 1987 – în cea de șef al Catedrei *Metodica Predării Matematicii*.

Din anul 1999, Domnia Sa a fost angajat ca prim-prorector al Institutului Național de Perfecționare a Cadrelor Didactice din

Chișinău, iar în perioada 2000-2003, a ocupat funcția de director adjunct pentru știința la actualul Institut de Științe ale Educației (IȘE).

Între anii 2003-2009, a activat la Universitatea de Stat din Moldova, la Catedra *Algebră și Geometrie* din cadrul Facultății de Matematică și Informatică. În 2009, a revenit la IȘE, instituție în care lucrează până în prezent în calitatea sa de conferențiar universitar. Tot aici, a fost șef al Catedrei *Matematică și Științe*, apoi a condus și Catedra *Didactica Disciplinelor Școlare*.

Dr. conf. univ. Ion Achiri a beneficiat de vaste formări în domeniul profesional, cum ar fi:

- 1989 – Universitatea Pedagogică de Stat din Moscova,
- 1995 – Universitatea din Craiova,
- 1999-2003 – stagii de formare în cadrul *Proiectului reformei învățământului în Republica Moldova*, calificări de formator central și formator național,
- 2006 – Programul *Dezvoltarea resurselor umane pentru modernizarea curriculumului național*, calificarea *Conceptor de curriculum*,
- 2010-2014 – stagii în calitate de coordonator local în cadrul proiectului *Educația centrată pe cel ce învață*, implementat cu sprijinul UNICEF Moldova,
- 2018-2019 – stagii în funcția de coordonator, apoi de formator național în cadrul proiectului *Reforma curriculară în Republica Moldova*.

Domnul Ion Achiri este coautor și coordonator a trei volume, pentru studenți și profesori, cu privire la problemele metodicii predării matematicii, elaborate și editate, pentru prima dată în limba română, în Republica Moldova: Vol. I. *Metodica predării matematicii în școala medie* (1992); Vol. II. *Metodica predării algebrei și elementelor de analiză* (1995); Vol. III. *Metodica predării geometriei în învățământul preuniversitar* în colaborare cu Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași (1997).

Rodica SOLOVEL,
doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct și I. Achirii, dr., conf. univ. în cadrul Conferinței științifice internaționale la IȘE.

Demnă de a fi menționată este monografia *Didactica matematicii*, elaborată de același profesor de la IȘE, care a devenit manualul de bază pentru profesorii de matematică din Republica Moldova.

Dr. conf. univ. Ion Achiri este, de asemenea, coautor și coordonator al *Concepției dezvoltării învățământului matematic* în Republica Moldova, coautor al tuturor edițiilor de curricula școlare la matematică pentru gimnaziu și liceu, precum și coautor al tuturor manualelor de matematică pentru clasele a V-a – a IX-a și a X-a – a XII-a, editate de ministerul de resort.

Expertul în educație Ion Achiri a făcut parte din grupurile de lucru pentru elaborarea unor importante documente de politică educațională (fiind și coordonator la disciplina *Matematica*), cum ar fi: *Concepția evaluării rezultatelor școlare (2006)*, *Standarde de*

eficiență a învățării (2012), *Cadrul de referință al curriculumului național (2017)*, *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor (2014)*, *Curricula la disciplina Matematică (1999, 2000, 2006, 2010, 2019)*, *Ghiduri metodologice de implementare a curricula la matematică (2000, 2010, 2011, 2019)*, *Ghiduri pentru profesori la manualele de matematică pentru clasele V-IX*, *Programe de examen la matematică pentru gimnaziu și BAC, liceu etc.*

Domnia Sa a activat în calitate de membru al Consiliului Național pentru Curriculum și Evaluare în cadrul Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova. Referindu-ne la activitatea didactică a profesorului Ion Achiri în cadrul Institutului de Științe ale Educației, vom menționa că prelegerile Domniei Sale sunt deosebite. Or, doctorul în științe fizico-matematicel Ion Achiri are o ținută de profesor care inspiră respect și autoritate (nu autoritarism). Valorifică pe deplin în activitatea cu formabilii conceptele pedagogice vizând educația centrată pe cel care învață, formarea competențelor școlare, dezvoltarea gândirii critice și a creativității, educația incluzivă etc. Prelegerile Domnului Ion Achiri se bazează pe elemente de problematizare, chestiuni de analiză și reflecție, pe învățarea prin descoperire etc.

Cadrele didactice de la stagiile de formare profesională continuă îl apreciază pe Domnul Profesor Ion Achiri ca fiind un om cult, exigent și corect, cu un stil cooperant de predare. Adeseori, el îi provoacă la discuții în contradictoriu pe teme de pedagogie generală și de didactică. Nu se oprește la o singură idee, dar invită audiența să-și continue reflecțiile, să pună la îndoială cele aflate anterior, să-și argumenteze opiniile.

Dr. conf. univ. Ion Achiri este un specialist de primă importanță în Republica Moldova și în problematica evaluării rezultatelor școlare, acest subiect fiind parte a programului de formare profesională continuă în cadrul IȘE. Prin argumentele plauzibile spicuite din literatura de specialitate, dar și din propria-i convingere, Domnul Profesor încearcă să schimbe viziunea formabililor, obișnuiți cu evaluarea tradițională, spre cea centrată pe succes, insistând în mod argumentat pe necesitatea promovării principiului pozitiv al evaluării rezultatelor școlare.

Un element esențial în activitatea profesională a Dlui Ion Achiri este cercetarea științifică în cadrul Institutului, reușind astfel să contribuie la reconsiderarea învățământului din R. Moldova. Astfel, Domnia Sa propune soluții pertinente de îmbunătățire a

educației, identifică și analizează valorile educației umaniste în cadrul disciplinelor exacte, prezintă o serie de abordări inovative privind praxiologia lecției moderne, propune soluții de eficientizare a procesului de predare-învățare-evaluare a matematicii, axat pe formarea de competențe, evidențiază unele aspecte de modernizare a politicii educaționale în Republica Moldova, argumentează necesitatea reconceptualizării formării profesionale inițiale a cadrelor didactice etc.

Menționăm că Domnul Ion Achiri a fost primul savant în fosta URSS, care a formulat ideea de utilizare a televiziunii în scopuri educaționale, dezvoltată în articolul *Профессиональный разговор*, publicat în prestigioasa publicație de atunci *Учительская газета* № 34(8659) din 18 martie 1986. Această idee a fost aplicată în practică, în premieră, la Televiziunea Centrală a URSS, apoi și la televiziunile republicane.

Savantul Ion Achiri a introdus în teoria educației noțiunea *problemă de tip cascadă* și apoi a dezvoltat-o. Ulterior, a formulat ideea atestării cadrelor didactice în baza *creditelor profesionale*, idee implementată în sistemul educațional din Republica Moldova. A dezvoltat și noțiunea de *competență școlară*, modernizând definiția acesteia, acceptată în varianta actuală, inclusă în curricula școlare, ediția 2018-2019. A introdus un nou principiu privind evaluarea rezultatelor școlare, ne referim la *principiul pozitiv al evaluării*.

În general, lucrările dr. conf. univ. Ion Achiri (*circa 300 lucrări – monografii, documente de politici educaționale, curricula, ghiduri metodologice și metodice, culegeri de probleme și exerciții, culegeri de teste, programe de examen, articole, teze etc.*), publicate în țară și peste hotare, ca rezultate ale investigațiilor științifice, se deosebesc printr-un conținut original, fiindu-le specific analitismul profund și redarea multiaspectuală a problemelor cercetate.

Cu acest prilej, menționăm implicarea Domnului Profesor în proiecte numeroase de cercetare, între care:

A. Proiecte internaționale:

1. *Dezvoltarea Curriculumului Național în învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, UNICEF, expert, 2017);
2. *Asigurarea continuității implementării evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, UNICEF, expert, 2016-2017);

3. *Implementarea standardelor de competență profesională ale cadrelor didactice și de conducere din învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, UNICEF, formator național, 2017);
4. *Elaborarea Cadrului de referință al Curriculumului Național în învățământul general* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, LUMOS Moldova, 2013-2014, 2016-2017);
5. *Dezvoltarea standardelor de eficiență a învățării și a standardelor de calitate a instituției de învățământ secundar general din perspectivele școlii prietenoase copilului* (Institutul de Științe ale Educației, Ministerul Educației, UNICEF, expert, 2012-2013);
6. *Student Active Learning in Science*, (Institutul de Științe ale Educației, TEMPUS, expert, 2010-2012 ș.a.).

B. Proiecte științifice naționale din cadrul Institutul de Științe ale Educației:

1. Asigurarea științifică a calității, eficienței și relevanței procesului educațional în învățământul secundar general (2015-2019);
2. Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale (2020-2023).

Domnul Ion Achiri este un participant activ la numeroase conferințe și simpozioane științifice naționale și internaționale. În comunicările sale, Domnul Profesor evidențiază atât realizările din sistemul nostru de învățământ, cât și problemele acestuia, pentru care propune soluții pertinente. Născut în zona Cernăuților, rămâne fidel universității absolvite, acceptând cu bunăvoință să ia parte la diverse manifestări științifice, organizate de Alma Mater. De altfel, este o personalitate cunoscută prin activismul său și în cadrul unor foruri științifice internaționale, organizate la Iași, București, Timișoara, Kiev, Odesa, Minsk, Vinița, etc.

Domnia Sa promovează cu brio imaginea Institutului de Științe ale Educației și a Republicii Moldova în țară și străinătate, fiind membru al Colegiilor de Redacție ale revistelor științifice *Univers Pedagogic* (Chișinău), *Педагогический журнал* (Kiev), *Проблеми сучасного підручника* (Kiev).

A coordonat multe teze de master în domeniul educației și didacticii matematicii. Fiind abilitat cu dreptul de a fi conducător științific, a ghidat și ghidează doctoranzi în vederea elaborării tezelor

de doctorat în domeniul pedagogiei generale. Trei discipoli ai săi au susținut deja tezele de doctorat în științele educației.

Pentru merite deosebite în activitatea profesională, Dl Ion Achiri a fost distins cu Diploma Ministerului Educației al Republicii Moldova, Diploma CNAA al Republicii Moldova și Diploma Ministerului Învățământului al RSS Ucrainene.

Un rol important în succesele obținute de profesorul și savantul IȘE îl are și familia Domniei Sale: soția, Lidia Achiri, profesoară de matematică, fiul Sergiu și fiica Natalia. Alinarea sufletului sunt, desigur, și cei patru nepoți: Sergiu, Maxim, Alisia și Amelia.

Domnul Ion Achiri este aidoma unui copac, adânc înfipt în solul băștinei sale. Or, cum altfel am putea explica faptul că, în fiecare an, „de-i frig, de plouă, de bate vântul”, Domnia Sa se grăbește să se reîntoarcă la *rădăcini*, în Ținutul Herței din dulcea Bucovină, pentru a-și revedea rudele și consătenii și pentru a se reîncărca cu acea mirifică energie, pe care doar băștina poate să ți-o dea. Energia acumulată îi amplifică forțele pentru noile succese în viață și pe tărâmul profesional.

Pentru noi, colegii de la Institutul de Științe ale Educației, Domnul doctor, conferențiar universitar Ion Achiri simbolizează statornicia, bunul simț, omenia, onestitatea. Promovează cu

Acordarea distincțiilor la Ședința solemnă consacrată Aniversării a 75-a de la fondarea IȘE: Achirii. dr. conf. univ., V.Canțer, Președinte CNAA (AȘM, 2016).

probitate și competență profesională educația, știința, cultura. Apreciem tenacitatea în realizarea obligațiilor de serviciu, atitudinea de sprijin și încurajare față de colegi, optimismul și bunăvoința pe care le manifestă zi de zi.

VERONICA BĂLICI – UN DESTIN PEDAGOGIC ÎMPLINIT

Maria HADÎRCĂ,
doctor, conferențiar cercetător,
Institutul de Științe ale Educației

Dr. conf. cerc. Veronica Bălici s-a născut pe 2 octombrie anul 1961, în comuna Râspopeni, raionul Rezina, (astăzi – raionul Șoldănești), într-o familie de oameni harnici și onești, care i-au alțoit cele mai alese calități umane: credința întru Hristos, respectul pentru oameni, dragostea de muncă și de carte, iubirea de neam și țară, grija pentru valorile naționale etc.

Din fragedă copilărie a îndrăgit cartea și munca, și-a dorit din tot sufletul să devină pedagog, adică, *iubitor de copii, cel care îi crește și îi îndrumază cum să devină oameni*, iar când a ajuns să-și aleagă drumul în viață, visul său a devenit realitate. Astfel, după ce își face studiile superioare la Universitatea de Stat din Moldova, în cadrul Facultății de Filologie (anii 1980–1985), Doamna Veronica Bălici devine profesoară de limba și literatura română.

Și-a început cariera didactică în învățământul preuniversitar, la o școală din orașul Tighina, unde a muncit cu pasiune și dragoste pentru elevi timp de câțiva ani, când a înțeles că fiecare copil, fiecare om este o ființă unică, singulară și irepetabilă, deci sacră, și că această ființă trebuie abordată ca atare. Apoi, grație conștiințiozității cu care își făcea meseria, dar și succeselor obținute în activitatea de predare-învățare-evaluare a disciplinei, Doamna Veronica Bălici este solicitată să ocupe funcția de inspector școlar la direcția de învățământ din același oraș.

După evenimentele de tristă amintire din anul 1992, când forțele separatiste din stânga Nistrului au declanșat conflictul armat împotriva autorităților de la Chișinău, susținut de armata Federației Ruse dislocată în raioanele de est ale Republicii Moldova, dar, mai ales, după perioada de teroare ce s-a instaurat acolo, Doamna Veronica Bălici, împreună cu familia sa, este nevoită să-și schimbe în 1994 domiciliul și locul de muncă, trecând în orașul Ungheni, unde își continuă activitatea didactică la Colegiul de Medicină.

Anul 1997 poate fi considerat momentul hotărâtor pentru

destinul pedagogic al Doamnei Veronica Bălici, când a plonjat în învățământul postuniversitar, angajându-se la Institutul de Științe ale Educației din Chișinău, unde ocupă, pe rând, funcțiile de metodist și lector superior la Catedra *Educație lingvistică și literară* a Departamentului *Formare Continuă*. Astfel, aspirația sa de a ajunge și *profesor al profesorilor*, pentru a contribui direct la eficientizarea procesului educațional, în special, a cadrelor didactice de limba și literatura română, a căpătat un contur veritabil.

Din 2006, Doamna Veronica Bălici se consacră activității de cercetare pedagogică, ocupând, prin concurs, mai întâi funcția de cercetător științific superior în sectorul *Limbă și Comunicare*, apoi cea de secretar științific al Institutului de Științe ale Educației, dar nu renunță la activitatea de formare continuă a cadrelor didactice, pe care o desfășoară în paralel cu cercetarea științifică, în timp ce își pregătește doctoratul sub coordonarea doctorului habilitat, prof. Tatiana Callo.

În 2007, profesoara Veronica Bălici obține titlul de doctor în pedagogie, cu teza *Formarea conștiinței lingvistice la elevii din clasele liceale*. Abordarea acestei probleme în cadrul unei cercetări pedagogice a reprezentat, la momentul respectiv, nu doar un act de conștientizare personală a crizei profunde de identitate lingvistică, etnică și culturală existentă la nivel de proces educațional, ci, mai ales, unul de asumare a angajamentului profesional pentru soluționarea, pe cale științifică, a acestei *probleme* de către un pedagog-practician, nemulțumit de structura mentală a societății, care se datorează în mare parte și sistemului educației.

Dr. conf. cerc. Veronica Bălici abordează problemele pedagogice și ale învățământului contemporan autohton din perspectivă filosofică, argumentându-și această poziție prin faptul că „marii filosofi din totdeauna au considerat educația ca fiind o parte a existenței umane”. Reieșind din sursele la care apelează frecvent în acest sens, maeștrii ei în materie de filosofie sunt: J. Dewey – în filosofia educației, G.W. Hegel – în filosofia limbajului, C. Noica și

M. Cimpoi – în filosofia culturii. Citatele selectate cu multă grijă din aceste surse sunt infuzate la momentul potrivit în textele semnate de Domnia Sa, ele reprezentând *argumentele de rezistență* care îi generează reflexivitatea și îi permit să folosească, la rândul său, *reflexia filosofică* drept sursă principală în determinarea factorilor obiectivi și subiectivi necesar de avut în vedere în proiectarea și realizarea activității de formare-dezvoltare a personalității umane.

În materie de educație lingvistică, Doamna Veronica Bălci se revendică drept adeptă a ideilor marelui lingvist Eugeniu Coșeriu, cel care a fundamentat caracterul dinamic, creator și sistematic al limbii, formulat prin faimoasa triadă *sistem-normă-vorbire*, care a pus problema unei educații lingvistice a vorbitorilor limbii române, susținând cu vehemență ideea coșeriană că „a promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic, e o absurditate și o utopie; iar, din punct de vedere politic, este o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural”.

M. Hadircă, dr. conf. cerc.; V. Bălci, dr. conf. cerc.; E. Globa; N. Vicol, dr. conf. univ.
în cadrul unei prezentări de carte la Biblioteca IȘE

Formarea conștiinței, în general, și a conștiinței lingvistice, în particular, reprezintă o temă predilectă în cercetarea pedagogică realizată până acum de dr. conf. cerc. Veronica Bălci. În opinia sa, conștiința reprezintă un element definitoriu în construcția ființei umane, de aceea, formarea acesteia prin educație trebuie să stea la baza procesului de *devenire întru ființă*. Educația care întreține procesul de formare a conștiinței lingvistice este *educația lingvistică*

și această disciplină este orientată teleologic spre formarea la elevi a conștiinței lingvistice, etnice și culturale, având ca finalitate formarea vorbitorului cult de limba română, ideal la care se poate ajunge doar prin activități didactice, construite strategic în acest scop.

Ce este omul? Cum trebuie să devină el însuși? Care sunt incompletitudinile educației de astăzi? Ce poate să facă pedagogia în acest sens? etc. Sunt marile întrebări la care încearcă să răspundă pedagogul-cercetător Veronica Bălci prin ceea ce face, iar atitudinea responsabilă față de sarcinile ce i se pun în față, grija pentru lucrul bine făcut în realizarea oricărui demers științific, spiritul de echipă reprezintă calități ce stau la baza conștiinței sale profesionale. Pe parcursul activității de cercetare științifică, Domnia Sa și-a adus contribuția în mai multe proiecte instituționale de cercetare, între care:

- *Fundamentele teoretice și metodologice ale educației lingvistice și literare* (2006-2010);
- *Principii și metode de integrare național-europeană a valorilor educației umaniste în gimnaziu și liceu* (2011-2014);
- *Strategii pedagogice ale formării vorbitorului cult de limba română din perspectiva educației europene pentru limbi* (2017-2019) ș.a.

În prezent, dr. conf. cerc. Veronica Bălci este încadrată în proiectul *Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale*, desfășurat în cadrul sectorului *Calitatea Educației* al Institutului de Științe ale Educației, având funcția de cercetător științific coordonator. Este preocupată de problematica învățării umane, în general, și a învățării școlare, în particular, de noile paradigme ale învățării și de formarea competențelor prin procesul de învățare, atrăgând atenția asupra a *ceea ce ne scapă* și relevând necesitatea dezvoltării aspectului socio-afectiv al învățării.

Am avut prilejul de a o cunoaște mai îndeaproape pe Doamna Veronica Bălci, în perioada când a deținut funcția de secretar științific al Institutului de Științe ale Educației – o funcție mai mult administrativă și cu multe responsabilități manageriale, între care: coordonarea, îndrumarea și evaluarea proiectelor de cercetare desfășurate în cadrul institutului, reprezentarea IȘE și asigurarea legăturii cu alte instituții publice și private, din țară sau din străinătate, creșterea și promovarea cercetătorilor IȘE ș.a.

Deși nu mai activase în această importantă funcție, dr. conf. cerc. Veronica Bălci a știut să facă proba *conștiinței profesionale* și în această

postură, manifestându-se ca un adevărat manager al procesului de proiectare, coordonare și realizare a cercetării pedagogice. Și-a îndeplinit cu respect (atât pentru funcția deținută, cât și pentru cercetători) și conștiinciozitate toate atribuțiile ce derivă din funcția respectivă: planificarea anuală a activităților de cercetare, implicarea cercetătorilor în realizarea diverselor manifestări științifice, evaluarea rezultatelor activităților de cercetare și comunicarea acestor rezultate către instanțele superioare, având mare grijă, în procesul de măsurare cantitativă și calitativă a activităților de cercetare realizate în cadrul Institutului de Științe ale Educației, pentru aprecierea cu obiectivitate, respectarea normativității științifice și corectitudinea lingvistică a celor prezentate de cercetători.

Fiind ea însăși o fire foarte sensibilă (dacă suferă, atunci suferă mai mult decât alții – aș vrea să cred că și atunci când este fericită, fericirea ei este la fel de intensă!), acordă o mare atenție *afectivității*, mai exact, *subiectivității acțiunii educative*, referindu-se la necesitatea perfecționării corelației funcționale între cei doi subiecți fundamentali ai educației implicați în realizarea procesului de formare-dezvoltare permanentă a personalității umane, pe de o parte, educatorul/învățătorul/profesorul, iar pe de altă parte, educatul, adică preșcolarul/elevul. De aceea, problemele controversate ale educației sunt valorificate de către dr. conf. cerc. Veronica Bâlici prin prisma *filosofiei spiritului*, fiind mereu preocupată de o mai bună înțelegere a proceselor intelectuale implicate în procesul de predare-învățare-evaluare și acordând prioritate aspectului socio-afectiv al învățării, dar și celui de formare afectiv-emoțională a elevilor.

Între domeniile prioritare de cercetare pedagogică și de dezvoltare profesională a cadrelor didactice, Doamna Veronica Bâlici menționează următoarele:

- educația lingvistică și problemele formării vorbitorului cult;
- formarea conștiinței lingvistice, culturale și naționale a elevilor;
- educația pentru valorile naționale și europene;
- problematica educației în contemporaneitate ș.a.

Fenomenologia pedagogică și relaționarea fenomenelor educaționale în realizarea procesului de învățământ constituie o temă de cercetare de mare anvergură, pe care o realizează în anii 2014-2016, făcând studii postdoctorale. Prin urmare, la etapa dată, dr. conf. cerc. Veronica Bâlici are deschisă poarta spre obținerea

înaltului titlu de doctor habilitat în pedagogie, care i-ar putea aduce cununa de laur pentru împlinirea destinului său pedagogic.

Profesoara și cercetătoarea Veronica Bâlici a publicat mai multe volume de autor, reprezentative atât pentru domeniul educației lingvistice și al didacticii limbii române, cât și pentru cel al pedagogiei generale, între care evidențiem: *Formarea conștiinței lingvistice la elevii din clasele liceale* (2010), *Educația lingvistică: o pedagogie a curajului* (2020), *Conștiința lingvistică. O viziune teoretico-aplicativă* (2021), studii de analiză și sinteză, elaborate sub coordonare sau în colaborare, ce constituie capitole în monografii colective, precum și numeroase articole științifice. În orice scriere a sa, pornește de la analiza perspectivei filosofice asupra fenomenului pedagogic investigat, pe care o relaționează neapărat cu cea psihologică sau sociologică, optând astfel pentru multiperspectivitatea abordărilor teoretice, pentru formarea-dezvoltarea *multidimensională, integrală a personalității educabilului*, pentru formarea tinerilor în spiritul valorilor umaniste.

În prima sa monografie *Formarea conștiinței lingvistice la elevii din clasele liceale*, dr. conf. cerc. Veronica Bâlici abordează problema formării conștiinței lingvistice a elevilor din Republica Moldova, această problemă fiind una de primă importanță pentru învățământul actual, pe care o vede soluționată printr-o abordare multiaspectuală (filosofică, psihologică și pedagogică). Conștiința și conștiința lingvistică sunt definitorii atât ființei umane cât și procesului de devenire ca atare a acesteia prin educație. Conștiința lingvistică este stare și proces. Ca stare, ea este abordată printr-un proces de cunoaștere a sistemelor limbii. Ca proces, conștiința lingvistică se manifestă, se formează și se dezvoltă printr-un sistem specific de activitate comunicativ-lingvistică, identificabil cu limbajul. *Actul de limbaj* este indicator al conștiinței, prin el elevul se reprezintă pe sine, iar *actul reflexiv* este un donator de sens, ambele acte integralizând conștiința lingvistică. Autoarea demonstrează că educația este cu adevărat valoroasă și umană dacă trezește conștiința celui care învață și că anume aceasta este *baza, mijlocul și finalitatea* educației lingvistice, iar concluzia la care ajunge este că *educația lingvistică se identifică ca atare, dacă formează conștiința lingvistică și se realizează în baza acestei conștiințe lingvistice*. Conștiința lingvistică reprezintă și protejează *integritatea și identitatea* elevului.

Într-o altă lucrare de autor – *Educația lingvistică: o pedagogie a curajului*, dr. conf. cerc. Veronica Bâlici reflectează asupra a ceea ce reprezintă educația lingvistică în raport cu identitatea profesională a cadrului didactic și cu activitatea de formare-dezvoltare a personalității elevului, evidențiind rolul esențial al acestora în formarea identității lingvistice și culturale, iar, prin extensie, și a conștiinței naționale a elevilor. Ea formulează întrebări și teme de reflecție pentru profesori, cum ar fi, de exemplu: *De ce educația lingvistică poate fi considerată o pedagogie a curajului? În ce constau virtuțile formative ale disciplinei Limba și literatura română? De ce educația lingvistică este atât de importantă în formarea-dezvoltarea personalității elevului? ș.a.*, oferind și răspunsuri persuasive la aceste întrebări, precum și sugestii metodologice pentru valorificarea conceptului de *pedagogie a curajului*, în vederea dezvoltării potențialului creativ al cadrelor didactice, ca promotori ai valorilor limbii române și vorbitori exemplari ai limbii române.

Lucrarea *Conștiința lingvistică. O viziune teoretico-aplicativă* este un ghid metodologic pentru profesori, în care cercetătoarea Veronica Bâlici sugerează o formulă dinamică de translație a teoriei spre acțiunea didactică aplicativă, optând pentru realizarea unei educații lingvistice care să pornească de la contextul educațional și realitatea lingvistică din Republica Moldova. Ea propune practicienilor spre implementare strategii didactice eficiente, în care să valorifice metode mai puțin uzitate în activitatea de realizare a educației lingvistice, cum ar fi: *metoda încercărilor și erorilor*, *greșeala creativă*, *scrierea de sine (scrierea fenomenologică)*, *reflecția (reflecția lingvistică)* etc. Este vorba, așadar, de o *didacticizare* a obiectivelor pedagogice vizate prin educația lingvistică, mai exact, de o transformare a acestora în obiective de competență.

În activitatea de cercetare pedagogică realizată în cadrul Institutului de Științe ale Educației, dr. conf. cerc. Veronica Bâlici se particularizează prin capacitatea sa de alcătuire a unor texte sobre, coerente, cu idei clar exprimate și atent justificate. Textele cercetătoarei sunt axate în jurul clarificării unor idei și concepte pedagogice de mare importanță și actualitate, pe care le susține și

dezvoltă prin metodologii eficiente de transpunere în didactica limbii și literaturii române. Scrie frumos, atractiv, utilizând un limbaj științific ferm, construit pe idei rezultate din lecturi de calitate selectate din literatura pedagogică de ultimă oră. Orice scriere a sa oferă informații atent structurate ce abordează cele mai stringente probleme ale procesului educațional, exprimându-și viziunile proprii și sugerând incitante dezvoltări epistemice privind soluționarea acestora.

Profesoara Veronica Bâlici este adeptă a educației integrale, optează pentru o reechilibrare a procesului educațional actual prin creșterea laturii afective, fiind convinsă că afectivul și cognitivul sunt două fațete ale aceleiași medalii – comportamentul uman, care actualmente lasă mult de dorit tocmai din punct de vedere al lipsei de afectivitate. De aceea, argumentează necesitatea dezvoltării afectiv-emoționale a elevilor, sugerând cadrelor didactice să se ocupe, în mod special, de fenomenul emotivității, care se referă la formarea de atitudini, convingeri și valori, în vederea atingerii idealului de formare-dezvoltare integrală a personalității elevului, susținând că știința educației se face cu mintea, iar practica educației se face cu sufletul.

Cumpănită în afirmații, elegantă în limbaj, prețuitoare a conștiinței pedagogice și a devotamentului față de elevi, dr. conf. cerc. Veronica Bâlici este deja un model pentru mai tinerii săi colegi, grație principiilor sale de viață și ale profesiei sale de credință: calitate, corectitudine, umanism, valoare. Se încadrează afectiv în orice manifestare științifică, participă activ la dezbaterile de idei pedagogice, respectând regulile decenței profesionale și de politețe în polemică, astfel demonstrând o înaltă cultură pedagogică. La acestea aș mai adăuga tenacitatea, perseverența, simțul responsabilității și al lucrului bine făcut.

Îi place însingurarea, știe să se retragă în sine (ca un filosof) și să dialogheze mai întâi cu sine însăși, apoi cu mentorii săi și cu colegii mai apropiați, pentru a-și verifica justetea ideilor și corectitudinea poziționărilor în abordarea unui sau altui subiect, astfel construindu-și temeinic convingerile și luările de poziție. Are convingerea că educația autentică este cea care dezvoltă integral personalitatea elevului, care formează tinerii pentru viață, care îi pregătește să abordeze viața cu optimism și să facă față oricăror provocări ale societății, să se realizeze pe plan profesional și social.

LUDMILA FRANȚUZAN – O ÎMPLINIRE ȘI O SPERANȚĂ

Ludmila Franțuzan este o personalitate în frumoasă devenire, în urcuș spre ordine, transformări dinamice și valoroase care atinge, vârsta măsurii în toate. Spirit filosofic tânăr, plin de aspirație, râvnă și entuziasm, este în acest moment o împlinire a propriilor idealuri, iar pentru comunitatea pedagogică de la noi – o speranță. Ființa ei echilibrează

lumea reală și cea ideală într-o mișcare ondulatorie în încercarea de a le aduce într-o armonie proprie rațiunii ei, pe care cei din jur o percep ca pe o stare de bună înțelegere, pace și unitate.

Ludmila Franțuzan s-a născută la 8 decembrie 1981 în localitatea Cobusca Veche, situată între două dealuri pe Valea Cobuștii a raionului Anenii Noi. Tot aici, între anii 1989-1996, la școala medie de cultură generală, va intra în lumea cunoașterii și a învățării riguroase, îndrăgindu-le atât de mult, încât se va dedica dintru început și deplin, după cum vom vedea, acestor domenii serioase. Se orientează către profilul real, iar între anii 1996-2000, va face studii în cadrul Liceului Teoretic *Hyperion* din Anenii Noi. Va urma traiectoria dezvoltării intelectuale la Universitatea de Stat din Tiraspol, Facultatea de Biologie și chimie (2000-2004), devenind licențiată în științe ale chimiei, specialitatea *Biologie și chimie*. Și-a început cariera didactică în anul 2004, în calitate de profesor de chimie, la Școala Profesională Nr. 9 din Chișinău, iar între anii 2005-2006, a fost profesor de biologie în cadrul Liceului Teoretic *Principesa Natalia Dadiani*, o instituție de învățământ cu istorie și tradiții interesante.

Un moment oportun și de importanță deosebită pentru cariera științifică și pedagogică a Ludmillei Franțuzan îl va constitui anul 2004, când se va angaja cu toată responsabilitatea și seriozitatea ce

o caracterizează în activitatea de cercetare științifică la Institutul de Științe ale Educației din Chișinău în funcția de cercetător științific stagiar, în Laboratorul *Curriculum* (2004-2005). Între anii 2006-2010, este cercetător științific în sectorul Științe Reale și cercetător științific superior în sectorul *Educație Științifică Tehnologică și Fizică*, între anii 2011-2014.

Continuă să învețe, făcându-și mai întâi studiile de masterat, iar între anii 2005-2008, studiile doctorale, tot aici, în cadrul Institutului de Științe ale Educației. În anul 2009, va obține gradul științific de doctor în pedagogie, la specialitatea *Pedagogie generală*, cu tema *Formarea competenței de cunoaștere științifică în context inter-, transdisciplinar*, avându-l în calitate de conducător științific pe profesorul Ion Botgros, doctor în științe fizico-matematice. Din 2018, deține și titlul științifico-didactic de conferențiar cercetător. În anii 2019-2021, își face studiile de masterat în Filologie, la Facultatea Transfrontalieră a Universității *Dunărea de Jos* din Galați, România.

Paralel cu activitatea de cercetare științifică în cadrul Institutului de Științe ale Educației, Ludmila Franțuzan desfășoară și activitate didactică în cadrul stagiilor de formare profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul general, organizate la Institut, contribuind în mod direct la eficientizarea procesului educațional, fiind între anii 2014-2015, lector superior la Catedra *Matematică și Științe*.

Obține titlul științific de conferențiar cercetător. Este înzestrată cu trăsături de caracter ce denotă o fire perseverentă, energică și activă, sociabilă, deschisă spre colaborare, foarte profundă și sobră. Prin urmare, evoluția ei pe scara profesională și socială s-a produs cu pași repezi și firești. Roadele muncii ei sunt consistente și vizibile, căci din 2018, este deja cercetător științific coordonator în sectorul *Calitatea Educației*. Calitățile manageriale, abilitățile de cercetare și analiză științifică sunt apreciate la justa

Veronica BĂLICI,

doctor, conferențiar cercetător,

Oxana PALADI,

doctor, conferențiar universitar,

Institutul de Științe ale Educației

lor valoare de către conducerea instituției și din 2018, devine secretar științific al Institutului de Științe ale Educației. Continuă să îndeplinească concomitent mai multe activități: de cercetător științific coordonator, de formare continuă a cadrelor didactice și, bineînțeles, cea administrativă, cu responsabilități manageriale de coordonare și proiectare a activităților de cercetare, de evaluare a rezultatelor cercetării, de coordonare și implicare a colaboratorilor în realizarea manifestărilor științifice, de promovare a relațiilor și imaginii Institutului de Științe ale Educației.

Ludmila Franțuzan și-a adus contribuția la realizarea unor proiecte de cercetare științifică națională și internațională, înscriindu-se cu succes în echipele de cercetare și de creație științifică ale acestora: *Probleme generale ale formării și dezvoltării competențelor școlare în domeniul științelor reale* (2006-2010), *Student Active Learning in Science (SALiS)* (2010-2012), *Învățarea centrată pe copil* (2011), *Moduri și procedee de optimizare a procesului educațional în învățământul general din perspectiva societății competitive* (2011-2014).

Începând cu anul 2014, ea conceptualizează și coordonează proiecte instituționale de cercetare științifică cu privire la probleme actuale și diverse ale domeniului de activitate:

- *Asigurarea științifică a calității eficienței și relevanței procesului educațional din învățământul secundar general* (2015-2019);
- *Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale* (2020-2023).

Rezultatele de bază ale acestor proiecte sunt reflectate în varia studiilor monografice, capitole în monografii, curricula școlară, ghiduri metodologice, studii de analiză și sinteză, prin care se participă la acțiunea comună de ameliorare și soluționare a problemelor de ordin teoretic și practic ale domeniului educațional din republică.

Monografia *Competența școlară – un construct educațional în dezvoltare* (elaborată în colaborare cu Ion Botgros, în 2010) reflectă rezultate obținute în cadrul sectorului Științe Reale și este un suport teoretic pentru specialiștii din educație. Autorii explicau noțiunile de *competență școlară*, *competență de cunoaștere științifică*, *integrare curriculară* în interpretare interdisciplinară. Lucrarea oferă repere pedagogice de formare a competenței de cunoaștere științifică în cadrul fizicii, biologiei și chimiei, abordează problema strategiilor de dezvoltare a curriculumului școlar la aria curriculară *Matematică și Științe*.

Un fenomen special, de importanță aparte al vieții și activității

profesionale a Ludmillei Franțuzan a fost profunda legătură cu mentorul ei, Ion Botgros. Dacă aruncăm o privire atentă asupra modului în care a funcționat această relație, putem spune că a fost una magică, în care *sinele* lor *relational* și-a relevat esența deplin-umană. Tot ce au realizat ei împreună s-a făcut în favoarea amândurora, fiecare simțindu-se responsabil pentru binele celuilalt. Orice plăsmuire științifică realizată în comun pune accentul anume pe relația dintre ei și nu pe individualitatea unuia dintre ei.

Așa putem explica apariția în anul 2017 a lucrării *Ion Botgros – Puterea de a fi tu însuși. Interferențe științifice și spirituale*, pe care autoarea Ludmila Franțuzan o dedică în semn de omagiu, admirație și afecțiune îndrumătorului ei spiritual și experimentat. Cartea mai este un semn de adânc respect și recunoștință pentru ceea ce a fost și a realizat Ion Botgros în cei 75 ani de viață. Ființă atentă și sensibilă, descoperindu-ne personalitatea puternică și complexă a mentorului său științific și spiritual, ni se descoperă ea însăși prin aceasta. Ludmila Franțuzan are talent de publicist, spirit de observator profund al fenomenelor și evenimentelor la care nu doar asistă, ci participă implicându-se și împărtășind starea de spirit a călăuzitorului și prietenului ei mai mare. Folosește cu iscusință arta dialogului și a interogației, punând în evidență subiecte delicate ale existenței umane și de interes comun: omul ca miracol al naturii, devenirea și educația lui, voința umană, cunoașterea adevărului, competența și

Ludmila Franțuzan, dr. N. Bucun, dr. hab., prof. univ.,
la audierea publică a rapoartelor la proiectele de cercetare (AȘM, 2018)

competența de cunoaștere științifică, cercetarea științifică, manualul școlar, integrarea disciplinelor școlare, fericirea, valorile. Ea este fidelă învățăturilor asimilate în această diadă: organizarea rațiunii de a fi a lucrurilor conform cuvântului gândit, rostit ori scris, crearea de raționamente-valori prin reflecție adâncă și transformarea acestora în opere științifice originale întru devenirea generațiilor tinere.

În monografia colectivă *Învățarea școlară. Probleme de realizare. Perspective de dezvoltare, elaborată în anul 2020 în cadrul proiectului Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale* pe care Ludmila Franțuzan o coordonează științific, este readus în prim-plan un concept fundamental din domeniul științelor educației și o temă de interes major pentru elevi, părinți, profesori – învățarea umană și cea școlară. Demersul cercetării se axează pe o abordare complexă și actuală a problemei respective, pe analiza condițiilor de realizare a învățării și evidențierea premiselor de schimbare a procesului de învățare în contextul provocărilor societale la ariile curriculare *Limbă și Comunicare, Matematică și Științe, Educație socioumanistică, Arte*. Studiul configurează într-un mod explicit provocările societății moderne, evenimentele cele mai recente și starea actuală din învățământ în viziune filosofică, sociologică, pedagogică, psihologică în vederea oferirii de soluții pertinente pentru determinarea condițiilor favorabile ale învățării școlare în general, dar și, în particular, în cadrul ariilor curriculare vizate.

În anul 2021, va apărea o monografie colectivă, pe care Ludmila Franțuzan o coordonează împreună cu echipa proiectului (Tatiana Callo, dr. hab. prof. univ.; M. Hadîrcă, dr. conf. cerc. ș.a.). *Paradigma reconfigurării învățării școlare* reprezintă continuarea aprofundată, logică a volumului anterior, editat în anul 2020. Lucrarea oferă răspunsuri adecvate la întrebarea cum poate fi reconfigurat actualul proces de învățare într-un context social și educațional foarte complex. Problema învățării este strâns legată de cea a formării/dezvoltării competențelor, în special, a competențelor-cheie ce dezvoltă abilitatea de a gestiona diferit, dar adecvat provocările lumii prezente și ale viitorului. Formarea competențelor-cheie asigură fiecărui individ inserția socială reușită. Este demonstrat, că trebuie, prin urmare, să schimbăm modul în care învățăm. Astfel, se avansează ideea privind perspectiva transdisciplinară de reconfigurare a procesului actual de învățare, ținând spre formarea de competențe-cheie. Este elaborat și prezentat *Cadrul conceptual*

al abordării transdisciplinare, Modelul de reconfigurare a procesului de învățare în context transdisciplinar, Modele și experiențe de învățare școlară eficientă și un posibil model de Plan cadru pentru sistemul educațional din Republica Moldova.

V. Bâlici, dr. conf. cerc., O. Paladi, dr. conf. univ., M. Hadîrcă, dr. conf. cerc.,
L. Franțuzan, dr. conf. cerc., la Conferința națională
In memoriam Nicolae Bucun (IȘE, septembrie, 2021)

Ludmila Franțuzan este autor și coautor a circa **90** de lucrări științifice, științifico-metodice și didactice (*monografii, curricula, ghiduri metodologice, studii, articole științifice*). Își publică studiile științifice în revistele de specialitate, în culegerile conferințelor din țară și din străinătate. Abordează teme de actualitate și valoare științifică înaltă, între care menționăm: abordarea conceptuală și metodologică a fenomenului de *învățare școlară*, strategii de dezvoltare a competenței de *a învăța să înveți*, perspective de reconfigurare a procesului de învățare la disciplinele ariei curriculare *Matematică și Științe*, dimensiuni ale mediului educațional școlar în contextul curriculumului dezvoltat, provocările și oportunitățile învățării online, valorificarea problematizării în cadrul orelor de biologie și chimie, condițiile de organizare eficientă a procesului educațional la biologie și chimie, semnificația competenței de cunoaștere științifică în procesul educațional, delimitările conceptuale ale calității, eficienței și relevanței în procesul educațional, abordări generale

ale optimizării curriculei școlare din perspectiva societății bazate pe cunoaștere, aspecte psihopedagogice ale integrării educației științifice, paradigma formării competenței de cunoaștere științifică în învățământul preuniversitar, dezvoltarea educației științifice integralizate prin umanizare, specificul evaluării competenței școlare la lecțiile de fizică, biologie și chimie, competența profesională a cadrului didactic în contextul implementării curriculumului școlar etc.

Alte competențe și realizări ale Ludmillei Franțuzan se referă la activitățile realizate în calitate de membru în Comisiile de experți pentru expertizarea dosarelor și a tezelor de doctor în pedagogie, depuse la Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, membru al Seminarului Științific de Profil la specialitatea

Teoria generală a educației din cadrul Institutului de Științe ale Educației, membru al Consiliului Științifico-Didactic al Institutului de Științe ale Educației, membru al Colegiului de Redacție a revistei științifice de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic* ș.a.

Parcursând traseul activității științifice și pedagogice al cercetătoarei, ne dăm seama că, într-o perioadă destul de scurtă pentru viața unui om, Ludmila Franțuzan a reușit să realizeze, pas cu pas, ceea ce unii oameni de știință nu reușesc să facă pe parcursul a mai multor decenii de activitate. Îi urăm să aibă și în continuare aceeași abnegație, același spirit de sacrificiu întru devenirea ei și îmbunătățirea domeniului căruia i s-a dedicat și în care, suntem siguri, se va consacra.

ȘTEFANIA ISAC: 50 DE ANI DE ACTIVITATE ȘTIINȚIFICO – DIDACTICA (1971 – 2021)

Ștefania ISAC, șef catedră Educație Lingvistică și Literară a Institutului de Științe ale Educației (2002-2014), doctor în pedagogie (2002), conferențiar universitar (2005), cercetător științific superior/coordonator (2005-2021).

Activitatea științifică și didactică: profesoară de limba și literatura română (R. Moldova; Mukacevo, Ujgorod, Ucraina), profesoară de limba și literatura rusă (Moscova; Mukacevo, reg. Transcarpatică, Ucraina, 1971-1992), inspector la Ministerul Educației din Ucraina, Ujgorod (1986-1992), lector, prodecan la Facultatea de Filologie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (1992-2002), șefă de Catedră *Educație Lingvistică și Literară* a Institutului de Științe ale Educației (2002-2014), cercetător științific superior/coordonator la sectorul Managementul Formării Profesionale Continuie a IȘE

(2015-2021), șefă de sector *Managementul Formării Profesionale Continuie* a IȘE (2016).

Doamna Ștefania ISAC este autor, coautor și coordonator al multor lucrări în domeniul științelor educației.

Produsele științifico-didactice ale autoarei Ștefania Isac, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, cercetător științific superior în cadrul sectorului *Managementul Formării Profesionale Continuie* al IȘE, sunt materializate în peste 60 de lucrări științifice: monografii, capitole în monografii și culegeri, articole științifice, lucrări metodologice, documente de politici, comunicări în cadrul conferințelor naționale și internaționale.

Cumularea activității de cercetare cu activitatea științifico-didactică de conferențiar universitar în cadrul cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice, activitatea managerială în calitate de șef de catedră pe parcursul mai multor ani la IȘE, demonstrează realmente ponderea actualizării concrete a investigațiilor desfășurate în demersurile științifice.

Nelu VICOL,
doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

Obiectivele acestor demersuri rezidă în promovarea formării profesionale continue drept prioritate educațională în vederea asigurării sistemului de învățământ general cu cadre didactice și de conducere cu un nivel profesional corespunzător cerințelor învățământului de calitate, motivării pentru profesionalizarea carierei didactice pe parcursul întregii vieți.

Activitatea de cercetare a dr. conf. univ. Ștefania ISAC prevede teoria și metodologia managementului resurselor umane, ghidată fiind de Modelul European de referință privind asigurarea calității în VET (European Quality Assurance Reference Framework -EQARF), care furnizează îndrumări pentru a documenta, dezvolta, monitoriza, evalua și a îmbunătăți eficacitatea serviciului de formare și a practicilor de management pentru sistemul de învățământ general.

Credo-ul cercetătorului și pedagogului profesionist. Realitatea sociopedagogică demonstrează pregnant actualitatea educației permanente, tot mai vădită, odată cu fiecare etapă de dezvoltare socială, ceea ce implică și situații tensionate, contradicții, redimensionări și restructurări valorice continue. Astfel, formarea continuă se înscrie pe traiectul educație permanentă – educație a adulților, confirmând/certificând faptul că experiența anterioară și analiza concluziilor experimentale din trecut sunt relevante și utile pentru actualizarea lor ulterioară, în contextul satisfacerii cerințelor societale actuale.

Pornind de la contextul actual, adaptarea procesului de formare continuă la evoluția socială și tehnologică este ineluctabilă/inevitabilă. Altfel, există riscul realizării lui în inadvertență cu nevoile de dezvoltare profesională care, la rândul lor, concordă cu realitatea mereu propulsivă din punct de vedere informațional. Inițiative recente au contribuit la depășirea acestei etape și la creșterea coerenței parcursului de dezvoltare profesională, în paralel cu promovarea unei atitudini proactive, specifice unui orizont al formării pe întreg parcursul vieții (lifelong learning). Trebuie să recunoaștem, însă, că acestea sunt insuficiente la momentul actual, când postmodernismul solicită și influențează multifactorial individul. Tot aici, vom accentua și asupra tendințelor de actualizare și de inovare care au pătruns în practicile europene de formare continuă a cadrelor didactice și sunt absorbite, în mare parte, aleatoriu, dată fiind insuficiența cercetare și standardizare a sistemelor moderne de furnizare a cursurilor.

Faptul că sistemul de formare profesională continuă în domeniul activității didactice este adaptat insuficient la calificarea, performanța, necesitățile și programul de activitate al personalului didactic se explică prin formarea continuă prea teoretică și care oferă puține experiențe avansate, inclusiv în instituțiile de stat (institute, centre de formare și universități), sprijinite și promovate oficial să presteze asemenea servicii, și prin calitatea nesatisfăcătoare a formatorilor, care nu întotdeauna corespunde așteptărilor și necesităților cadrelor didactice.

Șt. Isac, dr. conf. univ., în biroul sectorului Managementul formării profesionale continue, IȘE

Programele de formare profesională în domeniul activității didactice nu sunt diversificate în baza necesităților de calificare. Delegarea personalului didactic la stagiile de formare conduce la perturbarea procesului de studiu, cu adevărat, în cazul în care școlile nu se implică în formarea în corpore, în cadrul instituției, a personalului didactic. În afară de aceasta, se creează și probleme legate de deficitul bugetar al multor școli, care nu pot să achite formarea cadrelor didactice, cel puțin o dată la trei ani. Și, în ultimă instanță, inexistența standardelor pentru formarea formatorilor, este și ea o problemă care afectează calitatea sistemului de formare continuă.

Analiza documentelor strategice naționale și internaționale, preocupare serioasă a colectivului de cercetători din cadrul proiectelor desfășurate la IȘE, inclusiv a Doamnei Ștefania Isac, denotă necesitatea modernizării cadrului normativ în vederea implementării cu succes a prevederilor în domeniul formării profesionale continue

stipulate în Codul Educației, în vederea îmbunătățirii sistemului educațional conform cerințelor societale actuale.

În context, analiza politicilor naționale privind formarea profesională continuă denotă coerență între reglementările UE și cele adoptate de R. Moldova, or, reglementările europene au constituit cadrul și sistemul de referință în elaborarea direcțiilor de politică națională în domeniul formării profesionale continue, obiectivele și domeniile de acțiune stabilite la nivel european, fiind adoptate și contextualizate la nevoile și prioritățile naționale.

Decorațiile de stat cu care a fost distinsă Dna Ștefania Isac:

- Diplomă de onoare, Consiliul Republican al Sindicatelor Educației și Științei din RM, 02.XI.2006;
- Diploma de Recunoștință a Academiei de Științe a Moldovei, 02.XI.2006;
- Diploma de Onoare a ME al RM, 02.XII, 2009;
- *Diploma de Merit în Educație*, IȘE, Nr. 21, 05.X. 2010;
- Diploma de gradul I a Guvernului RM, 02.XI.2011.

RODICA SOLOVEI: SCHIȚĂ A UNEI BIOGRAFII

Ion GUMENĂI,

*doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației*

În a 23-a zi a lunii lui gustar, în anul 1964, în Țara Moldovei, pe meleagurile însoțite și spălate de belșug a satului Susleni, raionul Orhei, vedea lumina zilei o ființă firavă, plină de bunătate, ce emana căldură sufletească și omenească, atentă la ce se întâmplă în jur și la cei din jur, mereu veselă, dar în același timp cu o privire înțeleaptă și

profundă, cu numele Rodica.

De fapt, Doamna Rodica Solovei își va păstra aceste calități și pe viitor, ele fiindu-i caracteristice, lucru care credem că nu poate fi contestat de nimeni. La aceste calități omenești, parcurgerea diferitelor trepte ale vieții i-a adăugat și alte calități importante, transformând-o într-un specialist de calibru, impecabil, la nivel național și internațional. Astfel, dacă o să analizați lucrările ce au apărut de sub pana Doamnei Rodica Solovei, veți putea constata o linie coerentă și continuă de cercetare, o analiză profundă atât a izvoarelor documentare, cât și a celor istoriografice, o bază practică solidă, precum și o logică de redare clară și concludentă. Evident că ștacheta atât de înaltă Domnia Sa a putut să o stabilească, întâi de toate, în urma studiilor făcute.

Astfel, după absolvirea Școlii Medii de opt clase din Soldănești, între anii 1979 și 1983, Rodica SOLOVEI studiază la Școala Pedagogică din Orhei, unde a obținut calificarea de învățător de clase primare și de educator. Dar de fapt, nu a fost atât de importantă diploma și calificarea, ci mai degrabă faptul că în acea instituție, a descoperit adevărata sa vocație, cea de profesor, și nu unul cu un anumit calificativ, ci acel de a fi un profesor-călăuză prin viață.

Între 1983-1989, își desfășoară studiile la Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă* din Chișinău, Facultatea de Istorie și Pedagogie. Și această a doua instituție de învățământ pe care a absolvit-o cu mențiune, de fapt, ca și pe prima, la rândul său, și-a lăsat profunda amprentă asupra personalității Doamnei Rodica Solovei. Ca urmare, se formează două linii directorii de interes, egale ca pondere și preocupare – Pedagogia și Istoria. Faptul că domeniul Istorie nu a lăsat-o imparțială o dovedește și înscrierea la studii de doctorat în cadrul Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova, între anii 1995 și 1998.

Ca urmare a prezentării tezei cu titlul *Activitatea guvernământului Transnistriei în domeniul social-economic și cultural (19 august 1941 – 29 ianuarie 1944)*, i se conferă titlul de doctor în științe istorice. Între timp, în anul 1989, se angajează ca profesor de

istorie la școala Șestaci din raionul Șoldănești, unde activează până în 1993. De asemenea, ocupă funcția de metodistă la clasele primare și disciplina *Istorie*, la Inspectoratul Raional Școlar Șoldănești. Din 1999, își va începe activitatea în cadrul Institutului de Științe ale Educației, unde se va dedica în totalitate instituției în care activează și unde prezintă rezultate frumoase și remarcabile.

Pe parcursul anilor, dr. conf. univ. Rodica SOLOVEI ocupă o serie de funcții: de lector superior, șefă a Catedrei *Educație Socială*, secretar științific, cercetător științific în sectorul *Teoria Educației*, cercetător științific superior în sectorul Științe Socioumane, șefă în cadrul sectorului Științe Socioumane, conferențiar la Catedra *Psihopedagogie și Management Educațional*, șefă a Catedrei *Educație Socială, Artistică și Tehnologică*, conferențiar universitar la Catedra *Didactica Disciplinelor*.

În paralel cu activitatea de predare-cercetare, Doamna Rodica SOLOVEI găsește timp și pentru dezvoltarea personală, participând la diferite formări și întruniri de nivel național și internațional. Menționăm următoarele:

- *Dezvoltarea școlii comunitare* (Programul Educațional *Pas cu Pas*, cu sprijinul MOTT Foundation, în calitate de formatoare, 2006, 2007);
- *Educație pentru egalitate de gen* (Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, ca formatoare, 2006);
- Proiect susținut de Alianța pentru Instruire și Angajare din Moldova (META) în colaborare cu SIEDO (formatoare, conceptoare de suport de curs, 2006-2007);
- *Educația de calitate în mediul rural din R. Moldova* (Ministerul Educației și Tineretului, membră a grupului de lucru pentru elaborarea standardelor de formare continuă a cadrelor didactice din învățământul secundar general, 2007);
- *Educația de calitate în mediul rural* (Ministerul Educației și Tineretului, consultant local pentru elaborarea *Ghidului de formare profesională a cadrelor didactice*, Școala și comunitatea, 2007);
- *Învățarea centrată pe copil* (UNICEF, Programul Educațional *Pas cu Pas*, USM, formatoare, conceptor de curriculum, suport de curs și ghid, 2008-2011);
- *Educație pentru integrare europeană* (Fundatia SOROS Moldova, Centrul Educațional *Pro Didactica*, expertă-formatoare, 2008-2009);

- *Acces egal la educație* (în cadrul Programului *Comunitate Incluzivă – R. Moldova*, implementat de Keystone Human Services International Moldova Association, consultantă pentru cadrele didactice de sprijin, formatoare, conceptor de ghid metodologic, 2011-2013);
- *Parteneriat Global pentru Educație. Programul de Mentorat* (Ministerul Educației, Centrul Educațional *Pro Didactica*, Programul Educațional *Pas cu Pas*, formatoare, 2013-2014);
- *Evaluarea curriculumului școlar în învățământul secundar general și modernizarea standardelor educaționale* (IȘE, ME, 2015-2016);
- *Reforma învățământului în RM privind implementarea standardelor de competență profesională a cadrelor didactice/de conducere din învățământul general din RM* (formatoare, IȘE, 2016);
- Promovarea și dezvoltarea educației interculturale în formarea inițială a cadrelor didactice (Centrul Educațional *Pro Didactica*, cu sprijinul Fundației pentru copii *Pestalozzi*, Elveția, formatoare, recenzent, 2019).

Doamna Rodica Solovei s-a implicat în calitate de cercetător în cadrul unor proiecte instituționale de cercetare ale Institutului de Științe ale Educației, între care:

- *Repere psihopedagogice ale implementării, evaluării și dezvoltării curriculumului preuniversitar* (cercetător științific superior, 2005);
- *Formarea orientărilor axiologice în cadrul tehnologiilor de predare-învățare-evaluare a științelor socioumane în învățământul preuniversitar* (cercetător științific superior, 2006-2011);
- *Elaborarea mecanismelor și metodologiilor pedagogice de conjugare a parteneriatului școală-familie-comunitate pentru asigurarea coeziunii sociale și oferirea unei educații de calitate* (cercetător coordonator, 2015-2018).

Cele expuse mai sus dovedesc elocvent faptul că dr. conf. univ. Rodica Solovei este un om împlinit, un excepțional profesor și un excelent cercetător în domeniul istoriei. Mai mult, are o inimă mare și un suflet deschis, o persoană de încredere, care duce la bun sfârșit lucrurile începute.

ANGELA CUCER – ÎN RETROSPECTIVA ANILOR

Aglaida BOLBOCEANU,
doctor habilitat, profesor universitar,
Institutul de Științe ale Educației

Doamna Angela CUCER este doctor în psihologie, conferențiar cercetător, cercetător științific coordonator în cadrul sectorului *Psihologie*, conferențiar, la Catedra *Învățământ Primar și Educație Preșcolară* în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

În anul 1984, Domnia Sa a absolvit Facultatea de Defectologie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. După care, și-a început activitatea profesională în calitate de educator la Școala Medie Nr.1 din orașul Drochia, unde a muncit, timp de doi ani. În perioada 1986-1990, dr. conf. cerc. Angela CUCER a activat în calitate de logoped în cadrul Grădiniței Nr. 2 din orașelul Dondușeni, unde la inițiativa sa, a fost deschisă *Grupa de dezvoltare a vorbirii pentru copii cu tulburări de limbaj*, cu vârste de cinci și șase ani.

Totodată, în perioada 1986-2006, Domnia Sa a activat în calitate de șefă a Consultației Medoco-Psihologo-Pedagogice raionale Dondușeni, având următoarele competențe: profilaxia, depistarea, evaluarea complexă a copiilor cu cerințe educative speciale, elaborarea planurilor de intervenție, rapoartelor individuale, rapoartelor generale.

Din 1990 până în 2006, Doamna Angela CUCER a deținut funcția de logoped, la Spitalul Raional Dondușeni, fiind preocupată de reabilitarea persoanelor adulte și a copiilor cu diferite forme și grade de tulburare de limbaj.

În aceeași perioadă, a urmat studiile de doctorat, avându-l în calitate de conducător științific pe dr. hab. Nicolae Bucun, doctor habilitat, regretatul profesor universitar, care a activat în cadrul Institutului de Științe Psihologice și Pedagogice. În anul 1999, a susținut teza de doctor în psihologia specială, intitulată *Psihocorecția tulburărilor de limbaj prin acțiuni de terapie complexă*, obținând titlul de doctor în psihologia specială.

În perioada anilor 2003-2008, dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER a activat în funcția de arbitru-psiholog la Judecata Arbitrală Permanentă în sfera agrară, pe lângă ONG „Agroconsultant”, Dondușeni, având sarcina soluționării litigiilor sub aspect psihologic.

Din 2006 până în prezent, Domnia Sa muncește la Institutului de Științe ale Educației, începându-și activitatea în calitate de cercetător științific, apoi de cercetător științific superior în sectorul *Psihosociologia Educației și Incluziune Școlară*. Din 2015 până în prezent, este cercetător științific coordonator în sectorul *Asistența Psihologică în Educație*. Direcțiile de activitate ale Doamnei Angela CUCER sunt următoarele: managementul organizațional, planificarea și efectuarea cercetărilor științifice, studiilor, expertizarea, elaborarea materialului didactico-metodic, elaborarea rapoartelor în domeniul psihologiei speciale.

Pe parcursul activității la IȘE, dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER și-a desfășurat activitatea științifică în cadrul mai multor proiecte. În perioada 2006-2010, a fost implicată în derularea proiectului instituțional *Perspectiva psihologică de asigurare a calității educației*, coordonat de dr. hab, prof. cerc. Aglaida BOLBOCEANU. Rezultatele obținute au contribuit considerabil la schimbarea

A. Cucer, dr. conf. cerc. împreună cu colegii de la IȘE de Ziua Științei (2019).

concepției și atitudinilor actorilor câmpului educațional referitoare la calitatea educației.

Direcțiile de cercetare în domeniul psihopedagogiei speciale ale Doamnei Angelei CUCER au vizat elaborarea următoarelor studii: *Procedeele didactice de instruire a copiilor cu CES: limbaj motricitate sistem integrat, Suportului științifico-metodologic de pregătire a cadrelor didactice din învățământul general pentru integrarea școlară a copiilor cu cerințe educative speciale (CES), Determinarea condițiilor psihologice ale incluziunii copiilor cu tulburări de limbaj, Aspectul psihologic al evaluării în contextul educației incluzive, Crearea premiselor psihologice de integrare școlară și socială a copiilor cu CES, Analiza mediului intern și a celui extern în unitatea școlară, cu referire la categoria de copii cu cerințe educative speciale, Analiza psihopedagogică a modelelor de incluziune socială a copiilor cu cerințe educative speciale etc.*

În baza analizei situației referitoare la pregătirea cadrelor didactice pentru incluziunea copiilor cu cerințe educative speciale, din inițiativa regretatului profesor universitar Nicolae BUCUN și a Doamnei Angela CUCER, începând cu 1 ianuarie 2007, pentru prima dată, la IȘE, au fost incluse orele de *Educație incluzivă*, în cadrul programului de formare continuă și de recalificare a cadrelor didactice. În același an, sub conducerea directorului de proiect Aglaida BOLBOCEANU și a profesorului cercetător Nicolae BUCUN, a fost înaintată ideea elaborării proiectului de Concepție a educației incluzive în statul nostru, intitulat *Incluziunea copiilor cu CES în instituțiile preuniversitare de învățământ din Republica Moldova*. Concepția respectivă prezenta cadrul de referință general pentru identificarea direcțiilor de acțiune de îmbunătățire a accesului la educație al copiilor cu cerințe educative speciale,

A. Cucer, dr. conf. univ. cerc. în cadrul unui stagiu de formare (2007)

elaborarea actelor legislative ale incluziunii școlare, precum și selectarea metodologiilor de organizare a educației incluzive. Această concepție a servit ca bază în asigurarea accesului la educație de calitate pentru copiii cu CES. Întru atingerea scopurilor propuse, a fost creat un grup de lucru, din care a făcut parte și dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER.

Rezultatele științifice ale activității Dnei Angela CUCER au fost reflectate în lucrările editate pe parcursul anilor: a unei monografii, capitole în monografii, articole în reviste editate în țară și străinătate, precum și în culegeri naționale și internaționale.

În perioada 2011-2014, dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER a fost implicată în proiectul *Mecanisme și metodologii de consultanță și consiliere a procesului de dezvoltare a personalității elevului în contextul sociocultural modern*, condus de dr. hab, prof. cerc. Aglaida BOLBOCEANU. În acest context, ea a studiat experiența națională și internațională de asistență psihologică în educație a copiilor cu cerințe educative speciale și a elaborat bazele teoretice (obiective, principii, structuri, relații, repere metodologice) ale dezvoltării unui sistem de asistență psihologică a personalității cu cerințe educative speciale în educație.

De asemenea, în 2012, Dna Angela CUCER a participat la realizarea unei cercetări asupra circa 1460 de instituții de învățământ preuniversitar (școli, gimnazii și licee). Studiul a fost promovat în cadrul proiectului menționat, cu participarea psihologilor școlari, cadrelor didactice, managerilor, părinților și a elevilor cu cerințe educative speciale din mai multe localități din Republica Moldova. Astfel, au fost depistate un șir de probleme cu care se confruntau psihologii în activitatea lor profesională. Totodată, dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER, în comun cu colegii din sector, a participat la elaborarea proiectului *Concepției asistenței psihologice a dezvoltării personalității în învățământul preuniversitar, a Modelului dezvoltării asistenței psihologice a copiilor cu cerințe educative speciale din învățământul preșcolar și general, a proiectului Standardele pentru activitatea psihologului în sistemul educațional, precum și a Regulamentului tip al psihologului practician din sistemul educațional*.

Rezultatele cercetărilor științifice ale Domniei Sale au fost publicate în monografia colectivă *Asistența psihologică în educație: practici internaționale și naționale*.

Pe parcursul anilor 2015-2019, împreună cu membrii sectorului, redenumit *Asistența Psihologică în Educație*, Dna Angela

CUCER a activat în cadrul proiectului *Epistemologia și praxiologia asistenței psihologice a învățării pe tot parcursul vieții*. Proiectul a avut drept finalitate analiza politicilor educaționale naționale și internaționale și a situației curente referitor la asistența psihologică a învățării pe tot parcursul vieții, fapt ce a permis cunoașterea percepției acestui fenomen de către cetățenii Republicii Moldova.

Alături de alți colegi de la IȘE, a participat la realizarea unui studiu, scopul căruia a fost de a identifica reprezentările și atitudinile populației din statul nostru față de învățarea pe tot parcursul vieții, prin aplicarea unui chestionar pe un eșantion de 800 de persoane, cu experiență de participare în activități de învățare continuă (specialiști din domeniul public, juridic, medical, tehnic, pedagogic, al artei). Dr. conf. univ. cerc. Angela CUCER s-a ocupat de studierea impactului asistenței psihologice în proiectarea și dezvoltarea în carieră a copiilor cu dizabilități în procesul învățării pe tot parcursul vieții. Rezultatele științifice ale Domniei Sale au fost reflectate în studiul *Orientarea profesională a persoanelor cu dizabilități*, precum și în alte lucrări și articole științifice.

În prezent, Doamna Angela CUCER activează în calitate de cercetător științific coordonator în cadrul proiectului *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane (2020-2023)*.

A. Cucer, dr. conf. cerc., A. Bolboceanu, dr. hab., prof. cerc., O. Paladi, dr., conf. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ. cu lucrările științifice editate (IȘE, 2019).

A. Cucer, dr. conf. cerc., O. Paladi, dr. conf. univ. ș.a.
în cadrul unei ședințe de lucru la IȘE (2018)

Tema de cercetare în cadrul acestui proiect este: *Asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane cu privire la comportamentul pro și antisocial al elevului*.

Doamna Angela Cucer activat în calitate de expert în cadrul proiectului *Promovarea educației incluzive în Republica Moldova*, din cadrul Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova, pentru anii 2011-2020, precum și în alte proiecte organizate și desfășurate de Ministerul Dezvoltare Internațională al Guvernului Marii Britanii, Hifab, SIDA, NELEA, US Embassy Moldova, American Councils Moldova.

Doamna Angela Cucer a fost antrenată pe parcursul anilor, în managementul cercetării și educației, fiind membru al Seminarului Științific de Profil *Psihologie socială* din cadrul Institutului de Științe ale Educației, din 2013 până în prezent, precum și membru al Consiliilor Științifice Specializate. De asemenea Domnia Sa a participat activ în activități de expertiză, consultanță, și activități editoriale, fiind din 2019 până în prezent membru al Colegiului de Redacție al revistei științifico-practice *Psihologie*.

Realizările deosebite ale Doamnei Angela CUCER au fost distinse prin *Diploma Academiei de Științe a Moldovei (2011)*, *Diplomă de grațitudine profesională a IȘE (2013)*, *Diplomă de Excelență, de clasa III, a Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată (2016)*, *Diplomă de Grațitudine, a Senatului Universității Libere Internaționale din Moldova (2018)*, *Diplomă de grațitudine profesională a IȘE (2019)*.

ALIONA PANIȘ – UN COMPLIMENT AL VERTICALITĂȚII

Aliona Afanas,

doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

Istoria societăților avansate a confirmat mereu că verticalitatea cetățenilor de vază poate pune în mișcare societăți întregi. Reflecțiile asupra verticalității pot fi provocate de diverse experiențe ale intelectualilor din jurul nostru. Totodată, la fiecare pas ar trebui să apară întrebări și să se facă distincție între vorbe și fapte, omițând falsurile de orice natură.

În această ordine de idei, ținem să menționăm personalitatea cu un nume de referință în științele educației, individualitatea consecventă, cu valori morale, care s-au stabilit atunci când a avut în față riscuri și alternative de a lua decizii oportune și eficiente, doctorul în pedagogie, conferențiarul universitar Aliona PANIȘ, născută la 6 aprilie 1974, în satul Cârnașeni, raionul Căușeni, Republica Moldova.

Fiind o individualitate intransigentă, își urmează un traseu bogat al studiilor.

Astfel, în anul 1991, absolvește școala medie din localitatea de baștină. Totodată, învățând pedagogia preșcolară, ca specialitate de bază, încă din clasele superioare, absolvește Combinatul Didactic din orașul Căușeni. În perioada 1991-1996, învață la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, la Facultatea de Filologie și devine profesor de limba și literatura română. În anii 2004-2009, este doctorand competitor la Institutul de Științe ale Educației și, în 2009, susține teza de doctor în pedagogie *Deciziunea managerială ca factor al dezvoltării profesionale a cadrelor didactice*, la specialitatea *Pedagogie generală*, având în calitate de conducător științific pe Tatiana Callo, dr. hab., prof. univ.

Pentru această teză, în același an, i se conferă Diploma de Laureat al Concursului Național *Teza de excelență de doctor a anului 2009 în domeniul științelor socio-umanistice*, acordată de Consiliul Național de Acreditare și Atestare.

În monografia Școala științifică a pedagogiei transprezente, academicianul Tatiana Callo menționează: *„Investigația științifică a Alionei Paniș pune în valoare deciziunea managerială în procesul de dezvoltare a cadrelor didactice în baza conceptualizării deciziei ca o componentă a procesului de luare a deciziei în funcție de propria imagine profesională... Aliona Paniș a demonstrat că deciziunea managerială este un factor de consemnare valorică a dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, constituind baza acțiunii de formare a unui profesor decident în raport cu propria sa dezvoltare profesională; a unui neo/profesor, care este orientat spre reușita/excelența profesională, ca produs al identificării priorităților personale.”*

În perioada 2013-2015, dr. conf. univ. Aliona Paniș urmează studii postdoctorale, la specialitatea *Teoria generală a educației*, în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, unde elaborează teza de doctor habilitat, cu tema *Reconstrucția pedagogică a eticii în instituția educației*.

Excursul experienței profesionale Doamna Aliona Paniș îl parcurge activând în diferite instituții – de la simplu cadru didactic în liceu, până la conferențiar universitar, manifestând o gândire verticală, astfel încât fiecare pas îi este sigur, necesar și corect

A.Paniș, doctor în pedagogie, distinsă cu Diploma de Excelență a CNAA (2009)

făcut. De cele mai multe ori, urmează și o cale dreaptă și definită. Soluțiile verticale ale Domniei Sale se bazează pe idei sau cunoștințe existente, soluții pe care alții le-au realizat și la fel au reușit.

Prin urmare, în anii 1996-2000, Domnia Sa este tânără profesor de limbă și literatură română și director adjunct pentru educație la Liceul Teoretic „Liviu Deleanu” din Chișinău. În perioada 2000-2003, activează ca director adjunct pentru educație și profesor de limbă și literatură română la Școala Profesională Polivalentă Nr. 6 din capitală.

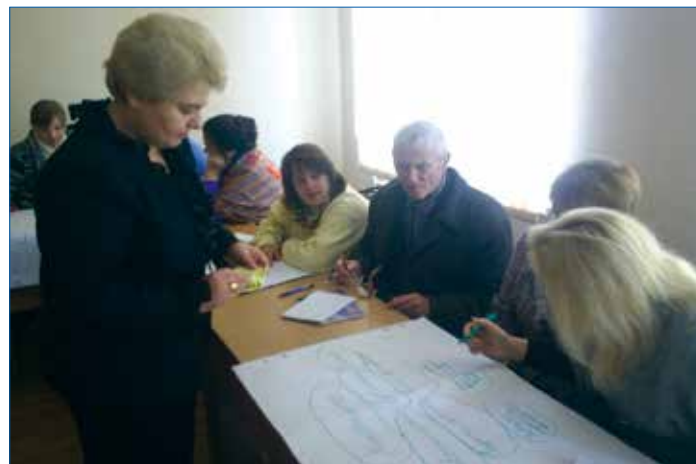
O nouă filă în cariera profesională a dr. conf. univ. Aliona Paniș începe din noiembrie 2003, când se angajează la Institutul de Științe ale Educației, având funcțiile de: metodist superior (2003), șef al Secției *Redactare și Editare* (2004-2007), redactor-șef la Secția *Redactare și Editare* (2007-2010), șef al Catedrei *Psihopedagogie și Management Educațional* (2010-2011), lector superior în cadrul Catedrei *Psihopedagogie și Management Educațional* (2011-2013), conferențiar universitar la Catedra *Psihopedagogie și Management Educațional* (2013-prezent).

În 2014, Dna Aliona Paniș obține titlul de conferențiar universitar.

Așadar, la Institutul de Științe ale Educației, dr. conf. univ. Aliona Paniș este preocupată de gestionarea dezvoltării și funcționării secției *Redactare și Editare*, dar și a catedrei în cadrul căreia activează, de coordonarea activității curente, participând la proiectarea, organizarea și desfășurarea procesului educațional, promovarea și evaluarea activităților didactice, metodice și științifice personale și ale cadrelor didactice, prezentarea rapoartelor semestriale și anuale de activitate științifico-didactică a catedrei, promovarea politicilor educaționale și de cercetare etc.

La Școala Profesională Polivalentă nr. 6, or. Chișinău, 2.09.2002

A. Paniș, dr. coordonator al Grupului de lucru la IȘE.

Pentru a stabili cu precizie unele fapte, pe parcursul întregii perioade de activitate profesională, Domnia Sa demonstrează că este specialist cu experiență în domeniul educației, cunoscătoare a problemelor învățământului modern, a specificului educației lingvistice și literare, a problemelor de management educațional, de etică profesională și dezvoltare profesională a cadrelor didactice. Dr. conf. univ. Aliona Paniș este implicată, în mod special, în procesul de formare profesională continuă.

În acest sens, dovadă sunt și un șir de competențe profesionale pe care le are Dna Aliona Paniș: implicarea activă în rezolvarea diverselor probleme pentru a spori eficiența acțiunii educaționale, promovarea activă a ideilor Reformei curriculare, a schimbărilor în cadrul cursurilor de formare profesională continuă, predarea materiei de studiu, utilizând strategii didactice moderne, organizarea interesantă a activităților, aderarea participativă la schimbarea din învățământ. Aici ne referim la elaborarea a noi cursuri necesare și utile profesorilor, promovarea pedagogiei etice și a deciziei manageriale, ca noi concepte, în practica profesională etc.

Prin urmare, aceste aptitudini denotă că activitățile realizate de dr. conf. univ. Aliona Paniș sunt variate atât în domeniul formării profesionale, cât și în cel al cercetării. Pentru realizarea lecțiilor și trainingurilor cu formabilii, este un formator de performanță, care își propune finalități, meditănd din perspectiva nevoilor celor care învață. Astfel, formele și metodele de organizare și desfășurare a activităților sunt pe placul participanților, acestea

fiind utile în învățarea adulților. Prin urmare, formabilii însușesc ușor cadrul teoretic, metode noi și informație utilă. Orelle teoretice, seminariile, trainingurile organizate de dr. conf. univ. Aliona Paniș se încununează cu succesul coraportului formator-formabili.

Ne vom referi în continuare la beneficiarii proiectului *Educație centrată pe cel ce învață*, desfășurat în cadrul Institutului de Științe ale Educației, care au fost cadre didactice și cercetători științifici din cadrul IȘE, majoritatea cu stagiul pedagogic de 13-25 ani. Cei 16 profesori prezenți la unul dintre seminarele organizate cu ocazia derulării respectivului proiect au obținut invitații de participare la toate întrunirile. Pentru realizarea subiectelor, formatorii și-au propus obiectivele, meditănd din perspectiva nevoilor celor care învață.

Majoritatea participanților au apreciat utilitatea maximă a seminarelor organizate în cadrul proiectului *Educația centrată pe cel ce învață* și au scos în evidență următoarele aspecte: întrunirile IȘE facilitează și contribuie la conștientizarea viabilității activității prestate, sunt derulate activități variate, ceea ce oferă posibilitatea de a cunoaște mai bine și de a ne dezvolta profesional, sunt axate pe chestiunile zilei de azi și de mâine, formatorii sunt competenți, sunt implicați mai mulți pedagogi, este direcționată activitatea pornită de la același concept, se produce conștientizarea conceptului ECCÎ ș.a.

Pe parcursul celor 18 ani de activitate la IȘE, dr. conf. univ. Aliona Paniș a desfășurat un șir de traininguri și seminarii, împreună cu Centrul de Excelență în Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”. În

La înmânarea diplomei de conferențiar universitar A. Paniș de către Președintele CNAA V. Canțer, academician (2014)

context, la 26 noiembrie a.c., pentru trainingul cu tema *Elaborarea grilei criteriile de evaluare*, a fost ales genericul: “E imposibil să judeci adecvarea unei conduite, gradul de eficacitate a unei acțiuni, fără să cunoști efectul sau rezultatul măsurării” (Gilbert De Landsheere). Scopul acestei instruirii a cadrelor didactice a fost dezvoltarea competenței de utilizare în procesul educațional a strategiilor de evaluare centrate pe elev, iar obiectivele majore ale evenimentului fiind: conștientizarea utilității grilei de evaluare, elaborarea grilei de evaluare a rezultatelor elevilor în bază de criterii și descriptori de performanță, formarea relației de colaborare cu elevul, cultivarea atitudinii pozitive față de evaluarea calitativă a performanței elevilor.

La 11 aprilie, în cadrul Zilelor Catedrei *Nursing*, a avut loc trainingul *Designul instrucțional al lecției seminar*, organizat de IȘE, în parteneriat cu Centrul de Excelență în Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”, susținut de către dr. conf. univ. Aliona Paniș. Au fost instruiți profesori de la varii discipline de specialitate în domeniul medicinei, șefi de secții și de catedră. Ca subiect de studiu a servit proiectarea lecțiilor-seminar. Au fost abordate criteriile formelor de organizare a activităților educaționale, categoriile și variantele de lecții – seminarele, mijloacele de instruire. Au fost puse în evidență etapele fundamentale în proiectarea lecției, strategiile didactice optime și instrumentele de evaluare. Instruirea a contribuit la dezvoltarea și valorificarea potențialului cadrelor didactice ce activează în colegiu.

În ansamblu, opiniile participanților au sintetizat în formula „training de bun augur” pentru fiecare dintre activitățile realizate.

Experta Aliona Paniș este în continuă ascensiune profesională, grație instruirii și dezvoltării sale personale continue, întâi de toate, prin implicarea în varii cursuri, workshopuri, seminare, webinare etc. Spre exemplu, ea a obținut Certificatul de Formator Național (prin instruirea pe o perioadă de 40 de ore, între 7 și 10 iunie 2017), a participat la programul de formare continuă în cadrul proiectului *Reforma învățământului în Republica Moldova*, coordonat de Ministerul Educației, privind implementarea standardelor de competență profesională a cadrelor de conducere din învățământul general.

Dr. conf. univ. Aliona Paniș este remarcată prin participări active în cercetări, din 2012 până în prezent este conducător științific al tezelor de masterat. În perioada 2016-2018, a condus elaborarea a 12 teze de masterat, iar în anii 2015-2018, a fost conducător al practicii de cercetare la 16 masteranzi). Totodată, dr. conf. univ. Aliona Paniș este conducător științific al tezelor de recalificare.

În contextul managementului cercetării, este secretar științific al *Comisiei de Experti în Pedagogie și Psihologie* și secretar științific al *Comisiei de expertiză unificată în domeniul științe sociale la CNAA (2014-2017)*. Odată cu abilitarea în dreptul de conducător de doctorat (*Certificat de abilitare Seria CD nr. 2264, eliberat la 07.10.2015*), Dna Aliona Paniș este conducător științific al tezelor de doctorat. Din 2015, până în prezent a îndrumat patru studenți-doctoranzi în elaborarea unor asemenea lucrări.

Este autor și coautor a peste 60 de lucrări, publicații științifice și științifico-didactice, ce se referă la problemele managementului educațional, dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, deciziunii manageriale, managementului clasei, culturii organizaționale, educației centrate pe cel ce învață, eticii, valorilor etc., dintre care: două monografii, cinci lucrări didactico-metodice, trei articole în reviste științifice internaționale, cinci publicații științifice și comunicări la conferințe științifice internaționale peste hotare, un șir de articole științifice în reviste științifice din țară și la conferințe/simpozioane științifice internaționale din țară, alte lucrări științifice (studii științifice, ediții documentare).

A participat la peste 30 de foruri științifice naționale și internaționale.

În recenzia la monografia Dnei Aliona Paniș *Pedagogia eticii: o reconstrucție în instituția educației*, publicată în revista *Univers Pedagogic*, Nr. 1, 2021, cercetătoarea Larisa Cuznețov menționa următoarele:

A. Paniș, dr., conf.univ. în cadrul unei secțiuni a Conferinței științifice la IȘE

La Conferința Științifică Internațională *Istorie, performanțe, personalități*, dedicată aniversării a 75-a: A. Paniș, dr., conf. univ., V. Andrițchi, dr. hab, conf. univ., E. Puzur, dr., V. Vrabii, dr. (2016).

„Apariția acestei lucrări constituie un eveniment științific de actualitate și importanță, datorită prezentării într-un volum fundamental și aplicativ deplin a două științe (pedagogia și etica)... În acest context, Doamna Aliona Paniș prezintă în monografia sa o nouă direcție de cercetare – Pedagogia eticii – cu toate semnificațiile teoretice (din diverse perspective: teologică, filosofică, istorică, psihologică, socială, managerială și, desigur, pedagogică) și aspectele, instrumentele metodologice de rigoare.

Remarcăm faptul că autoarea a elaborat, pentru prima dată, o direcție științifică nouă nu doar în Republica Moldova, dar și pe plan internațional. În literatura de specialitate, există sintagma didactica eticii, care este o parte a pedagogiei și nu poate fi un echivalent al acesteia.

Originalitatea monografiei este asigurată și de analiza, precizarea și delimitarea reperelor teoretice ale eticii în contextul promovării în procesul educațional, din perspectiva postmodernistă și, în special, prin relatarea noii noțiuni – pedagogia eticii vizavi de etica pedagogică.”

Cercetătoarea Aliona Paniș manifestă atitudine de stimă, respect pentru colegii de breaslă. Prin urmare, contribuie și la scrierea lucrărilor de popularizare a științei: studii științifice, ediții documentare.

Fiind o personalitate erudită și cu abilități de evaluator eficient, participă în activități de expertiză, consultanță, activități editoriale.

Totodată, Doamna Aliona Paniș s-a încadrat în colectivul IȘE ca o personalitate cooperantă, deschisă și colegială, având respectul și atitudinea pozitivă a colaboratorilor. Prin întreaga sa activitate

profesională, contribuie continuu la promovarea unei imagini favorabile a Institutului de Științe ale Educației pe plan național și internațional.

Este apreciată cu premii și mențiuni în cadrul instituțional, dar și de ministerul de resort:

- *Diploma Ministerului Educației al Republicii Moldova (2011)*;
- *Diploma Ministerului Educației al Republicii Moldova (2016)*.

ALIONA AFANAS – CERCETĂTORUL ȘI FORMATORUL ÎN DEVENIRE

„A instrui pe tineri cum se cuvine nu constă în a le vâri în cap mulțime de cuvinte, fraze, expresiuni și opinii din diferiți autori, ci a le deschide calea cum să priceapă lucrurile”.

(J. A. Comenius).

„Omul poate deveni om numai prin educație. El nu e nimic decât ceea ce face educația din el”.

(I. Kant)

Absolventă a Colegiului Pedagogic din orașul Soroca (1992), a Facultății de Științe, profilul *Filologie*, a Universității „Transilvania” din Brașov (1994-1998), a Facultății de Litere, Studii Aprofundate, profilul *Filologie*, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1998-1999), dr. conf. univ. Aliona Afanas are o evoluție ascendentă în activitatea profesională: de la cadru didactic în învățământul general și profesional tehnic (1999-2009), cercetător științific (2009-2014), lector universitar (2010-2017) – la șefă a Sectorului *Managementul Formării Profesionale* (2015-2019), conferențiar universitar (2018), șefă a Catedrei *Psihopedagogie și Management Educațional* (2021) din cadrul Institutului de Științe ale Educației din Republica Moldova.

Așadar, oricum s-ar suci indicatorii și oricât de relativizate ar fi opticele, avem certitudinea că nu se va puteaocoli adevărul că doctorul în pedagogie, conferențiarul universitar Aliona Paniș oferă tabloul viu al intelectualului cu verticalitate, aflat în căutarea soluțiilor. Va rămâne un reflex al verticalității, evocat în diverse comportamente manifestate în fața noilor curse presărate cu obstacole, deoarece este o persoană asumată în ceea ce privește activitatea profesională, în același timp emanând și bucuria creației.

Aliona PANIȘ,

doctor, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

Doamna Aliona Afanas a urmat studiile de doctorat în perioada 2003-2007, în cadrul Institutului de Științe ale Educației, la specialitatea *Teoria generală a educației*, care au finalizat cu susținerea tezei de doctor în pedagogie, cu tema *Dezvoltarea competențelor comunicative la elevii din învățământul profesional în cadrul predării-învățării limbii străine*.

Ca urmare a obținerii titlului științific de doctor în pedagogie, dr. conf. univ. Aliona Afanas a editat monografia *Metodologia dezvoltării competenței de comunicare a elevilor în limba străină* (2013), axată pe două dimensiuni: *dimensiunea teoretică a lucrării*, ce constă în definirea conceptului de competență de comunicare în învățământul vocațional, raportat la competența de comunicare în sens general; stabilirea tipurilor de competență în învățământul vocațional; stabilirea reperelor teoretice pentru dezvoltarea competenței de comunicare în învățământul vocațional; elaborarea unui model de dezvoltare a competenței de comunicare a elevilor din colegiu în cadrul predării-învățării limbii străine; elaborarea și implementarea unui curriculum la disciplina *Limba franceză aplicată* în colegiu, curriculum axat pe competențe; *dimensiunea praxiologică*

a lucrării este determinată de elaborarea Modelului de dezvoltare a competenței de comunicare a elevilor din învățământul vocațional în cadrul predării-învățării limbii străine, model argumentat științific și validat experimental.

Modelul elaborat reprezintă un suport metodologic în fundamentarea unui suport de curs pentru dezvoltarea profesională inițială a elevilor și pentru dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice din colegii; ideile de dezvoltare a competenței de comunicare la disciplina *Limba franceză aplicată* în colegiu prin posibilitatea extinderii practicii educaționale la limba străină și asupra disciplinelor de specialitate.

În perioada 2009-2013, dr. conf. univ. Aliona Afanas a activat ca cercetător științific la Sectorul *Teoria Educației*, în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

Domeniile de interes investigațional ale cercetătoarei sunt: educația adulților, teoria educației, managementul educațional, educația interculturală, care au fost dezvoltate în cadrul următoarelor proiecte de cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic:

- *Educația pentru schimbare din perspectiva axiologică: problematica educației interculturale în Republica Moldova* cu referire la analiza de politici și strategii în domeniul educației, dezvoltarea curriculumului din perspectiva competențelor (2010);
- *Paradigme, metode și tehnici de educație integrală în învățământul secundar general* (2011-2014);
- *Paradigme, metode și tehnici de educație integrală în învățământul secundar general*, cu tema individuală

A. Afanas, dr., M. Hadîrcă, dr. conf. cerc., V. Clichici, studentă-doctorandă, într-o discuție, la Sectorul *Teoria Educației* (2010)

A. Afanas, dr. conf. univ., N. Vicol, dr. conf. univ., A. Paniș, dr. conf. univ. în cadrul Forumului științific *Evaluarea în sistemul educațional -deziderate actuale* (IȘE, 2017).

de cercetare *Managementul activității educative din perspectiva educației integrale în învățământul general*. În cadrul proiectului în cauză, au fost elaborate instrumente de evaluare (2015 – 2019);

- *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale* (2020 – 2023), cu tema individuală *Teoria și praxiologia evoluției în carieră a cadrelor didactice*.

Doamna Aliona Afanas este coautor la lucrarea *Standardele de calitate în instituția de învățământ secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului* (dimensiunea *Participare democratică*), precum și autor a două monografii, mai multe articole în reviste de specialitate. De asemenea, a participat la conferințe naționale și internaționale, care pun în valoare cele mai actuale probleme ale educației: formarea adulților (cadre didactice și manageriale), formarea și dezvoltarea competențelor în sistemul educațional, sistematizarea reperelor conceptuale privind educația interculturală, validarea sistemului de valori ale educației în cadrul formării profesionale continue.

Doctorul în pedagogie Aliona Afanas a activat în cadrul Sectorului *Teoria Educației*, în perioada 2009-2014, deținând funcția de cercetător științific. Pe parcursul activității științifice desfășurate în cadrul proiectului *Educația pentru schimbare din perspectivă axiologică*, a realizat studii pe diverse teme de cercetare, publicate în reviste de specialitate și în materialele conferințelor naționale și internaționale, care pun în valoare probleme importante ale educației: managementul schimbării în educație, validarea

V. Cojocar, dr. hab. prof. univ., D. Patrașcu, dr. hab. prof. univ., A. Afanas, dr. conf. univ., N. Vicol, dr. conf. univ. în cadrul secțiunii *Impactul formării profesionale continue în sporirea calității procesului educațional* (IȘE, 2018).

sistemului de valori ale educației în cadrul formării profesionale continue, formarea și dezvoltarea competențelor în sistemul educațional, educația interculturală ș.a.

În cadrul activității de cercetător științific, Doamna Aliona Afanas a fost ghidată de Doamna Maria Hadârcă, dr. în pedagogie, conf. cerc., șefă a Sectorului *Teoria Educației*, care realiza o activitate de coordonare a membrilor sectorului, dar și un rol de îndrumare a doctoranzilor.

În cadrul proiectului *Paradigme, modele, metode, tehnici de educație integrală în învățământul general*, cercetătoarea Aliona Afanas a investigat abordarea constructivistă a învățării și managementul clasei de elevi din perspectiva modelului constructivist al învățării. În acest scop, a analizat paradigma constructivistă a învățării, a identificat rădăcinile și reprezentanții de seamă ai acestui curent (Dewey, Piaget, Vigotski ș.a.), a evidențiat rolul profesorului și al elevului în abordarea constructivistă și a descris metode și tehnici de predare-învățare constructivistă.

Lucrarea *Managementul activităților educative la clasa de elevi: abordări teoretice și metodologice* (2015) prezintă clasa de elevi drept o „organizație” ce funcționează după reguli manageriale, descrie cadrul teoretic și metodologic al proiectării activităților educative în clasă în spirit constructivist, prezintă strategii de integralizare a subiecților cu rol în declanșarea activităților educative, metode generale aplicabile în grup, tehnici de facilitare a interacțiunii

profesor – elev și de comunicare între elevi, modalități de colaborare a dirigintelui cu părinții etc. Prin sinteza reperelor teoretico-aplicative pe care o realizează, lucrarea este utilă oricărui pedagog interesat de managementul comunicării, managementul activității de învățare, strategiile constructiviste de învățare, stimularea comportamentului creativ, modelele constructiviste de proiectare a activității educative la nivel de elev, diriginte, manager școlar.

În capitolul *Abordarea constructivistă a învățării* din lucrarea colectivă *Educația integrală: fundamentări teoretico-paradigmatice și aplicative* (coord. Maria Hadârcă), cercetătoarea Aliona Afanas susține că învățarea umană se construiește în cadrul unui proces, având ca fundament cunoștințele anterioare, dezvoltate prin noi situații de învățare cu modelul mental deja construit (modelul mental este depozitat în colecții de date, strâns corelate cu procese și reguli de utilizare). Pe parcursul acestui proces, cel care învață participă activ: identifică elementele importante în noua experiență de învățare, analizează noile date în raport cu modelul mental și modifică cunoașterea de bază a judecăților dezvoltate.

În aceeași lucrare, în investigația *Învățarea pe tot parcursul vieții* (efectuată de dr. conf. univ. Aliona Afanas împreună cu academicianul Tatiana Callo, dr. hab. prof. univ., Larisa Cuznețov, dr. hab. prof. univ și Maria Hadârcă, dr. conf. cerc.), învățarea pe tot parcursul vieții este definită ca o resursă umană nepuizabilă, care trebuie dezvoltată ca un proces continuu, de la leagăn și până la sfârșitul vieții, în care educația de bază sau învățământul general de calitate constituie fundamentul esențial

În perioada anilor 2017-2019, Doamna Aliona Afanas activează în calitate de șefă de Sector *Managementul Formării Profesionale*,

A. Afanas, dr. conf. univ., P. Jelescu, dr. hab. prof. univ. ș.a. în cadrul forumului științific organizat la IȘE: *Formarea continuă a cadrelor didactice: competențe pentru prezent și viitor* (2016)

Practici și perspective de modernizare a formării profesionale continue – A. Afanas, în cadrul mesei rotunde cu reprezentanți ai prestatorilor de servicii de FPC (2015)

unde coordonează activitatea de cercetare în cadrul proiectului de cercetare științifică *Reconceptualizarea formării continue a cadrelor didactice din perspectiva motivării de învățare pe tot parcursul vieții* (director de proiect Lilia Pogolșa, dr. hab. conf. univ.). În cadrul acestui proiect, Aliona Afanas și colegii săi L. Pogolșa, dr. hab. conf. univ., N. Vicol, dr. conf. univ., Ș. Isac, dr. conf. univ. ș.a. au elaborat mai multe produse științifice privind reconceptualizarea sistemului și procesului de formare profesională continuă:

- în lucrarea *Formarea profesională continuă în Republica Moldova: un studiu comprehensiv privind sistemul de formare profesională continuă a cadrelor didactice* (autori: L. Pogolșa, A. Afanas, N. Vicol ș.a.) a fost prezentat un studiu de analiză a politicilor naționale / internaționale referitor la formarea profesională continuă a cadrelor didactice și a fost fundamentat *sistemul de criterii și indicatori* privind organizarea procesului de formare profesională continuă a cadrelor didactice, predestinat să fundamenteze procesul de reglementare în direcția promovării unui act didactic relevant și de calitate prin sporirea nivelului de educație și performanță a cadrelor didactice, precum și analiza pilotării acestuia în instituțiile prestatoare de servicii de formare profesională continuă;
- în compendiul *Formarea profesională continuă. Acte normative și de reglementare* (autori: L. Pogolșa, A. Afanas, N. Vicol ș.a.) sunt analizate și revizuite mai multe acte și documente normative și reglatorii privind modernizarea procesului de formare profesională continuă în contextul reconceptualizării acestuia: *Regulamentul cu privire la*

formarea continuă a adulților, Metodologia de elaborare a Programelor de formare profesională continuă, Planul-cadru pentru studii de calificare suplimentară și studii de recalificare profesională, Regulamentul-cadru cu privire la normarea activității științifico-didactice în formarea profesională continuă a cadrelor didactice, Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățământul general, profesional tehnic și din cadrul serviciilor de asistență psihopedagogică;

- în capitolul din lucrarea *Profesionalizarea cadrelor didactice: relevanțe conceptuale și metodologice evolutive* din lucrarea *Configurări analitice ale profesionalizării cadrelor didactice în contextul provocărilor societale* (coord. N. Vicol, L. Pogolșa), Doamna Aliona Afanas prezintă reperele epistemice ale conceptului de profesionalizare a carierei didactice prin *dezvoltarea profesională continuă*, analizate în literatura de specialitate. Prin utilizarea unei analize complexe, cercetătoarea propune o analiză sistematică a cadrului de politici educaționale, definițiilor și teoriilor științifice în domeniul profesionalizării carierei didactice la nivel internațional și național.

În perioada anilor 2019-2020, dr. conf. univ. Aliona Afanas a obținut un proiect de cercetare științifică în cadrul programului de postdoctorat *Teoria și praxiologia formării profesionale continue a cadrelor didactice* (autor: Aliona Afanas, consultant științific: Lilia Pogolșa). Ca urmare a cercetărilor realizate, Domnia Sa a elaborat monografia *Formarea profesională continuă a cadrelor didactice: repere conceptuale și metodologice* (2021), în care analizează mai multe componente ale formării profesionale continue a cadrelor

Noaptea cercetătorilor europeni – Aliona Afanas, dr., secretar științific cu colegii IȘE (AȘM, 2016).

didactice: concepte ale formării profesionale continue a cadrelor didactice, fundamente epistemice ale formării profesionale continue a cadrelor didactice, determinări pedagogice ale formării profesionale continue a cadrelor didactice și constructul praxiologic al formării profesionale continue a cadrelor didactice.

Astfel, conceptele formării profesionale continue a cadrelor didactice prezintă viziunea cercetătorilor cu privire la conceptul de formare profesională continuă a cadrelor didactice, analiza politicilor de formare profesională continuă a cadrelor didactice la nivel internațional și național, viziuni comparative ale standardelor de competență profesională ale cadrelor didactice la nivel internațional și național, conceptul de competențe profesionale, care este fundamental în formarea unui cadru didactic și în vederea obținerii rezultatelor școlare în sistemul educațional.

Fundamentele epistemice ale formării profesionale continue a cadrelor didactice sunt analizate prin: abordările teoretice ale formării profesionale continue a cadrelor didactice prin paradigme ale învățării/formării și teorii științifice, modelele ca produs al activității științifice și ca rezultat al reflecției teoretice și al sintezelor practice, componentele profesionalizării pentru cariera didactică, conceptele de dezvoltare profesională a cadrelor didactice și învățare pe tot parcursul vieții, principii și funcții ale formării profesionale continue. Determinările pedagogice ale formării profesionale continue a cadrelor didactice prezintă Modelul pedagogic de formare profesională continuă a competențelor cadrelor didactice, dezvoltarea profesională și evoluția în carieră, condițiile de realizare a predării și învățării/formării, formarea cadrelor didactice în contexte

formale, nonformale și informale din perspectivă constructivistă, programele de formare profesională continuă a cadrelor didactice – instrument de dezvoltare a competențelor profesionale; analiza curriculumului programelor de formare profesională continuă (componentele structurale), conceptele fundamentale referitoare la curriculum: curriculum ca paradigmă și ca proiect pedagogic de tip curricular; fundamentele curriculumului: generale, specific-pedagogice, domeniile curriculumului, produsele curriculumului; procesul de elaborare a curriculumului în vederea reglării activității și a validării lui sociale, la nivel de sistem și proces de învățământ, finalitățile programelor de formare profesională continuă (scopuri, obiective, conținuturi) – toate acestea determinând domeniile principale ale competențelor cadrelor didactice: relația cu elevii, managementul clasei de elevi, cunoștințele de specialitate, proiectare și planificare, predare – învățare, evaluare și monitorizare.

Analiza domeniilor de competențe ale cadrelor didactice a identificat următoarele competențe profesionale ale acestora: competența managerială, competența relațională, competența cunoștințe de specialitate, competența proiectare și planificare, competența de predare – învățare, competența evaluare și monitorizare.

Constructul praxiologic al formării profesionale continue a cadrelor didactice prezintă contextul și designul experimental,

Diploma de Onoare a Academiei de Științe a Moldovei oferită de A. Hanganu, dr. hab., Secretar Științific General AȘM A. Afanas, dr.; în prezidiu: Lilia Pogolșa, dr. hab. conf. univ., directorul IȘE, Constantin Rusnac, compozitor, Secretar General al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO (AȘM, 2016).

metodele și instrumentele utilizate în experimentul pedagogic, eșantionul experimental, domeniile de competențe ale cadrelor didactice ca element de noutate în cercetarea pedagogică: competența relațională, competența de predare-învățare, competența managerială, competența proiectare și planificare, competența cunoștințe de specialitate, competența evaluare și monitorizare în cadrul sistemului de formare profesională continuă.

În activitatea de cercetare, Doamna Aliona Afanas a participat la mai multe evenimente științifice, axate pe problematica domeniului formarea profesională continuă a cadrelor didactice și de conducere din sistemul educațional:

Ca urmare a implicării în activitatea profesională și managerială a Institutului de Științe ale Educației, Doamna Aliona Afanas a fost menționată cu *Diploma de Onoare a Academiei de Științe a Moldovei* și cu *Diploma Ministerului Educației*, în anul 2016.

Doamna Aliona Afanas desfășoară o amplă activitate de expertiză/consultanță, precum și activități editoriale, având de-a lungul timpului mai multe misiuni importante: de secretar științific al Seminarului Științific de Profil *Teoria generală a educației*, la IȘE (2016-2020), de secretar științific al Consiliului Științific Specializat

Teoria generală a educației în cadrul Institutului de Științe ale Educației (2016-2021); *expert în comisia de profil Formare profesională continuă, ANACEC* (2020-2021), președinte al Comisiei de Atestare: sesiune republicană, metodiști din învățământul profesional tehnic, MECC (2021), membru în Consiliul Republican de Atestare a cadrelor didactice și de conducere (2021), membru al colegiului de redacție al revistei științifice *Univers Pedagogic, IȘE* (2015-2021).

A. Afanas, la stagiul de formare în Polonia: echipa din Republica Moldova (2017)

STELA CEMORTAN – RECONSTITUIREA PROFILULUI DE PEDAGOG

Regretata profesoară și cercetătoare Stela Cemortan (Secară), născută la 13 noiembrie 1941, în satul Niorcani, județul Soroca, dintr-o familie de învățători, a avut moștenită vocația de pedagog cu tenacitatea care a caracterizat-o. După absolvirea școlii din localitatea de baștină, Stela Cemortan și-a continuat studiile la

Școala Pedagogică din Soroca, după care a absolvit Facultatea de Filologie și Istorie a Universității de Stat din Moldova (1962).

Debutul profesional l-a făcut la Școala Pedagogică din Soroca, fiind profesoară de limba și literatura română, urmându-și activitatea la Inspectoratul din cadrul Ministerului Învățământului. Din anul 1975, a activat în funcție de cercetător științific la Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Pedagogie (ICȘP) și lector la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice (IPCD) și la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.

Veronica CLICHICI,
doctor, lector universitar,
Institutul de științe ale Educației

S.Cemortan, dr. hab. prof. univ., T. Callo, dr. hab. prof. univ., N. Bucun, dr. hab. prof. univ. în cadrul unei conferințe științifice internaționale (IȘE, 2010).

Pe parcursul carierei sale, dr. hab. prof. univ. Stela Cemortan a desfășurat diverse activități în parteneriat cu Direcțiile de Învățământ și Instituțiile Preșcolare din republică – motivul principal fiind iubirea de copiii-preșcolari, cărora le-a consacrat viața. Ea și-a respectat cu sfințenie laitmotivul vital: „Copiii R. Moldova sunt viitorul țării. Ei sunt grija, dragostea și fericirea mea. Cu dâșii am crescut, pentru dâșii am trăit, prin ei m-am afirmat ca cetățean, pedagog, om de știință. Doresc mult ca fiecare din ei să devină o adevărată personalitate.”

Între anii 1977-1981, a fost doctorandă la Academia de Științe Pedagogice din Moscova.

În tentația timpului, a obținut titluri științifice și științifico-didactice: doctor în pedagogie (1982), doctor habilitat în pedagogie (1996), profesor universitar (2000).

Dr. hab. prof. univ. Stela Cemortan, prototipul învățătorului consacrat din toate timpurile pentru activitatea prodigioasă didactică și de cercetare, s-a învrednicit de următoarele distincții de stat:

- Eminent al Învățământului Public din RSSM
- Eminent al Învățământului Public din URSS
- Medalia „Meritul Civic” (1996)
- Ordinul „Gloria Muncii” (2002)
- Medalia „Dimitrie Cantemir” la aniversarea a 70 de ani, AȘM

Dr. hab. prof. univ. Stela Cemortan a fost prima doamnă din Republica Moldova, distinsă cu aceste titluri onorifice în științele educației, pe dimensiunea Învățământ preșcolar. Caracterizată fiind de un spirit creator, o fire inventivă, un pedagog cu înalte calificative,

om cu suflet mare și plin de cumsecădenie, omenie, bunăvoință, ea a fost fondatoarea și șefa Laboratorului *Educație Preșcolară*, la 10 aprilie 1976, care în 2011, a devenit Sectorul *Educație Timpurie*, format ca subdiviziune a Departamentului Știință în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

Timp de aproape patru decenii, dr. hab. prof. univ. Stela Cemortan s-a aflat în fruntea activității științifico-didactică în învățământul preșcolar, în calitate de coordonator al următoarelor proiecte naționale de cercetare:

- *Dezvoltarea și reforma sistemului de învățământ în R. Moldova (1980 – 1989);*
- *Curriculumul preșcolar național (1990-1997);*
- *Implementarea și dezvoltarea curriculumului preșcolar (2000-2006);*
- *Dezvoltarea curriculumului preșcolar în contextul modernizării sistemului educațional din Republica Moldova (2006-2010);*
- *Concepția educației civice în preșcolaritate (2010);*
- *Modele și metode psihopedagogice de socializare a copiilor de vârstă preșcolară din perspectiva modernizării procesului educațional (2011-2014).*

Regretata pedagogă și cercetătoare fost deosebit de apreciată și pentru organizarea excelentă a unor conferințe, seminare metodice naționale. Mereu s-a remarcat printre personalități notorii, profesori universitari, doctori habilitați, precum Lilia Pogolșa Nicolae Bucun, Tatiana Callo, Aglaida Bolboceanu, Larisa Cuznețov, Jana Racu etc., în diverse activități inovative ale științelor educației.

Cercetătoarea Stela Cemortan a activat în calitate de președintă a *Consiliului Științifico-Didactic Specializat și Seminarului Științific de Profil* din cadrul IȘE. Sub conducerea sa științifică, au fost susținute șase teze de doctor în științe pedagogice.

S-a remarcat a fi strateg al formării personalității copilului în preșcolaritate, prin valoarea științifică a tezei de doctor habilitat în pedagogie cu tema *Bazele psihopedagogice ale activității verbal-artistice a copiilor de vârstă timpurie*, a cărei axiome sunt: argumente teoretico-științifice pentru dezvoltarea verbal-artistică a copiilor, fundamentele metodologice ale dezvoltării personalității copilului prin intermediul activității verbal-artistice, structura activităților verbal-artistice și nivelul inițial de dezvoltare la preșcolari, metodică dezvoltării verbal-artistice a preșcolarilor în cadrul activităților organizate, cu aspectele dezvoltării: socioafective, cognitive, verbale,

Seminar metodologic cu personalități renumite organizat în Instituția de învățământ preșcolar nr. 100 în parteneriat cu IȘE: S. Cemortan, dr. hab. prof. univ., poetul Gr. Vieru și interpreta de muzică populară M. Iliuță.

psihomotorie, metodică dezvoltării verbal-artistice a copiilor în cadrul activităților independente, tehnologiile didactice și relația educator-copil în cadrul *activității verbal-artistice (AVA)*.

Prin intermediul acestei teze, pentru prima dată în Republica Moldova, Stela Cemortan a cercetat influența complexă a folclorului și a literaturii artistice asupra formării personalității copilului. Ca urmare, au fost elaborate Concepția și metodologia dezvoltării personalității copilului în cadrul activității verbal-artistice; au fost determinate bazele științifice de reformare a procesului educativ-instructiv din instituțiile preșcolare (principii, obiectivele, conținuturile, tehnologiile, finalitățile); au fost fundamentate structura activității verbal-artistice a preșcolarilor, strategia dezvoltării personalității în devenire sub influența AVA, conținuturile și tehnologiile educaționale (modele), elaborarea concepției dezvoltării verbal-artistice a preșcolarilor și a modelului de aplicare a acestei concepții în practica de lucru a instituțiilor preșcolare. Totodată, valoarea praxiologică este extinsă prin elaborarea modelelor didactice ce influențează dezvoltarea personalității copilului, prin intermediul activității verbal-artistice; elaborarea tehnologiilor de utilizare de către cadrele didactice a textelor literare, în scopul formării comportamentelor verbal, cognitiv, socioafectiv și motor ale copiilor; implementarea în curriculumul instituției preșcolare a sistemului de AVA: a programelor, a planurilor de învățământ, a complexelor metodico-didactice de diferite tipuri.

Cele mai relevante rezultate ale activității de cercetare și inovare ale regretatei personalități au fost: elaborarea programelor pentru creșă și grădinițe de copii; editarea materialelor metodico-didactice pentru instituțiile preșcolare, școli primare, colegii pedagogice și facultățile de pedagogie preșcolară a universităților pedagogice; publicarea *Programei de literatură pentru copii și de lectură expresivă* și *Metodica dezvoltării literar-artistice*; manualul *Metodica organizării activităților literar-artistice în grădinița de copii*; programul cursului special *Dezvoltarea verbal-artistică a preșcolarilor și rolul ei în formarea personalității copilului* la universitățile pedagogice din Chișinău, Bălți, Tiraspol; elaborarea *Concepției dezvoltării educației preșcolare în Republica Moldova*, precum și a compartimentului *Educație timpurie* pentru *Programul Național de Dezvoltare în Republica Moldova*; *Curriculumul preșcolar, educația și instruirea copiilor de 5-7 ani, în grupa pregătitoare*, 2000 etc.

Ceea ce a distins-o pe regretata pedagogă și cercetătoare Stela Cemortan, prin munca plină de abnegație și dăruire, în domeniul educației preșcolare, este faptul că a fost autoare și coordonatoare a multor documente conceptuale și normative ale educației. A publicat peste 250 de lucrări (monografii, studii, manuale, ghiduri metodice, materiale didactice etc.) dintre care enumerăm:

- *Curriculumul educației copiilor în instituții preșcolare de diferite tipuri* (1997);

S. Cemortan, dr. hab. prof. univ., poetul Gr. Vieru, în cadrul activităților educaționale într-o instituție de educație timpurie (2008)

S. Cemortan, dr. hab. prof. univ., V. Pascari, dr. conf. univ., L. Mocanu, dr. conf. univ., V. Clichici, dr. ș.a. în cadrul Simpozionului Pedagogic Internațional Tehnologii didactice moderne. În memoriam Stela Cemortan (2016)

- *Curriculum preșcolar. Educația și instruirea copiilor de 5-7 ani în grupele pregătitoare* (2000);
- *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în R. Moldova* (2007);
- *Ghid metodologic în formarea premiselor citit - scris* (nr.1 Abecedarul preșcolarului), (nr.2 Cine le vede...), (nr.3 Pregătirea pentru scriere) (2005).
- *Metodologia proiectării procesului educației la copiii de 3-5 ani în instituțiile preșcolare.* (2010);
- *Metodologia proiectării procesului educației la copiii de 5-7 ani în instituțiile preșcolare.* (2011).

Sub egida coordonatorului științific, dr. hab. prof. univ. Stela Cemortan, Sectorul Educație Preșcolară/Educație Timpurie devenise un centru republican de elaborare a materialelor didactice distributive pentru instituțiile de învățământ preșcolar, printre care pot fi menționate următoarele: *Caietul preșcolarului* (mic, nr.1; 2; 3 și 4) – dezvoltarea limbajului, formarea priceperilor elementare de comunicare, ed. literar-artistică și formarea premiselor citirii și scrierii; *Ne pregătim de școală* (setul: Comunicare, matematică, literatură, creativitate, științe); *Antologie de texte Crește-n casă scump odor* (setul:1; 2; 3, 4.) folclor și literatură pentru copii; *Teatrul de păpuși* (teatrul de masă, de imagini, umbre, păpuși) – activitatea teatrală; *Să colorăm și De la punct la linie* – dezvoltarea musculaturii fine și formare premiselor scrierii; *Dicționarul celor mici* – studierea limbilor moderne; *Carte de lectură* – clasa I; *Antologie de texte: Copilărie – păpădie*, – literatura artistică; *Lumea care ne-nconjoară* (nr.1; 2; 3; 4.) – mediul ambiant; *Ne jucăm, colorăm, matematica-*

nvățăm – cunoașterea cu noțiunile elementare matematice; *Abecedarul preșcolarului* – formarea premiselor citit-scris, 1997; *Revistă pentru copii Puișorul curios* etc.

În rapoartele științifice anuale privind activitatea de cercetare din cadrul Sectorului Educație Timpurie, se menționează că Stela Cemortan a participat la diverse emisiuni radio și la MOLDOVA 1 TV. Vocea ei a fost un ecou pentru întreaga republică, participând la emisiunea *Alma-Mater*, abordând diverse teme consacrate învățământului preșcolar.

Regretata autoare a *Concepției învățământului preșcolar*, a colaborat cu scriitorii din Republica Moldova. De altfel, poetul neamului Grigore Vieru afirma: „*Sunt bucuros că împreună cu Doamna Stela Cemortan am reușit să aducem în grădinițe Rugăciunea, Graiul strămoșesc și Datina...*”

Pentru noi, toți actorii educaționali, regretata personalitate ne va rămâne în memorie ca un model profesional demn de urmat, ca un *mărgăritar* de valoare excepțională prin creația sa științifică și inovativă cu privire la formarea-dezvoltarea literar-artistică a personalității copilului în domeniul educația timpurie din Republica Moldova.

În anul 2016, Sectorul Educație Timpurie a împlinit 40 de ani de la fondare. Grație acestui eveniment important, în cadrul Institutului de Științe ale Educației, a fost organizat Simpozionul

La ceremonia de conferire a Ordinului "Gloria Muncii" S. Cemortan, dr. hab. prof. univ. IȘE de către președintele R Moldova Vladimir Voronin (2002)

S. Cemortan, dr. hab., prof. univ., coordonator științific la susținerea publică a tezei de doctor în științe pedagogice a doctorandei N. Baraliuc

Pedagogic Internațional *Tehnologii didactice moderne. In memoriam Stela Cemortan* (fondatorul Laboratorului de Educație Preșcolară, în 1976), coordonat de directorul IȘE, Dna Lilia Pogolșa, dr. hab. conf. univ. La eveniment au participat colaboratorii sectorului, în parteneriat cu Catedra *Educație Preșcolară și Învățământ Primar*. În cadrul secțiunii cu genericul *Stela Cemortan – strateg al formării personalității copilului preșcolar*, invitați de onoare au fost reprezentatul MECC, Dna Maria Vrânceanu, șefi de direcții, foști doctoranzi – Liuba Mocanu, Valentina Pascari, manageri ai

instituțiilor preșcolare Ala Vasilache, cercetători științifici, dar și membrii familiei regretatei: fiica Elena Voloșin și nepoata sa, Diana.

În contextul celor expuse mai sus, ținem să menționăm că datorită activității inovative, prin creația științifică și metodologică a regretatei profesoare universitare Stela Cemortan, continuă și astăzi platforma a fi deschisă în procesul activității științifico-didactice de formare profesională a cadrelor didactice din cadrul Catedrei Învățământ Primar și Educație Timpurie, la Institutul de Științe ale Educației.

S. Cemortan, dr. hab. prof. univ. omagiată la aniversarea de 70 de ani (2011)

ION BOTGROS – UN DESTIN ÎMPLINIT PRIN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ

Ludmila FRANȚUZAN,

doctor în pedagogie, conferențiar cercetător,
Institutul de Științe ale Educației

Profesorul și cercetătorul Ion BOTGROS s-a născut, la 24 august 1942, în localitatea Costiceni, fostul județ Hotin, actualmente raionul Noua Suliță, Regiunea Cernăuți, din părinți români, Vasile și Daria Botgros, oameni de frunte în sat. A absolvit cu mențiune Facultatea de Fizică și Matematică din cadrul Universității de Stat din Moldova.

A activat ca cercetător științific la Institutul de Fizică și Tehnică din Leningrad, specializându-se în *fizica și tehnologia monocristalelor semiconductoarelor de tipul $TlSbS_2$ și $TlSbSe_2$* . A realizat cercetări importante în acest domeniu – circa 35 de articole și comunicări științifice.

La 24 noiembrie 1976, lui Ion BOTGROS i s-a conferit titlul de doctor în științe fizico-matematice, la AȘM, avându-l în calitate de conducător științific pe Amos Ceban, doctor habilitat în științe fizico-matematice, o personalitate de rezonanță în domeniu. Teza de doctor pe care a susținut-o în științe fizico-matematice, a fost intitulată *Obținerea și cercetarea proprietăților fizice ale monocristalelor de tipul $TlSbS_2$ și $TlSbSe_2$* .

În anul 1985, Dl Ion BOTGROS și-a continuat activitatea profesională în domeniul educației în cadrul Institutului de Perfecționare a Cadrelor Didactice (IPC) din Chișinău, în funcție de conferențiar universitar, la Catedra *Matematică și Științe Exacte*. Aici, a colaborat cu o serie de personalități științifice, alături de care a scris și primele sale lucrări în domeniul educației. Ne referim la David Iaroșevici, Grigori Țapovețchi, Iosif Vacs, nume de referință în domeniu.

Teoria cunoașterii științifice ce își are originea în cercetarea fundamentală a fost un vector călăuzitor al cercetărilor psihopedagogice, realizate de Domnul profesor Ion BOTGROS.

În calitate de conferențiar la IPC, apoi de cercetător științific la Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice din Chișinău, de șef al Laboratorului pentru Curriculum și de șef al Sectorului de Științe Reale, el a trudit cu dăruire, zeci de ani, în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

Preocupat fiind de problematica implementării curriculumului școlar, ca nouă paradigmă de proiectare și organizare a cunoașterii educaționale, profesorul Ion BOTGROS a fost coordonator al proiectului instituțional *„Proiectarea, implementarea și dezvoltarea curriculumului școlar în învățământul secundar general”* (2000-2004). Rezultatele științifice de bază ale cercetărilor realizate în cadrul acestui proiect au fost înalt apreciate de conducerea de atunci a institutului, dintre care relevăm: *Argumentarea teoretică și praxiologică a adoptării conceptului de curriculum pentru învățământul din R. Moldova, Elaborarea modelului teoretic al curriculumului școlar, Proiectarea și implementarea curricula disciplinare din perspectiva ariilor curriculare, Dezvoltarea reformei curriculare la nivelul unității de învățământ* ș.a.

Pe parcursul anilor, Domnul profesor Ion BOTGROS a conceptualizat și coordonat mai multe proiecte de cercetare științifică, toate vizând problematica curriculumului școlar și a dezvoltării curriculare: *Probleme generale ale formării și dezvoltării competențelor școlare la disciplinele reale* (2006-2010), *Moduri și procedee de optimizare a procesului educațional în învățământul preuniversitar din perspectiva societății bazate pe cunoaștere* (2010-2014), în cadrul cărora au fost promovate valoroase studii de analiză și sinteză, modele și metodologii de intervenție pedagogică, recomandări și sugestii privind dezvoltarea curriculară.

În cercetările Domniei Sale, cunoașterea este o expresie fundamentală în formarea personalității elevului. Or, conceptul de cunoaștere sub aspect pedagogic desemnează tot ceea ce știe un individ la un moment dat al existenței sale. În procesul educațional,

cunoașterea științifică se soldează cu dezvoltarea proceselor cognitive, raționale iar la un nivel mai înalt de dezvoltare constituie baza unei învățări de tip superior.

Un aport deosebit l-au avut cercetările realizate de Dl Ion BOTGROS la dezvoltarea conceptului de competență în general, și a competenței de cunoaștere științifică în mod special, concepte ce sau implementat în învățământul general. Curricula școlare la disciplinele reale promovează formarea *competenței de cunoaștere științifică*, care orientează procesul educațional spre cunoașterea și înțelegerea științifică a realității obiective, a existenței umane etc. Valorile științifice specifice competenței de cunoaștere științifică au la bază viziunea rațională și empirică asupra cunoașterii naturii. Iar valoarea educațională a formării competenței de cunoaștere științifică este una complexă, argumentată, în baza cerințelor epistemologice, determinate de sistemul de resurse achiziționate de elevi.

În acest context, a fost elaborată monografia „Competența școlară – un construct educațional în dezvoltare” (2010).

Această lucrare de sinteză vine în ajutorul cadrelor didactice, autorilor de curriculum și manuale, specialiștilor în educație, ca un suport teoretic privind conceptele de „competență școlară” și „integrare curriculară”, precum și a metodologiei de formare a competenței și de dezvoltare curriculară. Studiul propune tuturor celor interesați în dezvoltarea curriculumului școlar în contextul formării competențelor și integralizării curriculare realizări, opinii, recomandări și strategii care vor contribui la eficientizarea învățământului național din perspectiva integrării în spațiul educațional european.

Apărător tenace al valorilor naționale și spirituale, Dl Ion BOTGROS a pledat pentru promovarea libertății în gândire și a adevărului științific în școală, pentru dezvoltarea competenței de cunoaștere științifică prin intermediul disciplinelor reale, dar și pentru integralizarea și umanizarea acestora.

Domnia Sa a fost printre primii autori de curriculum și manuale, Reprezentative realizări sunt și manualele școlare elaborate în *viziune integratoare* pentru disciplina *Științe* (clasele a II-a – a V-a) și cele de *Fizică* (pentru clasele a VII-a – a XII-a, *profil umanist*), în care și-a transpus gândirea și cultura sa fizico-matematică. Disciplina integrată *Științe* (treapta primară, clasele a II-a – a V-a și treapta gimnazială, clasa a V-a) este implementată deja de două decenii, asigurând realizarea fundamentelor educației științifice, necesare

pentru studiul ulterior al disciplinelor particulare: *Fizică, Biologie, Chimie, Geografie, Astronomie*.

Disciplina integrată *Științe* are la bază legile fundamentale de cunoaștere a naturii și vieții umane și ideile fundamentale din fiecare domeniu: fizica, biologia, chimia. În natură totul există integrat. Oamenii au dispersat cunoașterea. Viața, Omul, Natura, Universul au fost create integrat. Procesele ce au loc în organismul uman sunt fizico-bio-chimice, deci vedem lucrurile integrat, după care le divizăm pe elemente componente.

A fost profesorul tuturor cadrelor didactice de la specialitatea *Fizica*, la cursurile de formare continuă a IȘE, unde a activat în perioada anilor 1985-2016.

Mai mult decât atât, reflecțiile teoretice și praxiologice privind modalitățile de dezvoltare a educației au fost promovate de către Domnul Profesor prin cursuri și stagii de formare profesională continuă a cadrelor didactice și de la alte discipline conexe, prin seminarele republicane organizate, prin studiile superioare de masterat și postuniversitare de doctorat.

La capitolele tematici abordate de Ion Botgros, menționăm: operaționalizarea obiectivelor, metodologia de formare a competenței școlare, proiectarea pe unități de învățare, optimizarea curriculumului școlar, etc. A oferit modele de proiectare a activității educaționale, axate pe abordarea sistemică în formarea personalității elevului.

I. Botros, dr., conf.univ. cu grupa profesorilor de fizică de la cursurile de formare continuă. Practica pedagogică în Liceul Teoretic „Petru Zadnipru” din Chișinău (2014).

Tehnocratizarea procesului educațional la orele de fizică a fost un alt aspect abordat. Aspectul educativ al conținutului de fizică reprezintă umanizarea procesului educațional. Aceasta este o necesitate actuală, deoarece civilizația contemporană este tehnocratizată, bazată pe conștiința rațională „a avea”.

Dl Ion BOTGROS a reușit să edifice, de-a lungul timpului, o școală științifică în domeniul educației – dovadă sunt doctoranzii, masteranzii pe care i-a ghidat, tezele de recalificare. Abilitat cu dreptul de conducător de doctorat la specialitatea *Pedagogie generală*, probleme ce au fost dezvoltate în tezele de doctorat:

- *Conceptualizarea și proiectarea disciplinei integrate Științe în învățământul gimnazial*, elaborată de Adelhaida Kerekeș. Cercetarea în cauză este consacrată problemei formării gândirii integralizate a elevilor la clasele primele gimnaziale printr-un curriculum integralizat, la disciplina Științe. Actualitatea investigației este determinată de procesul de integralizare a cunoașterii științifice moderne ca și de tendințele de integralizare a demersului educațional modern, ambele înscriindu-se prin definiție și în procesele de globalizare și europenizare a modernității. Curriculumul disciplinei școlare Științe reprezintă un construct teoretic-aplicativ, care integrează cele trei discipline tradiționale la nivel teleologic, conținuturile și tehnologiile educaționale, pe principii ale cunoașterii integralizate și ale interdisciplinarității.
- *Formarea competenței de cunoaștere științifică la liceeni în context inter / transdisciplinar*, elaborată de Ludmila

Franțuzan. Cercetarea realizată în cadrul tezei de doctor în pedagogie a avut ca scop elaborarea bazelor teoretice și practice ale conceptului de competență de cunoaștere științifică în educație și proiectarea unui *Model pedagogic al acestui concept în context inter / transdisciplinar*. Noutatea științifică a cercetării rezidă în definirea conceptelor pedagogice fundamentale: *competență școlară*, în general și *competență de cunoaștere științifică*, în special. Aceste concepte fiind implementate în procesul educațional, devin o modalitate eficientă de formare / dezvoltare a personalității elevului în cadrul disciplinelor școlare: *Biologia, Fizica, Chimia*.

Domnul Profesor a găsit întotdeauna timp să susțină și să orienteze tinerii în cercetarea științifică prin consultări, încurajări, fiindcă succesul apare prin muncă și răbdare, deci pasiunea dezinteresată pentru munca în cercetarea științifică va aduce succesul de la sine. Iar pentru a găsi fără să cauți, trebuie, întâi de toate, să cauți fără a găsi. Orice cercetător în formarea sa are nevoie de o anumită perioadă de timp pentru a fi încrezător în ceea ce face, mai profund în gândire și mai aproape de adevăr.

Monografia, *Metodologia de optimizare a curriculumului școlar*, coordonată de dl Ion Botgros, este de sinteză a cercetărilor realizate în perioada anilor 2011-2014 în cadrul proiectului „*Moduri și procedee de optimizare a procesului educațional în învățământul preuniversitar din perspectiva societății bazate pe cunoaștere*” și vine cu o nouă abordare privind perspectiva de dezvoltare a curriculumului școlar la Educația Științifică (Matematica, Fizica, Biologia, Chimia, Informatica), Tehnologică și Fizică.

În lucrarea, *Eficiență și calitate în abordarea procesului educațional*, apărută în 2018, sunt prezentate reflecțiile teoretice și metodologice ale autorului, privind predarea-învățarea cognitivistă/constructivistă ca sistem didactic ce contribuie la formarea/dezvoltarea intelectuală a personalității elevului.

În primele trei paragrafe sunt analizate aspectele teoretice ale cunoașterii științifice și ale proceselor cognitive specifice predării-învățării constructiviste. În §4 sunt descrise aspectele conceptuale ale eficientizării procesului de predare-învățare constructivistă, care

stau la baza metodologiei unei lecții productive. În §5 este analizat conceptul „motivația învățării”, ca cea mai eficientă formă de reglare a procesului educațional.

Aceste și alte lucrări ilustrează o experiență de cercetare cu adevărat complexă, coerentă și de durată în *saltul* făcut în cercetarea pedagogică, realizată prin coordonarea sa, de la un curriculum centrat pe obiective – la un curriculum centrat pe competențe, în care *competența școlară este văzută ca un construct*, la a cărei edificare trudește educația, în general, și fiecare disciplină de învățământ, în parte, care demonstrează, totodată, faptul că omul de știință Ion BOTGROS a fost consecvent și fidel aceleiași teme în cercetare, fiind un adept ferm al curriculumului axat pe competențe și a posibilităților reale de dezvoltare a acestuia prin intermediul implementării unei pedagogii axate pe formarea-evaluarea de competențe.

Cercetare științifică a profesorului Ion Botgros este materializată în circa 280 de lucrări, editate în țară și peste hotare, inclusiv cinci monografii, 70 de articole publicate în reviste naționale, 52 de manuale școlare editate în limba rusă și română, 15 documente de politici educaționale pentru disciplina *Fizica* (treapta gimnazială și cea liceală) și *Științe* (clasele a II-a, a IV-a și a V-a), 42 de ghiduri metodologice pentru profesori, participări active la 45 de conferințe naționale și internaționale, cu comunicări în domeniul educației.

Simpozionul *Pedagogic Internațional Tehnologii Didactice Moderne*: I. Botgros, dr., conf. univ., N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct, V. Țimpău (IȘE, 2016).

T. Cazacu, dr., M. Hadîrcă, dr., conf. cerc., I. Botgros, dr., conf. univ., V. Bâlici, dr., conf. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ. la prezentarea de carte *Ion Botgros: puterea de a fi tu însuși. Interferențe științifice și spirituale* (IȘE, 24 august, 2017.)

În calitate de membru al Consiliului Științifico-Didactic din cadrul IȘE, al Colegiului de Redacție al revistei *Univers Pedagogic*, de Secretar Științific în cadrul Seminarului Științific de Profil la specialitatea *Pedagogie generală*, Ion Botgros a demonstrat corectitudine în promovarea adevărului științific.

Întâlnirea mea cu profesorul Ion Botgros s-a produs în anul 2004, când m-am angajat la IȘE. Era mereu înconjurat de multe cărți și manuscrise, fiind în acea perioadă șeful sectorului *Curriculum*.

Discutam adesea intens pe diverse teme: *despre cunoașterea științifică, despre competența școlară, despre umanizare, integralizare și, desigur, despre frumusețea infinită a universului*. Aceste discuții generau idei, dezvoltate, ulterior, în articole științifice, publicate la nivel național și internațional.

Am avut onoarea să fiu coautor cu Domnia Sa la diverse studii: *„Competența școlară – un construct educațional în dezvoltare”* (2010), *„Metodologia de optimizare a curriculumului școlar”* (2015), precum și la *Ghidul Metodologic „Competența de cunoaștere științifică – sistem organizator”* (2015), la care a trudit în calitate de coordonator.

De la Domnul Profesor am avut cele mai valoroase lecții de *Demnitate, Verticalitate, Onestitate, Perseverență și Optimism*. Am învățat că pentru a fi tu însuși, trebuie să *te reinventezi* permanent prin dăruire și efort.

Drumul cunoașterii pe care l-a parcurs, i-a oferit certitudinea împlinirii. Cităm din lucrarea scrisă la a 75-a sa aniversare: *„Pentru*

mine tendința de a cunoaște a fost mereu prioritară. Cercetarea științifică este domeniul în care mă regăsesc și renasc spiritul. Este domeniul în care m-am format inițial și în care mă autodesăvârșesc continuu. Nu am avut niciodată regret la specialitatea pe care am îmbrățișat-o, pentru că aceasta este chemarea mea.”

Prin propriul exemplu, dl Ion BOTGROS a demonstrat că un Om de Știință este un Om cu identitate, cu personalitate, iar propria personalitate este cea mai mare valoare pe care o poți agonisi.

AURELIA RĂILEANU: UN NUME NOTORIU PENTRU ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Elizaveta GLOBA,
bibliotecar principal,

Institutul de Științe ale Educației

Aurelia Răileanu, doctor, conferențiar universitar al Institutului de Științe ale Educației, s-a născut la 14 decembrie 1942 în comuna Iargara, Leova, a absolvit școala medie din satul natal cu mari reușite la învățatură. Și-a realizat studiile la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău. După facultate, și-a desfășurat activitatea ca profesoară de fizică și matematică, apoi ca metodist la Direcția de învățământ Leova. Se învrednicește de titlurile de lector superior, conferențiar, prorector pentru activitatea științifică, activând la Institutul Republican de Perfecționare a Cadrelor Didactice din anul 1974.

Metamorfoza s-a produs în ritmuri rapide. Aurelia Răileanu asuștinut teza de doctor, a realizat prelegeri la cursurile de formare profesională la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice. De asemenea, a scris diverse lucrări științifice, manuale, ghiduri și alte materiale didactice în domeniul matematicii, activând în cadrul Institutului de Științe ale Educației Institutului de Științe ale Educației.

Aurelia Răileanu a susținut teza de doctor în pedagogie la Moscova, iar mai târziu a obținut titlu de conferențiar universitar.

În calitate de șef laborator *Evaluare* din cadrul Institutului de Științe ale Educației și de coordonator a mai multe lucrări

A activat 55 de ani în domeniul cercetării, fiind autor al unui impresionant număr de lucrări științifice și didactice, iar în data de 2 octombrie 2020, profesorul Ion Botgros a plecat într-o altă dimensiune. Probabil, spațiul fizic a devenit prea mic pentru explorare, de aceea Domnia Sa a hotărât să investigheze *Teoria cunoașteri* în Universul infinit.

științifice, autoritatea sa profesională a câștigat sensuri teoretice și practice deosebite prin publicarea lucrării științifice *Sistemul de evaluare în învățământul preuniversitar din Republica Moldova* (2006). În lucrare, Aurelia Răileanu abordează problema dezvoltării și implementării a unor repere psihopedagogice și metodologice privind sistemul de evaluare în învățământul general. Metodologia și instrumentele de evaluare, propuse de doctorul conferențiar, au fost validate pe cale experimentală în școli din republică, în procesul de predare-învățare-evaluare.

Alături de Ion Achiri, Aglaida Bolboceanu, Ion Spinei, autorii și coordonatorii lucrării *Concepția evaluării rezultatelor școlare în instituțiile de învățământ preuniversitar din Republica Moldova* (2002), document conceptual de bază pentru desfășurarea celor mai importante acțiuni ale evaluării elevilor din învățământul general, Aurelia Răileanu contribuie și ea la dezvoltarea ideilor esențiale care stau la baza acestei opere științifice.

O problemă stringentă, pe care dumnezei a abordat-o în cadrul conferințelor, sesiunilor și simpozioanelor naționale și internaționale a vizat elaborarea unui model al sistemului de evaluare în școală. În plus, conferențiarul universitar, doctorul în pedagogie Aurelia Răileanu s-a remarcat printr-o bogată activitate științifică.

Aurelia Răileanu a fost conducător al tezelor de doctor în pedagogie *Elemente de teorie a mulțimilor în cursul preuniversitar de matematică din Germania (2006)*; *Методология изучения элементов аналитической геометрии (2006) etc.*, este autor a peste 160 de lucrări metodice și științifice, în care tratează reforma conținuturilor învățământului general la matematică, problemele de pregătire matematică a elevilor prin sistemul de colocvii, planificarea rezultatelor instruirii la matematică, reperatele conceptuale și metodologice ale reformei conținuturilor învățământului preuniversitar la matematică, curriculum disciplinar. Este printre primii promotori ai reformei curriculare pentru integrarea ariei curriculare „Matematica și Științe”.

Cunoscând trăirile retrospective filtrate prin conștiința educatului, doctorul în pedagogie Aurelia Răileanu s-a îngrijit ca prin instruire să dezvolte gândirea matematică a elevilor și a insistat, fiind primii autori și cercetători în acest sens, asupra unei modificări în învățarea în clasă a raportului informație-formație. „Vă îndemn să

descifrați enigmele matematicii, să învățați a calcula și judeca cât mai rațional, rapid și corect!”, sfătuiește ea elevii în paginile manualelor de matematică.

Aurelia Răileanu a înțeles că *arta evaluării* în învățământul general în Republica Moldova trece prin schimbări progresive: inovații în didactică, vizibile în aria Curriculum-ului de matematică pentru învățământul primar și gimnazial. Activă, perseverentă, instruită și merituoasă, Aurelia Răileanu a reușit să stabilească un climat profesional de lucru cu colegii de echipă: Maria Hadîrcă, Svetlana Chițu, Svetlana Nastas, Antonina Rusu, Constantin Vasilioglo, Ecaterina Rotaru, Nadejda Olteanu ș.a.

Deschizător de drumuri în sistemul de evaluare în învățământul general în conformitate cu imperativele timpului și codul etic profesional, Aurelia Răileanu va fi privită în lumini extrem de apreciative, întrucât comunitatea didactică și științifică a fost și este în căutarea permanentă a unor modele de promovare a politicilor educaționale de evaluare în instituțiile de învățământ.

JURNALUL DE BORD AL PROFESORULUI VASILE SUCEVEANU

Vasile Suceveanu s-a născut la 3 octombrie 1944, în satul Suceveni, județul Storojineț, Regiunea Cernăuți, România, actualmente raionul Cernăuți, Ucraina. În anii 1951-1958, a studiat la școala de șapte ani din satul natal, iar în anii 1958-1961 – la școala medie din satul Carapciu, raionul Hliboca din aceeași regiune.

A făcut disidență, refuzând să participe la activitățile organizației comsomoliste, fapt pentru care a avut dificultăți privind admiterea la universitate. Datorită intervenției ONU și înlocuirii cadrelor de

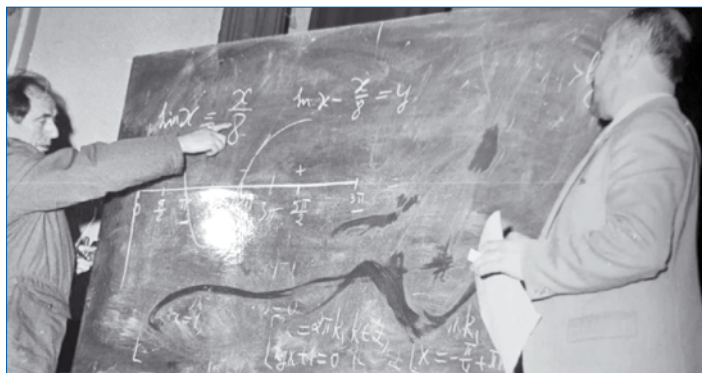
partid și comsomoliste din Regiunea Cernăuți, efectuată la ordinul lui Nikita Hrușcirov, a reușit să finalizeze studiile. A absolvit Facultatea de Matematică a Universității de Stat din Cernăuți, în anul 1969.

După absolvire, a activat în funcția de colaborator la Universitatea de Stat din Cernăuți (1969-1970).

A urmat aspirantura, la Facultatea de Mecanică și Matematică a Universității de Stat „M. Lomonosov” din Moscova (1970-1973), la Catedra *Teoria plasticității*, înființată și condusă în acei ani de academicianul Iurii N. Rabotnov.

Ulterior, a activat în funcțiile de inginer superior (1973-1976), colaborator științific (1976-1982), colaborator științific superior

Ion ACHIRI,
doctor, conferențiar universitar,
Elena PRUNICI,
asistent universitar,
Institutul de Științe ale Educației

V. Suceveanu, dr.conf. univ., în cadrul cursurilor de perfecționare a cadrelor didactice din R. Moldova (1998)

(1982-1986) la Institutul de Matematică al Academiei de Științe a Moldovei. A obținut titlul științific de doctor în științe fizico-matematice (1977), la Universitatea de Stat din Kuibîșev (Rusia), având drept conducători științifici ai tezei de doctorat pe prof. dr. hab. conf. univ. V. I. Danilovskaia și pe prof. dr. hab. conf. univ. V.G. Ceban.

Începând cu 26 aprilie 1989, Vasile Suceveanu a activat în funcția de conferențiar universitar la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Chișinău. În anii 1992 – 1996, a fost șef al Catedrei *Didactica Științelor Naturale*, în perioada 1996-1999, fiind șef al Catedrei *Discipline Exacte și ale Naturii*, apoi, în perioada 1999 – septembrie 2009 – șef al Catedrei *Matematică și Științe* la Institutul de Științe ale Educației.

Activitatea științifică și metodică a lui Vasile Suceveanu se rezumă la cercetarea problemelor de matematică, în special în *Teoria numerelor* și *Mecanica corpului solid*. A elaborat metode noi de rezolvare a unor ecuații. Este autor a circa 200 de lucrări științifice și didactice, publicate în țară și peste hotare (Ucraina, Rusia și România), inclusiv a 8 monografii și 10 broșuri, dedicate matematicii și metodicii predării matematice.

Lucrările științifice ale profesorului V. Suceveanu, dr., conf. univ.

DI V. Suceveanu este autor a peste 40 de articole, publicate în ziare și reviste de specialitate din Republica Moldova, Ucraina, Rusia și România.

Este deținător al următoarelor brevete de invenție:

- Brevetul de invenție nr.2378 *Metoda de determinare a parametrilor pentru crioaplicare* (2004);
- Brevetul de invenție nr.2419 *Metoda de tratament al tumorilor maligne și locul de răspândire* (2008).

Un impact favorabil asupra formării profesionale continuie a cadrelor didactice la matematică și asigurarea cu suport științifico-didactic necesar activității profesionale a acestora l-a avut revista *Foaie Matematică*, fondator și redactor-șef al căreia a fost Vasile Suceveanu. Profesorii de matematică au învățat, pe parcursul celor 14 ani de editare (1993-2007), multe lucruri de valoare din publicațiile acestei reviste.

În revista *Foaie Matematică* Nr.5 din anul 2004, profesorul Vasile Suceveanu s-a remarcat prin articolul *O demonstrație „greșită” pentru numere prime neobservată timp de două milenii*.

Revista *Foaie Matematică* a fost o publicație periodică de valoare, absolut necesară, atât pentru profesorii de matematică din Republica Moldova, cât și pentru cei de peste hotarele ei (Ucraina, Rusia și România), iar meritul major în acest context îi aparține profesorului Vasile Suceveanu. În 2003, la Întreprinderea de Stat *Poșta Moldovei* a apărut marca poștală cu prilejul jubileului de 10 ani de activitate (1993-2003) a revistei *Foaie Matematică*.

Revista și marca emisă de ÎS Poșta Moldovei cu prilejul jubileului de 10 ani ai revistei *Foaie Matematică*

La apariția ultimei ediții a revistei *Foaie Matematică*, profesorul Vasile Suceveanu a donat 72 de reviste Muzeului Pedagogic Republican al Ministerului Educației și Tineretului. Din 2007, revista a fost publicată în varianta online pe: www.fmatem.moldnet.md.

În perioada 1986-1999, doctorul în științe fizico-matematice, conferențiarul universitar Vasile Suceveanu a fost conducătorul Seminarului Republican al Profesorilor de Matematică din Republica Moldova. În cadrul ședințelor acestuia, se discutau probleme importante referitoare la predarea-învățarea-evaluarea matematicii în învățământul general.

În calitate de membru al *Societății de Matematică din Republica Moldova*, Vasile Suceveanu a participat la diverse conferințe și simpozioane naționale și internaționale. În martie 2006, i s-a oferit *Diploma de Fidelitate* din partea Societății de Matematică și a Consiliului Olimpic de Matematică. În ianuarie 2007, s-a învrednicit de Diplomă pentru aportul adus la promovarea activităților cu caracter competitiv la matematică, cu ocazia Ediției jubiliare a IX-a a Concursului Memorial de Matematică *Constantin Spătaru*.

Pentru merite deosebite, Vasile Suceveanu a fost decorat cu: medalia *Expoziției Unionale a Tineretului* (Moscova, 1956), Medalia *20 de ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei 1941-1945* (1965), Medalia *Meritul Civic* (1996).

Comunitatea pedagogică, profesorii de matematică din Republica Moldova apreciază cu pietate aportul profesorului Vasile Suceveanu, doctor, conferențiar universitar, adus atât în domeniile matematicii, metodicii predării matematicii și perfecționării cadrelor didactice, cât și în privința asigurării științifico-didactice a acestora, prin intermediul revistei *Foaie Matematică*, a *Seminarului republican al profesorilor de matematică*.

Începând cu anul 2015, în Chișinău, se desfășoară Concursul *Foaie matematică*. În memoria lui Vasile Suceveanu, organizat de Asociația ICAR. Competiția organizată este un concurs la care se poate înscrie orice elev, fără a i se cere o recomandare de la profesori sau de la instituția în care învață. Scopul organizatorilor constă în promovarea interesului și motivației pentru studierea matematicii și științelor reale, precum și atragerea atenției societății și a factorilor de decizie privind problema accesului copiilor dotați la studii de calitate.

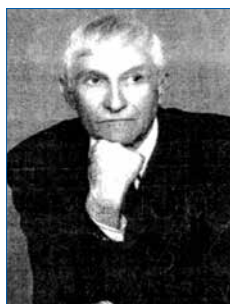
Concursul *Foaie matematică*. În memoria lui Vasile Suceveanu este organizat în cadrul proiectului *Promovarea interesului pentru disciplinele reale în învățământul general*, implementat de Asociația Obștească ICAR, cu sprijinul financiar al Fundației *Soros Moldova*, Departamentul *Buna Guvernare*. Scopul general al proiectului este creșterea calității procesului de învățare a științelor reale, în cadrul căruia elevii au posibilitatea să-și dezvolte cunoștințele și competențele în domeniul matematicii, accentul fiind pus pe copiii din grupurile cu risc sporit. Totodată, proiectul presupune dezvoltarea competențelor profesionale a profesorilor din domeniul științelor reale.

V. Suceveanu, dr. conf. univ., în cadrul seminarului republican al profesorilor de matematică din Republica Moldova, din februarie 2006 (LT „Julia Hasdeu”, Chișinău)

ION BOIAN – NUME DE NOTORITATE ȘTIINȚIFICĂ ÎN DOMENIUL EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT

Elizaveta GLOBA,
bibliotecar principal,
Institutul de Științe ale Educației

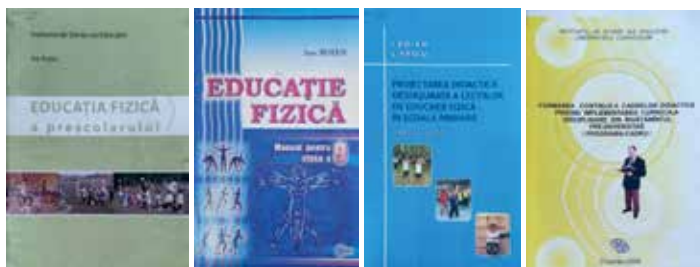

O viață de idei, concepte, teorii și acțiuni în vederea dezvoltării și orientării învățământului spre fortificarea sănătății elevilor din instituțiile de învățământ general din Republica Moldova – aceasta a fost viața doctorului în pedagogie, Ion Boian. Spirit enciclopedic, deschizător de drumuri în știința educației fizice și sportului, creator al modului sănătos de viață al elevului, om de

o rară noblețe sufletească, cercetătorul Ion Boian a lăsat moștenire o operă vastă și un adevărat model de viață în procesul de predare-învățare-evaluare la lecțiile de educație fizică.

Ion Boian, competitor la Institutul de Cercetări Științifice în domeniul pedagogiei din Kiev susține teza de doctor în pedagogie *Educarea la elevii din clasele superioare a tendinței spre perfecțiune fizică*” în anul 1985.

Mai mult de o jumătate de secol, doctorul în pedagogie, Ion Boian, a realizat cercetări cu rezultate materializate în numeroase lucrări metodico-științifice, manuale, suporturi didactice, recunoscute în instituțiile preșcolare și în instituțiile învățământului general, dintre care: *Educația fizică a preșcolarului* (2009), *Proiectarea didactică desfășurată a lecțiilor de educație fizică în școala primară (clasele I-a – a IV-a)*, (2012) etc.

Lucrările științifice ale doctorului în științe pedagogice I. Boian

Înzestrat cu o autentică vocație a cercetării științifice, asociată cu aplicarea rezultatelor într-o viziune sistemică, Ion Boian, doctor în pedagogie, cercetător științific coordonator, a contribuit la modernizarea *Curriculumului Național pentru învățământul gimnazial și liceal*, la dezvoltarea *Concepției didactice a educației fizice*, la fortificarea sănătății și la dezvoltarea fizică a elevului.

Curriculum la educația fizică (autor Ion Boian, dr.)

Spiritul său creativ a fost implementat cu succes în formarea profesională continuă a cadrelor didactice de educație fizică, atât de către Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, cât local, în raion, în municipiu, în școală (cu asistări la lecții, discuții, schimb de opinii și experiență etc.), precum și în organizarea seminarelor de formare a formatorilor.

Printre succesele doctorului în pedagogie Ion Boian am putea nominaliza elaborarea caracteristicilor de formare a capacităților intelectuale, dezvoltarea intereselor față de educația fizică, stimularea formării aptitudinilor. În lucrările științifice, studiile și articolele consacrate sporirii nivelului de pregătire psihomotrică, conștientizării procesului de instruire, Ion Boian propune

programarea în cadrul lecțiilor a exercițiilor speciale, cu efect combinat, precum și activitatea independentă a elevului în afară de lecție. În acest scop, profesorul Ion Boian motivează organizarea elevului la lecție, îmbinând activitatea de călire a organismului, formarea deprinderilor de autoevaluare a rezultatelor personale, practicarea exercițiilor fizice speciale, apoi și a celor din probele de atletism, a elementelor din gimnastică.

Drept urmare a valoroaselor cercetări științifice, pe care le-a realizat la Institutul de Științe ale Educației (1971-2016) în calitate de cercetător științific coordonator, doctorul Ion Boian a publicat peste 130 de lucrări științifice. Anii de consacrare i-au adus titlul de „Eminent al Învățământului din RSSM„ (1975), Medalia „Veteran al Muncii” (1986), Diploma și Medalia UNESCO (1995), „Om Emerit al Republicii Moldova” (1996), Ordinul „Gloria Muncii” (2001).

Recunoștință pentru activitate științifică prodigioasă a doctorului în științe pedagogice I. Boian (1975-2001)

Aceste merite vorbesc de la sine despre întreg aportul savantului la prosperarea educației fizice în Republica Moldova. Ion Boian spunea că din adolescență a înțeles că *pentru a realiza lucruri serioase, trebuie mai întâi să faci studii serioase și să te dedici totalmente domeniului.*

Unul dintre experții de cea mai mare valoare din republică, Ion Boian, de-a lungul anilor, a participat la diverse foruri și activități cu caracter metodic-științific, a fost președinte al Comisiei de Stat pentru examenele de absolvire la Institutul Național de Educație Fizică și Sport (la studenți, masteranzi, doctoranzi); referent științific oficial la teze de doctorat (specialitatea 13.00.04, în Consiliul Științific Specializat al I.N.E.F.S), președinte și membru al Comitetului organizatoric pentru desfășurarea Olimpiadei Republicane Școlare la educația fizică, președinte al Comisiei Republicane de Evaluare a competențelor profesorilor de educație fizică pretendenți la grade didactice.

Înflăcărat promotor al exercițiului fizic, al culturii sănătății, modului de viață sănătos, slova lui valorează și azi, chemând spre o lumină a profunzimilor.

Înalt, zvelt, cu o ținută dărză, rezistent și puternic – așa îl vor păstra mereu în memorie cadrele didactice, amintindu-și cum gândul bun e ca o sămânță din care, îngrijită cum se cuvine, răsare și crește în cuvântul înțelept spre a rodi în fapte de folos cât mai multor pedagogi de educație fizică.

EVOCĂRI FOTOGRAFICE

Colaboratorii IȘE de Ziua Internațională a lucrătorilor din învățământ (IȘE, 2021)

N. Melnic, dr., L. Franțuzan, dr., conf.cercet., O. Paladi, dr., conf univ., N.Vicol, dr., cof. Univ., A. Afanas, dr., conf.univ., E. Berlinschi, E. Puzur, dr., O. Vasilache la Simpoziionul științific transfrontalier (IȘE, 2021)

I. Achiri, dr., conf.univ., V. Andrieș, dr., V. *Tințari*, N. Petrovski, dr. hab., conf. univ., A. Afanas, dr., conf. univ., L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., N. Nicol, dr., conf. univ., A. Paniș, dr., conf. univ., V. Clichici, dr., N. Melnic, dr., O. Paladi, dr., conf. univ., O. Vasilache, A. Cucer, dr., conf. cercet., L. Franțuzan, dr., conf. cercet., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Ceban, dr. după Conferința științifică internațională (IȘE, 2020)

I. Lupu, dr. hab., prof. univ., E. Coropceanu, dr., prof. univ., T. Callo, dr. hab., prof. univ., V. Țvirunc, dr. hab., prof. univ., L. Pogolșa, dr. hab., prof. univ., C. Popovici, ministru MECC, I. Racu, dr. hab., prof. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ. (IȘE, 2019).

N. Vicol, dr., conf. univ., A. Afanas, dr., conf. univ., Ș. Isac, dr., conf. univ., V. Tîțari
 în cadrul ședinței sectorului de cercetare *Managementul formării profesionale continue* (IȘE, 2019)

N. Bucun, dr. hab., prof. univ., E. Coropceanu, dr., prof. univ., L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ.,
 A. Silvestru, *Doctor Honoris Causa IȘE*, I. Filip, poet, dramaturg, Vl. Guțu, dr. hab., prof. univ. ș.a.

Colaboratorii IȘE în cadrul unui eveniment instituțional organizat în anul 2017

A. Bolboceanu, dr. hab., prof. cercet., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., V. Cojocaru, Doctor Honoris Causa IȘE, V. Cojocaru, dr., conf. univ., R. Solovei, dr., conf. univ., E. Globa, A. Afanas, dr., conf. univ. ș.a.

N. Păslari, reporter Centrul Unvers Pedagogic, E. Globa, bibl. Princ., în cadrul prezentării de carte la IȘE cu ocazia aniversării a 75-a dr., conf. univ. Ion Botgros (IȘE, 2017).

N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Pogoșă, dr. hab., conf. univ., L. Drumea, UNESCO Moldova, O. Paladi, dr., conf. univ., V. Belâi, șef CRDIP, N. Vicol, dr., conf. univ. la Conferința științifică internațională (IȘE, 2017).

E. Globa, bibl. princ., M.Marin, dr., conf.univ., N. Dabija, scriitor, N. Vicol, dr., conf. univ., V. Pascari, dr., conf. univ. În cadrul unei prezentări de carte la biblioteca IȘE (2017).

A. Afanas, dr., conf. univ., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Pogoșă, dr. hab., conf. univ., D. Patrașcu, dr. hab., prof. univ., N. Vicol, dr., conf. univ., (IȘE, 2016).

În cadrul unui proiect al Ministerului Educației, delegația coreană oferă IȘE o clasă de calculatoare.
L. Pogoșă, dr. hab., conf. univ., I. Grosu, vice-ministru ME, N. Vicol, dr., conf. univ. (IȘE, 2015)

Colaboratorii IȘE la evenimentul *Noaptea Cercetătorului*, organizat de AȘM: E. Furdui, L. Pavlencu, dr., S. Nastas, V. Țințari, A. Afanas, dr., dr., L. Cebanu, S. Duminică, C. Straistari- Lungu, I. Botgros, dr., conf. univ. ș.a. (2016).

Aniversarea a 75-a de la fondare a Institutului de Științe ale Educației, organizată în cadrul AȘM (2016).

Înmânarea Diplomei Ministerului Educației A. Paniș, dr., conf. univ. de către C. Fusu, Ministru al Educației, (2016).

Înmânarea Diplomei Ministerului Educației E. Puzur, dr., de către C. Fusu, Ministru al Educației, (2016).

Înmânarea distincției AȘM dlui N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct IȘE de către A. Hanganu, Secretar General al AȘM (2016).

Ședința solemnă consacrată Aniversării a 75-a de la fondare a Institutului de Științe ale Educației, organizată la AȘM: colaboratorii institutului, Doctorii Honoris Causa IȘE și invitații de onoare(2016)

V. Crudu, dr., șef Direcție ME, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., Vi. Mija, șef CRDIP, D. Usaci, spec. princ. ME, N. Bucun, dr. hab., prof. univ., T.Gherștega, spec. princ. ME (IȘE, 2015).

Simpozion pedagogic privind implementarea metodologiei *Evaluării criteriale prin discriptori în învățământul primar*: M. Marin, dr., conf. univ., D. State, V. Gaiciuc, spec. princ. ME, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., N. Vicol, dr. conf. univ. ș.a. (IȘE, 2015)

Conferința științifică internațională *Eficiențizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne*: L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ. director IȘE; Vladimir Guțu, dr. hab., prof. univ. USM – Doctor Honoris Causa IȘE; N. Bucun, dr. hab., prof. univ., director adjunct IȘE (2014).

L. Nicolăescu-Onofrei, dr., conf. univ., Viceministru ME, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., director IȘE, V. Chicu, șef direcție, ME, M. Sandu Ministru ME (IȘE, 2014)

N. Vicol, dr., conf. univ., director adjunct, L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., director, I. Achiri, dr., conf. univ. (IȘE, 2014).

Consiliul Științific Specializat în cadrul susținerii tezei de doctor, S. Cemortan, dr. hab., prof. univ. –președinte, V. Andrițchi, dr.hab., conf.univ. – secretar științific, I. Achirii, dr., conf. univ., I. Botgros, dr., conf. univ., V. Bălci, dr. ș.a. (IȘE, 2013)

N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Pogoșă, dr. hab., conf. univ., L. Nicolăescu-Onofrei, viceministru ME, academicianul I. Guceac, vicepreședinte AȘM, N. Vicol, dr., conf. univ. în cadrul Conferinței Științifice Internaționale (IȘE, 2014)

Membrii Consiliului Științifico-Didactic: Șt. Isac, dr. conf. univ., I. Achirii, dr. conf. univ., I. Botgros, dr. conf. univ., S. Luca, A. Afanas, dr., N. Bucun, dr. hab., prof. univ., L. Pogolșa, dr. hab., conf. univ., N. Vicol, dr. conf. univ., M. Hadîrcă, dr. conf. cerc., T. Cazacu, dr., V. Mija, R. Solovei, dr. conf. univ., V. Bălîci, dr. (IȘE, 2014)

L. Pogolșa, dr., conf. univ., director, L. Bujor, Ministrul Educației, I. Negrei, Vice-primministru, V. Dolha, președinte AGIRo (IȘE, 2009).

Colaboratorii Institutului de Științe ale Educației: E. Coroi, dr., director, N. Vicol, dr., conf. univ., (2006)

I. Hadârcă, poet, publicist, V. Păslaru, dr. hab., prof. univ., Șt. Isac, dr., conf. univ. et.al. (IȘE, 2006)

E. Coroi, dr., conf. univ., S. Cemortan, dr. hab., prof. univ., L. Mocanu, dr., conf. univ. **ș.a.** la IȘE

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Arhiva Națională a Republicii Moldova*. Fond R 3120 (Institutul de perfecționare a învățătorilor, 1945-19590), inv. 1, d. 68; 128; 130; 140; Fond R 3120 (Institutul de cercetări științifice în domeniul pedagogiei), inv. 1, d. 139; 145.
2. *Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova*, Fond 51, inv., 2, d. 147.
3. Coroi E., Vicol N. *Institutul de Științe ale Educației*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. CȘME „Univers Pedagogic”), 2006. 244 p. ISBN 978-9975-9560-2-4.
4. *Crearea și consolidarea sistemului de învățământ superior în RSSM. Studiu, documente și materiale*. Editor Liliana Rotaru, Chișinău, Lexon – Prim, 2021.
5. *Enciclopedia Moldovei*: (în vol.) / Acad. De Științe a Moldovei, Bibl. Șt. (Inst) „A. Lupan”, col. șt.-red.: Gh. Duca (et al.). Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, 2017.
6. *Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 de ani de activitate, 20-21 octombrie 2016. Coord. șt.: Lilia Pogolșa [et al.]; Chișinău: Institutul de Științe ale Educației (Tipogr. „Impressum”), 2016. 370 p. ISBN 978-9975-48-104-5.
7. Pogolșa L., Bucun N., Vicol N. *Institutul de Științe ale Educației: prin ani cu destoinicie (1941-2016)*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. „Impressum”), 2016. 116 p. ISBN 978-9975-48-105-2.
8. Pogolșa L., Bucun N., Vicol N. *Publicații ale Institutului de Științe ale Educației, (2007-2016)*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. „Impressum”), 2016. 240 p. ISBN 978-9975-48-103-8.
9. Pogolșa L. Argumentum. În: *Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 de ani de activitate, 20-21 octombrie 2016. Coord. șt.: Lilia Pogolșa [et al.]. Chișinău: IȘE, „Impressum”, 2016, pp. 3-8, ISBN 978-9975-48-104-5.
10. Pogolșa L., Paladi O., Vicol N. *Publicații ale Institutului de Științe ale Educației, (1941- 2021)*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. „Print-Caro SRL”), 2021. 240 p.
11. *Republica Moldova. Enciclopedie*. Ediție specială consacrată aniversării a 25 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan”, (Institut), 2017.
12. Rotaru L. Organizarea învățământului superior pedagogic în RSS Moldovenească 1944–1945. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. Iași-Chișinău, 2020.
13. *Культура Молдавии за годы советской власти. Сборник документов в 4 томах, Том 2*. Кишинев: Изд. „Штиинца”, 1984.

REZUMAT

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI (1941-2021)

În anul 2021 – an aniversar cu o deosebită conotație – Institutul de Științe ale Educației (IȘE) sărbătorește 80 de ani de la fondare (1941). În premieră, evenimentele sunt marcate în cadrul a Anului IȘE, care include manifestări științifice naționale și internaționale, desfășurate pe domeniile de competență ale Institutului – Cercetare și Formare Profesională Continuă.

Primele date despre Institut, precum necesitatea întreprinderii unor măsuri de către Comisariatul Poporului pentru Învățământ al RSSM (înființat la 23 august 1940), sunt consemnate în anul 1940, fiind orientate spre instituirea unei instituții metodico-științifico-educative. În această perioadă, în Chișinău, au fost întrunite condițiile necesare pentru deschiderea unei instituții de perfecționare a cadrelor didactice. Conform datelor Arhivei Naționale a Republicii Moldova, în fondul de documente este certificat anul 1941 drept începutul activității *Institutului de Perfecționare a Învățătorilor*, reorganizat în 1962, în *Institutul de Perfecționare și Calificare a Cadrelor Didactice*.

La 14 ianuarie 1946, autoritățile centrale au aprobat Hotărârea de constituire a *Institutului de Cercetări Științifice al Școlilor*, reorganizat, în 5 martie 1951, în *Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Pedagogiei*, care prin Hotărârea Republicii Moldova din februarie 1991 a fost reorganizat în *Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice*, ca unitate științifică a Ministerului Învățământului din Republica Moldova.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului R.Moldova nr. 683 din 23 iulie 1999, prin comasarea a trei instituții: *Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice*, *Institutului de Perfecționare și Calificare a Cadrelor Didactice și filiala din Tiraspol*, a fost creat *Institutul de Științe ale Educației (IȘE)*.

Activitatea Institutului este confirmată în Statutul IȘE, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului și Educației și Științei, din 4 aprilie 2000. În dispozițiile și obiectivele generale ale activității Institutului, se stipulează că IȘE este o instituție de importanță națională de cercetare în domeniul educațional pe lângă Ministerul Educației și Științei. Ca unitate integrantă a centrelor științifice, Institutul, reprezintă cercetarea din domeniul științelor educației și învățământului postuniversitar al cadrelor didactice în relațiile

cu organizațiile internaționale și instituțiile similare din alte țări, în baza obiectivelor majore: cercetarea, proiectarea, implementarea și evaluarea politicilor educaționale, formarea complexă specială și continuarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar.

Printre competențele de bază ale Institutului pot fi enumerate următoarele: răspunderea la idealul, scopul și imperatiile sociale, culturale și spirituale aferente educației prin desfășurarea cercetărilor în domeniul educațional și asigurarea științifică a implementării rezultatelor în practica pedagogică și managerială; asigurarea didactică și metodologică a funcționării și dezvoltării sistemului de învățământ preuniversitar; coordonarea și efectuarea la scară națională a perfecționării cadrelor didactice; *elaborarea/constituirea doctrinei politice a statutului în domeniul învățământului și educației*; încheierea acordurilor de colaborare științifică; asigurarea pregătirii postuniversitare; organizarea și desfășurarea cursurilor de perfecționare; participarea la elaborarea programelor de atestare a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar; desfășurarea și propagarea experiențelor educaționale; pregătirea formatorilor.

Astăzi, Institutul de Științe ale Educației exercită rolul de consultant strategic al Ministerului Educației și Cercetării la stabilirea priorităților în domeniul educațional; consultă proiecte de acte normative și documente reglatorii privind învățământul general; elaborează previziuni asupra dezvoltării cercetării fundamentale și aplicative în domeniul educațional; elaborează strategii privind formarea continuă a cadrelor didactice și manageriale din învățământul general și profesional tehnic; elaborează și prezintă Ministerului Educației și Cercetării raportul privind rezultatele științifice, care reflectă modul de implementare a acestora la nivel național; acțiuni și responsabilități care este necesar a fi îndeplinite în comun pentru modernizarea și dezvoltarea învățământului general.

Almanahul aniversar, elaborat de comun acord de un grup de cercetători și cadre științifico-didactice de la Institutul de Științe ale Educației, este destinat să răspundă la mai multe întrebări și provocări ale timpului, inserând în paginile sale valoroase informații despre activitatea Institutului și angajaților acestuia: cercetători, cadre științifico-didactice, pe parcursul anilor.

SUMMARY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES (1941-2021)

2021 is a special anniversary year for the Institute of Educational Sciences that celebrates 80 years since its founding in 1941. For the first time in the history of this institution, there are held a series of national and international scientific events within 'Institute of Educational Sciences Year', having at the basis the primary goals and objectives of the Institute, namely, Research and Continuous Professional Development.

The first information about the Institute, created as a necessity to improve the Education in the Moldovan Soviet Socialist Republic by the People's Commissariat (founded on August 23, 1940), is recorded in 1940 and mentions the founding of a methodological-scientific-educational institution. The necessary conditions were created for the opening of an institution for the training of teachers in Chisinau. According to the data presented by the National Archive of the Republic of Moldova, 1941 is certified as the starting point of the Institute for Teacher Training activity, later, in 1962, named the Institute for Training and Qualification of the Teaching Staff.

On January 14, 1946, the central authorities approved the decision to create the Institute for Scientific Research of Schools, reorganized on March 5, 1951 into the Institute for Scientific Research in Pedagogy. According to the Decision of the Republic of Moldova of February 1991, the above-mentioned institution was reorganized into the Institute of Pedagogical and Psychological Sciences as a scientific body of the Ministry of Education of the Republic of Moldova.

In accordance with the Government Decision of the Republic of Moldova no. 683 of July 23, 1999, the Institute of Educational Sciences was founded by merging three institutions such as the Institute of Pedagogical and Psychological Sciences, the Institute for Training and Qualification of the Teaching Staff and Tiraspol branch of the Institute.

The activity of the Institute is confirmed in its Statute, approved by the Decision of the Ministry of Education and Science of April 4, 2000. In the general provisions and objectives section, it is stipulated that the Institute of Educational Sciences is a national research institution of great importance in the field of education, subordinated to the Ministry of Education and Science. As an integral body of

scientific centers, the Institute 'stands for' the research in the field of educational sciences and postgraduate education of teachers, representing the connection with international organizations and similar institutions in other countries based on major objectives: research, design, implementation and evaluation of educational policies; continuous professional development of pre-university teachers.

There are main competencies of the Institute to be listed as follows: responsibility for the purpose and social, cultural and spiritual requirements, related to education, research in the educational field and implementation of results in pedagogical and managerial practice; promotion of the methodological policy of the pre-university education system, its functioning and development; coordination of teacher trainings at national level; development of the political doctrine of the statute in the field of education; signing scientific collaboration agreements; coordination of postgraduate trainings; organization of professional development courses; participation in the elaboration of attestation programs for pre-university teachers; dissemination and promotion of educational experiences; guidance of teacher-trainers.

Today, the Institute of Educational Sciences plays the role of a strategic consultant of the Ministry of Education and Research in setting priorities in the field of education; consulting draft normative acts and regulatory documents on general education; elaborating predictions on the development of fundamental and applied research in the educational field; developing strategies for the continuous professional development of teachers and managers in general and technical vocational education; making and presenting to the Ministry of Education and Research reports on the scientific results, which reflect their implementation at national level; actions and responsibilities that need to be carried out jointly for the modernization and development of general education.

The anniversary almanac, being a jointly work of a group of researchers and scientists from the Institute of Educational Sciences, is intended to answer several questions and challenges of the time. It offers valuable information about the activity of the Institute and its employees (scientific and didactic researchers).

РЕЗЮМЕ ИНСТИТУТ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАУК (1941 – 2021)

В 2021 году Институт Педагогических Наук (ИПН) празднует удивительную дату – 80 лет со дня основания (1941 г.). В связи с этим событием текущий год объявлен «Годом ИПН», который подразумевает различные мероприятия на национальном и международном уровне, проводимые как Департаментом науки, так и Департаментом повышения квалификации.

Впервые о необходимости образовательного учреждения для МССР, ориентированного на создание научно-методической базы, было сказано в 1940 году, а 23 августа 1940 г. Народный комиссариат просвещения принял решение о создании научно-методического образовательного Института. В этот период в Кишиневе были созданы необходимые условия для открытия учреждения по повышению квалификации дидактических кадров.

Согласно данным национального архива Республики Молдова, в 1941 году начал свою деятельность Институт повышения квалификации учителей, преобразованный в 1962 году в Институт повышения квалификации педагогических кадров.

14 января 1946 года было утверждено решение Правительства о создании Научно-исследовательского института школ, реорганизованного 5 марта 1951 года в Научно-исследовательский институт в области педагогики, который, согласно решению Правительства Республики Молдова, в феврале 1991 года был реорганизован в Научно-исследовательский институт педагогики и психологии как научное подразделение Министерства просвещения Республики Молдова.

В соответствии с решением Правительства Республики Молдова под №683 от 23 июля 1999 года были объединены три Института: Научно-исследовательский институт педагогики и психологии, Институт повышения квалификации дидактических кадров и его филиал в г. Тирасполь. Был создан единый Институт педагогических наук (ИПН).

Деятельность Института подтверждена Статусом ИПН, утверждена решением Коллегии Министерства образования и науки от 4 апреля 2000 г. ИПН является важным национальным научным учреждением в области образования при Министерстве образования и науки.

Являясь составной частью научных учреждений, Институт занимается исследованиями в области образования и постуниверситетским образованием дидактических кадров, поддерживает отношения

с аналогичными институтами в других странах, выполняя следующие задачи: научные исследования, проектирование, внедрение и оценка политики в области образования; непрерывная комплексная работа по повышению квалификации дидактических кадров доуниверситетского образования.

Ключевыми компетенциями Института являются следующие: соответствие идеалам, социальным, культурным и духовным целям в области образования, проведение исследовательской работы в сфере образования, обеспечение внедрения результатов в педагогическую и менеджерскую практику; дидактическое и методическое обеспечение функционирования и развития системы довузовского образования; координация и проведение повышения квалификации учителей на национальном уровне; *разработка/внедрение политических доктрин в области образования*; заключение договоров о научном сотрудничестве; обеспечение послевузовской подготовки; организация и проведение курсов повышения квалификации; участие в разработке программ аттестации учителей довузовского образования; проведение и распространение образовательного опыта; подготовка форматоров.

Сегодня Институт педагогических наук играет роль стратегического консультанта Министерства образования и исследований в определении приоритетов в области образования; консультирует при создании нормативных актов и документов в сфере общего образования; разрабатывает прогнозы развития фундаментальных и прикладных исследований в сфере образования; разрабатывает стратегии повышения квалификации учителей и менеджеров в системе общего и профессионально-технического образования; готовит и представляет в Министерство образования и исследований отчеты о научных результатах, отражающих способы их внедрения на национальном уровне; виды деятельности и обязанности, которые необходимо выполнять совместно для модернизации и развития общего образования.

Юбилейный альманах, разработанный совместно группой исследователей и научно-педагогических кадров Института педагогических наук, призван ответить на несколько вопросов и вызовов времени, предоставляет информацию о деятельности Института и его сотрудниках, о их научных и дидактических исследованиях на протяжении многих лет.

Tiparul executa la tipografia „Print Caro
mun. Chişinău, str. Columna, 170